

Spis treści

Część I	2
1. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	2
Część II	19
2. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	19
3. Kasacje oraz skargi kasacyjne, skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego i przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	85
4. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego.....	118
5. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji.....	123
6. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski i pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik	130
7. Wystąpienia legislacyjne	151
8. Opinie i stanowiska	164
9. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi	168
10. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	169
Część III	187
11. Wybór spraw indywidualnych.....	187

Część I

1. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za III kwartał 2025 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	III kwartał 2025 r.
Wpływ ogółem	13 461
Sprawy nowe	6 435
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 736

W III kwartale 2025 roku w Biurze RPO przyjęto **578** interesantów oraz przeprowadzono **7 717** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w III kwartale 2025 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	III kwartał 2025 r.	2025
wystąpień problemowych	32	121
- w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	15	71
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	6	13
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	1	2
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	1	1
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	1	1
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	4	16
kasacji w sprawach karnych	20	59
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	2	3

zawiadomień do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	2	6
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	1	3
przystąpien do postępowania sądowego	1	12
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	0	3
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	4	9
przystąpien do postępowań przed sądami międzynarodowymi	0	1
Razem	75	250

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w III kwartale 2025 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2772	37,2
	podjęto do prowadzenia	2453	32,9
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	319	4,3
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3327	44,6
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3327	44,6
Inne	Razem	1354	18,2
	przekazano wnioski wg. właściwości	188	2,5
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	906	12,2
	nie podjęto ¹	260	3,5

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Razem	7453	100
--------------	-------------	------------

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w III kwartale 2025 r.

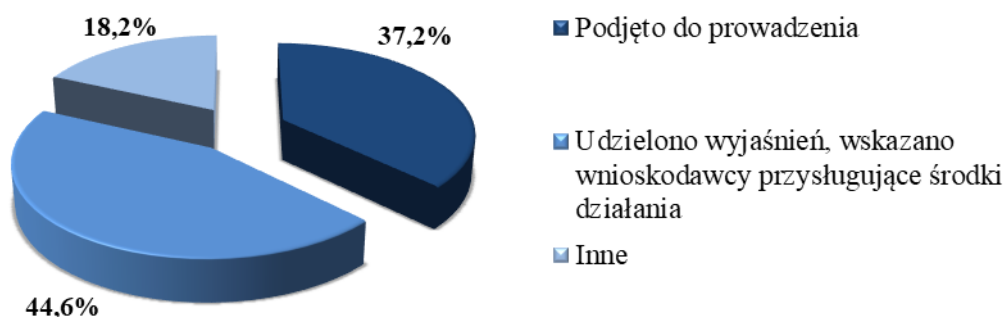

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w III kwartale 2025 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	832	32,1
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	636	24,5
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	196	7,6
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	321	12,4
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	164	6,3
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	157	6,1
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1440	55,5
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1231	47,5
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	169	6,5

	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	40	1,5
Razem		2593	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

Tabela 4. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w III kwartale 2025 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	1526	23,7
prawo karne wykonawcze	526	8,2
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	938	14,6
prawo cywilne	990	15,4
prawo administracyjne i gospodarcze	1018	15,8
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	469	7,3
równe traktowanie	757	11,8
Krajowy Mechanizm Prewencji i Tortur	31	0,5
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	102	1,6
zespół do spraw sygnalistów	18	0,2
inne	60	0,9
Razem	6435	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

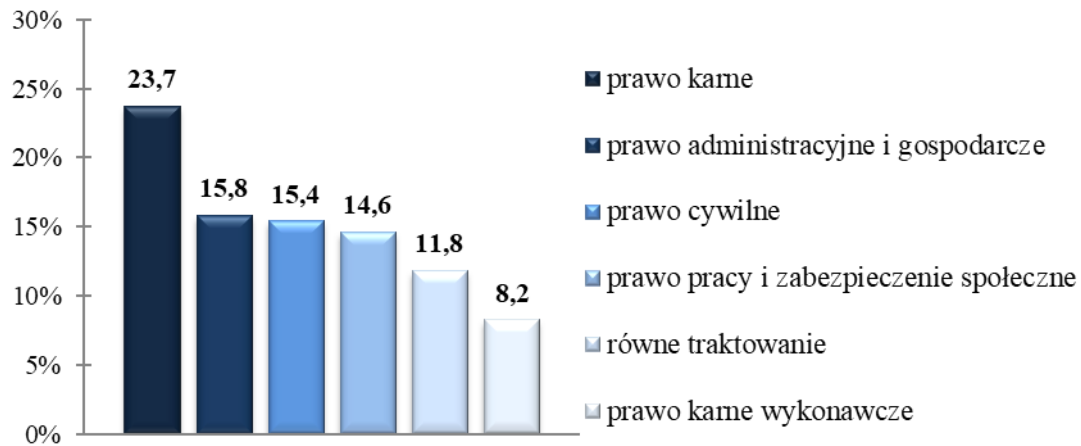

Tabela 5. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	III kwartał 2025 r.
prawo karne	402
prawo cywilne	137
prawo pracy i zabezpieczenia społecznego	60
prawo administracyjne i gospodarcze	55
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	6
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	2
Razem	662

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

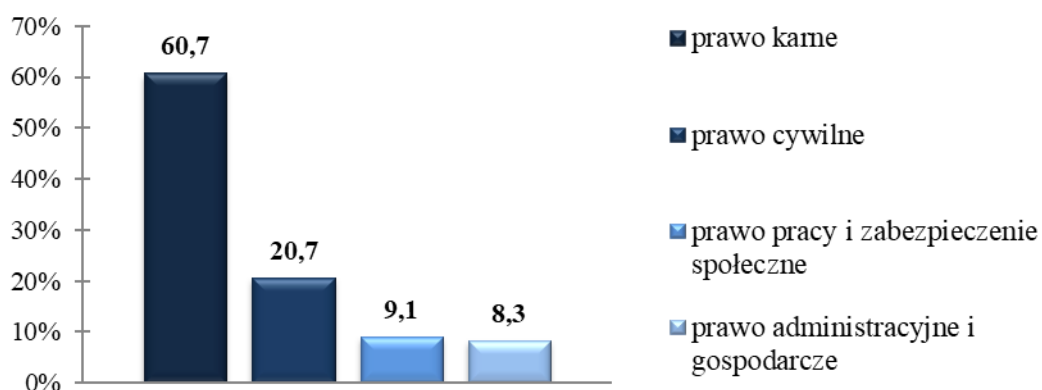

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	521	36,7
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	685	48,2
przekazano wniosek wg właściwości	6	0,4
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	175	12,3
nie podjęto*	34	2,4

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

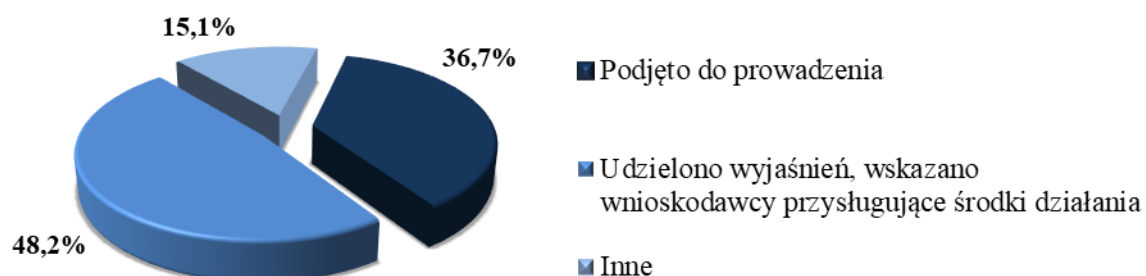

Tabela 7. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	125	11,0
prawo karne wykonawcze	52	4,6
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	70	6,2
prawo cywilne	288	25,4
prawo administracyjne i gospodarcze	158	13,9
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	31	2,7
równe traktowanie	404	35,7
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	2	0,2
inne	3	0,3
Razem	1133	100

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

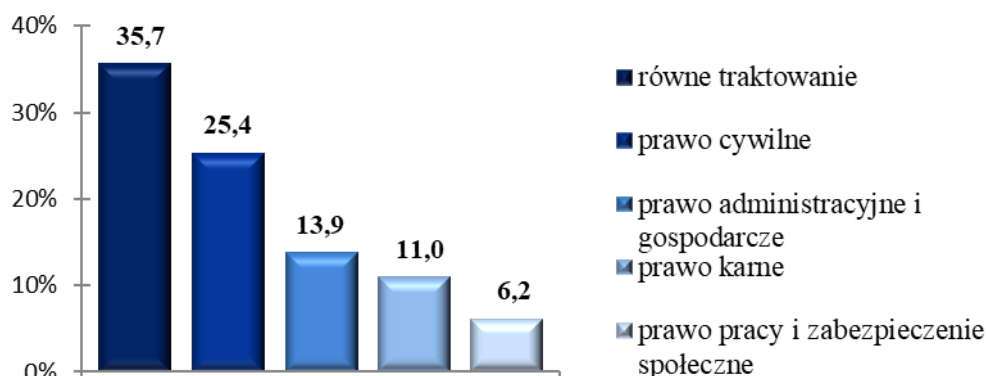

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2025 r.

1.	Spotkanie zastępcy RPO Adama Krzywonia z Zespołem Ochrona Środowiska/Klimat Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Biuro RPO. Warszawa.	1.07.2025 r.
2.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	3.07.2025 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	17.07.2025 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	3.07.2025 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	3.07.2025 r.
6.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	3.07.2025 r.
7.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	3.07.2025 r.
8.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	3.07.2025 r.
9.	Udział przedstawiciela RPO w debacie Okręgowej Izby Lekarskiej w Warszawie.	8.07.2025 r.
10.	Wizyta przedstawiciela RPO w Szpitalu Psychiatrycznym im. J. Babińskiego w Łodzi.	10.07.2025 .r

11.	Spotkanie zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z podsekretem stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Marią Ejchart, dyrektorem generalną Służby Więziennej – płk Renata Niziołek, zastępcą Dyrektora Generalnego Służby Więziennej – płk Stanisław Kotula oraz dyrektorzy poszczególnych biur w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej. Ministerstwo Sprawiedliwości. Warszawa.	17.07.2025 r.
12.	Udział przedstawiciela RPO w Wojewódzkich Obchodach Święta Policji. Rybnik.	21.07.2025 r.
13.	Udział przedstawiciela RPO w posiedzeniu sejmowej podkomisji ws. projektu ustawy o psychoterapeutach. Warszawa.	25.07.2025 r.
14.	Udział Zastępcy RPO Adama Krzywonia oraz przedstawicieli BRPO w prowadzeniu Namiotu Praw Człowieka Rzecznika Praw Obywatelskich na 31. Pol'and'Rock Festival. Lotnisko Czaplinek.	31.07.- 2.08.2025 r.
15.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach pod Pomnikiem Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego, z okazji 81. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego. Warszawa.	1.08.2025 r.
16.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z ministrem rolnictwa i rozwoju wsi Stefanem Krajewskim. Rozmowa dotyczyła problemów ochrony wolności i praw człowieka rolników, właścicieli gospodarstw rolnych.	1.08.2025 r.
17.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach związanych z zaprzysiężeniem nowo wybranego Prezydenta RP Karola Nawrockiego. Warszawa.	6.08.2025 r.
18.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie	7.08.2025 r.
19.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	21.08.2025 r.
20.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	7.08.2025 r.
21.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	7.08.2025 r.

22.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	7.08.2025 r
23.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	7.08.2025 r.
24.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	7.08.2025 r.
25.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w defiladzie i spotkaniu z okazji Święta Wojska Polskiego w 105. rocznicę Bitwy Warszawskiej. Defilada przemaszerowała Wybrzeżem Gdańskim w Warszawie, a spotkanie miało miejsce w Arkadach Kubickiego w Ogrodach Zamku Królewskiego. Organizatorem obchodów była Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Zwierzchnika Sił Zbrojnych.	15.08.2025 r.
26.	Przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich odbyli wizytację w placówkach Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej znajdujących się przy granicy polsko-białoruskiej. Przeprowadzili niezapowiedziane wizytacje placówek Straży Granicznej w Janowie Podlaskim, Bohukałach, Kodniu, Sławatyczach i Terespolu.	19-20.08.2025 r.
27.	Wizyta przedstawiciela RPO w Krajowym Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom. Warszawa.	20.08.2025 r.
28.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie	4.09.2025 r.
29.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku	18.09.2025 r.
30.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	4.09.2025 r.
31.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	4.09.2025 r.
32.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	11.09.2025 r.
33.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	4.09.2025 r.

34.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	4.09.2025 r.
35.	Spotkanie Przedstawicieli BRPO z przedstawicielami projektu Sensor w Polsce, mające na celu diagnozę funkcjonowania ustawy o ochronie sygnalistów oraz wypracowanie propozycji zmian. Biuro RPO. Warszawa.	5.09.2025 r.
36.	Udział przedstawiciela BRPO w 48 Zjeździe Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Kraków.	5.09.2025
37.	Udział zastępcy RPO Stanisława Trociuka w obchodach 20-lecia uchwalenia Ustawy o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych. Żory.	9-10.09.2025 r.
38.	Spotkanie zastępcy RPO Adama Krzywonia z Katarzyną Kotulą, sekretarzem stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, a poprzednio ministrami do spraw równości. Spotkanie poświęcone było omówieniu najważniejszych wyzwań w obszarze zapewnienia prawa do równego traktowania w Polsce. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Warszawa.	22.09.2025 r.
39.	Spotkanie zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z pełnomocnikiem Komendanta Głównego Policji ds. ochrony praw człowieka mł. insp. Anną Maj-Wydrą. Warszawa.	23.09.2025 r.
40.	Spotkanie. Rady Osób z Niepełnosprawnościami przy RPO podsumowujące działania od czerwca do września br. oraz wyznaczenie priorytetów na kolejne lata. Biuro RPO. Warszawa.	23.09.2025 r.
41.	Spotkanie ZRPO Adama Krzywonia z przedstawicielami ZUS i inicjatywy "Nasz Rzecznik". Biuro RPO. Warszawa.	23.09.2025 r.
42.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu z uczniami i nauczycielami Instytutu Głuchoniemych w Warszawie.	25.09.2025 r.

Tabela 9. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2025 r.

1.	Placówka Straży Granicznej w Warszawie – badanie prewencyjne.	1.07.2025 r.
2.	Placówka Straży Granicznej Warszawa-Modlin – badanie prewencyjne	2.07.2025 r.

3.	Placówka Straży Granicznej Warszawa-Okęcie – badanie prewencyjne.	3.07.2025 r.
4.	Izba Wyrzeźwień Stołeczny Ośrodek dla Osób Nietrzeźwych - badanie prewencyjne.	1-3.07.2025 r.
5.	Areszt Śledczym w Częstochowie -badanie prewencyjne.	7-11.07.2025
6.	Zakładzie Poprawczym w Tarnowie – badanie prewencyjne.	14-16.07.2025 r.
7.	Policyjnej Izbie Dziecka w Krakowie – badanie prewencyjne.	17.07.2025 r.
8.	Izba Wyrzeźwień w Toruniu – badanie prewencyjne.	21-22.07.2025 r.
9.	Placówka całodobowej opieki „Barwna Jesień Życia” w Toruniu – badanie prewencyjne.	23.07.2025 r.
10.	Izba Wyrzeźwień w Toruniu – badanie prewencyjne.	24.07.2025 r.
11.	Izbie Wyrzeźwień w Zielonej Górze – rewizytacja.	30.07.2025 r.
12.	Policyjna Izba Dziecka w Gorzowie Wielkopolskim – badanie prewencyjne.	30-31.07.2025 r.
13.	Dom Pomocy Społecznej w Miłowicach – badanie prewencyjne.	5 - 8.08.2025 r.
14.	Komenda Rejonowa Policji Warszawa II – badanie prewencyjne.	5.08.2025 r.
15.	Komenda Rejonowa Policji Warszawa VII – badanie prewencyjne.	6.08.2025 r.
16.	Komisariat Policji Warszawa Bemowo – badanie prewencyjne.	7.08.2025 r.
17.	Wydział Prewencji Komisariatu Policji Warszawa Bemowo – badanie prewencyjne.	8.08.2025 r.
18.	Komenda Miejska Policji w Ostrołęce – badanie prewencyjne.	11.08.2025 r.
19.	Komenda Powiatowa Policji w Wołominie – badanie prewencyjne.	11-12.08.2025 r.
20.	Wydział Prewencji Komendy Powiatowej Policji w Wołominie – badanie prewencyjne.	12.08.2025 r.
21.	Wydział do Walki z Przestępczością Gospodarczą i Korupcją Komendy Powiatowej Policji w Markach – badani prewencyjne	13.08.2025 .

22.	Dom Pomocy Społecznej w Ostrołęce – badanie prewencyjne.	12-14.08.2025 r.
23.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Ostrowcu Świętokrzyskim – badanie prewencyjne.	14.08.2025 r.
24.	Zakład Karny nr 1 w Grudziądzu – badanie prewencyjne.	18-22.08.2025 r.
25.	Komenda Miejska Policji w Rzeszowie – badanie prewencyjne.	27-28.08.2025 r.
26.	Komisariat Policji Rzeszów – Śródmieście – badanie prewencyjne.	27-28.08.2025 r.
27.	Policyjna Izba Dziecka w Rzeszowie – badanie prewencyjne.	29.08.2025 r.
28.	Oddział Psychiatrii Sądowej o wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Kobiet oraz Oddział Psychiatryczny Ogólny Męski i Żeński Wielospecjalistycznego Szpitala Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim – badanie prewencyjne.	1-5.09.2025 r.
29.	Komisariat Policji w Ząbkach – badanie prewencyjne.	3.09.2025 r.
30.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Ireny Sendlerowej w Samostrzelach – badanie prewencyjne.	8-10.09.2025 r.
31.	Komenda Powiatowa Policji w Nakle nad Notecią – badanie prewencyjne.	11-12.09.2025 r.
32.	Posterunek Policji w Sadkach – badanie prewencyjne.	11-12.09.2025 r.
33.	Areszt Śledczy w Gdańsku – badanie prewencyjne.	8-12.09.2025 r.
34.	Policyjna Izba Dziecka w Lublinie – badanie prewencyjne.	15.09.2025 r.
35.	Komenda Miejska Policji w Łomży – badanie prewencyjne.	15-19.09.2025 r.
36.	Komisariat Policji w Łapach – badanie prewencyjne.	15-19.09.2025 r.
37.	Komenda Miejska Policji w Białymstoku – badanie prewencyjne.	15-19.09.2025 r.
38.	Komisariat Policji I w Białymstoku – badanie prewencyjne.	15-19.09.2015 r.

39.	Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie – badanie prewencyjne.	16-18.09.2025 r.
40.	Komenda Miejska Policji w Lublinie – badanie prewencyjne.	16-18.09.2025 r.
41.	Komisariat Policji w Dęblinie – badanie prewencyjne.	16-18.09.2025 r.
42.	Placówka Całodobowej Opieki – Mazurski Dom Seniora w Żurejnach – badanie prewencyjne.	22-23.09.2025 r.
43.	Komenda Powiatowa Policji w Ostródzie – badanie prewencyjne.	24-25.09.2025 r.
44.	Komisariat Policji w Morągu – badanie prewencyjne.	24-25.09.2025 r.

Tabela 10. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2025 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Konferencja "Godność i duma osób z niepełnosprawnościami. Tożsamość, samorzecznictwo społeczne i polityczne". Wydarzenie zostało zorganizowane z okazji początku lipca – miesiąca dumy z niepełnosprawności. Biuro RPO. Warszawa.	2.07.2025 r.
2.	Udział przedstawiciela RPO w debacie Okręgowej Izby Lekarskiej w Warszawie.	8.07.2025 r.
3.	Udział przedstawiciela RPO w konferencji "Zero tolerancji dla agresji". Warszawa.	26.08.2025 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w XXXIV Forum Ekonomicznym w Karpaczu. Tematem przewodnim wydarzenia był „Czas transformacji - jaka będzie Europa przyszłości? Karpacz.	2.09.2025 r.
5.	Debata pt. "Praca dla seniorów. Czy ustawa o rynku pracy i służbach zatrudnienia przyczyni się do zwiększenia aktywności zawodowej osób starszych?". Biuro RPO. Warszawa.	4.09.2025 r.
6.	Udział przedstawiciela BRPO w uroczystości zamknięcia 23. edycji i rozpoczęcia 24. edycji Konkursu "Świat przyjazny dziecku", organizowanej przez Komitet Ochrony Praw Dziecka, którą Rzecznik Praw Obywatelskich objął honorowym patronatem.	8.09.2025 r.

7.	Udział przedstawiciela BRPO w V Podlaskim Kongresie Rad Seniorów "Podlaskie rady seniorów w Europie. Rada seniorów- zysk dla samorządów". Supraśl.	10.09.2025 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w I Ogólnopolskiej Konferencji Prawa Medycznego. Poznań.	10-11.09.2025 r.
9.	Udział przedstawiciela BRPO w VII Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej na temat „Zanieczyszczenia światłem Lublin.	11-12.09.2025 r.
10.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji upamiętniającej 15 rocznicę ratyfikacji Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami. Zebrzydowice.	15.09.2025 r.
11.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji z okazji 20-lecia podpisania Konwencji Rady Europy przeciwko handlowi ludźmi. MSWiA. Warszawa.	17-18.09.2025 r.
12.	Udział przedstawiciela RPO w Kongresie Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Wydział Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź.	18.09.2025 r.
13.	III Śląskie Seminarium Pełnomocników KWP pt. "Prawa człowieka w cyberprzestrzeni". Wydarzenie zorganizowano pod patronatem Komendanta Głównego Policji gen. insp. Marka Boronia oraz Rzecznika Praw Obywatelskich dr. hab. Marcina Wiącka. Racibórz.	18.09.2025 r.
14.	Konferencja pt. "Potrzeby osób żyjących z demencją. Wyzwania, nadzieje". Wydarzenie jest organizowane każdego roku w związku z obchodami Światowego Miesiąca Choroby Alzheimer. Biuro RPO. Warszawa.	19.09.2025 r.
15.	Udział przedstawiciela BRPO na konferencji pn. "Z Zagadnień Teorii i Filozofii Prawa. Praworządność w czasach kryzysów". Karpacz.	22-24.09.2025 r.
16.	Udział przedstawicieli BRPO w XIV warsztatach legislacyjnych organizowanych przed Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Jurata.	23-25.09.2025 r.
17.	Udział przedstawiciela BRPO. w III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Prawa Medycznego, Farmaceutycznego, Bioetyki i Zarządzania w Ochronie Zdrowia. Organizatorem wydarzenia był Uniwersytet Gdański we współpracy z Fundacją na Rzecz Studentów i Absolwentów Uniwersytetu Gdańskiego. Rzecznik Praw Obywatelskich objął swoim patronatem to wydarzenie. Gdańsk.	25.09.2025 r.

18.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji "Migracje w kontekstach lokalnych i globalnych". Lublin.	25-26.09.2025 r.
19.	Udział przedstawiciela BRPO w XXV Międzynarodowej Konferencji z cyklu „Rola chrześcijan w procesie integracji europejskiej”, tym razem pod hasłem „Samotna Europa. Kraków.	26-27.09.2025 r.

Tabela 11. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2025 r.

1.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w warsztacie ODIHR/CHANGE: Opening remarks dot. budowania potencjału w zakresie uwzględniania kwestii płci w nadzorze nad sektorem bezpieczeństwa, Warszawa.	1-2.07.2025 r.
2.	Spotkanie przedstawiciela BRPO ze studentami Letniego Programu Syracuse University College of Law (US). Biuro RPO. Warszawa.	7.07.2025 r.
3.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w posiedzeniu komisji LIBE Parlamentu Europejskiego (online).	16.07.2025 r.
4.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z sędziami i urzędnikami sądowymi odbywającymi staż w ramach EJTN (European Judicial Training Network). Biuro RPO. Warszawa.	1-5.09.2025 r.
5.	Udział przedstawiciela BRPO w warsztatach organizowanych przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) na temat przyszłości praw podstawowych w Europie, pt. „Developing visions and future pathways for fundamental rights in Europe 2040”. Wiedeń. Austria.	2-4.09.2025 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w szczycie ombudsmanów Grupy Wyszehradzkiej. Gospodarzem spotkania był Rzecznik do spraw Praw Podstawowych Węgier. Było to 21. spotkanie przedstawicieli instytucji ombudsmkańskich z Czech, Polski, Słowacji i Węgier w tej formule. Debreczyn. Węgry.	8-9.09.2025 r.
7.	Spotkanie przedstawicieli RPO z delegacją z Kosowa, Czarnogóry i Ukrainy w ramach programu RE dot. potrzeby wprowadzenia regulacji przeciwko SLAPP. Biuro RPO. Warszawa.	11.09.2025 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w seminarium „Navigating AI’s Impact on Disability and Age: challenges and	15-17.09.2025 r.

	opportunities - Wpływ technologii i algorytmów AI na dyskryminację ze względu na wiek i niepełnosprawność. Podczas spotkania omówione zostaną zagadnienia związane z wpływem technologii i algorytmów AI na dyskryminację ze względu na wiek i niepełnosprawność oraz możliwości ich pozytywnego wykorzystania. Bruksela. Belgia.	
9.	Spotkanie przedstawicieli BRPO ze studentami z Uniwersytetu Pepperdine w Kalifornii wraz z ich opiekunem z Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Biuro RPO. Warszawa.	16.09.2025 r.
10.	Udział przedstawiciela RPO w konferencji z okazji 15 lat obowiązywania Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Bratysława. Słowacja.	17.09.2025 r.
11.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu Grupy Roboczej ds. Komunikacji i szkoleniu "Od polaryzacji do ochrony: Komunikacja, polityka i strategie prawne w walce z mową nienawiści i dezinformacją". Madryt. Hiszpania.	21-24.09.2025 r.
12.	Udział Zastępcy RPO Adama Krzywonia w Forum Przywództwa Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (European Network of National Human Rights Institutions, ENNHRI). Bruksela. Belgia.	24-26.09.2025r.
13.	Udział przedstawiciela BRPO w wydarzeniu organizowanym przez FRA - wielostronne warsztaty EHRI-ERIC i FRA dotyczące strategicznej współpracy w zakresie zwalczania antysemityzmu, w tym zaprzeczania i fałszowania historii Holokaustu	28-30.09.2025 r.
14.	Spotkanie ZRPO Adama Krzywonia z grupą studyjną asystentów naukowych Federalnego Trybunału Sprawiedliwości. Biuro RPO. Warszawa.	30.09.2025 r.

Część II

2. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Ministra Infrastruktury (V.565.32.2025 z 3 lipca 2025 r.) w sprawie zasad korzystania ze stref płatnego parkowania i działania podmiotów zarządzających tymi strefami.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi kierowców, którym zarzucono naruszenie reguł dotyczących uiszczania opłat parkingowych oraz obciążono dodatkowymi opłatami.

W związku ze zlikwidowaniem wielu parkomatów przystosowanych do płacenia bilonem kierowcy, którzy nie posiadają karty płatniczej lub dostępu do systemu płatności mobilnych, nie są w stanie niezwłocznie uiścić opłaty za postój pojazdu w strefie płatnego parkowania. Powoduje to, że kierowcy ci są narażeni na obciążenie dodatkową opłatą. W ocenie Rzecznika jedynym sposobem zagwarantowania realizacji prawa do równego traktowania przysługującego użytkownikom strefy płatnego parkowania, którzy nie mają możliwości wnoszenia opłat parkingowych w inny sposób niż za pomocą gotówki, jest zmiana przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych.

W związku z tym Rzecznik zwrócił się z prośbą o przygotowanie projektu nowelizacji, która ograniczy swobodę prawodawczą rady gminy w zakresie ustalania sposobów wnoszenia opłat za postój w strefie płatnego parkowania. Znowelizowane przepisy powinny zapewnić kierowcom możliwość opłacania gotówką postoju pojazdu na obszarze strefy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury pismem z 18 lipca 2025 r. wskazał, że strefy płatnego parkowania, wysokość opłat za postój i sposób pobierania tej opłaty ustalają ograny samorządu terytorialnego – rada miasta lub gminy.

Obowiązkiem samorządu jest zapewnienie wszystkim mieszkańcom równego dostępu do świadczonych usług i zapewnienie funkcjonowania w społeczności lokalnej osób w mniejszym stopniu lub w ogóle niekorzystających z nowoczesnych metod dokonywania płatności.

Na podstawie obecnie obowiązujących przepisów ustawy – Ordynacja podatkowa oraz ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych do obowiązku samorządów należy zapewnienie faktycznej możliwości uiszczenia opłaty za postój w strefie płatnego parkowania w formie gotówkowej.

Minister Zdrowia (V.7016.84.2025 z 3 lipca 2025 r.) w sprawie potrzeby koordynacji w obszarze ochrony zdrowia psychicznego.

Podczas ostatniego posiedzenia Komisji Ekspertów ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego, która od kilku lat działa przy Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, w sposób szczególny zwrócono uwagę na potrzebę koordynacji w obszarze ochrony zdrowia psychicznego. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z dnia 14 grudnia 2022 r. kierowanym do Prezesa Rady Ministrów wskazywał na potrzebę powołania podmiotu, który będzie koordynować wdrażaną reformę opieki psychiatrycznej. W wystąpieniu tym zaznaczano, że niezbędne jest istnienie ośrodka, którego zadaniem będzie prowadzenie systemowego, bieżącego nadzoru nad realizacją reformy, prowadzenie szkoleń dla różnych grup zawodowych zatrudnionych w poradniach, wsparcie merytoryczno-edukacyjne nowo powstałych podmiotów oraz koordynacja i opracowanie nowego standardu diagnostyczno-terapeutycznego. W ocenie ekspertów optymalnym rozwiązaniem byłoby powołanie organu wspólnego zarówno dla psychiatrii dzieci i młodzieży, jak i osób dorosłych.

Omawiane zagadnienie stało się elementem rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030. W rozdziale drugim tego dokumentu ulokowano część poświęconą celom szczegółowym programu. Za jeden z celów szczegółowych uznano skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia. W ramach tego działania przewidziano opracowanie założeń dla utworzenia lub desygnowania w Instytucie Psychiatrii i Neurologii organu koordynującego realizację programu na szczeblu centralnym. Rozporządzenie to nie w pełni jednak wyjaśnia, gdzie oraz kiedy powstanie ośrodek koordynujący omawiane obszary.

Rzecznik zwrócił się do Minister Zdrowia z prośbą o przekazanie informacji, czy Ministerstwo Zdrowia podjęło decyzję w sprawie utworzenia ośrodka koordynującego na terenie Instytutu Psychiatrii i Neurologii, czy też przewidziano inną formę realizacji tego celu zapisanego w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 31 lipca 2025 r. poinformował, że od roku 2018 prowadzony jest pilotaż centrów zdrowia psychicznego. Jego celem jest przetestowanie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej opartego na centrach zdrowia psychicznego w zakresie organizacji, finansowania, jakości oraz dostępności doświadczeń opieki zdrowotnej. Zgodnie z rozporządzeniem Minister Zdrowia z dnia 24 czerwca 2025 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego pilotaż potrwa do 31 grudnia 2025 r. W dniu 5 lipca 2024 r. na posiedzeniu Rady do spraw Zdrowia Psychicznego przyjęto uchwałę ws. powołania Zespołu ds. transformacji systemu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, w tym opracowania zasad wdrożenia

nowego modelu organizacji i finansowania z uwzględnieniem propozycji koszyka świadczeń gwarantowanych dla centrów zdrowia psychicznego, wskaźników jakości i modelu ewaluacji. Zadaniem Zespołu było opracowanie rekomendacji dla Minister Zdrowia w zakresie wdrożenia wypracowanych rozwiązań do całości systemu. Jednym z postulatów było powołanie zespołu, który w ramach przydzielonych kompetencji i odpowiedzialności wesprze Minister Zdrowia w procesie wychodzenia z pilotażu do wdrożenia systemowego.

Minister Zdrowia w dniu 4 grudnia 2024 r. powołała Zespół do spraw zmiany systemowych w centrach zdrowia psychicznego (organ pomocniczy ministra właściwego do spraw zdrowia). Jego celem jest przygotowanie propozycji rozwiązań w zakresie systemu ochrony zdrowia psychicznego, przy udziale przedstawicieli środowiska psychiatrycznego, Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Ministerstwa Zdrowia. Do zadań Zespołu należą: analiza potrzeb w zakresie systemu ochrony zdrowia psychicznego; przygotowanie propozycji rozwiązań w zakresie systemu ochrony zdrowia psychicznego, z uwzględnieniem sposobu organizacji i finansowania centrów zdrowia psychicznego po zakończeniu programu pilotażowego prowadzonego na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego; opracowanie strategii wdrożenia zaproponowanych przez Zespół rozwiązań; sporządzenie raportu końcowego zawierającego wyniki prac Zespołu oraz przedłożenie go ministrowi właściwemu do spraw zdrowia. Sekretarz Stanu poinformował, że obecnie prace Zespołu skupiają się na wypracowaniu modelu finansowania centrów zdrowia psychicznego oraz opracowaniu standardu organizacyjnego opieki zdrowotnej w centrach zdrowia psychicznego. Celem tego standardu jest ustrukturyzowanie funkcjonowania centrów zdrowia psychicznego na terenie całego kraju (po zakończonym programie pilotażowym).

Ponadto celem Ministerstwa Zdrowia jest przygotowanie odpowiednich projektów legislacyjnych, które umożliwią właściwe zaimplementowanie testowanych w pilotażu rozwiązań do całości systemu ochrony zdrowia psychicznego, aby rozszerzyć dostęp do opieki udzielanej w centrach zdrowia psychicznego.

**Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Obrony Narodowej
(WZF.7043.58.2025 z 3 lipca 2025 r.) w sprawie przestrzegania praw i
wolności żołnierzy oraz warunków pełnienia służby w 31. Bazie Lotnictwa
Taktycznego w P.**

W dniu 21 maja 2025 r. pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich – Wydziału ds. Żołnierzy i Funkcjonariuszy – wizytowali 31. Bazę Lotnictwa Taktycznego w P. Podstawowym problemem Sił Powietrznych sygnalizowanym przez żołnierzy jest odpływ wyszkolonej kadry (pilotów, techników) po nabyciu podstawowych praw emerytalnych. Koszt szkolenia pilota samolotów odrzutowych od podstaw do osiągnięcia poziomu pilota samolotu F-16 jest

szacowany na ok. 200 milionów złotych. Powodem odejścia pilotów, jak deklarują, jest szukanie stabilizacji życiowej. Ciągłe działanie w warunkach zwiększonej gotowości powoduje, że żołnierze są przepracowani i nie mają czasu na życie prywatne.

Podobnie jest z technikami obsługującymi samoloty, którzy tworzą bardzo wąską grupę wybitnych specjalistów. Jednym z powodów odejścia jest w dalszym ciągu nieuregulowana sprawa „odprawy mieszkaniowej” i niedostępności mieszkań.

Wojsko w okresie zmniejszania swojej liczebności w latach poprzednich pozbywało się m.in. mieszkań służbowych, odsprzedając je emerytom wojskowym. Obecnie przy zwiększaniu liczebności armii brakuje mieszkań służbowych dla kadry w pobliżu jednostki. To komplikuje życie rodzinne żołnierzom zawodowym i jest jedną z przyczyn odejść ze służby kadry ze średnim stażem, czyli najcenniejszych, samodzielnych żołnierzy.

Duża część zainteresowanych podejmuje decyzję o zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej na podstawie pogłosek o pracach legislacyjnych mających na celu zlikwidowanie odprawy mieszkaniowej. Żołnierze oczekują na cykliczne informacje lub komunikaty MON w tej sprawie. Chodzi o jednoznaczny sygnał, że nie są prowadzone żadne działania zmierzające do pozbawienia żołnierzy tej odprawy.

Oficerowie kadrowi sygnalizowali brak rozwiązań systemowych, które pozwoliłyby na czasowe obsadzanie (w zastępstwie) etatów osób podczas ich dłuższej nieobecności, na przykład żołnierzami aktywnej rezerwy. Utrudnia to zachowanie ciągłości służby i pracy, a po roku nieobecności żołnierza jednostka traci etat.

W trakcie spotkań żołnierze zaproponowali skrócenie czasu wysługi potrzebnej do mianowania na wyższy stopień wojskowy w korpusie podoficerów młodszych. Podnieśli także problem dodatku za obsługę statku powietrznego. Obecnie dostają go wyłącznie ci żołnierze, którzy „dotykają” statku (np. gdy jeden technik podaje przewód drugiemu, który podłącza go bezpośrednio do statku powietrznego). W ocenie zainteresowanych dodatek może być nieco niższy, ale nie można pomijać takich żołnierzy.

W pionie logistyki ujawnił się problem z żołnierzami wykonującymi zadania starszego podoficera eksploatacji i zaopatrzenia, którzy nie otrzymują dodatku przeznaczonego dla szefa służby, choć faktycznie wykonują takie zadania.

Z kolei w przypadku małżeństw wojskowych przepisy nie precyzują, kto i w jaki sposób będzie sprawować opiekę nad dziećmi w sytuacji ogłoszenia mobilizacji. Żołnierze obawiają się, że w takich okolicznościach może pojawić się problem ze stawieniem się w jednostce jednego z opiekunów dziecka.

Żołnierki podnosiły, że ze względu na karmienie piersią nie mogą przystąpić do egzaminu z wychowania fizycznego. Z kolei brak zdanego egzaminu ma wpływ na ich rozwój zawodowy. Ponadto w ocenie zainteresowanych w Siłach Zbrojnych brakuje zachęt równoważących opiekę nad dzieckiem i rozwój zawodowy.

Rzecznik dokonał analizy przepisów pragmatyki służbowej żołnierek odnoszących się do sygnalizowanego problemu. RPO zauważył, że norma prawna wynikająca z art. 332 ust. 6 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny w zakresie, w jakim nakazuje obligatoryjne zwolnienie żołnierki zawodowej ze sprawdzianu sprawności fizycznej w okresie karmienia dziecka piersią, może stanowić dyskryminację w zatrudnieniu ze względu na płeć (art. 33 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji). Przeciwskazania do przystąpienia do takiego egzaminu mogą naturalnie wynikać z zaleceń lekarskich do ograniczenia aktywności fizycznej, względnie skrajnie wyczerpującej aktywności. Wydaje się, że okoliczności takie powinny być jednak oceniane *a casu ad casum*, a nakazu takiego nie należy formułować *in gremio* wobec wszystkich żołnierek karmiących.

Według Rzecznika należałoby uznać czas przewidziany na karmienie piersią za czas uwagi poświęcanej dziecku i pomost między życiem rodzinnym a życiem zawodowym. W zależności od potrzeb pozwoliłoby to np. na skrócenie czasu pracy przez ojca dziecka, natomiast żołnierce – na bezkolizyjny powrót do służby w pełnym wymiarze i rozwój zawodowy. Żołnierkom pozbawionym pokarmu, a także przysposabiającym małe dzieci rozwiązanie takie umożliwiłoby skorzystanie z prawa do przerw na karmienie, względnie do skróconego czasu służby.

RPO wskazał również, że brak strzelnicy na terenie jednostki w znacznym stopniu utrudnia proces szkolenia strzeleckiego. Aktualnie żołnierze dowożeni są na strzelnice w P., Ś. lub B., co wydłuża czas szkolenia oraz generuje dodatkowe koszty transportu. Przybywa ludzi w bazie, ale na razie nie planuje się rozbudowy infrastruktury.

Żołnierki podnosiły także, że w jednostce brakuje toalet, szatni i pryszniców przeznaczonych dla kobiet.

W trakcie spotkań z żołnierzami szeregowi podnosili, że brakuje norm należności za pasy taktyczne. Wskazywali także na problemy związane z opiniowaniem służbowym – w ich ocenie bardzo łatwo zwolnić szeregowego zawodowego ze służby. Zasygnalizowano też niewłaściwe, pozbawione szacunku zachowanie bezpośrednich dowódców, rodem z zasadniczej służby wojskowej.

Żołnierze obsługi technicznej podnosili, że nie posiadają spełniających wymogi butów. Jednostka nie dysponuje wszystkimi rozmiarami umundurowania, które pomimo zamówień nie są dostarczane. Podobnie wygląda sytuacja z rozmiarami hełmów. Podniesiono również, że rozmiary mundurów (pomimo takiego samego oznaczenia) różnią się od siebie w zależności od producenta.

Żołnierze ocenili bieliznę termiczną, którą kupują prywatnie, jako niespełniającą wymogów. W kontekście dopuszczenia do użytkowania przez żołnierzy niektórych składników wyposażenia (np. butów czy plecaków militarnych zakupionych prywatnie) zaproponowano rozważenie celowości wprowadzenia także ryczałtu za takie zakupy.

Rzecznik zwrócił uwagę, że 31. Baza Lotnictwa Taktycznego jest obsługiwana przez Wojskową Straż Pożarną. Służba odbywa się w zespołach trzyosobowych w

pojeździe wyposażonym w urządzenia do podawania środka gaśniczego. Ze względu na podział zadań w zespole musi być trzech strażaków, jednak kabina wozu strażackiego nie jest do tego przystosowana. Ponadto z uzyskanych informacji wynika, iż zakupy wozów strażackich na potrzeby straży lotniskowych dokonywane są bez konsultacji ze strażakami.

Rzecznik poprosił Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Obrony Narodowej o zajęcie stanowiska w sprawie przedstawionych problemów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z 19 sierpnia 2025 r. poinformował, że problem odpływu wykwalifikowanego personelu po nabyciu podstawowych praw emerytalnych jest znany. Ministerstwo podejmuje działania, które mają na celu jego ograniczenie. Wdrożono rozwiązania mające poprawić warunki służby i życia żołnierzy zawodowych. Na przykład wprowadzono świadczenie motywacyjne oraz świadczenie za długoletnią służbę wojskową, które mają zachęcać do długotrwałego pełnienia zawodowej służby wojskowej.

Sygnały dotyczące trudności w systemowym zastępowaniu żołnierzy podczas ich dłuższej nieobecności są na bieżąco rozpoznawane i analizowane w kontekście efektywnego zarządzania zasobami kadrowymi w jednostkach wojskowych. Obowiązujące przepisy i regulacje kadrowe przewidują w pełni mechanizmy czasowego zastępowania żołnierzy zawodowych na etatach podczas ich dłuższej nieobecności.

W ocenie Sekretarza Stanu zarzut nieczytelnej ścieżki rozwoju zawodowego jest niezasadny. Ministerstwo dokłada starań, aby system awansów, uprawnień oraz świadczeń odpowiadał realnym potrzebom żołnierzy i gwarantował wysokie standardy jakości i efektywności służby. Sekretarz zapewnił, że wszelkie postulaty są przedmiotem analiz i będą uwzględniane w dalszym rozwoju polityki kadrowej i socjalnej.

W odniesieniu do kwestii związanej z zakwaterowaniem żołnierzy Sekretarz wskazał, że zgodnie z art. 23 ustawy z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej odprawa mieszkaniowa przysługuje żołnierzowi zawodowemu zwalnianemu z zawodowej służby wojskowej zamieszkałemu w kwaterze, o ile nabył on prawo do emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej lub który do dnia zwolnienia z zawodowej służby wojskowej nie otrzymał decyzji o przydziale lokalu mieszkalnego, o ile nabył prawo do emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej. Kierownictwo MON wielokrotnie publicznie informowało, że nie są prowadzone żadne działania zmierzające do pozbawienia żołnierzy odprawy mieszkaniowej. Wielokrotnie również dementowano krążące wśród żołnierzy pogłoski o rzekomych planach likwidacji tej odprawy.

Odnosząc się do wątpliwości, kto w przypadku małżeństw wojskowych będzie sprawował opiekę nad dziećmi w razie ogłoszenia mobilizacji, Sekretarz wyjaśnił, że kwestię tę reguluje art. 556 ust. 3 pkt 2 ustawy o obronie Ojczyzny. Przepis ten

dopuszcza zwolnienie żołnierza zawodowego ze służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny w celu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 16, gdy oboje rodzice są żołnierzami lub gdy żołnierz samotnie sprawuje tę opiekę, a nie ma innego członka rodziny, któremu można powierzyć jej sprawowanie.

Zakupy pojazdów ratowniczo-gaśniczych dla pododdziałów Wojskowej Straży Pożarnej są realizowane w ramach Planu Modernizacji Technicznej SZ RP w oparciu o Wymagania Techniczno-Użytkowe opracowywane przez Instytucję Ekspercką (Inspektorat Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej) na podstawie obowiązujących wymagań określonych we wskazanych przepisach.

Przedstawiona przez strażaków 31. BLT sprawa dotycząca nieprzystosowania kabiny do przebywania w niej przez dłuższy czas we trzy osoby może zostać rozwiązana dzięki zmianom organizacyjnym służby. Polegałyby one na wydzieleniu do zabezpieczenia operacji lotniczych lekkiego lotniskowego samochodu ratowniczo-gaśniczego posiadającego czteroosobowy przedział pasażerski. Podwyższyłoby to komfort służby.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7060.717.2024 z 7 lipca 2025 r.) w sprawie zasad wypłaty renty wdowiej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich w dalszym ciągu wpływają liczne skargi dotyczące przewidzianych na mocy ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw nowych zasad wypłaty w przypadku zbiegu świadczeń emerytalno-rentowych, zwanych rentą wdowią.

Kwestionowane jest rozwiązanie przewidujące, że osoba uprawniona będzie miała prawo do wypłaty tzw. renty wdowiej w przypadku nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż pięć lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Wprowadzenie tego wymogu oznacza konieczność nabycia prawa do renty rodzinnej w wieku nie wcześniej niż 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn.

Wprowadzone ograniczenie odbiega od ustawowych regulacji dotyczących zasad nabywania prawa do renty rodzinnej. Renta rodzinna jest świadczeniem ubezpieczeniowym, o charakterze majątkowym, które powstaje w razie ziszczenia się ryzyka ubezpieczeniowego w postaci utraty żywiciela rodziny, który przed śmiercią miał ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniał warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Renta rodzinna przysługuje także uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci pobierała zasiłek przedemerytalny, świadczenie przedemerytalne lub nauczycielskie świadczenie kompensacyjne, przy czym w takim przypadku przyjmuje się, że osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Wiek uprawniający do nabycia prawa do renty rodzinnej w systemie powszechnym i rolniczym zarówno dla wdowy jak i wdowca wynosi 50 lat. Uprawnienie do tego świadczenia w niższym wieku można nabyć

również w związku z wystąpieniem niezdolności do pracy czy sprawowaniem opieki na dziećmi.

Wyłączenie możliwości nabycia prawa do nowych zasad wypłaty świadczeń w zbiegu dla osób uprawnionych do renty rodzinnej, które utraciły małżonka za wcześnie, w ocenie skarżących stanowi naruszenie konstytucyjnej zasady równości. Przyjęte kryterium wieku, w którym nastąpiła utrata małżonka cechuje się arbitralnością, brakiem relewantności i proporcjonalności. Renta wdowia nie jest w istocie adresowana do osób najbardziej potrzebujących, tylko tych, które utraciły małżonka w odpowiednim, ustawowo określonym czasie. Podczas gdy o nabyciu uprawnień do nowych zasad wypłaty świadczeń w zbiegu powinny decydować uprawnienia do renty rodzinnej wdowy lub wdowca. Tym bardziej, że możliwość wypłaty renty wdowiej następuje dopiero po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z 8 sierpnia 2025 r. wyjaśnił, że rozwiązanie, które budzi wątpliwości, wynika z konieczności skierowania renty wdowiej do osób najbardziej potrzebujących. Służy ono skierowaniu nowej reguły zbiegu do osób, które prawo do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nabyły w końcowym okresie swojej aktywności zawodowej lub po jej ustaniu, a zatem praktycznie utraciły możliwość zmiany swojej sytuacji majątkowej.

Podsekretarz zapewnił, że w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej brane są pod uwagę i analizowane są wszystkie postulaty zgłaszane przez świadczeniobiorców, również te dotyczące zmiany przepisów emerytalno-rentowych.

Jednocześnie, mając na uwadze kwestię weryfikacji i podwyższenia wskaźnika łączenia świadczeń na zasadach tzw. renty wdowiej, Podsekretarz wyjaśnił, że zgodnie z art. 16 ww. ustawy, Rada Ministrów dokona w 2028 roku weryfikacji wskaźnika wysokości świadczeń w zbiegu. Będzie to również okazja do całościowego przeglądu rozwiązań prawnych dotyczących renty wdowiej, w tym – kręgu osób uprawnionych do korzystania z tego rozwiązania.

Ministra Koordynatora Służb Specjalnych (WZF.7043.63.2025 z 7 lipca 2025 r.) w sprawie naruszenia norm czasu służby funkcjonariuszy Agencji Wywiadu.

Do Biura RPO wpływają prośby o pomoc w sprawie naruszenia norm czasu służby funkcjonariuszy Agencji Wywiadu. Według wnioskodawców pełnienie służby w zmianowym 24-godzinym rozkładzie powoduje, że w niektórych miesiącach wypracowują oni blisko 200 godzin. Ten czas służby znacznie przekracza powszechnie przyjęte normy, tj. 40 godzin tygodniowo (maksymalnie 48 godzin). Ponadto nie ewidencjonuje się i nie rozlicza nadgodzin. Funkcjonariusze nie otrzymują czasu wolnego ani rekompensaty finansowej za

nadpracowaną służbę. Przeciążenie pracą prowadzi do przewlekłego zmęczenia, obniżenia motywacji i rosnącego poczucia bezsilności, co może wpływać na poziom gotowości bojowej.

Pragmatyka służbowa Agencji Wywiadu oraz rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 kwietnia 2003 r. w sprawie rozkładu czasu służby funkcjonariuszy Agencji Wywiadu nie określają maksymalnych tygodniowych norm czasu służby. Zgodnie z art. 51 ust. 1 ustawy o ABW i AW czas pełnienia służby przez funkcjonariusza jest określany wymiarem jego obowiązków, z uwzględnieniem prawa do wypoczynku. Zgodnie z § 1 ww. rozporządzenia funkcjonariusze Agencji Wywiadu pełnią służbę w rozkładzie zmianowym (na stanowiskach służbowych, na których jest wymagane pełnienie służby w systemie zmianowym) i podstawowym (na pozostałych stanowiskach).

Z kolei zgodnie z § 3 ust. 1 i 3 rozporządzenia funkcjonariusz pełni służbę w zmianowym rozkładzie czasu służby na zmiany trwające po 8, 12 lub 24 godziny – zależnie od rodzaju i sposobu pełnienia służby. Funkcjonariuszowi, który pełni służbę w zmianowym rozkładzie czasu służby na zmiany trwające 24 godziny, po zakończeniu zmiany udziela się 72 godzin na wypoczynek (§ 3 ust. 3 pkt. 3 rozporządzenia).

Zgodnie z art. 66 ust. 2 Konstytucji RP pracownik – w tym żołnierz i funkcjonariusz służb mundurowych (również specjalnych) – ma prawo do określonych w ustawie dni wolnych od pracy i corocznych płatnych urlopów, a maksymalne normy czasu pracy określa ustawa. Analiza przepisów pragmatyki służbowej funkcjonariuszy Agencji Wywiadu wskazuje, że regulacje odnoszące się do czasu służby nie określają maksymalnych tygodniowych norm czasu służby. Pozostałe elementy prawa do wypoczynku unormowano natomiast w akcie wykonawczym. W ocenie Rzecznika brak tygodniowej normy czasu służby w Agencji Wywiadu może naruszać konstytucyjny standard związany z prawem do wypoczynku (art. 66 ust. 2 Konstytucji RP).

Ponadto brak maksymalnej tygodniowej normy czasu służby wskazuje na niezgodność aktu wykonawczego z art. 51 ust. 1 ustawy o ABW i AW. Norma prawna wynikająca z tego przepisu nakazuje uwzględnić prawo do wypoczynku w rozkładzie czasu służby funkcjonariusza.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu dostosowania przepisów czasu służby funkcjonariuszy służb specjalnych do wymogów konstytucyjnych i ustawowych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.541.31.2021 z 10 lipca 2025 r.) w sprawie przewlekłości postępowań administracyjnych prowadzonych przez wojewodów w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium RP.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na kwestię pozbawienia cudzoziemców ubiegających się o zezwolenie na pobyt środków prawnych służących przeciwdziałaniu bezczynności, przewlekłości lub naruszeniu prawa

strony do rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki. Obecny stan rzeczy uniemożliwia im reagowanie na bierność organów administracji publicznej i – w ocenie Rzecznika – może być też uznany za utrudnianie skutecznego dostępu cudzoziemców do wymiaru sprawiedliwości.

Zgodnie z przepisami art. 100c i art. 100d ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa od dnia 15 kwietnia 2022 r. do dnia 30 września 2025 r. bieg terminów na załatwienie spraw dotyczących udzielenia zezwoleń na pobyt czasowy, stały, rezydenta długoterminowego UE lub cofnięcia tych zezwoleń oraz zmiany zezwolenia na pobyt czasowy i pracę lub zmiany zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji w postępowaniach prowadzonych przez wojewodę nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu. W tym okresie nie stosuje się przepisów o bezczynności organu oraz o obowiązku organu prowadzącego postępowanie w ww. sprawach do powiadamiania strony lub uczestnika postępowania o niezakończonym w terminie. Ponadto organowi nie wymierza się grzywny ani nie zasądza się od niego sum pieniężnych na rzecz skarżących za niewydanie rozstrzygnięć w terminach określonych przepisami prawa. Zaprzestanie czynności przez organ lub ich dokonywanie z opóźnieniem nie może być także podstawą wywodzenia środków prawnych dotyczących bezczynności, przewlekłości lub naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki.

Powyższe uregulowania obowiązują już od ponad trzech lat. Podstawą ich wprowadzenia było znaczące, zwiększone obciążenie wojewodów koniecznością rozpatrywania dodatkowych wniosków o udzielenie zezwoleń pobytowych, a zaproponowane rozwiązania stanowią wyraz koniecznej i z założenia czasowej interwencji ustawodawcy, przeciwdziałającej negatywnym skutkom dużych i ciągłych wzrostów liczby spraw, wynikających z wybuchu i trwania wojny w Ukrainie. Warto zauważyć, że w uzasadnieniach kolejnych projektów zmian ustawodawczych, przedłużających okres obowiązywania ww. przepisów, nie wskazywano powodów uzasadniających konieczność dalszego ich stosowania. Zawieszenie biegu terminów w postępowaniach w sprawie udzielenia zezwoleń pobytowych wydaje się więc przedłużane niejako automatycznie, bez każdorazowej oceny skuteczności przyjętych rozwiązań ani analizy aktualnego poziomu obciążenia organów administracji. Tendencję tę potwierdza projekt z dnia 24 czerwca 2025 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw, w którym przewidziano przedłużenie do dnia 4 marca 2026 r. okresu zawieszenia terminów załatwiania przez wojewodów ww. spraw dotyczących zezwoleń pobytowych.

Zdaniem RPO występujące od wielu lat zjawiska bezczynności i przewlekłości prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie zezwolenia na pobyt powinny

skutkować podjęciem kompleksowych działań ukierunkowanych na usprawnienie działania administracji publicznej. W szczególności – poprzez zwiększenie zasobów kadrowych urzędów wojewódzkich, a nie odebraniem cudzoziemcom przysługujących im dotychczas narzędzi prawnych. Podkreślenia wymaga, że cudzoziemcy wnioskujący o udzielenie zezwolenia pobytowego nie powinni ponosić negatywnych skutków zaniedbań w strukturze i organizacji organów administracji odpowiadających za sprawy dotyczące legalizacji pobytu. Środkiem ochrony przed beczynnością i przewlekłością prowadzenia postępowań administracyjnych jest skarga do sądu administracyjnego. Stanowi to realizację przysługującego z mocy art. 45 ust. 1 Konstytucji RP prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Prawo do sądowej kontroli działalności administracji publicznej stanowi jeden z fundamentów demokratycznego porządku prawnego. Tymczasem uregulowania zawarte w art. 100c i art. 100d ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy nie tylko nie przewidują jakiegokolwiek formy nadzoru nad organami administracji w okresie zawieszenia biegu terminów, lecz także eliminują wszelkie formy odpowiedzialności organu za przewlekłość postępowania.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o rozważenie zasadności utrzymywania przepisów art. 100c i art. 100d ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 8 sierpnia 2025 r. zaznaczył, że terminy załatwiania spraw udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy reguluje art. 112a ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, dodany na mocy art. 1 pkt 13 ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw. Zgodnie z tym przepisem decyzję wydaje się w terminie 60 dni. Kwestię rozpoczęcia biegu terminu na załatwienie przez wojewodę sprawy udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy reguluje art. 112a ust. 2 ustawy o cudzoziemcach. Prowadząc postępowanie, wojewoda jest związany m.in. zasadą prawdy obiektywnej. Powinien on dążyć do dokonania niezbędnych ustaleń, jednak ciężar materialny braku udowodnienia określonych okoliczności istotnych z punktu widzenia przesłanek pozytywnych udzielenia zezwolenia ponosi sam cudzoziemiec.

W polskim porządku prawnym ustawodawca krajowy nałożył na cudzoziemców określone obowiązki procesowe już przy składaniu wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy. Ich aktualizacja nie jest zależna od aktywności procesowej wojewody. Dopiero brak realizacji powyższych czynności powoduje, że wojewoda musi podjąć działania celem spowodowania wypełnienia przez cudzoziemca wskazanych obowiązków.

Z punktu widzenia MSWiA ukształtowanie w art. 112a ust. 2 ustawy o cudzoziemcach biegu terminu załatwienia przez wojewodę sprawy udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy jest zgodne z przepisami prawa Unii Europejskiej.

Komendanta Głównego Policji (KMP.570.1.2024 z 11 lipca 2025 r.) w sprawie dostępu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur do nagrań monitoringu po opuszczeniu przez wizytujących budynku Policji.

Rzecznik od wielu lat pełni funkcję krajowego organu do spraw zapobiegania torturom. Funkcję tę realizuje zespół tworzący Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur. Jego przedstawiciele działają w oparciu o przepisy ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich i Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania.

Na gruncie tych przepisów przedstawiciele KMPT mają z urzędu dostęp do wszelkich niezbędnych informacji i dokumentów dotyczących osób pozbawionych wolności – także po opuszczeniu wizytowanej placówki. Sama obecność pracowników KMPT w miejscu detencji nie jest wyznacznikiem trwania wizytacji prewencyjnej. Wiele czynności wizytacyjnych dokonywanych jest już po powrocie z miejsca detencji, np. zapoznanie się z dokumentacją czy nagraniami z monitoringu. Stanowisko to potwierdził Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur.

Dodatkowo, w odpowiedzi na pismo Rzecznika do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 lutego 2024 r., Sekretarz Stanu w MSWiA przekazał Komendantowi zalecenie wyeliminowania sygnalizowanych przez Rzecznika nieprawidłowości.

Mimo to w czasie wizytacji jednostek Policji w maju i czerwcu 2025 r. przedstawiciele KMPT ponownie spotykali się ze strony funkcjonariuszy Policji z odmowami udostępnienia nagrań z monitoringu. Funkcjonariusze powoływali się na opinię Komendy Głównej Policji z 22 lutego 2023 r., Kpp-1993/623/2023, pozostającą w sprzeczności z opinią Podkomitetu ONZ ds. Prewencji Tortur. Takie sytuacje miały miejsce podczas wizytacji w Pomieszczeniach dla Osób Zatrzymanych zlokalizowanych na terenie Komendy Powiatowej Policji w N., Komendy Powiatowej Policji w S., Komendy Powiatowej Policji w D. T., Komendy Powiatowej Policji w B., Komendy Powiatowej Policji w Ś., Komendy Powiatowej Policji w Ż., Komendy Powiatowej Policji w M., Komendy Miejskiej Policji w T., Komendy Miejskiej Policji w G.

Przedstawiciele KMPT poinformowali komendantów tych jednostek o swoim stanowisku i przekazali opinię Podkomitetu ONZ. Mimo to podejście komendantów nie uległo zmianie.

Opisana praktyka utrudnia prewencję tortur i niehumanitarnego traktowania. Narusza również zobowiązania Policji określone w Protokole fakultatywnym i utrwaloną od początku działania KMPT zasadę współpracy. Rzecznik wykonuje funkcję KMPT od 2008 r. i jego przedstawiciele co do zasady bez przeszkód uzyskiwali dostęp do wszelkiej niezbędnej dokumentacji i nagrań monitoringu.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o pilną analizę sygnalizowanego zagadnienia i wydanie podległym jednostkom organizacyjnym Policji wytycznych, które umożliwią przedstawicielom KMPT zapoznanie się z wszelkimi niezbędnymi materiałami – zarówno podczas wizytacji, jak i w innym momencie określonym przez KMPT.

I Zastępca Komendanta Głównego Policji pismem z 18 sierpnia 2025 r. wskazał, że prawo „dostępu do informacji”, o którym mowa w art. 20 Protokołu do Konwencji w sprawie zakazu tortur, nie jest tożsame z prawem uzyskania dokumentu lub materiału audiowizualnego, audio lub wideo, na którym określone informacje są zawarte i utrwalone. W tym nie oznacza prawa do uzyskania kopii dokumentu lub materiału, gdyż prawo takie nie zostało ustanowione ani w art. 20 Protokołu do Konwencji w sprawie zakazu tortur, ani w art. 13, 17 i 17c ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, jak również takie prawo nie zostało wskazane w stanowisku SPT przywołanym w wystąpieniu RPO. Według I Zastępcy Komendanta, realizując swoje zadania, Policja zawsze działa na podstawie i w granicach obowiązujących przepisów prawa. W obecnym stanie prawnym przekazywanie nagrań wideo (monitoringu) po opuszczeniu przez przedstawicieli KMPT budynku Policji, w ramach uprawnień do dostępu do wszelkich niezbędnych informacji podczas wizytacji jednostek organizacyjnych Policji, nie znajduje oparcia w obowiązujących regulacjach. Jeżeli jednak przepisy prawa w tym zakresie ulegną zmianie, Policja będzie przekazywać wskazane materiały z pełnym poszanowaniem nowych rozwiązań i z należytą starannością.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (VII.561.2.2023 z 17 lipca 2025 r.) w sprawie egzaminu wstępnego na aplikację prokuratorską uzupełniającą.

Rzecznik Praw Obywatelskich powrócił do sprawy dotyczącej formy egzaminu wstępnego na aplikację prokuratorską uzupełniającą. Ponieważ wyjaśnienia resortu nie odpowiadają na wszystkie wątpliwości opisane w wystąpieniach z 18 stycznia 2023 r., 29 lutego 2024 r. i 19 maja 2025 r., Rzecznik skierował kolejne pismo do Ministra Sprawiedliwości.

Najistotniejsze zastrzeżenia RPO dotyczą trzech kwestii. Po pierwsze – tylko w aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej przyjęto egzamin ustny i ocenę pracy na dotychczasowym stanowisku jako model weryfikacji kandydatów, w opozycji do innych aplikacji, gdzie podstawą weryfikacji jest test z wiedzy oraz praca pisemna. Na to zastrzeżenie odpowiada częściowo projekt ustawy o zmianie ustawy z 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, który ma przewidywać ujednolicenie zasad naboru na wszystkie aplikacje.

Po drugie – problemem jest większa uznaniowość oceny egzaminu ustnego i oceny pracy na dotychczasowym stanowisku niż oceny wystawianej na podstawie testu i pracy pisemnej. Rzecznik zaznaczył, że do tego problemu nie odniesiono się w odpowiedzi.

Po trzecie – zastrzeżenia budzą także ogólnikowe kryteria oceny egzaminu ustnego oraz pracy na dotychczasowym stanowisku przewidziane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 15 lipca 2019 r. w sprawie przeprowadzania konkursu na aplikację uzupełniającą prokuratorską. Kryteria te określają widełki punktowe i wskazują czynniki, które należy wziąć pod uwagę, ale nie precyzują one, za co konkretnie mają być przyznawane punkty. Ogólnikowość kryteriów w powiązaniu z brakiem wymogu uzasadnienia liczby przyznanych punktów w protokole egzaminacyjnym zwiększa ryzyko wystawiania arbitralnych ocen. Także i do tej kwestii nie odniesiono się w odpowiedzi – nie wiadomo, czy w ogóle są prowadzone prace nad nowelizacją wspomnianego rozporządzenia.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyjaśnienie, czy plan zapewnienia jednego naboru na wszystkie aplikacje, który przewiduje projekt ustawy, zakłada rezygnację z egzaminu ustnego i oceny pracy na stanowisku. RPO poprosił także o ustosunkowanie się do postulatów: doprecyzowania kryteriów oceny egzaminu ustnego, doprecyzowania kryteriów oceny pracy na dotychczasowym stanowisku, wprowadzenia wymogu uzasadnienia przyznanej liczby punktów w protokole egzaminacyjnym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 1 sierpnia 2025 r. wskazał, że prace legislacyjne nad zmianą ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury polegają na ujednoliceniu zasad naboru i prowadzenia aplikacji sędziowskiej i aplikacji uzupełniającej sędziowskiej oraz aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej. Celem tych prac jest wyeliminowanie dotychczasowego sposobu weryfikacji kandydatów w naborze na aplikację uzupełniającą prokuratorską. Sposób ten polega na ocenie pracy na dotychczasowym stanowisku i egzaminie ustnym. Ministerstwo Sprawiedliwości dąży do zmiany tego sposobu na rzecz jednakowego dla kandydatów na wszystkie aplikacje prowadzone w KSSiP konkursu składającego się z dwóch elementów. Po pierwsze - testu sprawdzającego wiedzę z poszczególnych dziedzin prawa i nauk pokrewnych. Po drugie - pracy pisemnej sprawdzającej umiejętności dokonywania wykładni i stosowania prawa, stosowania argumentacji prawniczej oraz kwalifikowania stanów faktycznych do zakresów właściwych norm prawnych. Wzorem jest aktualnie prowadzony nabór na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorską.

Z uwagi na zakres przedmiotowy projektowanej nowelizacji (obejmujący również zmiany zasad udziału w egzaminach: sędziowskim i prokuratorskim i przewidując możliwość trzeciego podejścia do tych egzaminów), pracom tym nadano pilny charakter. aby możliwe było stosowanie zawartych w nich unormowań już podczas przyszłorocznych egzaminów, które rozpoczną się w lutym 2026 r. W konsekwencji w Ministerstwie Sprawiedliwości nie są prowadzone prace legislacyjne nad zmianą Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 lipca

2019 r. w sprawie przeprowadzania konkursu na aplikację uzupełniającą. W przywołanym projekcie nowelizacji ustawy o KSSiP przewidziano uchylenie przepisu upoważniającego do wydania tego rozporządzenia. Tym samym prace w tym obszarze byłyby bezprzedmiotowe.

Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych (VII.715.65.2024 z 17 lipca 2025 r.) w sprawie podstaw prawnych działania funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa oraz zapewnienia dziennikarzom ochrony ich praw.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne wnioski, w szczególności od dziennikarzy, którym wybrane organy władzy publicznej odmawiają wstępu na organizowane wydarzenia na podstawie odwołania od decyzji o negatywnej weryfikacji bezpieczeństwa przez Służbę Ochrony Państwa. Wnioskodawcy wskazują przy tym, że nie są informowani o przyczynach negatywnej decyzji SOP oraz braku możliwości wniesieniu od niej środka odwoławczego.

Rzecznik już we wcześniejszym wystąpieniu do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w tej sprawie wskazywał, że taka sytuacja może negatywnie wpływać na wolność słowa oraz wolność wykonywania zawodu. W odpowiedzi MSWiA wskazano m.in., że zgodnie z Konstytucją RP prawo do informacji jest gwarantowane, ale może być ograniczone ustawowo. Ograniczenia te wynikają z ustawy o Służbie Ochrony Państwa, ustawy o ochronie danych osobowych oraz dyrektyw UE, które pozwalają na opóźnianie lub ograniczanie dostępu do danych w celu zapobiegania przestępczości, ochrony bezpieczeństwa publicznego i narodowego oraz praw i wolności innych osób. W ocenie Rzecznika taka praktyka działania organów może dokonywać się z uszczerbkiem dla obowiązujących standardów ochrony praw podstawowych.

Unijny prawodawca dostrzegł potrzebę zapewnienia jednostkom dostępu do informacji o przetwarzaniu ich danych osobowych – w tym o treści danych, źródłach i podstawie prawnej – czego wyrazem jest dyrektywa 2016/680. Została ona implementowana do polskiego prawa ustawą o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości, która powierza PUODO funkcję organu nadzorczego.

Artykuł 17 ww. dyrektywy umożliwia realizację prawa dostępu za pośrednictwem organu nadzorczego w razie jego ograniczenia. Organ ten, po przeprowadzeniu weryfikacji, powinien poinformować osobę o samym fakcie jej dokonania.

Dyrektywa nie obejmuje jednak danych przetwarzanych w celach niezwiązanych z prawem UE, np. dla bezpieczeństwa narodowego.

W praktyce Biura RPO pojawiają się wątpliwości co do skuteczności realizacji tych uprawnień, zwłaszcza gdy organy takie jak SOP odmawiają udostępnienia danych lub informacji o ich przetwarzaniu. W tym kontekście należy zauważyć, że skarga z art. 50 ustawy ma węższy zakres niż mechanizm z art. 17 dyrektywy – dotyczy wyłącznie przypadków niezgodnego z prawem przetwarzania, podczas gdy dyrektywa przewiduje szerszy katalog uprawnień. Rodzi to pytania o zgodność krajowych rozwiązań z unijnym standardem ochrony danych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych z prośbą o informację, czy skargi mające związek z zasygnalizowanym problemem wpływają do Urzędu, a jeśli tak, to jaki jest zakres kontroli dokonywanej przez Urząd w tych sprawach.

Zastępczyni Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych pismem z 14 sierpnia 2025 r. poinformowała, że UODO prowadził trzy postępowania administracyjne w sprawie nieprawidłowości w procesie przetwarzania danych osobowych Skarżących, które dotyczyły prawa dostępu do danych oraz odmowy udzielenia informacji o przetwarzaniu danych osobowych przez Komendanta Głównego Policji. Sprawy te były związane z ograniczeniem wolności w wykonywaniu zawodu przez podmioty danych wobec negatywnej oceny bezpieczeństwa. Zostały one wszczęte na podstawie skargi złożonej przez podmioty danych (art. 50 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości), nie zaś w trybie pośredniego dostępu zgodnie z art. 17 dyrektywy UE 2016/680. Prezes UODO nie doszukał się nieprawidłowości w procesie przetwarzania danych osobowych Skarżących przez Komendanta Głównego Policji.

Kwestia dotycząca praw podmiotu danych wykonywanych za pośrednictwem organu nadzorczego art. 17 dyrektywy 2016/680 i ewentualnych ograniczeń natury prawnej lub faktycznej stanowiących przeszkodę w wykonywaniu praw osoby, której dane dotyczą, jest przedmiotem pogłębionej analizy Prezesa UODO oraz na forum europejskich organów ochrony danych i instytucji UE. Prezes UODO na bieżąco monitoruje postępy tych prac. Zgłaszał również uwagi, w których akcentował, że prawo podmiotu danych do wykonywania swoich praw za pośrednictwem organu nadzorczego wynikające z art. 17 dyrektywy 2016/680 i prawo do wniesienia skargi do organu nadzorczego na podstawie art. 52 tej dyrektywy (art. 50 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości) są odrębnymi prawami i nie należy ich utożsamiać. Brak jest jednak praktyki polskiego organu nadzorczego w tym zakresie. Wobec istotnych rozbieżności w interpretacji art. 17 dyrektywy 2016/680 między poszczególnymi państwami członkowskimi UE prace nad wytycznymi w tym zakresie nie zostały zakończone. Dalsze działania podejmowane w tej kwestii przez organ właściwy w sprawie ochrony danych osobowych staną się przedmiotem odrębnej informacji skierowanej do RPO.

Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.18.2025 z 17 lipca 2025 r.) w sprawie zwalniania rozkazem dziennym żołnierzy niezawodowych, pełniących służbę w jednostkach Wojsk Obrony Terytorialnej.

Żołnierze niezawodowi, którzy pełnią służbę w jednostkach Wojsk Obrony Terytorialnej, we wnioskach do Rzecznika Praw Obywatelskich kwestionują

sposób zwalniania ich ze służby przed upływem okresu jej trwania rozkazem dziennym. Rozkaz ten jest wydawany dla celów ewidencyjnych na podstawie art. 128 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny. Ustawa nie definiuje pojęcia „rozkażu dziennego”. Jednak niektóre jego elementy określono w regulaminie ogólnym żołnierza Wojska Polskiego, który jest załącznikiem do zarządzenia Ministra Obrony Narodowej w sprawie wprowadzenia do użytku regulaminu ogólnego żołnierza Wojska Polskiego. W art. 122 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny wskazano drogę odwoławczą w sprawach służbowych żołnierzy. Przepisy te mają zastosowanie wyłącznie do decyzji wydawanych przez właściwe organy w sprawach określonych w ustawie. W art. 2 pkt 3 ustawy o obronie Ojczyzny zdefiniowano decyzję jako decyzję wydawaną przez właściwy organ wojskowy oraz rozkaz personalny. Żołnierz może wnieść odwołanie do organu wyższego rzędu na zasadach określonych w ustawie – Kodeks postępowania administracyjnego i skargę do właściwego sądu administracyjnego na zasadach określonych w ustawie – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Ustawa o obronie Ojczyzny jednoznacznie wskazuje przy tym, że ilekroć jest w niej mowa o żołnierzu należy przez tę kategorię rozumieć osobę pełniącą czynną służbę wojskową (w tym terytorialną służbę wojskową).

Przepisem odnoszącym się zarówno do żołnierzy zawodowych, jak i niezawodowych jest art. 122 ustawy o obronie Ojczyzny. Norma prawna wynikająca z treści art. 122 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny odnosi się do żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową (w tym terytorialną i zawodową służbę wojskową). Zgodnie z art. 122 ust. 2 drogi odwoławczej w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego i Prawa postępowania przed sądami administracyjnymi nie stosuje się w sprawach: mianowania na stopień wojskowy, przeniesienia do innego korpusu osobowego lub innej grupy osobowej, skierowania do wykonywania zadań służbowych poza jednostką wojskową, powierzenia czasowego pełnienia obowiązków służbowych na innym stanowisku. Z kolei przepis art. 122 ust. 3 ustawy o obronie Ojczyzny stanowi, że skarga do właściwego sądu administracyjnego nie może być wniesiona na decyzje w sprawach: powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej, powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych, wyznaczenia i przeniesienia na stanowisko służbowe i zwolnienia ze stanowiska służbowego, a także przeniesienia do dyspozycji, delegowania do pełnienia obowiązków.

Żaden z przedstawionych przepisów (art. 122 ust. 2 i 3) swoim zakresem normowania nie obejmuje więc zwolnienia z czynnej służby wojskowej (w tym terytorialnej). W ocenie Rzecznika daje to podstawę takiemu żołnierzowi do skorzystania z drogi odwoławczej określonej w art. 122 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny.

Dodatkowo w orzecznictwie sądowo-administracyjnym ugruntowany jest pogląd, że pisma zawierające rozstrzygnięcia w sprawie załatwianej w drodze decyzji są

decyzjami mimo nieposiadania w pełni formy przewidzianej w art. 107 k.p.k. Powinny one zawierać jedynie minimum elementów niezbędnych do zakwalifikowania ich jako decyzji. Wyciąg z „rozkazu dziennego” w sprawie zwolnienia żołnierza Wojsk Obrony Terytorialnej ze służby zawiera wszystkie niezbędne elementy, aby zakwalifikować go jako decyzję o zwolnieniu ze służby. W związku z tym, zdaniem Rzecznika, zwolnienie z terytorialnej służby wojskowej w niewłaściwej formie nie przesądza o braku drogi odwoławczej, gdyż sądy administracyjne w wyciągach z rozkazów dziennych doszukują się materialnej treści decyzji. Rzecznik wyraził obawę, że wiedza ta nie jest wśród żołnierzy terytorialnej służby wojskowej powszechna – co może uniemożliwiać im efektywne korzystanie z drogi odwoławczej. RPO zwrócił się z prośbą o odniesienie się do opisanego problemu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z 4 września 2025 r. wskazał, że przepisy dotyczące zwalniania żołnierzy ze służby wojskowej zawiera ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny. Zgodnie z art. 122 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny od decyzji wydanych przez właściwe organy w sprawach określonych w tej ustawie żołnierz może wnieść odwołanie do organu wyższego stopnia (na zasadach określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego) i skargę do właściwego sądu administracyjnego. W tej sytuacji poza wyłączeniami trybu odwoławczego oraz drogi sądowej w przypadkach, o których mowa w art. 122 ust. 2 i 3, wydawanie decyzji przez właściwe organy, do których stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, powinno wynikać z przepisów ustawy. Wyjaśniając, Sekretarz wskazał art. 229 ust. 1 ustawy, wedle którego zwolnienie z zawodowej służby wojskowej, w określonych przypadkach, następuje decyzją organu wymienionego w jej art. 186 ust. 1. Jednocześnie w art. 128 ustawy o obronie Ojczyzny, który stanowi podstawę zwalniania z czynnej służby wojskowej m.in. żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową, nie określono formy prawnej, w jakiej to zwolnienie ma nastąpić.

Dodatkowo rozkaz dzienny jest wewnętrznym aktem, elementem realizacji stosunku służbowego, opartego na podporządkowaniu żołnierza dowódcy jednostki wojskowej. Nie mają do niego zastosowania przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego ani ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

Sekretarz przyznał słuszność wątpliwościom zgłoszonym przez Rzecznika Praw Obywatelskim związanym ze zmianą brzmienia przepisu art. 128 ust. 4 ustawy o obronie Ojczyzny w porównaniu z art. 98u ust. 1 nieobowiązującej już ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Dla systemowego uporządkowania sytuacji prawnej resort obrony narodowej zamierza zainicjować zmiany w ustawie o obronie Ojczyzny poprzez pozostawienie sposobu ukształtowania instytucji zwalniania z terytorialnej służby wojskowej w sposób

ukonstytuowany na gruncie ww. art. 98u ust. 1 o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.59.2025 z 17 lipca 2025 r.) w sprawie przedstawienia uwag po wizytacji Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w P.

Przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wizytowali Komendę Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w P. Celem wizytacji była ochrona praw i wolności obywatelskich strażaków, a także zapoznanie się z warunkami pełnionej przez nich służby, płynącymi z niej zagrożeniami dla życia i zdrowia oraz działaniami zmierzającymi do ich minimalizacji.

Problemem, który wskazali strażacy, jest fakt, że wozy bojowe muszą spełniać wysokie normy emisji spalin (Euro 6). Wiąże się to z dodatkowym wyposażeniem, mało przydatnym w akcjach ratowniczo-gaśniczych, natomiast podnoszącym drastycznie koszty zakupu i generującym dodatkowe, poważne problemy eksploatacyjne. Nie kwestionując zasadności istnienia takich norm, strażacy podnosili, że wóz bojowy straży pożarnej ma bardzo konkretne przeznaczenie polegające m.in. na sprawnym przemieszczaniu się po najróżniejszym podłożu. Dodatkowo często jest obciążony dużą ilością środka gaśniczego i sprzętu potrzebnego do wykonywania zadań. Istniejące systemy elektroniczne i czujniki stanowią poważne utrudnienie, a czasem wręcz niebezpieczeństwo dla realizacji zadań. W ocenie strażaków korzystniejsze byłoby wzmocnienie wozów bojowych i doposażenie w sprzęt ratowniczo-gaśniczy.

Kolejnym problemem związanym z wozami bojowymi PSP są pozostające na obowiązkowym wyposażeniu tachografy, mimo że straż pożarna nie ma obowiązku ich używania. Aktualnie produkowane wozy bojowe nadbudowywane są na dostępnych na rynku ciągnikach, które muszą posiadać fabrycznie zainstalowane tachografy. Wymontowanie tachografu powoduje zakłócenia innych systemów elektronicznych. To z kolei może utrudniać, a czasem wręcz uniemożliwiać jazdę takim pojazdem. Biorąc pod uwagę, znaczny koszt jednostkowy zakupu wozu bojowego, wydaje się zasadny postulat funkcjonariuszy, dotyczący rozważenia wyłączenia rejestrowania takich wozów w powszechnym systemie i objęcie Państwowej Straży Pożarnej rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 września 2023 r. w sprawie rejestracji pojazdów Służby Ochrony Państwa, Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej i Krajowej Administracji Skarbowej wykorzystywanych przez Służbę Celno-Skarbową.

Problemem okazują się także szczepienia ochronne, które powinni przechodzić cyklicznie strażacy, szczególnie pełniący służbę w grupach poszukiwawczo-ratowniczych. Właśnie członkowie tych grup są najbardziej narażeni na kontakt z różnego rodzaju czynnikami chorobotwórczymi. Z uzyskanych informacji wynika,

że zaplanowane szczepienia nie zostały wykonane. Przede wszystkim ze względu na brak środków finansowych na zakup szczepionek.

Funkcjonariusze i pracownicy cywilni wskazywali na przeciążenie zadaniami, zwłaszcza w zakresie czynności kontrolno-rozpoznawczych. Poza planowymi kontrolami i zgłoszeniami dochodzą działania zlecone przez sąd, prokuraturę, NIK, starostę czy wójta. Utrudnieniem jest też obowiązek zachowania 7-dniowego terminu od doręczenia upoważnienia (art. 23 ust. 7 ustawy o PSP), co ogranicza możliwość szybkiego reagowania. W sprawach wymagających opinii PSP termin wynosi trzy dni. Zdarza się również, że informacja o kontroli prowadzi do tymczasowego usunięcia nieprawidłowości (np. blokowania dróg pożarowych), które po czasie ponownie się pojawiają.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o zajęcie stanowiska w kwestii zasygnalizowanych wyżej problemów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 22 sierpnia 2025 r. poinformował, że podjęto działania w zakresie opracowania alternatywnych wymagań dla nowych pojazdów bazowych kategorii N2 i N3, przeznaczonych do budowy pojazdów straży pożarnej wyposażonych w jednostki napędowe o normach emisji spalin niższych niż obowiązujące.

W kontekście wyposażenia pojazdów o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 3,5 t w tachografy – do których mają zastosowanie przepisy rozporządzenia (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. –

Podsekretarz wskazał, że zgodnie z art. 3 lit. c ww. rozporządzenia, nie znajduje ono zastosowania do przewozu drogowego pojazdami będącymi własnością m.in. straży pożarnej, gdy przewóz jest wykonywany w związku z zadaniami powierzonymi tej służbie i pozostaje pod ich kontrolą.

Podsekretarz poinformował, że w PSP nie ma obowiązku wykonywania szczepień ochronnych wśród strażaków. Kierownicy jednostek organizacyjnych PSP są odpowiedzialni za planowanie środków finansowych na profilaktyczną ochronę zdrowia, w tym na szczepienia ochronne. Obowiązkowym szczepieniom ochronnym podlegają wyłącznie członkowie grup ratowniczych delegowanych do pełnienia służby poza granicą państwa.

W Komendzie Głównej PSP trwają prace nad zmianą przepisu prawa dotyczącego wcześniejszego zawiadamiania o czynnościach kontrolno-rozpoznawczych.

Planowana zmiana ma na celu poszerzenie katalogu sytuacji, gdy z uwagi na interes kontrolowanego lub ważny interes społeczny upoważnienie może być doręczone w chwili przystąpienia do czynności kontrolno-rozpoznawczych.

Zaproponowano również nowelizację ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym. Nowelizacja polega na wprowadzeniu przepisów prawa zakazujących postoju na dojeździe ratowniczym i umożliwiających usunięcie pojazdu pozostawionego na dojeździe ratowniczym na koszt właściciela, a także określeniu definicji ustawowej dojazdu ratowniczego. Zmiany umożliwią

egzekwowanie przez Policję i straż gminną (miejską) przepisów ruchu drogowego w celu utrzymania przejezdności dojazdów dla służb ratowniczych do obiektów, w tym dróg pożarowych.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7064.216.2025 z 22 lipca 2025 r.) w sprawie prawidłowości realizacji w latach 2022-2023 zadania zleconego gminom z zakresu ustawy o świadczeniach rodzinnych i gospodarowania środkami dotacji udzielonej na ten cel z budżetu państwa.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi związane z ustaleniami kontrolnymi Wojewody Śląskiego i Wojewody Pomorskiego. Dotyczą one prawidłowości wydatkowania przez gminy dotacji w części obejmującej wypłatę świadczeń pielęgnacyjnych z pominięciem kryterium określonego w art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych. Konsekwencją jest żądanie zwrotu do budżetu państwa części dotacji.

Zgodnie z art. 17 ust. 1b (obowiązującym do dnia 31 grudnia 2023 r.) świadczenie pielęgnacyjne przysługiwało, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej. Jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia. Wyrokiem z dnia 21 października 2014 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 17 ust. 1b jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie, w którym różnicuje prawo do świadczenia pielęgnacyjnego osób sprawujących opiekę nad osobą z niepełnosprawnością po ukończeniu przez nią wieku określonego w tym przepisie ze względu na moment powstania niepełnosprawności. W uzasadnieniu Trybunał wskazał, że skutkiem wyroku w odniesieniu do art. 17 ust. 1b jest stwierdzenie, że opiekunowie dorosłych osób z niepełnosprawnością muszą być przez ustawodawcę traktowani jako podmioty należące do tej samej klasy. Zakwestionowana przez Trybunał norma prawna została wyeliminowana z ustawy o świadczeniach rodzinnych z dniem 1 stycznia 2024 r. Do tego czasu Naczelny Sąd Administracyjny wielokrotnie wyrażał pogląd o tym, że nie jest dopuszczalne oparcie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego na tej części art. 17, którą Trybunał uznał za niezgodny z Konstytucją RP.

W podjętych przez Wojewodów – po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 21 października 2014 r. – czynnościach kontrolnych kluczowe pozostaje uprawnienie do świadczenia pielęgnacyjnego przez opiekunów osób z niepełnosprawnością, których niepełnosprawność powstała po ukończeniu odpowiednio 18. lub 25. roku życia w przypadku nauki w szkole lub szkole wyższej.

Przepis art. 17 ust. 1b ustawy po wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie mógł być stosowany z pominięciem jego skutków. Trybunał uznał, że w stosunku do opiekunów dorosłych osób z niepełnosprawnością, których niepełnosprawność powstała nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia,

przepis art. 17 ust. 1b jest zgodny z Konstytucją RP i nie ma przeszkód prawnych do jego stosowania. Natomiast w stosunku do opiekunów osób wymagających wsparcia, których niepełnosprawność powstała później, kryterium momentu powstania niepełnosprawności, jako uniemożliwiające uzyskanie świadczenia pielęgnacyjnego, utraciło przymiot konstytucyjności. Wobec tego w odniesieniu do tych osób oceny spełnienia przesłanek przyznania świadczenia pielęgnacyjnego należy dokonywać z pominięciem tego kryterium. Dlatego też, mając na względzie utrwalone i jednolite orzecznictwo sądów administracyjnych w tym zakresie, Rzecznik zwrócił się z prośbą o zrewidowanie stanowiska Ministerstwa dotyczącego skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z 23 września 2025 r. zwróciła uwagę, że zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 21 października 2014 r. art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych wskazuje, że świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała nie później niż do ukończenia 18. roku życia bądź w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia. Sekretarz zauważyła jednak przy tym, że Trybunał Konstytucyjny nie orzekł, że cały ww. przepis jest niekonstytucyjny.

W uzasadnieniu do ww. wyroku Trybunał Konstytucyjny jednoznacznie określił, że „Skutkiem wejścia w życie niniejszego wyroku nie jest ani uchylenie art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych, ani uchylenie decyzji przyznających świadczenia, ani wykreowanie «prawa» do żądania świadczenia dla opiekunów dorosłych osób niepełnosprawnych, jeżeli niepełnosprawność podopiecznych nie powstała w okresie dzieciństwa. Trybunał Konstytucyjny orzekł ostatecznie o niekonstytucyjności jedynie części normy wynikającej z art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych”.

Obowiązywanie zatem przepisu art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych, w jego brzmieniu do 31 grudnia 2023 r., zgodnie z którym świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała nie później niż do ukończenia 18. roku życia (lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia), wynika z ww. wyroku i uzasadnienia Trybunału Konstytucyjnego. Art. 17 ust. 1b uchylono dopiero z dniem 1 stycznia 2024 r., tj. z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym, która znowelizowała warunki nabywania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, co oznacza, że do tej daty przepis obowiązywał.

Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Cyfryzacji (VII.501.113.2025 z 31 lipca 2025 r.) w sprawie tzw. sharentingu, czyli upowszechniania w środowisku cyfrowym wizerunku dzieci przez rodziców i inne osoby.

Rzecznik Praw Obywatelskich w swoim wystąpieniu wskazał zagrożenia związane z udostępnianiem w internecie materiałów przedstawiających dzieci. Możliwymi konsekwencjami sharentingu są hejt, kpiny i krzywdzące komentarze (nie tylko w sieci) oraz wykorzystanie materiałów do celów przestępczych, w tym na tle seksualnym. Szacuje się, że nawet 50 proc. materiałów gromadzonych przez pedofilów pochodzi z serwisów społecznościowych. Ryzyko to nie jest marginalne, ponieważ – jak wskazuje Ministerstwo Cyfryzacji oraz Akademia NASK – aż 40 proc. rodziców dzieli się w internecie zdjęciami i filmami, na których przedstawione są dzieci. Część tych aktywności przybiera formę zjawiska określonego jako parental trolling, polegającego na publikowaniu treści, które kompromitują, wyśmiewają i upokarzają dziecko. W ocenie Rzecznika takie działanie umniejsza godności dziecka.

Rzecznik zaznaczył, że obrona przed przemocą cyfrową ma na celu ochronę dóbr osobistych dziecka, w tym dobrego imienia (art. 47 Konstytucji RP). Obowiązkiem władz publicznych jest ochrona przyrodzonej i nienaruszalnej godności dziecka (art. 30 zd. 2 Konstytucji RP). Z kolei z publikowaniem wizerunku dziecka w internecie związane jest prawo do prywatności (art. 47 Konstytucji RP).

Tymczasem zjawisko sharentingu tworzy sytuację społeczną, w której dziecko jest narażane – często poza jego świadomością, szczególnie we wczesnych latach życia – na konieczność dzielenia się z innymi ludźmi, również całkowicie obcymi, jego osobistymi przeżyciami z wyjątkowo wrażliwego okresu życia.

Postulaty w tej sprawie podnosi również polska doktryna. Wskazuje się, że konieczne jest uregulowanie w drodze ustawy działalności mediów społecznościowych pod kątem ochrony dzieci i ich praw tak aby ich wizerunek był przetwarzany w ograniczonym stopniu. Ponadto sam proces powinien podlegać kontroli sformalizowanych organów ochrony prawnej. Według Rzecznika trudno uznać, że polskie prawo krajowe w obecnym kształcie przewiduje skuteczne środki ochrony przed nadużyciami tego typu. Gdy dane osobowe dziecka zostają udostępnione poprzez tzw. sharenting, prawo do usunięcia tych danych w stosunku do rodzica (rodziców) może być wykonane przez dziecko dopiero po osiągnięciu przez nie pełnoletności. W przypadku gdy dziecko jest małoletnie i nie jest uprawnione do wykonania swojego prawa do usunięcia danych, jako jedyny środek zaradczy wskazuje się art. 80 ust. 1. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 (RODO). W ocenie Rzecznika to rozwiązanie wydaje się niewystarczające.

Krajowe przepisy dotyczące ochrony danych osobowych powinny być tworzone przy uwzględnieniu kontekstu i celu wprowadzenia relewantnych aktów prawa Unii Europejskiej.

Trwające obecnie prace nad wdrożeniem regulacji dotyczących usług cyfrowych są według Rzecznika świetną okazją do wypracowania całościowego podejścia do wskazanych problemów i wyzwań. Kluczowe jest również kontynuowanie działań, które podnoszą świadomość społeczną. Dobrym przykładem tego typu

aktywności jest kampania „Więcej szacunku dla młodego wizerunku!” organizowana przez Rzeczniczkę Praw Dziecka przy patronacie honorowym Ministerstwa Cyfryzacji.

Rzecznik zwrócił się do Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Cyfryzacji z prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie i wskazanie planowanych przez Ministerstwo działań, w tym prac legislacyjnych, które będą adekwatną odpowiedzią na dostrzeżone problemy i wyzwania.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z 2 września 2025 r. poinformował, że w ocenie Ministerstwa Cyfryzacji obecnie obowiązujące przepisy krajowe (Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Kodeks cywilny w zakresie ochrony dóbr osobistych) zapewniają środki prawne umożliwiające reakcję w przypadkach, w których działania rodziców lub opiekunów mogą prowadzić do naruszenia prywatności dziecka, jego wizerunku czy innych dóbr osobistych. Kwestią otwartą pozostaje natomiast ocena skuteczności tych przepisów i reakcja na wyzwania w tym zakresie.

Ministerstwo Cyfryzacji stoi na stanowisku, że zasadne jest skoncentrowanie się na działaniach wykonawczych, edukacyjnych i informacyjnych. Podnoszenie świadomości rodziców i opiekunów w zakresie potencjalnych zagrożeń związanych z nadmiernym udostępnianiem danych dzieci w internecie może według Sekretarza przynieść bardziej elastyczne i skuteczne rezultaty, przy jednoczesnym poszanowaniu istniejących uprawnień i wolności obywatelskich.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.501.2.2025 z 31 lipca 2025 r.) w sprawie ujawniania dziennikarzom informacji z postępowania przygotowawczego zanim zostały one upublicznione na rozprawie głównej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem ujawniania dziennikarzom informacji z postępowań przygotowawczych przed ich przedstawieniem na jawnej rozprawie sądowej. Szczególne zastrzeżenia budzi przekazywanie mediom materiałów dotyczących życia prywatnego jednostki (np. korespondencji elektronicznej), co wymaga wyważenia pomiędzy prawem do prywatności, prawem mediów do informowania a ochroną prawidłowego przebiegu postępowania i apolitycznością prokuratury.

Rzecznik wskazał na konieczność wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Kaczmarek przeciwko Polsce, który zakwestionował praktykę ujawniania materiałów śledztwa bez wystarczającej podstawy prawnej. Obecnie regulacje są rozproszone i niejasne, co sprzyja uznaniowości prokuratorów.

Szczególne znaczenie ma kwestia tajemnicy komunikacji elektronicznej, która obejmuje treść wiadomości, dane transmisyjne czy lokalizacyjne. Dysponentami tej tajemnicy są nadawca i odbiorca, a każda inna osoba, która uzyska do niej dostęp – niezależnie od podstawy prawnej – staje się jedynie powiernikiem, zobowiązanym do zachowania poufności. Samo przetworzenie takich danych, np.

wydrukowanie wiadomości i dołączenie ich do akt sprawy, nie uchyla obowiązku ochrony tajemnicy. Problemem pozostaje jednak brak jednoznacznych reguł, kiedy i na jakich zasadach takie informacje mogą zostać następnie upublicznione. Rzecznik podkreślił, że samo udostępnienie akt osobie trzeciej, np. dziennikarzowi, nie oznacza zgody na ich publiczne rozpowszechnienie. Takie zezwolenie może zostać wydane dopiero po uzyskaniu odpowiedniego upoważnienia na podstawie ustawy Prawo o prokuraturze, a przesłanką tej decyzji powinien być „ważny interes publiczny”. W praktyce jednak kryterium to jest na tyle ogólne, że nie zapewnia jednostce przewidywalności co do tego, czy jej prywatna korespondencja może zostać ujawniona opinii publicznej. Również w odniesieniu do innych tajemnic prawnie chronionych, takich jak tajemnica zawodowa, lekarska czy informacje niejawne, przepisy pozwalają na ich ujawnianie jedynie w celach procesowych, co wyklucza możliwość swobodnego przekazywania ich mediom.

Analiza Rzecznika prowadzi do wniosku, że przepisy są rozproszone, niespójne i pozostawiają zbyt dużą dowolność organom ścigania. Brakuje klarownych przesłanek oraz jednolitej procedury zarówno w zakresie udostępniania akt, jak i w zakresie upubliczniania materiałów ze śledztwa. Niejednolita praktyka prowadzi do ryzyka arbitralnej ingerencji w życie prywatne osób zaangażowanych w postępowania, także tych, które nie są podejrzanymi ani oskarżonymi. Dlatego Rzecznik postuluje podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do doprecyzowania zasad zwalniania z tajemnicy komunikacji elektronicznej i publicznego rozpowszechniania informacji z postępowań przygotowawczych. Konieczne jest ograniczenie uznaniowości decyzji prokuratorów poprzez wskazanie jasnych kryteriów oraz wprowadzenie obowiązku pouczenia osób trzecich o zakazie rozpowszechniania informacji bez wyraźnego zezwolenia. Niezbędne jest także ujednolicenie przepisów, tak aby osoba, której prywatne dane mogą zostać ujawnione, miała zapewnione przewidywalne i proporcjonalne gwarancje ochrony.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o analizę przedstawionych problemów i rozważenie inicjatywy legislacyjnej w tym zakresie.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.510.792.2025 z 3 sierpnia 2025 r.) w sprawie możliwości dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka dotycząca możliwości dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, w tym zwłaszcza problematyka zapewnienia stosownych pouczeń dla osoby uprawnionej do powyższych roszczeń.

Stosownie do przepisów Kodeksu postępowania karnego organ prowadzący postępowanie jest obowiązany pouczyć uczestników postępowania o ciążących obowiązkach i o przysługujących im uprawnieniach, natomiast brak takiego pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania lub innej osoby, której to dotyczy. Wypada jednak zauważyć, że żaden przepis nie nakłada na organy procesowe obowiązku pouczenia o możliwości dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie czy zatrzymanie.

Dotychczasowy brak pouczeń procesowych, zarówno o samym prawie, jak i zasadach dochodzenia powyższych roszczeń od Skarbu Państwa, zdaniem Rzecznika jest nieakceptowalny z punktu widzenia wartości wyrażonych w Konstytucji RP. Zastrzeżenia dodatkowo wzmacnia okoliczność, że termin roczny dla dochodzenia powyższych roszczeń odszkodowawczych, także nie spełnia przesłanek racjonalności, jest nieproporcjonalnie krótki, przez co narusza standardy konstytucyjne. Takie ukształtowanie terminu przedawnienia uniemożliwia skuteczne dochodzenie odpowiedzialności od Skarbu Państwa, istotnie podważając zaufanie obywateli do państwa i stosowanych procedur. W tym zakresie Rzecznik dostrzega projektowane kierunki zmian prowadzące do wydłużenia wskazanego terminu, przygotowane w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, do której w opinii z dnia 25 listopada 2024 r. Rzecznik złożył aprobowane uwagi. Jest to w istocie rzeczy powrót do wcześniejszej wersji art. 555 k.p.k., obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 15 kwietnia 2016 r., przewidującej trzyletni termin przedawnienia dla dochodzenia omawianych roszczeń.

Należy jednak wyraźnie podkreślić, że nawet urzeczywistnienie tych założeń w zakresie wydłużenia terminu przedawnienia, nie zmieni sytuacji osoby uprawnionej do dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia przed sądem karnym, o ile nie zostanie ona wcześniej odpowiednio pouczona, zarówno o prawie do wymienionych roszczeń, jak i samej procedurze ich dochodzenia, w tym przewidzianym terminie przedawnienia. Jest to podstawowy i zasadniczy warunek, aby można było mówić o rzeczywistym realizowaniu uprawnień procesowych, niezależnie jak długi byłby termin przedawnienia, ostatecznie zaproponowany i uchwalony przez ustawodawcę. Brak rzetelnej informacji procesowej nie pozostaje bez wpływu na realne ponoszenie przez Skarb Państwa odpowiedzialności, zwłaszcza gdy dochodzi do pogwałcenia wartości o tak istotnym znaczeniu, jakim jest wolność osobista.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego z prośbą rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 21 sierpnia 2025 r. poinformował, że resort uznaje postulaty przedstawione w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich za kierunkowo zasadne i podjęcie działania w celu ich realizacji.

Trwają prace nad nowelizacją przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie wprowadzenia ogólnej podstawy materialnej dla pouczeń na etapie postępowania sądowego o uprawnieniach i obowiązkach oskarżonego, pokrzywdzonego i świadka; wprowadzenia delegacji ustawowych do wydania rozporządzeń w przedmiocie pouczeń dla ww. uczestników postępowania; weryfikacji uregulowań art. 300 k.p.k. i treści pouczeń w postępowaniu przygotowawczym, przy uwzględnieniu ich adekwatności na konkretnym etapie postępowania karnego.

Sekretarz poinformował, że opracowanie i ujednolicenie pouczeń będzie zgodne z dyrektywą parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym oraz dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw. Według obu dyrektyw informacje powinny być udzielane prostym i przystępnym językiem, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb osób podejrzanych, oskarżonych i pokrzywdzonych.

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (VII.603.5.2025 z 5 sierpnia 2025 r.) w sprawie braku kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów pod nominacjami dla osób przedstawionych przez Krajową Radę Sądownictwa do powołania na asesorów wojewódzkich sądów administracyjnych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi osób przedstawionych przez Krajową Radę Sądownictwa do powołania na asesorów wojewódzkich sądów administracyjnych. Z zawartych w tych skargach informacji wynika, że ich nominacje zostały podpisane przez Prezydenta RP, ale Prezes Rady Ministrów od kilku miesięcy nie udzielił wymaganej kontrasygnaty. Ta zwłoka ma znaczenie dla kandydatów na urząd asesora, ale także dla obywateli, którzy z uwagi na rosnącą liczbę wakatów w sądownictwie zmuszeni są coraz dłużej oczekiwać na rozstrzygnięcie ich spraw.

Rzecznik zaznaczył, że jest świadom problemu ustrojowego, jakim jest status obecnej Krajowej Rady Sądownictwa. W świetle polskiego i europejskiego orzecznictwa nie ulega wątpliwości, że tryb wyboru 15 z 25 członków KRS wymaga zmiany. Uporządkowanie statusu obecnej KRS w drodze ustawy może jednak okazać się przedsięwzięciem długotrwałym, dlatego do tego czasu dobro wymiaru sprawiedliwości wymaga wypracowania odpowiedniej i klarownej praktyki powoływania asesorów i sędziów.

Przy kształtowaniu tej praktyki należy pamiętać, że sam fakt powołania asesora na wniosek obecnej KRS nie powoduje automatycznie utraty przymiotu niezawisłości, lecz stanowi wyłącznie podstawę do przeprowadzenia przez

niezależny sąd tzw. testu niezawisłości. Takie stanowisko zostało potwierdzone w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego. Miały już miejsce przypadki, w których NSA – stosując test niezawisłości – pozytywnie weryfikował asesorów sądów administracyjnych powołanych na wniosek obecnej KRS.

Obecny stan budzi również wątpliwości z punktu widzenia prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach (art. 60 Konstytucji RP).

Rzecznik zwrócił się z prośbą o ustosunkowanie się do kwestii wskazanych w swoim wystąpieniu, w szczególności – o informację na temat praktyki Prezesa Rady Ministrów w zakresie kontrasygnowania aktów powołania asesorów sądów administracyjnych.

Minister – Członek Rady Ministrów i Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów pismem z dnia 2 października 2025 r. podkreślił, że działania Prezesa Rady Ministrów nie są gestem politycznego sprzeciwu, lecz wykonaniem obowiązku ochrony wartości państwa prawa i dobra wspólnego. To nie brak kontrasygnaty uniemożliwia przywrócenie praworządności i poszanowania dla konstytucyjnie gwarantowanych praw i wolności, lecz brak współdziałania wszystkich organów władzy publicznej i ich reprezentantów w tym procesie. Szef Kancelarii dodał, że Konstytucja RP nie przewiduje sytuacji, w których udzielenie kontrasygnaty byłoby obowiązkiem Prezesa Rady Ministrów, oraz nie wyznacza konkretnego terminu na podjęcie takiej decyzji.

W uchwale nr 162 w sprawie przeciwdziałania negatywnym skutkom kryzysu konstytucyjnego w obszarze sądownictwa z dnia 18 grudnia 2024 r. Rada Ministrów dostrzegła konieczność podjęcia działań naprawczych w celu wyeliminowania naruszeń wynikających z braku niezależności Krajowej Rady Sądownictwa. Nawet osiągnięcie tego celu może być procesem długotrwałym, nie zwalnia to żadnego organu władzy publicznej od współodpowiedzialności za odbudowę ładu w wymiarze sprawiedliwości zgodnie z Konstytucją RP oraz wiążącym Rzeczpospolitą Polską prawem międzynarodowym.

Prezesa Rady Ministrów (XI.540.413.2024 z 5 sierpnia 2025 r.) dotyczące rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 marca 2025 r. w sprawie czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

W dniu 27 marca 2025 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 marca 2025 r. w sprawie czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Zostało ono przyjęte na podstawie art. 33a ust. 5 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Następnie rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 maja 2025 r. w sprawie przedłużenia czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej przedłużono obowiązywanie ww. rozporządzenia o kolejne 60 dni. W dalszej kolejności – w dniu 24 lipca br. Rada Ministrów, za zgodą Sejmu, ponownie przedłużyła obowiązywanie ww. rozporządzenia o następne 60 dni.

Podstawę prawną do wydania ww. rozporządzenia wprowadzono do ustawy o udzieleniu cudzoziemcom ochrony nowelizacją, na temat której Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzeczniczka Praw Dziecka przedstawili wyczerpujące opinie na etapie prac legislacyjnych. RPO i RPD podtrzymują swoje krytyczne stanowiska na temat tej nowelizacji. Jednocześnie przyjmują, że od dnia 26 marca 2025 r. przepisy nią wprowadzone stanowią część powszechnie obowiązującego prawa. Zauważają przy tym jednak, że wspomniane rozporządzenie, stanowiące akt wykonawczy do krytykowanej regulacji ustawowej, samo w sobie budzi poważne zastrzeżenia. Te zastrzeżenia są przedmiotem wspólnego wystąpienia RPO i RPD. Zgodnie z § 2 ust. 2 rozporządzenia ograniczenie prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej stosuje się „na granicy państwowej z Republiką Białoruś”. Zarówno ze zgłoszeń kierowanych do RPO i RPD, jak również z ustaleń dokonanych przez przedstawicieli obydwu urzędów w trakcie wspólnej wizytacji Podlaskiego oraz Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej wynika, iż pojawiła się istotna trudność interpretacyjna ww. pojęcia. Jak wskazywał Rzecznik Praw Obywatelskich w swojej opinii dotyczącej nowelizacji ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony, zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wszelkie istotne kwestie związane z ograniczeniem wolności lub praw konstytucyjnych powinny być regulowane w ustawie (tzw. zasada wyłączności ustawy). Tymczasem, w analizowanym przypadku, ustawodawca - wprowadzając do ustawy podstawę prawną do wydania rozporządzenia ograniczającego prawo do składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej - nie określił m.in. na jakim terytorium to prawo, wyrażone w art. 56 ust. 2 Konstytucji, może zostać ograniczone. Co więcej, także samo rozporządzenie nie zawiera precyzyjnego określenia terytorialnego zakresu obowiązywania ustanowionego ograniczenia. Jest to istotne zwłaszcza w kontekście faktu, że ustawa o ochronie granicy państwowej posługuje się również takimi pojęciami jak „pas drogi granicznej” czy „strefa nadgraniczna” - odnoszącymi się do konkretnie wyznaczonych obszarów, które w przeciwieństwie do pojęcia „granicy państwowej”, nie budzą poważniejszych wątpliwości interpretacyjnych.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzeczniczka Praw Dziecka postulują doprecyzowanie przez prawodawcę terytorialnego zakresu zastosowania czasowego ograniczenia prawa do składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, mając na uwadze zasadę wyłączności ustawy oraz konieczność minimalizacji ingerencji w prawa cudzoziemców zamierzających ubiegać się o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP.

Ponadto, z literalnej treści omawianego rozporządzenia (oraz z praktyki stosowania go przez organy Straży Granicznej) wynika, iż czasowe ograniczenie prawa do ubiegania się o ochronę międzynarodową obowiązuje także na funkcjonującym, drogowym przejściu granicznym. Taka interpretacja budzi

poważne wątpliwości co do jej zgodności zarówno z celem ustawodawcy, jak i konstytucyjnymi oraz międzynarodowymi gwarancjami ochrony praw człowieka, w tym praw dziecka.

Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzeczniczka Praw Dziecka wyrazili zdecydowany sprzeciw wobec praktyk polegających na stosowaniu środków ograniczających dostęp do procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową wobec osób, które podejmują próbę przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej w sposób zgodny z prawem, tj. poprzez zgłoszenie się do odpowiednich miejsc i organów Straży Granicznej celem dokonania odprawy granicznej i złożenia deklaracji woli ubiegania się o ochronę międzynarodową. Działanie, które polega na uniemożliwieniu dostępu do procedury ochronnej osobom działającym w granicach prawa, nie znajduje żadnego oparcia w obowiązujących przepisach krajowych, a w szczególności nie mieści się w hipotezie normy wynikającej z art. 33a ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony, który przewiduje możliwość czasowego ograniczenia tego prawa wyłącznie w kontekście wystąpienia zjawiska instrumentalizacji migracji. Zjawisko to odnosi się do działań o charakterze zorganizowanym, celowym i nielegalnym, mających na celu destabilizację porządku prawnego poprzez masowe, wymuszone przekraczanie granicy przy użyciu środków przemocy lub sabotażu. W konsekwencji, objęcie zakresem stosowania wspomnianego rozporządzenia również tych cudzoziemców, którzy działają w zgodzie z prawem międzynarodowym i krajowym, bez użycia przemocy i w sposób jawny zgłaszając chęć uzyskania ochrony, stanowi przekroczenie delegacji ustawowej oraz naruszenie zasady proporcjonalności. Skutkuje także naruszeniem podstawowych praw człowieka, w tym praw dziecka.

W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzeczniczka Praw Dziecka apelują o dokonanie odpowiednich zmian legislacyjnych lub interpretacyjnych, które jednoznacznie zagwarantują możliwość przyjmowania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na jedynym aktualnie działającym przejściu granicznym, nawet w sytuacji obowiązywania czasowego ograniczenia, o którym mowa w art. 33a ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.

Zgodnie z art. 33b ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony, organ Straży Granicznej ma obowiązek przyjąć wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej na odcinku granicy, na którym jest stosowane ograniczenie prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, od cudzoziemca będącego członkiem jednej z tzw. grup wrażliwych wymienionych w tym przepisie. Niezwykle istotna jest więc kwestia procedury, w ramach której organ Straży Granicznej dokonuje oceny przynależności danej osoby do jednej z grup wrażliwych. Zgodnie z informacjami pozyskanymi przez RPD i RPO od Straży Granicznej, funkcjonariusze stosują specjalny wewnętrzny „formularz”, który wypełniają z cudzoziemcem po wyrażeniu przez niego woli złożenia wniosku o

udzielenie ochrony międzynarodowej. Choć tę wewnętrzną inicjatywę Straży Granicznej RPD i RPO uznają za pozytywne zjawisko (ogranicza dowolność podczas dokonywania ww. oceny), to bez wątpienia taka procedura powinna zostać uregulowana w drodze aktu prawa powszechnie obowiązującego. W kontekście treści art. 33b ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, RPD i RPO wyrażają również poważne zaniepokojenie brakiem ujęcia w katalogu wyjątków sytuacji, w której małoletni cudzoziemiec przekracza granicę państwową w towarzystwie najbliższych członków rodziny, w szczególności rodziców lub opiekunów prawnych. Zgodnie z literalnym brzmieniem wskazanego przepisu, możliwość przyjęcia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej przez właściwy organ Straży Granicznej – pomimo obowiązującego czasowego ograniczenia – przewidziano wyłącznie dla ściśle określonych kategorii cudzoziemców, m.in. dla małoletnich pozostających bez opieki. Uregulowanie to w sposób nieuzasadniony pomija jednak przypadki, w których dziecko, chociaż znajduje się pod opieką najbliższej rodziny, może być tak samo – a niekiedy nawet bardziej – narażone na ryzyko naruszenia jego podstawowych praw i wolności, w szczególności prawa do życia, bezpieczeństwa i ochrony przed prześladowaniem.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzeczniczka Praw Dziecka postulują dokonanie nowelizacji art. 33b ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony poprzez rozszerzenie katalogu wyjątków o postanowienie umożliwiające przyjęcie wniosku również od małoletnich cudzoziemców przebywających na granicy w towarzystwie rodziców lub opiekunów prawnych.

RPO i RPD zauważyli, iż znaczne wątpliwości interpretacyjne budzą również przesłanki, które uzasadniają złożenie wniosku o wprowadzenie czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o ochronę międzynarodową oraz samo wydanie omawianego rozporządzenia sformułowane w art. 2 pkt 6a oraz w art. 33a ust. 1 i ust. 5 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony - szczególnie w świetle treści uzasadnień przedstawionych przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji do projektów rozporządzeń Rady Ministrów z dnia 27 marca 2025 r., z dnia 23 maja 2025 r. oraz z dnia 24 lipca 2025 r. W opinii RPO i RPD, sama treść ustawy oraz treść ww. uzasadnienia nie pozwalają jednoznacznie określić dokładnego zakresu znaczeniowego ww. przesłanek. Co za tym idzie - ich wypełnienia, które jest warunkiem legalności wprowadzenia czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o ochronę międzynarodową.

W świetle powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzeczniczka Praw Dziecka zwrócili się do Prezesa Rady Ministrów o informacje. Po pierwsze – w jaki sposób należy rozumieć pojęcie „destabilizacji sytuacji wewnętrznej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej” w ww. kontekście instrumentalizacji. Po drugie – w jaki sposób oceniana jest niezbędność wprowadzenia ograniczenia prawa do składania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej do wyeliminowania

zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa spowodowanego przez instrumentalizację. A także – czy Rada Ministrów rozważy wprowadzenie innych środków związanych z sytuacją na granicy polsko-białoruskiej, które nie są związane z ograniczaniem prawa do ochrony międzynarodowej na terytorium RP oraz z zawracaniem cudzoziemców do granicy państwowej/niewpuszczaniem cudzoziemców na terytorium RP. Po trzecie – czy (a jeśli tak, to w jaki sposób) Rada Ministrów na bieżąco dokonuje oceny skutków wprowadzonego ograniczenia na prawa cudzoziemców chcących ubiegać się o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP. Po czwarte – jak należy rozumieć pojęcie „próby nielegalnych przekroczeń”, które występuje w uzasadnieniach do projektów rozporządzeń Rady Ministrów. Czy obejmuje ono wszystkie próby nieregularnego przekroczenia granicy RP (tj. poza regularnym przejściem granicznym), czy też wyłącznie te charakteryzujące się użyciem przemocy wobec funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz żołnierzy? A także – o informację, jakie sytuacje zakwalifikowano jako próby nielegalnego przekroczenia granicy RP.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 28 sierpnia 2025 r. wyjaśnił, że powodem wprowadzenia czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, określonego w art. 33a ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, była utrzymująca się na odcinku granicy z Republiką Białorusi instrumentalizacja migracji – w rozumieniu art. 2 pkt 6a ustawy.

Podejmowane w ramach instrumentalizacji działania przez służby białoruskie nadal stanowią poważne i rzeczywiste zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa oraz porządku publicznego. Według Podsekretarza wprowadzone ograniczenie jest niezbędne do zapobieżenia przedmiotowemu zagrożeniu. Stale dochodzi do niebezpiecznych sytuacji, podczas których agresywni cudzoziemcy podejmują próby grupowego sforsowania granicy oraz atakują w różny sposób polskie patrole. Dodatkowo białoruscy funkcjonariusze prowadzą ciągłą obserwację działań polskich służb, niejednokrotnie odwracając ich uwagę od miejsc, w których w danym momencie jest realizowana próba nielegalnego przetrzymania osób. Z uwagi na powyższe utrzymanie ograniczeń jest niezbędne dla zapewnienia skutecznej ochrony granicy Rzeczypospolitej Polskiej i minimalizacji zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego.

Podsekretarz podkreślił, że Straż Graniczna realizuje swoje zadania z poszanowaniem prawa krajowego i międzynarodowego, w tym regulacji dotyczących ochrony cudzoziemców należących do grup szczególnie wrażliwych oraz małoletnich. Każdy przypadek jest rozpatrywany indywidualnie, a wnioski o udzielenie ochrony od osób spełniających ustawowe przesłanki są przyjmowane niezależnie od obowiązywania ograniczeń.

Dyrektor Generalna Służby Więziennej (IX.517.651.2025 z 6 sierpnia 2025 r.) w sprawie wydawania osobom kontrolowanym kopii protokołu z przeprowadzonej kontroli osobistej.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzono postępowanie wyjaśniające w sprawie odmowy wydania osobie ubiegającej się o wstęp na teren Oddziału Zewnętrzny w S. O. protokołu z przeprowadzonej kontroli osobistej.

Dyrektor Zakładu Karnego właściwy do udzielenia wyjaśnień – pismem z dnia 11 lipca 2025 r. poinformował Rzecznika, że w skarżonej jednostce to dyrektor podejmuje decyzję w przedmiocie ewentualnego wydania osobie kontrolowanej kopii protokołu z przeprowadzonej kontroli osobistej. Aby go jednak otrzymać, osoba kontrolowana musi podjąć dodatkowe czynności, tj. wystąpić z wnioskiem w tej sprawie. Wskazano jednocześnie, że obowiązujące przepisy nie regulują kwestii wydawania kopii protokołu osobie kontrolowanej.

Nie ma wątpliwości, że opinia Dyrektora i wprowadzone w jednostce procedury dotyczące wydawania protokołu z przeprowadzonej kontroli osobistej są sprzeczne ze stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości zaprezentowanym w piśmie z dnia 23 kwietnia 2025 r. Wskazano w nim, że przepisy ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej zobowiązują funkcjonariuszy Służby Więziennej do sporządzenia protokołu – i w konsekwencji wydania go osobie kontrolowanej – na jej żądanie oraz w każdym przypadku, w którym w trakcie kontroli ujawniono przedmioty niedozwolone.

Temat ten poruszany był również w czasie cyklicznych spotkań przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich z Sekretarzem Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Marią Ejchart oraz Dyrektorem Generalną Służby Więziennej wraz z kierownictwem Służby Więziennej. W dniu 17 lipca 2025 r. zapewniono Rzecznika, że kwestia ta była omawiana na odprawach Służby Więziennej i dyrektorzy jednostek penitencjarnych zostali zobowiązani do wydawania osobie kontrolowanej protokołu z przeprowadzonej kontroli osobistej. Przytoczona sprawa pokazuje, że działania te są niewystarczające.

RPO zwrócił się z prośbą o spowodowanie, aby zapadłe ustalenia w kwestii wydawania osobom kontrolowanym kopii protokołu z przeprowadzonej kontroli osobistej były respektowane przez dyrektorów wszystkich jednostek penitencjarnych. Rzecznik poprosił o informacje o podjętych w tym zakresie działaniach.

Dyrektor Generalna Służby Więziennej pismem z 26 sierpnia 2025 r. poinformowała, że sprawa wydawania osobom kontrolowanym protokołów z kontroli osobistej, pozostaje w zainteresowaniu kierownictwa Służby. Służba nie sformułowała zastrzeżeń do projektu (z dnia 4 sierpnia 2025 r.) zmiany rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie realizacji działań funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz wzoru protokołu z kontroli osobistej, kontroli pobieżnej oraz ze sprawdzenia pojazdów lub ich ładunków. W projekcie tym Ministerstwo Sprawiedliwości zaproponowało dodanie do wzoru protokołu elementu

obligującego funkcjonariusza do wydania jego kopii osobie kontrolowanej. Kierownictwo Służby Więziennej podziela stanowisko Rzecznika w tej sprawie i zgodnie z nim kreowana jest praktyka w zakładach karnych i aresztach śledczych. Pismo zostanie przekazane dyrektorom okręgowym Służby Więziennej.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Koordynatora Służb Specjalnych (II.519.109.2015 z 7 sierpnia 2025 r.) w sprawie kontroli i utrwalania rozmów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że pozaprocesowa i procesowa kontrola i utrwalanie rozmów w polskim systemie prawnym wymagają kompleksowego przemyślenia i być może całościowego zastąpienia obecnych regulacji nowymi. Wątpliwości Rzecznika budzą przede wszystkim relacje między kontrolą procesową i pozaprocesową, zakres możliwych do podjęcia działań, zakresy podmiotowe i przedmiotowe, nadzór sądowy nad czynnościami operacyjnymi, nadzór zewnętrzny nad działalnością służb, czas trwania kontroli operacyjnej. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich konieczne jest pilne podjęcie przez ustawodawcę kompleksowych działań legislacyjnych w zakresie stosowania środków niejawnej inwigilacji. W pierwszej kolejności wymaga doprecyzowania zakresu podmiotowego pozaprocesowej kontroli operacyjnej i utrwalania rozmów poprzez wprowadzenie obowiązku wykazania związku osoby poddawanej niejawnej inwigilacji z przestępstwem lub prowadzonym postępowaniem. Niezbędne jest także wprowadzenie generalnego zakazu prowadzenia zarówno procesowej, jak i pozaprocesowej kontroli i utrwalania rozmów osób wykonujących zawody zaufania publicznego. Zakaz ten mógłby zostać uchylony jedynie w przypadku, gdy we wniosku o zastosowanie kontroli operacyjnej zostanie wykazane, że wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości oraz że okoliczności objęte tajemnicą zawodową nie mogą być ustalone za pomocą innych środków lub źródeł dowodowych. Analogiczny generalny zakaz powinien dotyczyć osób zobowiązanych do zachowania w tajemnicy informacji objętych tajemnicą obrończą zgodnie z art. 178 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego, tajemnicą spowiedzi zgodnie z art. 178 pkt 2 k.p.k. oraz tajemnicą psychiatryczną określoną w art. 52 ust. 1 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Wskazana jest także nowelizacja art. 9 ust. 1 ustawy o działaniach antyterrorystycznych polegająca na wyłączeniu możliwości prowadzenia działań operacyjnych wobec cudzoziemca przez okres trzech miesięcy bez zgody sądu oraz na ujednoliceniu zasad prowadzenia takich działań przez ABW z zasadami określonymi w art. 27 ustawy o ABW. Jednocześnie należy podnieść próg uprawdopodobnienia popełnienia przestępstwa terrorystycznego lub szpiegostwa z poziomu „obawy co do możliwości” do „uzasadnionego podejrzenia”.

W przepisach ustaw policyjnych i o służbach specjalnych należy wprowadzić obowiązek przekazywania sądowi orzekającemu w sprawie pełnej dokumentacji

dotyczącej kontroli operacyjnej w tym wniosków o jej zastosowanie lub przedłużenie wraz z uzasadnieniem oraz postanowień sądu celem umożliwienia kontroli legalności i zasadności tych czynności jako kontroli następczej. Ponadto we wnioskach o zgodę na działania operacyjne należy wskazywać nie tylko rodzaj stosowanego środka niejawnej inwigilacji, ale także konkretne urządzenia techniczne, co pozwoli sądowi w pełni ocenić zakres planowanej ingerencji. Konieczne są również zmiany dotyczące nadzoru sądu nad stosowaniem środków niejawnej inwigilacji oraz wykorzystaniem procesowym materiałów uzyskanych w toku działań operacyjnych obejmujące w szczególności decentralizację rozpoznawania wniosków o kontrolę operacyjną w celu urealnienia sądowej kontroli i odciążenia Sądu Okręgowego w Warszawie, a także wprowadzenie obowiązku sporządzania uzasadnienia każdej decyzji sądu zarówno uwzględniającej, jak i odmawiającej zastosowania kontroli operacyjnej z ewentualnym wyjątkiem dla decyzji korzystnych dla jednostki oraz ustanowienie sądowego nadzoru nad niszczeniem materiałów zgromadzonych w toku pozaprocessowej kontroli i utrwalania rozmów a także obowiązku poinformowania sądu, który wydał zarządzenie o zniszczeniu materiałów o wykonaniu tego zarządzenia.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się z prośbą o dokonanie analizy wskazanych w niniejszym stanowisku problemów i rozważenie zainicjowania stosownych zmian legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 9 września 2025 r. wskazał, że Minister podziela pogląd Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczący potrzeby zmian w zakresie sposobu ukształtowania nadzoru nad prowadzeniem kontroli operacyjnej w polskim porządku prawnym. Sekretarz podkreślił jednak, że zmiany te nie mogą uniemożliwić skutecznego działania uprawnionych do prowadzenia tego rodzaju czynności służb. W związku z tym MSWiA znowelizowało akty wykonawcze w przedmiotowym zakresie i rozpoczęło prace legislacyjne zmierzające do zmiany stosownych przepisów rangi ustawowej.

Ministra Infrastruktury (VII.7035.1.2025 z 11 sierpnia 2025 r.) w sprawie nieobjęcia zniżką na przejazdy kolejowe studentów i doktorantów z zagranicy.

Do Biura RPO wpływają wnioski i skargi dotyczące nieobjęcia zniżką 51 proc. na przejazdy kolejowe studentów zagranicznych i doktorantów, niemających legitymacji studenckiej wystawionej przez polską uczelnię.

Problem ten był przedmiotem kilkakrotnych wystąpień Rzecznika do Ministerstwa Infrastruktury oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Istotna zmiana przepisów określających rodzaje dokumentów poświadczających uprawnienia do korzystania z ulgowych przejazdów z uwzględnieniem rodzaju posiadanych uprawnień nastąpiła w 2015 r., zaś przepisy zmienione utrzymały się w niezmienionym kształcie w nowym rozporządzeniu wydanym w 2017 r.

Wspomnianą zmianą uwzględniono uprawnienie do uzyskania zniżki 51 proc. na przejazdy kolejowe w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych. Uprawnienie to przyznano obywatelom polskim studiującym za granicą oraz studentom – obywatelom Unii Europejskiej (członkom rodzin obywateli Unii Europejskiej) studiującym w Polsce bądź w innym kraju. Od tej pory dokumentem uprawniającym do uzyskania zniżki przez obywatela polskiego jest legitymacja studencka wydana przez polską szkołę wyższą albo międzynarodowa legitymacja studencka – International Student Identity Card (ISIC), wraz z dowodem osobistym lub innym dokumentem, który umożliwia stwierdzenie tożsamości i wieku osoby uprawnionej. Dokumentem uprawniającym do uzyskania zniżki przez obywatela Unii Europejskiej jest zaś jedna z ww. legitymacji wraz z dokumentem potwierdzającym prawo stałego pobytu w Polsce.

Niezależnie od tych zmian Rzecznik przedstawiał także dalsze postulaty wynikające z otrzymywanych skarg i wniosków. RPO wskazywał na konieczność uwzględnienia w przepisach rozporządzenia zniżki 51 proc. na przejazdy kolejowe także dla studentów – obywateli państw spoza obszaru Unii Europejskiej, jak również doktorantów legitymujących się dokumentami innymi niż legitymacja wystawiona przez polską uczelnię wyższą (jednostkę naukową). W piśmie z 21 sierpnia 2015 r. Ministerstwo Infrastruktury wyjaśniało, że przepisy zapewniające ulgi w publicznym transporcie zbiorowym stanowią element polityki społecznej państwa. Ministerstwo wzięło pod uwagę postulaty środowisk akademickich oraz znaczne wydatki z budżetu państwa generowane przez studentów, którzy stanowią najbardziej mobilną grupę społeczną, więc są głównym beneficjentem ulg. W następstwie tego poszerzono krąg osób uprawnionych o obywateli polskich studiujących za granicą, a następnie o studentów – obywateli Unii Europejskiej (członków ich rodzin).

W piśmie z 3 lipca 2019 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego zauważył zaś, że przepisy rozporządzenia różnicujące możliwość skorzystania z ulgi w zależności od obywatelstwa czy miejsca zamieszkania: „[...] mogą budzić pewne wątpliwości”, ale jednocześnie zwrócił uwagę, że Komisja Europejska zajmowała się sprawą, skutkiem czego wprowadzono przepis uzależniający uprawnienie od okazania dokumentu potwierdzającego prawo stałego pobytu.

Co w ocenie Rzecznika jest równie istotne, Minister wskazał: „Zasadnym wydaje się zatem rozważenie możliwości odpowiedniej zmiany wskazanego rozporządzenia w celu umożliwienia wykorzystywania legitymacji ISIC przez doktorantów w Polsce”. Zaznaczył jednak, że głównym adresatem uwag powinien być minister właściwy ds. transportu, a także minister właściwy ds. finansów publicznych, jako że poszerzanie katalogu osób objętych wsparciem w postaci ulg spowodowałoby zwiększenie obciążeń budżetu państwa.

Z kolei w piśmie z 1 września 2019 r. Sekretarz Stanu Ministerstwa Infrastruktury wyjaśnił, że: „Legitymacja ISIC była wówczas i jest obecnie jedynym ogólnodostępnym międzynarodowym dokumentem potwierdzającym status

studenta na całym świecie. Legitymacja ta przysługuje studentom uczelni państwowych i prywatnych wszystkich rodzajów studiów. Jest wydawana osobom powyżej 12. roku życia (bez górnej granicy wiekowej) i uznawana we wszystkich krajach świata. Zastosowanie takiego rozwiązania w stosunku do studentów sprawdziło się w publicznym transporcie zbiorowym w Polsce. Osoby uprawnione studiujące za granicą pragnące skorzystać z ustawowych uprawnień do ulg przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego bez przeszkód korzystają z tej legitymacji. Natomiast służby odpowiedzialne za kontrolę biletów nie zgłaszają problemów z weryfikacją uprawnień do ulg na jej podstawie”. Sekretarz stwierdził jednak, że rozwiązanie to nie znajduje uzasadnienia w przypadku doktorantów, gdyż nie ma odpowiedniej międzynarodowej legitymacji doktoranta, która mogłaby poświadczать status osoby odbywającej studia doktoranckie za granicą. Wydawana legitymacja ISIC nie nadaje się do tego celu, ponieważ na jej podstawie nie byłoby możliwości odróżnienia doktoranta od studenta będącego we wskazanym przedziale wiekowym.

Według RPO uzależnienie udzielenia zniżki od okazania legitymacji ISIC mogłoby zostać powiązane z obowiązkiem okazania właściwego dokumentu, z którego wynika wiek osoby zainteresowanej taką zniżką. Wydaje się, że jest to rozwiązanie kompromisowe i bezpieczne, jako że ISIC wprowadzono w celu stworzenia jednolitego dokumentu identyfikacyjnego dla uczniów i studentów na całym świecie.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o ponowne przeanalizowanie opisanego problemu i przedstawienie stanowiska resortu w tej sprawie. W szczególności – o poinformowanie, czy Minister Infrastruktury dostrzega konieczność podjęcia interwencji legislacyjnej.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.520.9.2025 z 11 sierpnia 2025 r.) w sprawie problemów z dostępem do dokumentów zmarłych bliskich.

Do Biura RPO wpłynęły wnioski wskazujące na ograniczoną możliwość uzyskania dostępu do historycznych dokumentów ewidencji ludności osób zmarłych przez ich najbliższych.

Z analizy wniosków wynika, że choć przepisy dają możliwość wnioskowania o dostęp do historycznych dokumentów ewidencji ludności osób zmarłych ze względów genealogicznych, to w praktyce skorzystanie z tej możliwości jest utrudnione.

Rzecznik zwrócił uwagę na problem, który polega na skutecznym wykazaniu interesu prawnego wnioskodawców, co w wielu przypadkach może okazać się niemożliwe. W orzecznictwie wskazuje się, że interes prawny powinien mieć swoje oparcie w konkretnej normie prawa materialnego. Chociaż prawo do kultu pamięci po zmarłych jest uznawane w polskim prawie za dobro osobiste, to jego zidentyfikowanie nie stanowi jeszcze dostatecznej podstawy do wykazania

istnienia interesu prawnego w postępowaniach z art. 75 ust. 3 pkt 3 ustawy o dowodach osobistych. Interes prawny jest kategorią odrębną i samoistną, wyrażającą związek materialnoprawny pomiędzy obowiązującą normą prawną a sytuacją prawną danej osoby. W związku z tym wnioskodawcy muszą wywodzić, że np. bez dostępu do określonych dokumentów nie mogą w pełni kultywować pamięci o swoich zmarłych krewnych. Zidentyfikowane w takim kontekście dobro osobiste może, ale nie musi stać się podstawą do stwierdzenia zaistnienia w sprawie interesu prawnego w rozumieniu art. 75 ust. 3 pkt 3 ustawy o dowodach osobistych. W konsekwencji w postępowaniach tych za niewystarczające uznać należy – jakkolwiek najściślej związane z rzeczywistą wolą wnioskodawców – dążenie do odtworzenia historii rodziny, gdyż to jest objęte interesem faktycznym.

Ponadto analiza wniosków wskazuje, że problemem jest przede wszystkim to, że organy stosujące omawiane przepisy interpretują je w sposób, który prowadzi do niejednorodnych decyzji organów oraz zróżnicowania na ich tle orzecznictwa sądów administracyjnych.

Negatywnie kształtuje to sytuację prawną jednostki. Zmniejsza zaufanie do państwa i prawa, choćby z tego względu, że obywatele w toku poszukiwania swojej tożsamości historycznej są zmuszeni wdawać się w postępowania z organami władzy publicznej w sprawach o wydanie dokumentów dotyczących np. swoich rodziców. W ocenie Rzecznika należy rozważyć wprowadzenie regulacji różnicującej przesłanki dostępu do dokumentów z mocy prawa dla bliskich krewnych (np. małżonków, wstępnych, zstępnych, rodzeństwa) od przesłanek dostępu dla dalszych krewnych, dla których konieczne byłoby uzależnienie dostępu od wykazania np. interesu prawnego. Ponadto dostęp do materiałów archiwalnych podlega ograniczeniu także ze względu na ochronę dóbr osobistych i danych osobowych. W tzw. kopertach dowodowych mogą znajdować się dokumenty zawierające dane innych osób. Wymaga to odrębnej regulacji ograniczającej dostęp, aby nie naruszać dóbr osobistych oraz prawa do prywatności tychże osób. Zasadne jest zatem wprowadzenie procedur i kryteriów dostępu, które będą chroniły wskazane dobra, m.in. uwzględniając ryzyko konfliktu interesów między różnymi grupami uprawnionych i umożliwiając wyważenie ich praw w odpowiedniej procedurze i z zachowaniem ochrony danych osobowych.

W związku z powyższym Rzecznik uważa za niezbędne podjęcie prac legislacyjnych w celu wprowadzenia do krajowego porządku prawnego przesłanek, które jednoznacznie określają warunki dostępu do historycznych dokumentów ewidencji ludności osób zmarłych, zwłaszcza przez ich najbliższych. Rzecznik poprosił o zajęcie stanowiska w sprawie postulatu zmiany wskazanych przepisów zgodnie z przedstawionymi uwagami.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji
pismem z 21 sierpnia 2025 r. poinformował, że zagadnienie dotyczące

praktycznego stosowania art. 75 ustawy z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych jest znane Ministerstwu i było przedmiotem analizy. Mając na uwadze, że jedynym sposobem usunięcia wątpliwości dotyczących udostępniania dokumentacji związanej z dowodami osobistymi jest nowelizacja przepisów prawa, MSWiA przewidziało zmianę art. 75 ustawy o dowodach osobistych w ramach trwających prac legislacyjnych nad projektem ustawy o zmianie ustaw w celu optymalizacji niektórych procesów w zakresie spraw obywatelskich. MSWiA przygotowało zmianę art. 75 ustawy o dowodach osobistych, przewidując, że członkowie najbliższej rodziny, bez konieczności wykazywania przez nich interesu prawnego, będą mogli zapoznać się z dokumentami znajdującymi się w tzw. dokumentacji dowodowej zgromadzonej w związku z prowadzonym postępowaniem o wydanie dowodu osobistego. Sekretarz zaznaczył, że zmiana art. 75 ustawy o dowodach osobistych jest jedną z wielu propozycji zmian ujętych w procedowanym projekcie ustawy. Obejmuje on kwestie pozostające w obszarze spraw obywatelskich: dowodów osobistych, rejestracji stanu cywilnego oraz dokumentów paszportowych. Projekt ustawy znajduje się na końcowym etapie uzgodnień wewnątrzresortowych.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia (IX.517.1044.2025 z 18 sierpnia 2025 r.) w sprawie procedury składania próśb, wniosków i skarg przez pacjentów Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym, otrzymywania potwierdzenia ich złożenia oraz sprawnego rozpatrywania.

Zgodnie z art. 63 Konstytucji RP każdy ma prawo składać petycje, wnioski i w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów władzy publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej. Tryb rozpatrywania petycji, wniosków i skarg określa ustawa. Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, pacjent ma prawo do pomocy w ochronie swoich praw, w szczególności do kierowania ustnych i pisemnych skarg dotyczących naruszenia jego praw oraz uzyskania informacji o rozstrzygnięciu zgłoszonej sprawy. Przepisy ww. ustawy nie określają jednak trybu składania i rozpatrywania skarg. Prawo do skargi przewidziano także w regulaminie pobytu w KOZZD, którego § 2 ust. 2 lit. f stanowi, że pacjent przebywający w tym ośrodku ma prawo do składania pisemnych wniosków, skarg i odwołań do Kierownika KOZZD. Jednak w regulaminie nie zostały ustalone zasady procedowania złożonych wniosków, skarg i odwołań.

W nauce prawa konstytucyjnego sformułowano opinię, że regulaminy pobytu w KOZZD wydano bez podstawy prawnej, co w świetle art. 7 Konstytucji RP czyni je niekonstytucyjnymi. Ustawa z 2013 r. nie zawiera upoważnienia dyrektora KOZZD do wydawania regulaminów wewnętrznych. Przepisy tej ustawy odnoszące się do składania przez pacjentów skarg wymagają zatem uzupełnienia odpowiednim

przepisem upoważniającym do wydania aktu wykonawczego i następnie doprecyzowania na poziomie takiego aktu.

Ze sprawozdań z corocznych kontroli przeprowadzanych w KOZZD wynika, że pacjenci licznie korzystają zarówno z możliwości złożenia skargi, prośby lub wniosku do dyrektora KOZZD, jak i z możliwości złożenia skargi do Sądu Okręgowego na sposób rozpoznania swojej sprawy przez kierownika KOZZD. Niezbędna jest jasna procedura, określająca m.in. do kogo składa się skargę; ile dni organ ma na odpowiedź; jaką ona przybiera postać i czy wymaga uzasadnienia; które decyzje dyrektora KOZZD podlegają zaskarżeniu do sądu. Według Rzecznika Praw Obywatelskich prawo do skargi w przypadku pacjentów tej placówki ma szczególne znaczenie. Dzięki czytelnemu i opartemu na jasnych zasadach mechanizmowi skargowemu trudne emocje pacjentów mogą znaleźć choćby częściowe ujście, obniżając ryzyko nieporozumień i sytuacji konfliktowych.

RPO zwrócił się z prośbą o uwzględnienie powyższych postulatów w pracach legislacyjnych zmierzających do nowelizacji ustawy z 2013 r., powiadomienie o stanowisku resortu i wskazaniu, na jakim etapie obecnie znajdują się prace legislacyjne.

Sekretarz Stanu pismem z 4 września 2025 r. poinformował, że prowadzone są prace nad ostatecznym brzmieniem regulacji dotyczących nowelizacji ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Prace te wymagają wiodących ustaleń z Ministerstwem Sprawiedliwości oraz są przedmiotem szerokiej analizy ekspertów, w tym prawników, psychologów, seksuologów i psychiatrów. Sekretarz zapewnił, że wskazane regulacje będą poprzedzone szczegółowym uzasadnieniem, które nie pozostawi wątpliwości co do zasadności i kompletności ich wdrożenia. Jednocześnie, według Sekretarza, kwestie dotyczące składania pisemnych lub ustnych wniosków oraz skarg przez osobę umieszczoną w KOZZD, która stwarza zagrożenie, a także zasady ich przyjmowania przez kierownika KOZZD, powinny zostać precyzyjnie uregulowane w regulaminie organizacyjnym KOZZD. Takie rozwiązanie przewidziano w projektowanych zmianach legislacyjnych. Zapewni ono zgodność z obowiązującym porządkiem prawnym oraz standardami funkcjonowania placówek tego rodzaju.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.510.1033.2025 z 26 sierpnia 2025 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, dotyczącego zmian w zakresie tzw. statyki postępowania karnego, tj. właściwości rzeczowej sądu okręgowego.

Rzecznik przedstawił uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (UD273), znajdującego się na stronie Rządowego Centrum Legislacyjnego.

Projekt nowelizacji przygotowano w związku z rekomendacjami OECD WGB z marca 2025 r., dotyczącymi wzmocnienia walki z korupcją w międzynarodowych transakcjach handlowych. Kluczową propozycją jest przekazanie spraw o przekupstwo zagranicznych funkcjonariuszy publicznych do właściwości sądu okręgowego w I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że projektodawca poszedł dalej niż wymagałyby tego zobowiązania międzynarodowe, ale takie podejście zasługuje na aprobatę. Rzecznik podkreślił, że właściwość rzeczowa sądu musi być ustalana jednolicie i w oparciu o kwalifikację prawną, a nie pojedyncze znamiona czynu. Oparcie zmian wyłącznie na kryterium „zagranicznego funkcjonariusza publicznego” prowadziłoby do niepożądanego kazuistyki i mogłoby podważać gwarancje procesowe uczestników postępowania. Właściwość sądu powinna być stała, przewidywalna i niezależna od oceny dowodów czy aktywności stron, co wynika także z konstytucyjnego prawa do sądu.

Dlatego Rzecznik zaaprobował objęcie regulacją zarówno art. 229 Kodeksu karnego (korupcja czynna), jak i art. 228 k.k. (korupcja bierna). Zaznaczył, że przestępstwa z art. 228 k.k. cechują się szczególnie wysoką szkodliwością społeczną, gdyż sprawcą jest funkcjonariusz publiczny. Z tych samych względów Rzecznik zaproponował, aby analogicznie potraktować przestępstwa płatnej protekcji (art. 230 i 230a k.k.), ponieważ także one godzą w zaufanie do instytucji publicznych, a ich skomplikowany charakter oraz sankcje karne są porównywalne do korupcji urzędniczej. Natomiast inne formy korupcji – wyborcza, gospodarcza czy sportowa – powinny pozostać poza zakresem nowelizacji ze względu na odmienny przedmiot ochrony i lżejszy ciężar gatunkowy.

Pozytywnie oceniono również rozwiązanie intertemporalne: przyjęta zasada „petryfikacji” właściwości oznacza, że sprawy rozpoczęte według dotychczasowych przepisów pozostają w danym sądzie aż do prawomocnego zakończenia. Takie rozwiązanie zapewnia sprawność i ekonomikę postępowania oraz chroni standard prawa do rzetelnego procesu.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.534.29.2025 z 26 sierpnia 2025 r.) w sprawie wprowadzenia fakultatywności zamieszczania tzw. „danych krytych” w akcie urodzenia dziecka.

Pismem z dnia 27 marca 2023 roku Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o rozważenie nowelizacji art. 61 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego. Zapewniono, że w przypadku podjęcia szerszych prac legislacyjnych nad nowelizacją ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego zostanie rozważone znówelizowanie art. 61 ust. 2 tej ustawy w kierunku wprowadzenia fakultatywności zamieszczania tzw. „danych krytych” w akcie urodzenia dziecka. Do chwili obecnej ta zmiana legislacyjna nie nastąpiła.

Problem pozostaje aktualny, o czym świadczą kolejne wnioski kierowane przez obywatelki, które zwracają uwagę na brak możliwości skutecznego sprzeciwienia

się wpisaniu do aktu urodzenia dziecka fikcyjnych danych ojca. We wnioskach tych podkreślany jest przede wszystkim przymusowy charakter rozwiązania przyjętego w art. 61 ust. 2 ww. ustawy.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie podjęcia prac legislacyjnych we wskazanym zakresie oraz informację o przewidywanym terminie ich realizacji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 11 września 2025 r. poinformowała, że zainicjowano proces legislacyjny mający na celu nowelizację art. 61 ust. 2 ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego. Propozycję zmiany ujęto w projekcie ustawy o zmianie ustaw w celu optymalizacji niektórych procesów w zakresie spraw obywatelskich. Projekt został skierowany do uzgodnień wewnątrzresortowych. Przedmiotem nowelizacji jest optymalizacja niektórych procesów obejmujących swoim zakresem kwestie pozostające w obszarze spraw obywatelskich, tj. dowodów osobistych, dokumentów paszportowych oraz rejestracji stanu cywilnego. Celem projektowanych zmian ma być usprawnienie procesów z zakresu rejestracji stanu cywilnego, m.in. przez wprowadzenie rozwiązań adekwatnych do obecnych potrzeb społecznych w zakresie zamieszczania fikcyjnych danych ojca, tzw. danych krytych (uzależniając zamieszczanie takich danych od woli uprawnionych podmiotów, tj. osoby zgłaszającej urodzenie, matki dziecka, osoby przysposabiającej). Jest to odpowiedź na oczekiwania społeczne. Uwzględnia ona postulaty Rzecznika oraz środowiska urzędników stanu cywilnego w kwestii odejścia od obligatoryjności zamieszczenia danych krytych w akcie urodzenia dziecka.

W projekcie ustawy, w jego obecnym kształcie, zdecydowano się na wprowadzenie fakultatywności zamieszczania danych ojca w miejsce obecnego obligatoryjnego ich zamieszczania – zależnie od woli odpowiednio osoby zgłaszającej urodzenie, matki czy przysposabiającego wyrażonej we wniosku. Jednocześnie dopuszczono – na wniosek osoby, której akt dotyczy lub jej przedstawiciela ustawowego – możliwość sprostowania aktów stanu cywilnego sporządzonych przed dniem wejścia w życie nowych regulacji.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.511.290.2025 z 2 września 2025 r.) w sprawie elektronicznej komunikacji z organem procesowym w procedurze karnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na narastający problem ograniczonego dostępu osób nieporadnych – w szczególności z uwagi na zdrowie i wiek – do wymiaru sprawiedliwości w postępowaniu karnym. Na tle skarg kierowanych do Biura RPO ujawniła się przede wszystkim bariera formalna: brak możliwości wnoszenia środków odwoławczych i innych pism procesowych drogą elektroniczną, opatrzonych podpisem elektronicznym. Podczas gdy w procedurze cywilnej i administracyjnej stopniowo rozwijają się rozwiązania cyfrowe, w postępowaniu karnym nadal utrzymuje się wymóg formy pisemnej z własnoręcznym podpisem, co uderza zwłaszcza w osoby z

niepełnosprawnościami manualnymi oraz seniorów, skazując ich na pomoc osób trzecich i ograniczając samodzielność w realizacji praw.

Rzecznik przypomniał, że obowiązek likwidowania barier – także cyfrowych i informacyjno-komunikacyjnych – wynika z Konstytucji RP, Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami oraz ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Mimo istniejących w Kodeksie postępowania karnego rozwiązań cząstkowych (m.in. możliwość podpisania pisma przez osobę upoważnioną czy doręczeń poprzez portal informacyjny – zasadniczo dla profesjonalnych uczestników), brak jest wciąż norm, które pozwalałyby stronom – zwłaszcza nieporadnym – wnieść środek zaskarżenia lub wniosek wyłącznie elektronicznie i skutecznie uwierzytelnić go podpisem elektronicznym, zaufanym lub osobistym. Zapowiadane zmiany w obszarze doręczeń elektronicznych i portalu informacyjnego nie rozwiązują tego deficytu w odniesieniu do osób działających samodzielnie, a długie *vacatio legis* utrwała faktyczne wykluczenie. Rzecznik Praw Obywatelskich już wcześniej zwracał uwagę na utrzymujące się bariery w kontakcie osób z niepełnosprawnościami z wymiarem sprawiedliwości: od stereotypowego postrzegania ich wiarygodności, przez trudności komunikacyjne i niedostępność tłumaczy, po przeszkody architektoniczne i administracyjne. Na tym tle szczególnie rażące jest niewykorzystanie potencjału cyfryzacji, która mogłaby realnie zwiększyć autonomię i efektywność udziału osób nieporadnych w postępowaniu karnym, bez konieczności angażowania pełnomocników czy opiekunów faktycznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaproponował usankcjonowanie równoważności formy elektronicznej i papierowej w odniesieniu do oświadczeń stron w procesie karnym. Postuluje zmianę art. 116 Kodeksu postępowania karnego poprzez dodanie przepisu, który umożliwi osobom nieporadnym – w szczególności z uwagi na wiek lub stan zdrowia – składanie oświadczeń i wniosków w postaci elektronicznej, z użyciem kwalifikowanego podpisu elektronicznego, podpisu zaufanego albo osobistego, poprzez umieszczenie ich w portalu informacyjnym sądów. Rozwiązanie to wzmocniłoby równość stron, realizowało zasadę dostępności oraz pozwoliło na praktyczne wykonywanie praw procesowych bez pośredników.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego z prośbą o analizę przedstawionych problemów i rozważenie inicjatywy legislacyjnej. Jednocześnie zaapelował o włączenie w prace projektowe organizacji reprezentujących osoby z niepełnosprawnościami.

**Minister Klimatu i Środowiska oraz Ministra Finansów i Gospodarki
(IV.7006.98.2025 z 2 września 2025 r.) w sprawie weryfikacji oddawania do
użytkowania stacji bazowych telefonii komórkowych.**

Podczas rozpoznawania wniosków obywateli oraz ich stowarzyszeń ujawniła się kwestia dopuszczalności wniesienia sprzeciwu w związku z przystąpieniem do rozpoczęcia eksploatacji instalacji nowo zbudowanej lub zmienionej w istotny

sposób na podstawie przesłanek, o których mowa w art. 152 ust. 4a pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. Zagadnienie to w szerszym ujęciu dotyczy relacji przepisów składających się na materialnoprawną podstawę wynikającą z prawa budowlanego względem przepisów normujących ochronę środowiska.

Art. 152 ust. 4a ww. ustawy stanowi, że sprzeciw, o którym mowa w ust. 4 przywołanego artykułu, wnosi się, jeżeli „eksploatacja instalacji objętej zgłoszeniem powodowałaby przekroczenie standardów emisyjnych lub standardów jakości środowiska” lub „instalacja nie spełnia wymagań ochrony środowiska, o których mowa w art. 76 ust. 2 pkt 1 i 2”. Natomiast zgodnie z art. 76 ust. 2 „wymaganiami ochrony środowiska dla nowo zbudowanego lub przebudowanego obiektu budowlanego, zespołu obiektów lub instalacji są: 1) wykonanie wymaganych przepisami lub określonych w decyzjach administracyjnych środków technicznych chroniących środowisko; 2) zastosowanie odpowiednich rozwiązań technologicznych, wynikających z ustaw lub decyzji; 3) uzyskanie wymaganych decyzji określających zakres i warunki korzystania ze środowiska”. Jak wskazuje się w doktrynie, przepisy te wyznaczają ostatni etap, na którym można powstrzymać wystąpienie negatywnych zmian w środowisku naturalnym związane z nowo zbudowanymi lub przebudowanymi obiektami budowlanymi.

Wątpliwości dotyczą tego, czy postępowanie prowadzone na podstawie regulacji ustawy – Prawo ochrony środowiska ma w tym przedmiocie charakter samodzielny i niezależny względem prowadzonych uprzednio postępowań (np. dotyczących uzyskania pozwolenia na budowę), czy też przepisy ukształtowano w ten sposób, że zasadne jest mówienie o ich komplementarności. W praktyce występują sytuacje, gdy ewentualne wadliwości w zakresie zachowania procedur z prawa budowlanego, a nawet realizacji inwestycji bez uzyskania pozwolenia na budowę lub zgłoszenia instalacji, dostrzegane są na etapie postępowania o przystąpienie do jej eksploatacji. Gdyby zatem przyjąć, że ewentualne wadliwości uprzednio prowadzonych postępowań mogą być eliminowane także na etapie zgłoszenia instalacji w trybie art. 152 ustawy – Prawo ochrony środowiska, to sprzeciw, o którym mowa w art. 152 ust. 4a, umożliwiłby rozpoznanie sprawy niejako w jej całości. Podstawą dla tego założenia pozostaje zwłaszcza przesłanka do wniesienia sprzeciwu, wynikająca z niespełnienia wymagań ochrony środowiska i zawarte tam odesłanie do art. 76 ust. 2 pkt 2 ustawy – Prawo ochrony środowiska w zakresie, w jakim nakazuje on uwzględnić zastosowanie odpowiednich rozwiązań technicznych wynikających z ustaw lub decyzji. Określona wątpliwość dotyczy jednak czynionego przez ustawodawcę w tym przepisie nawiązania do „ustaw lub decyzji”, tj. czy chodzi o konkretnie wyznaczone rozwiązania techniczne z nich wynikające, czy o ogólne kryteria realizacji inwestycji, które mogą być wyznaczone przez przywołane normatywy. Problemy interpretacyjne obejmują także wykładnię systemową. Jak zaznaczył

Rzecznik, z treści art. 152 ust. 4a pkt 2 ustawy – Prawo ochrony środowiska wynika, że podstawą do wniesienia sprzeciwu jest sytuacja, gdy „instalacja nie spełnia wymagań ochrony środowiska”. Nasuwa to pytanie o sposób procedowania sprawy, gdy analiza treści zgłoszenia i dołączonej do niego dokumentacji, o których mowa w art. 152 ust. 2 ww. ustawy, nie prowadzi do wniosków o istniejących naruszeniach wymagań ochrony środowiska. Przykładem może być instalacja masztu stacji bazowej telefonii komórkowej, dla której nie uzyskano uprzednio pozwolenia na budowę lub – w innych przypadkach – nie dokonano jej zgłoszenia na podstawie art. 29 ust. 3 pkt 3 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, a jednocześnie dokumentacja złożona na potrzeby przystąpienia do eksploatacji instalacji nie wykazuje przekroczeń norm emisji pola elektromagnetycznego, nawet z uwzględnieniem skumulowanego oddziaływania kilku instalacji. Według Rzecznika poprzestanie na wynikach wykładni językowej mogłoby prowadzić do uznania, że brak spełnienia wymagań ochrony środowiska wynika samoistnie z braku decyzji o pozwoleniu na budowę, skoro art. 76 ust. 2 pkt 2 ustawy – Prawo ochrony środowiska wskazuje w sposób ogólny na wymogi płynące z „ustaw lub decyzji”. Z kolei ujmując te przepisy w kontekście systemowym, łatwo dostrzec, że przedmiotem ochrony pozostają wymogi ochrony środowiska. Jeśli więc prowadzone w tym przedmiocie pomiary nie wykazują naruszeń, utrudnione jest przyjęcie, że projektowana instalacja nie spełnia wymagań ochrony środowiska. Powyższemu towarzyszą również zastrzeżenia dotyczące m.in. rozkładu ciężaru dowodzenia czy adekwatności istniejących procedur. Według Rzecznika opisywany problem może mieć charakter systemowy. Dotyczy on wzajemnej relacji przepisów normujących ochronę środowiska, względem wymogów płynących z innych gałęzi prawa powszechnie obowiązującego, zwłaszcza prawa budowlanego. W szerszym ujęciu odnosi się także do funkcji, jakie w systemie prawa pełni sprzeciw zgłaszany wobec nowo zbudowanej lub zmienionej w sposób istotny instalacji. Wyeliminowanie określonych wątpliwości – wyłącznie w drodze interpretacji istniejących regulacji prawnych – wydaje się znacznie utrudnione, szczególnie z uwzględnieniem wykładni systemowej. Przy tym przedwczesne jest mówienie o istnieniu ugruntowanej linii orzecniczej sądów administracyjnych, która mogłaby stanowić adekwatną podstawę dla prowadzenia dalszej analizy. Przeprowadzone przez Rzecznika badanie sprawy nie wykluczyło, że podstawą do wniesienia sprzeciwu może być w określonych przypadkach naruszenie prawa powszechnie obowiązującego. Jednak wydaje się, że istnieje konsensus, iż skorzystanie przez organ z powyższego uprawnienia musi opierać się na dostrzeżonych przesłankach naruszenia wymogów ochrony środowiska i wynikających z tego zagrożeń. Jest to szczególnie ważne w przypadku dostrzeżenia wadliwości postępowania inwestora na etapie postępowania z zakresu prawa budowlanego, które jednak de facto nie wykazuje – już na etapie

oddawania instalacji do eksploatacji – naruszeń wymogów ochrony środowiska. W tym zakresie sprawy ujawnia się również wyraźnie problematyka związana z ochroną podstawowych praw i wolności człowieka i obywatela, będących podstawową przesłanką działań podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Z jednej strony związana jest ona z obowiązkiem dbałości i ochroną środowiska naturalnego – na podstawie art. 5 *in fine* oraz art. 74 Konstytucji RP. Z drugiej – dotyczy kwestii potencjalnych ograniczeń w prowadzeniu działalności gospodarczej. Co za tym idzie, istnienie przesłanek do ich zastosowania powinno być wyraźne i nie powinno podlegać domniemaniom. Rzecznik zwrócił się z wnioskiem o zajęcie stanowiska w opisaney sprawie. Poprosił też o rozważenie podjęcia inicjatywy legislacyjnej, zmierzającej do takiego ukształtowania treści prawa, które precyzowałoby, jakiego rodzaju rozwiązania technologiczne oraz wynikające z jakiego rodzaju decyzji (art. 76 ust. 2 pkt 2 ustawy – Prawo ochrony środowiska) powinny stanowić podstawę do uznania niespełnienia wymogów ochrony środowiska i wniesienia sprzeciwu, o którym mowa w art. 152 ust. 4a tej ustawy.

W przypadku uznania, że przywołane przepisy prawne pozostają wystarczające wobec celów, dla których zostały uchwalone, a sprzeciw zgłaszany na etapie przystępowania do rozpoczęcia eksploatacji instalacji może obejmować całokształt postępowania prowadzonego w tym przedmiocie, Rzecznik wniósł o rozważenie zasadności wydłużenia terminu na wniesienie sprzeciwu, który obecnie wynosi 30 dni. Jest to termin prawa materialnego i nie podlega on przywróceniu. Skoro organ zobowiązany jest do jednoznacznego wykazania stanu zagrożenia dla wymagań ochrony środowiska, będących podstawą do wniesienia sprzeciwu, potrzebne byłoby wyposażenie go w możliwości przeprowadzenia jak najpełniejszego postępowania zmierzającego do ustalenia stanu opisywanych naruszeń.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska pismem z 23 września 2025 r. poinformowała, że przytoczony przez Rzecznika art. 76 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy Prawo – ochrony środowiska wskazuje wymagania ochrony środowiska dla nowo zbudowanego lub przebudowanego obiektu budowlanego, zespołu obiektów lub instalacji. Przepis ten należy analizować z uwzględnieniem art. 76 ust. 1. Wskazuje on, że nowo zbudowany lub przebudowany obiekt budowlany, zespół obiektów lub instalacja nie mogą być oddane do użytkowania, jeżeli nie spełniają wymagań ochrony środowiska, o których mowa w ust. 2. Powyższe regulacje wyznaczają granice władczości organów ochrony środowiska. Zakres wiążącego kształtowania sytuacji prawnej podmiotu przez organ obejmuje w tym wypadku wyłącznie kwestie ochrony środowiska. Ustawa – Prawo ochrony środowiska określa, że sprzeciw może być wniesiony wyłącznie w związku z pojawieniem się uchybień natury merytorycznej, które wpływają negatywnie na środowisko. Organ ochrony środowiska tym samym nie ma podstaw do wniesienia sprzeciwu w przypadku wystąpienia uchybień formalnych w szeroko

rozumianej procedurze lokalizacji inwestycji, jeśli wymogi ochrony środowiska są spełnione.

Mając na uwadze postępujący rozwój technologiczny, jak również zróżnicowany charakter poszczególnych inwestycji, nowelizacja przepisów w zaproponowany sposób miałaby charakter nadregulacji. Zdaniem Podsekretarza mogłaby prowadzić do nadmiernego obciążenia przedsiębiorców i ograniczania swobody działalności gospodarczej poprzez narzucanie zastosowania konkretnych rozwiązań.

W ocenie Ministerstwa okres 30 dni na wniesienie sprzeciwu organu jest wystarczający w celu rzetelnej i kompleksowej weryfikacji dokumentacji zawartej w zgłoszeniu. Zapewnia też zachowanie równowagi pomiędzy interesem strony społecznej a interesem przedsiębiorców.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (II.510.894.2025 z 4 września 2025 r.) w sprawie niespójności legislacyjnej w zakresie przepisów dotyczących dyscyplinowania i wdrażania kierujących pojazdami silnikowymi i motorowerami do przestrzegania i zapobiegania naruszania przepisów ruchu drogowego.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają gwarancje wynikające z zasady prawidłowej legislacji, zawartej w art. 2 Konstytucji RP.

Analiza wniosków obywateli wpływających do Biura RPO ujawniła niespójność legislacyjną pomiędzy art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw, art. 98 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami oraz § 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 września 2022 r. w sprawie ewidencji kierujących pojazdami naruszających przepisy ruchu drogowego. Sytuacja ta nie uległa zmianie od wystąpienia, które Rzecznik skierował w dniu 24 maja 2023 r.

Delegacja dla ministra właściwego do spraw wewnętrznych do jego wydania znajduje się w art. 17 ust. 7 ustawy z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw. Ww. rozporządzenie, zgodnie z ustawą, ma określać sposób punktowania i liczbę punktów odpowiadających naruszeniu przepisów ruchu drogowego popełnionemu przez osobę uprawnioną do kierowania pojazdem silnikowym lub motorowerem, tryb występowania z wnioskami o kontrolne sprawdzenie kwalifikacji, sposób i tryb udzielania osobie wpisanej do ewidencji informacji i wydawania zaświadczeń o dotyczących tej osoby naruszeniach wpisanych do ewidencji i przypisanych im punktach. Minister uregulował powyżej wymienione kwestie, mając na uwadze dyscyplinowanie i wdrażanie kierujących pojazdami silnikowymi oraz motorowerami do przestrzegania przepisów ustawy oraz zapobieganie wielokrotnemu naruszaniu przepisów ruchu drogowego. Sposób uregulowania tej kwestii może jednak budzić wątpliwości w związku z zasadą prawidłowej legislacji.

W ocenie Rzecznika unormowania powinny zostać tak ujęte, aby zakres ich zastosowania obejmował tylko te sytuacje, w których działający racjonalnie ustawodawca istotnie zamierzał wprowadzić regulację ograniczającą korzystanie z konstytucyjnych wolności i praw. Rzecznik wyszedł z postulatem modyfikacji obecnego stanu prawnego.

Po pierwsze – RPO poddał pod rozważenie zmianę art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw. Rzecznik zaproponował wykreślenie odesłania do art. 98 ustawy o kierujących pojazdami, uchylenie art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym i odpowiednią modyfikację § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia.

Według Rzecznika korzystne dla obywateli rezultaty legislacyjne można osiągnąć także poprzez dodanie do art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw zdania trzeciego i zdania czwartego odpowiadającego treści art. 98 ust. 3 ustawy o kierujących pojazdami w brzmieniu „W przypadku jednoczesnego popełnienia kilku naruszeń przez osobę, o której mowa w zdaniach poprzedzających, punkty im odpowiadające sumuje się. Jeżeli suma punktów odpowiadających naruszeniom przekracza 15, osoba ta otrzymuje 15 punktów” i odpowiednią modyfikację § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ewidencji kierujących pojazdami.

W ocenie RPO rozwiązanie takie będzie spójne z zasadami karania wynikającymi z Kodeksu wykroczeń w przypadku, gdy sprawca jednym czynem popełnia więcej niż jedno wykroczenie. Jednocześnie stanowić będzie swoistą tarczę dla obywatela przed nazbyt uznaniowym przyznawaniem punktów karnych, które w obecnym stanie prawnym może doprowadzić nawet do przekroczenia granicy 24 punktów poprzez popełnienie tylko jednego czynu.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych oraz poinformowanie o stanowisku wobec przedłożonego postulatu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 9 października 2025 r. stwierdził, że nie może zgodzić się z argumentacją Rzecznika, która jest oparta w głównej mierze na założeniu, że do 4 czerwca 2018 r. ewidencja była prowadzona na zasadach określonych w art. 98 ww. ustawy.

Ewidencje, o których mowa w art. 98 ustawy o kierujących pojazdami i w art. 17 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw są dwoma niezależnymi od siebie narzędziami, które nie mogą jednocześnie funkcjonować w obrocie prawnym. Ewidencja prowadzona w ramach Centralnej Ewidencji Kierowców ma docelowo zastąpić ewidencję prowadzoną przez Policję. Tym samym wejście w życie art. 98 ustawy o kierujących pojazdami oraz innych powiązanych z nim przepisów prawa i wydanie aktu wykonawczego na podstawie art. 105 tej ustawy spowoduje

uchylenie art. 17 ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw, a także wydanego na jego podstawie rozporządzenia.

Sekretarz zauważył, że odmienny tryb postępowania w przypadku naruszenia jednym czynem dwóch lub więcej przepisów, wynikający z przepisów karnych oraz przepisów o charakterze administracyjnym, regulujących zasady prowadzenia ewidencji, jak dotąd nie został zakwestionowany, pomimo wieloletniej praktyki stosowania przedmiotowych rozwiązań. Ponadto zasada sumowania punktów bez określenia górnego limitu w ocenie Sekretarza sprzyja skuteczniejszemu dyscyplinowaniu kierowców do przestrzegania przepisów. W związku z tym Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji nie może przychylić się do propozycji zmian legislacyjnych zaproponowanych przez Rzecznika.

Minister Zdrowia (V.7010.60.2025 z 4 września 2025 r.) w sprawie wybranych problemów systemowych dotyczących opieki geriatrycznej.

Art. 68 Konstytucji RP, który formułuje prawo do ochrony zdrowia, nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych, a w stosunku m.in. do osób starszych – obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej.

Według Rzecznika Praw Obywatelskich osoby starsze bez wątpliwości stanowią grupę szczególnie wrażliwą. System ochrony zdrowia powinien być dostosowany do rosnącej liczby osób starszych oraz potrzeb zdrowotnych tej grupy pacjentów. W trakcie posiedzenia działających przy RPO Komisji Ekspertów ds. Zdrowia i Ekspertów ds. Osób Starszych grono ekspertów wskazało na problemy w obszarze opieki geriatrycznej, które wymagają zmian systemowych.

Po pierwsze – poszerzenie wiedzy lekarzy z zakresu geriatrii. W szczególności należy zwiększyć bazę i kadrę akademickich klinik geriatrii i wiodących ośrodków geriatrycznych. Należy także zwiększyć wymiar godzin dydaktycznych z geriatrii w standardach kształcenia na kierunku lekarskim i włączyć geriatrię do staży cząstkowych w programach specjalizacyjnych. Dodatkowo należy poszerzyć nauczanie geriatrii na kierunku lekarskim w ramach już istniejących standardów z obowiązkiem zdawania egzaminu z geriatrii oraz włączenie geriatrii do staży podyplomowych.

Po drugie – dostęp do świadczeń geriatrycznych oraz brak zainteresowania specjalizacją w dziedzinie geriatrii u młodych lekarzy. Niepokojącą kwestią jest nierównomiernie i niewystarczające rozłożenie poradni i oddziałów geriatrycznych. Standardy leczenia osób starszych odbiegają od poziomu europejskiego, a czas oczekiwania na świadczenia geriatryczne jest znaczny. Występują nierówności w dostępie do opieki geriatrycznej na terenie miast czy terenach wiejskich.

Po trzecie – dostęp seniorów do wyrobów medycznych. Zwiększenie dostępu do wyrobów medycznych to m.in. lepsza jakość życia seniorów, mniejsze koszty

systemu ochrony zdrowia przez zmniejszenie liczby świadczeń ambulatoryjnych czy dłuższa samodzielność bez udziału osób trzecich. Obecnie stopień refundacji do wyrobów medycznych jest znikomy w porównaniu z innymi krajami.

Po czwarte – cyfryzacja systemu, która umożliwi lekarzom, za zgodą pacjenta, dostęp do wyników badań. Wprowadzenie kompatybilności aplikacji informatycznych w jednostkach ochrony zdrowia jest niezwykle ważne, aby użytkownik (uprawniony) „widział” wyniki badań: laboratoryjnych, endoskopowych, obrazowych wykonanych w różnych jednostkach medycznych (a nie tylko własnej). Obecnie wyniki badań są dostępne tylko dla podmiotów opłacających badanie.

Po piąte – geriatryczna opieka koordynowana w POZ. Rzecznik poinformował, że podczas wspomnianego posiedzenia przedstawiono propozycję rozwiązań skupionych na organizacji i integracji, aby wykorzystać geriatrów w systemie. Obecnie tylko 30 proc. geriatrów zatrudnionych jest w jednostkach geriatrycznych.

Po szóste – rozwój onkologii geriatrycznej. Współpraca w zakresie onkologii geriatrycznej jest korzystna dla pacjentów i systemu ochrony zdrowia. Postęp onkologii w ostatnich dekadach przyczynił się do tego, że choroba nowotworowa jest często chorobą przewlekłą, z którą żyje się wiele lat. To osoby starsze stanowią większość pacjentów onkologicznych. Rzecznik podkreślił przy tym, że w Narodowej Strategii Onkologicznej na lata 2020-2030 nie ma odniesienia do pacjentów w starszym wieku.

Po siódme – działania na rzecz poprawy opieki nad osobami z zaburzeniami neuropoznawczymi. W Polsce żyje około 600 tysięcy osób z zaburzeniami neuropoznawczymi. Ocenia się, że jedna na trzy osoby z chorobą Alzheimer’a ma prawidłowe rozpoznanie. Jednocześnie wiedza na temat zaburzeń neuropoznawczych, ich przyczyn, leczenia oraz postępowania wspomagającego jest niedostateczna. Występuje potrzeba pilnego wdrożenia działań na rzecz poprawy opieki nad osobami z zaburzeniami neuropoznawczymi.

Według Rzecznika nie ulega wątpliwości, że starzenie się społeczeństwa i dokonujący się postęp w medycynie powoduje wzrost kosztów opieki medycznej oraz świadczeń wsparcia socjalnego, a także stanowi duże wyzwanie organizacyjne i kadrowe dla systemu opieki zdrowotnej. Jednocześnie opieka dla seniorów powinna być realnie dostępna. Pacjent powinien być prowadzony w systemie całościowo. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu wdrożenie zmian systemowych pozwalających na dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do zmian demograficznych oraz działań mających na celu zwiększenie dostępności systemu ochrony zdrowia dla osób starszych.

Wobec tego Rzecznik zwrócił się z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych problemów oraz przekazanie informacji dotyczących działań i planów resortu zdrowia w kwestii poprawy systemu opieki zdrowotnej i dostępu do właściwej opieki zdrowotnej osobom starszym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 24 października 2025 r., odnosząc się do kwestii edukacji geriatrycznej kadr medycznych wskazała, że tematyka dotycząca geriatry jest przedmiotem kształcenia przeddyplomowego i podyplomowego lekarzy. Ministerstwo Zdrowia i NFZ systematycznie badają dostępność do poszczególnych świadczeń gwarantowanych finansowanych ze środków publicznych. Liczba pracujących lekarzy geriatrów wzrosła w latach 2021-2024 w ujęciu bezwzględnym i w przeliczeniu na 100 tys. osób o ok. 5 proc. Jednak odczuwalne problemy z dostępem do lekarzy mogą wynikać nie tylko z ich liczby, lecz także z organizacji systemu, lokalizacji świadczeń czy modelu opieki. Choć w skali ogólnopolskiej liczba oddziałów geriatrycznych stopniowo rośnie, ich rozmieszczenie geograficzne pozostaje wyraźnie nierównomierne, co ogranicza dostępność świadczeń w mniejszych miejscowościach i regionach peryferyjnych. Oddziały geriatryczne koncentrują się głównie w dużych miastach oraz aglomeracjach.

W sprawie dostępu seniorów do wyrobów medycznych Podsekretarz wskazała, że kwestię refundacji wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie reguluje rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie. Rozporządzenie to definiuje katalog wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie wraz z określeniem limitów ich finansowania ze środków publicznych, wysokości udziału własnego świadczeniobiorcy w tym limicie, kryteriów ich przyznawania oraz osób uprawnionych do wystawiania zleceń na zaopatrzenie w wyroby.

Co do kwestii cyfryzacji systemu i umożliwienie lekarzom, za zgodą pacjenta, dostępu do wyników badań Podsekretarz poinformowała, że Ministerstwo Zdrowia, przy współpracy z Centrum e-Zdrowia, stara się rozwijać usługi z zakresu e-zdrowia. Celem tych działań jest ułatwienie pacjentom wygodnego korzystanie z usług cyfrowych i uporządkowanie rozproszonych informacji medycznych. Tak powstało Internetowe Konto Pacjenta. Od 8 stycznia 2020 r. recepty w Polsce są wystawiane – poza nielicznymi wyjątkami – tylko w postaci elektronicznej.

W sprawie wprowadzenia geriatrycznej opieki koordynowanej w POZ Podsekretarz zaznaczyła, że w Ministerstwie Zdrowia nie są prowadzone prace związane z wprowadzeniem geriatrycznej opieki koordynowanej w podstawowej opiece zdrowotnej (POZ).

Co do rozwoju onkologii geriatrycznej Podsekretarz wskazała, że Ministerstwo Zdrowia koordynuje realizację Narodowej Strategii Onkologicznej (NSO). Stanowi ona program lata 2020-2030, który wprowadza kompleksowe zmiany w polskiej onkologii. Strategia została przyjęta przez Radę Ministrów w drodze uchwały w dniu 4 lutego 2020 r. W Narodowej Strategii Onkologicznej nie ma jednak odniesienia wprost do pacjentów w starszym wieku, gdyż opracowano ją dla wszystkich osób chorych na nowotwory lub narażonych na zachorowanie oraz

dla osób zdrowych, które mogą przeciwdziałać zachorowaniom. Strategia obejmuje wszystkich mieszkańców Polski, niezależnie od wieku.

Kontynuowane są prace nad projektem rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej. Wydanie nowego rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej będzie odpowiedzią na konieczność zapewnienia dostępności do opieki paliatywnej dla chorych, do tej pory jej pozbawionych. Będzie to skutkowało z jednej strony zmniejszeniem niepotrzebnych hospitalizacji, a z drugiej poprawi jakość życia pacjentów, którzy do tej pory nie kwalifikowali się do opieki paliatywnej.

W ramach programu profilaktycznego „Moje zdrowie– bilans zdrowia osoby dorosłej” pacjenci powyżej 60. roku życia mogą zostać zbadani kwestionariuszem Mini-Cog stosowanym do mierzenia funkcji poznawczych. W przypadku nieprawidłowych wyników lekarz może skierować pacjenta do dalszej diagnostyki specjalistycznej. Ponadto w Ministerstwie Zdrowia opracowano projekt „Krajowego Programu Działań wobec Chorób Otępiennych, polityki publicznej do roku 2030”. Opracowanie Programu ma usystematyzować i skoordynować działania prowadzone na rzecz osób z chorobami otępiennymi i ich bliskich, a także wypracować nowe rozwiązania, które poprawią jakości życia i funkcjonowania osób chorych i ich opiekunów.

Prezesa Rady Ministrów (V.7010.5.2025 z 4 września 2025 r.) w sprawie dostępu do leczenia osób w kryzysie bezdomności.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów, podejmując problem ograniczonego dostępu osób w kryzysie bezdomności do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych. Podkreślił, że bezdomność stanowi najbardziej dotkliwą formę wykluczenia społecznego, prowadzącą do utraty miejsca zamieszkania, wykluczenia z życia społecznego oraz społecznej stygmatyzacji. Szczególnie poważne konsekwencje wynikają z braku realnego dostępu do opieki medycznej, w tym psychiatrycznej i neurologicznej, zarówno w kraju, jak i w sytuacjach transgranicznych, gdy obywatele polscy w kryzysie bezdomności przebywają poza granicami Polski.

Rzecznik wskazał, że obowiązujące regulacje ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych nakładają na osoby nieubezpieczone wymogi formalne, takie jak spełnienie kryterium dochodowego, przeprowadzenie wywiadu środowiskowego czy przedstawienie dokumentów potwierdzających zamieszkanie. W przypadku osób bezdomnych wymogi te okazują się niewykonalne, co skutkuje odmowami potwierdzania prawa do świadczeń i przewlekłością postępowań. W konsekwencji osoby te pozostają bez niezbędnej opieki zdrowotnej, co w wielu przypadkach zagraża ich zdrowiu i życiu. Sytuacja ta stoi w sprzeczności z konstytucyjnym prawem do ochrony zdrowia, które powinno być realizowane w sposób rzeczywisty, a nie wyłącznie deklaracyjny, oraz z zasadą równości i godności człowieka.

Rzecznik zwrócił uwagę, że brak dostępu do świadczeń zdrowotnych dotyczy również obywateli polskich w kryzysie bezdomności przebywających poza granicami kraju. W takich przypadkach konieczne jest stworzenie mechanizmów pozwalających na szybką i skuteczną interwencję, aby umożliwić im powrót do Polski i kontynuację leczenia. W tym kontekście Rzecznik zaproponował m.in. przyznanie konsulom kompetencji do wydawania decyzji potwierdzających prawo do świadczeń oraz wyznaczenie w Narodowym Funduszu Zdrowia koordynatora odpowiedzialnego za organizację powrotów medycznych. Zwrócił także uwagę na potrzebę dostosowania przepisów do realiów transgranicznych, tak aby zagraniczne placówki medyczne mogły skutecznie współpracować z polskimi organami.

W wystąpieniu znalazły się również postulaty dotyczące zmian w procedurze potwierdzania prawa do świadczeń zdrowotnych. Rzecznik uznał za konieczne jej uproszczenie i przyspieszenie, w tym wprowadzenie możliwości wydawania decyzji natychmiast w sytuacjach nagłych, odstąpienie od wywiadu środowiskowego i kryterium dochodowego oraz uznawanie oświadczeń i zaświadczeń lekarzy i przedstawicieli zawodów zaufania publicznego jako wystarczających dowodów. Wskazał także na potrzebę precyzyjnego uregulowania pojęcia miejsca zamieszkania, aby nie było ono utożsamiane wyłącznie z zameldowaniem, co w przypadku osób bezdomnych prowadzi do dodatkowych komplikacji.

Rzecznik poruszył ponadto problem zadłużenia osób w kryzysie bezdomności, wskazując, że obecne regulacje dotyczące upadłości konsumenckiej i egzekucji alimentacyjnej stanowią istotną barierę w procesie wychodzenia z bezdomności. Postulował uproszczenie postępowań upadłościowych oraz rozważenie wprowadzenia warunkowej abolicji w zakresie długów alimentacyjnych i grzywnien, które obecnie nie podlegają umorzeniu, a w praktyce są nieściągalne i pogłębiają wykluczenie tej grupy osób.

W ocenie Rzecznika konieczne jest podjęcie skoordynowanych działań legislacyjnych i systemowych przez resorty zdrowia, spraw zagranicznych i sprawiedliwości, które zapewnią obywatelom w kryzysie bezdomności – zarówno w kraju, jak i za granicą – realny dostęp do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych oraz stworzą im szansę na skuteczną reintegrację społeczną.

W związku z tym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów z Prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych problemów oraz przedstawienie podjętych, jak i planowanych działań w celu poprawy zaistniałej sytuacji, w szczególności w zakresie zmian legislacyjnych w poświadczaniu prawa do świadczeń ze środków publicznych dla osób w kryzysie bezdomności przebywających zarówno za granicą, jak i w kraju, oraz w zakresie abolicji i upadłości konsumenckiej.

Minister Edukacji (XI.022.7.2025 z 4 września 2025 r.) w sprawie zaopiniowania projektu rozporządzenia Minister Edukacji w sprawie wydawania orzeczeń i opinii przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich w swoim wystąpieniu podkreślił fundamentalny charakter prawa do nauki, które zgodnie z Konstytucją RP i Konwencją o prawach osób z niepełnosprawnościami musi być realizowane w sposób równy i powszechny, z pełnym uwzględnieniem potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami. Rzecznik wskazał, że szkoła powinna stwarzać każdemu dziecku warunki do rozwoju, a szczególne znaczenie w tym procesie mają dokumenty wydawane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, stanowiące podstawę do dostosowania edukacji do indywidualnych możliwości i ograniczeń ucznia.

Jednocześnie Rzecznik zwrócił uwagę na dwa poważne problemy, przewlekłość postępowań diagnostycznych oraz niską jakość niektórych opinii i orzeczeń, które bywają zbyt ogólne, powielane czy nawet obarczone błędami formalnymi. Sytuacja ta prowadzi do konfliktów między rodzicami, gminami i szkołami, a przede wszystkim utrudnia skuteczne wspieranie dzieci ze szczególnymi potrzebami. Rzecznik podkreślił konieczność zarówno skrócenia czasu oczekiwania na wizytę w poradni, jak i poprawy jakości wydawanych dokumentów.

Rzecznik odniósł się również do projektowanych zmian prawnych. Z jednej strony pozytywnie ocenił plan rezygnacji z podziału na poradnie specjalistyczne, co może przyspieszyć procedury, z drugiej jednak wyraził obawę, czy w krótkim czasie uda się zapewnić odpowiednią liczbę specjalistów w całym kraju. Wątpliwości wzbudziło również planowane odejście od obligatoryjnego udziału lekarzy w zespołach orzekających, co w przypadku niektórych diagnoz – zwłaszcza dotyczących zdrowia psychicznego – może ograniczać rzetelność orzeczeń. Krytycznie oceniono także proponowane ograniczenie bezpośredniej obserwacji ucznia w szkole, co zdaniem Rzecznika grozi powstawaniem diagnoz powierzchownych i niedostosowanych do realnych potrzeb dziecka.

Rzecznik wskazał również na kontrowersje związane z obowiązkiem wyrażenia zgody na przekazanie orzeczenia do szkoły pod rygorem pozostawienia wniosku bez rozpoznania, co budzi poważne zastrzeżenia z punktu widzenia ochrony danych osobowych i praw rodziców. Podobnie krytycznie ocenił RPO regulację nakładającą na jednego z rodziców obowiązek składania oświadczeń o przyczynach braku podpisu drugiego rodzica, domagając się doprecyzowania tego rozwiązania w świetle Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Rzecznik zwrócił również uwagę na istniejącą lukę prawną, polegającą na braku jednoznacznej podstawy prawnej do wydawania opinii dotyczących specyficznych trudności w uczeniu się. Tymczasem to właśnie te dokumenty decydują o

możliwości dostosowania procesu edukacyjnego i warunków egzaminów do realnych możliwości uczniów.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Minister Edukacji o analizę zgłoszonych uwag i ich uwzględnienie w dalszych pracach legislacyjnych, podkreślając, że stawką jest rzeczywista równość szans edukacyjnych i poszanowanie praw uczniów ze szczególnymi potrzebami.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.510.1092.2025 z 5 września 2025 r.) w sprawie stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie dopuszczalności tzw. częściowej prawomocności orzeczenia.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają sprawy dotyczące dopuszczalności tzw. częściowej prawomocności orzeczenia. Jest to sytuacja, w której odrębne rozstrzygnięcia – dotyczące odrębnych czynów (przestępstw) – zawarte w wyroku uprawomocniają się w różnym czasie. Problem ten odnosi się przede wszystkim do spraw w ramach tzw. łączności podmiotowej z art. 33 k.p.k., kiedy jednemu oskarżonemu zarzucono kilka przestępstw i – przede wszystkim ze względu na ekonomię postępowania – sprawy połączono w jedno postępowanie.

Połączenie kilku czynów (przestępstw) w jedno postępowanie jest korzystne przede wszystkim dla organów wymiaru sprawiedliwości. Jednak z perspektywy oskarżonego łączność podmiotowa może powodować negatywne konsekwencje, zwłaszcza na etapie postępowania wykonawczego. Jeśli wyrok sądu I instancji zostanie zaskarżony w części – w odniesieniu np. do jednego z kilku czynów – to w zakresie niezaskarżonym rozstrzygnięcia się uprawomocniają. Zaczyna zatem np. biec okres próby, czy też roszczenia wynikające z orzeczonych środków kompensacyjnych są wykonalne (tj. pokrzywdzony może dochodzić zapłaty odszkodowania lub zadośćuczynienia orzeczonego na podstawie art. 46 Kodeksu karnego albo nawiązki z art. 47 k.k.).

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że wyrok jest sumą rozstrzygnięć dotyczących poszczególnych, odrębnych czynów (zdarzeń historycznych) określonej osoby. Czyny – kilka czynów tej samej osoby – mogą zostać połączone w jedno postępowanie, ale jednocześnie, każde z tych zachowań może równie dobrze stanowić przedmiot odrębnego postępowania. Połączenie kilku postępowań w jedno nie powinno powodować dla oskarżonego negatywnych konsekwencji w zakresie uniemożliwienia uzyskania przymiotu prawomocności przez rozstrzygnięcia dotyczące konkretnych czynów.

Przyjmując, że wyrok jest sumą ostatecznych rozstrzygnięć o przedmiocie postępowania karnego, czyli kończy postępowanie w kwestii całkowitej odpowiedzialności karnej oskarżonego w zakresie czynu zarzuconego mu w akcie oskarżenia, nie ma formalnych przeszkód, aby wyroki (rozstrzygnięcia zawarte w wyroku) za poszczególne czyny uprawomocniały się w różnym czasie – w zależności od tego, czy dana część orzeczenia została zaskarżona, czy nie.

W wyniku przeprowadzonej analizy Rzecznik stwierdził, że prawomocność części rozstrzygnięć zawartych w wyroku – zwłaszcza wtedy, gdy mogłyby stanowić przedmiot odrębnych postępowań karnych – nie jest wykluczona. Z perspektywy teoretycznej oraz interesu oskarżonego w większym stopniu umożliwia ona realizację celów procesu karnego (tj. zasady trafnej reakcji karnej – art. 2 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.), ponieważ pozwala na uniknięcie sytuacji, kiedy kara lub inne środki reakcji prawnokarnej zostaną wymierzone w nieproporcjonalnym zakresie.

Prawomocność części orzeczenia jest jednak sporną kwestią w orzecznictwie. Jedyną opcją przełamania wadliwej praktyki orzeczniczej wydaje się podjęcie działań legislacyjnych i wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego – na wzór rozwiązań funkcjonujących w Kodeksie postępowania cywilnego – przepisów wprost stanowiących o częściowej prawomocności orzeczenia. Niezbędne jest zatem znowelizowanie art. 427 § 1 k.p.k. na wzór art. 363 § 3 k.p.c. Przykładowo, zmieniony art. 427 § 1 k.p.k. uwzględniający możliwość uprawomocnienia się orzeczenia w części mógłby mieć następujące brzmienie: „Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga. Orzeczenie staje się prawomocne tylko w części, w jakiej nie zostało zaskarżone, chyba że sąd drugiej instancji może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części”.

W opinii Rzecznika celowe wydaje się wprowadzenie analogicznych zmian w art. 449a § 3 k.p.k. i nadanie mu następującego brzmienia: „Strona, która wniosła apelację, może ją uzupełnić w terminie 14 dni od daty doręczenia jej uzupełnionego uzasadnienia. Wyrok staje się wówczas prawomocny w części, w jakiej nie został zaskarżony po uzupełnieniu apelacji, chyba że sąd drugiej instancji, może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części”.

RPO zwrócił się z prośbą o dokonanie analizy wskazanych problemów i rozważenie zainicjowania stosownych prac legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 23 września 2025 r. poinformował, że Ministerstwo Sprawiedliwości nie podziela stanowiska o potrzebie wprowadzenia zmian do Kodeksu postępowania karnego, które zaproponował Rzecznik Praw Obywatelskich.

W przypadku odrębnego sądenia poszczególnych czynów dotyczące ich rozstrzygnięcia mogą uprawomocnić się w różnym czasie. Łączne rozpoznawanie spraw przeciwko temu samemu oskarżonemu determinowane jest względami ekonomiki procesowej i stanowi pochodną jego określonego postępowania. Według Sekretarza nie ma powodu, aby potencjalny interes oskarżonego przedkładać nad względy związane ze sprawnym funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości i sprawę o każdy czyn prowadzić odrębnie. W wielu wypadkach uciążliwość związana z takim procedowaniem odczuwalna byłaby w pierwszej kolejności przez samego oskarżonego.

Ministra Finansów (V.511.596.2025 z 5 września 2025 r.) w sprawie terminu do zgłoszenia spadku lub darowizny celem uzyskania tzw. zwolnienia dla osób najbliższych w czasie pandemii COVID-19.

Z analizy skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że organy podatkowe nie respektowały obowiązków ustawowych w przypadku uchybienia przez stronę terminu do zgłoszenia spadku lub darowizny celem uzyskania tzw. zwolnienia dla osób najbliższych w czasie pandemii COVID-19. Stan epidemii obowiązywał w okresie od dnia 20 marca 2020 r. do dnia 16 maja 2022 r. Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacjami kryzysowymi zawierała regulacje mające na celu zapewnienie ochrony obywatelom. Zgodnie z art. 15zzzzzn(2) ust. 1 i 2 ww. ustawy w przypadku stwierdzenia uchybienia przez stronę terminów – w okresie obowiązywania stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 przewidzianych przepisami prawa administracyjnego – organ administracji publicznej zawiadamia stronę o tym uchybieniu. W zawiadomieniu organ administracji publicznej wyznacza stronie termin 30 dni na złożenie wniosku o przywrócenie terminu.

Organy podatkowe konsekwentnie twierdziły, że przywołany przepis ustawy COVID-19 nie ma zastosowania do terminów określonych w prawie podatkowym, w tym do sześciomiesięcznego terminu na zgłoszenie nabycia w drodze spadku lub darowizny w celu skorzystania z tzw. zwolnienia dla osób najbliższych. Tym samym podnosiły, że po upływie materialnego terminu określonego w art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, który nie podlega przywróceniu, obywatel nie może skutecznie domagać się nabycia prawa do zwolnienia podatkowego. Stanowisko to ostatecznie skorygowano w orzecznictwie sądów administracyjnych. Zasadniczo ukształtowało się ono na korzyść podatników.

Według Rzecznika prawidłowe odkodowanie normy prawnej, wynikającej z art. 15zzzzzn(2) ust. 1 ustawy COVID-19, powinno prowadzić do konkluzji, że wolą ustawodawcy było zastosowanie tej regulacji do wszystkich osób, które w czasie stanu epidemii uchybiły terminom, od zachowania których jest uzależnione udzielenie ochrony prawnej przed organem administracji publicznej. Bez względu na to, czy terminy te dotyczą wyłącznie przepisów prawa administracyjnego, czy też przepisów prawa podatkowego. Przyjęcie wykładni proponowanej przez organy podatkowe oznacza naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Według RPO sądy administracyjne trafnie podkreślają, że tworzone w usprawiedliwionym pośpiechu przepisy ustawy COVID-19, których celem była ochrona obywateli w warunkach niepewności i chaosu społecznego, nie powinny być interpretowane przez organy podatkowe w sposób dowodzący ich bezduszności i krótkowzroczności nakierowanej jedynie na cel fiskalny.

Regulacja szczególna określona w art. 15zzzzzn(2) ustawy COVID-19 dawała podstawy do przywrócenia materialnego terminu na zgłoszenie nabycia w drodze spadku lub darowizny w celu skorzystania z tzw. zwolnienia dla osób najbliższych. Przepis ten wprowadził nowe, nieprzysługujące dotąd podatnikom uprawnienie. W konsekwencji w każdym przypadku niezachowania przez stronę terminu określonego w art. 15zzzzzn(2) ust. 1 ustawy COVID-19 organy podatkowe powinny zastosować się do obowiązku zawiadomienia strony i wyznaczenia jej terminu na złożenie wniosku o przywrócenie terminu.

W trosce o ochronę praw podatników Rzecznik zwrócił się do Ministra Finansów z prośbą o zajęcie stanowiska wobec przedstawionego problemu, a także o wskazanie, czy w związku z poruszoną kwestią resort finansów wystosował ewentualne wytyczne do organów podatkowych. Ponadto Rzecznik zwrócił się z prośbą o przekazanie informacji statystycznych na temat liczby przypadków w skali kraju, w których organy podatkowe dopełniły i w których zaniechały realizacji obowiązku zawartego w art. 15zzzzzn(2) ustawy COVID-19 w odniesieniu do terminu na zgłoszenie nabycia w drodze spadku lub darowizny w celu skorzystania ze zwolnienia podatkowego dla osób najbliższych.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.510.1110.2025 z 8 września 2025 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym.

Opiniowana ustawa jest odpowiedzią na postulaty zgłaszane m.in. przez Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczące wpisywania do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym nieletnich, którzy popełnili czyn karalny przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Dotychczasowe przepisy powodowały, że wpis do Rejestru następował automatycznie, wprost z mocy prawa, bez wyraźnego rozstrzygnięcia sądu w wyroku i bez wiedzy obwinionego o dodatkowych konsekwencjach. Projekt ustawy zakłada zmianę tej praktyki. Rozstrzygnięcie w przedmiocie wpisu do Rejestru ma być odtąd zawarte w wyroku sądu, a więc będzie musiało zostać uzasadnione i podlegać kontroli instancyjnej. Jednocześnie przewidziano wyłączenie spod wpisu orzeczeń dotyczących czynów określonych w art. 200 § 1, 3 i 4 k.k. oraz art. 200a § 2 k.k., jeśli dopuściły się ich osoby poniżej 17. roku życia. Projekt obejmuje również usunięcie dotychczasowych wpisów nieletnich dotyczących tych czynów i wprowadza nową procedurę uzupełnienia wyroku o rozstrzygnięcie w przedmiocie wpisu. Ustawa ma wejść w życie po 36 miesiącach od ogłoszenia. Rzecznik Praw Obywatelskich pozytywnie ocenił kierunek proponowanych zmian, wskazując, że odpowiadają one na wcześniejsze postulaty i służą realizacji zasady sprawiedliwości proceduralnej. RPO zauważył, że dzięki nowym regulacjom osoba skazana uzyska świadomość wszystkich konsekwencji wyroku, a sąd będzie musiał uzasadnić swoje rozstrzygnięcie w zakresie wpisu do Rejestru. Rzecznik podkreślił jednak, że projekt zawiera istotne braki. Najpoważniejsze

zastrzeżenie dotyczy ograniczenia ochrony wyłącznie do osób, które popełniły czyn przed ukończeniem 17. roku życia. Zdaniem Rzecznika przepisy powinny obejmować także sprawców w wieku 17 lat, którzy formalnie wciąż są dziećmi i korzystają z dodatkowych gwarancji procesowych, takich jak obrona obligatoryjna czy podkreślenie wychowawczego celu kary. Zwrócono uwagę, że osoby w wieku 16 i 17 lat funkcjonują w tych samych środowiskach szkolnych i rówieśniczych, a konsekwencje wpisu do Rejestru mogą być dla nich wyjątkowo dotkliwe.

Rzecznik wskazał także na problemy wynikające z kolizji przepisów, zwłaszcza art. 200 § 1 k.k. i art. 197 § 4 k.k., których zakresy trudno jednoznacznie rozgraniczyć. W praktyce może to ograniczać znaczenie projektowanych zmian, gdyż sądy będą częściej sięgać po surowszą kwalifikację, nieuwzględnioną w katalogu wyłączeń. Pozytywnie oceniono samą ideę wprowadzenia obowiązku orzekania o wpisie w wyroku, jednak krytycznie odniesiono się do nowej procedury uzupełniania wyroku w trybie posiedzenia sądu. Rzecznik podkreślił, że wpis do Rejestru nie jest czynnością techniczną, lecz rozstrzygnięciem o istotnych i długotrwałych skutkach dla osoby skazanej i osoby pokrzywdzonej. Dlatego brak orzeczenia w wyroku powinien być traktowany jako uchybienie możliwe do usunięcia jedynie w postępowaniu odwoławczym, a nie w ramach uproszczonej procedury.

Rzecznik skrytykował również długi, 36-miesięczny okres *vacatio legis*, wskazując, że nie znajduje on dostatecznego uzasadnienia. W jego ocenie analiza kilku tysięcy wpisów w Rejestrze nie wymaga aż trzech lat. Zbyt odległe wejście w życie ustawy osłabia jej cel, którym jest złagodzenie nadmiernych konsekwencji wobec nieletnich.

Rzecznik zwrócił również uwagę na niespójność katalogu przestępstw objętych wpisem. Obecnie wpis przewidziano m.in. za publiczne pochwalanie pedofilii, natomiast poza zakresem ustawy pozostawiono udział w przedstawieniach seksualnych z udziałem małoletniego, mimo że czyn ten ma bezpośrednie i poważniejsze skutki dla ofiar.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich poparł ogólny kierunek zmian. Jednocześnie zwrócił się z postulatami: rozszerzenia ochrony także na osoby w wieku 17 lat, rezygnacji z uproszczonej procedury uzupełniania wyroków, skrócenia okresu *vacatio legis* oraz doprecyzowania katalogu przestępstw objętych wpisem. Rzecznik zwrócił się także z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec zgłoszonych uwag i ostatecznego kształtu projektu ustawy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 17 października 2025 r. uznał za niezasadny postulat, aby przepisy o wyłączeniu z wpisu do rejestru nieletnich w zakresie czynów z art. 200 § 1, 3 i 4 oraz art. 200a § 2 Kodeksu karnego. W polskim porządku prawnym sprawca, który popełnił przestępstwo po ukończeniu 17. roku życia, a przed ukończeniem 18, odpowiada

jak dorosły za popełnienie każdego przestępstwa, włącznie ze zbrodniami przeciwko ludzkości, zbrodnią zabójstwa i ludobójstwa.

W ocenie Sekretarza jasna jest relacja między art. 10 § 4 k.k. a projektowanym art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich. Sekretarz wyjaśnił, że sąd może orzec o wyłączeniu zamieszczenia danych 17-letniego sprawcy w Rejestrze publicznym tylko wtedy, gdy zachodzi wyjątkowy przypadek uzasadniony wyłącznie dobrem małoletniego pokrzywdzonego.

Odnosząc się do sugerowanej kolizji pomiędzy art. 197 § 4 k.k. a 200 § 1 k.k. i obawy co do trudności w rozdzieleniu zakresów art. 197 § 1 i 4 k.k. oraz art. 200 § 1 k.k., a w konsekwencji ograniczenia praktycznego znaczenia proponowanych zmian Sekretarz zauważył, że przywołane przepisy pozycjonowane pozostają na różnym poziomie generalizacji. W związku z tym zastosowanie znajduje wobec nich zasada *lex specialis*, jak zawsze w przypadku relacji typ podstawowy – typ zmodyfikowany.

Sekretarz Stanu za nietrafną uznał uwagę Rzecznika dotyczącą proponowanej procedury uzupełnienia wyroku o rozstrzygnięcie o wpisie do Rejestru w sprawach prowadzonych na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego (projektowany art. 9a ust. 1).

Uwaga Rzecznika w zakresie nieuzasadnionego okresu *vacatio legis* w ocenie Sekretarza jest niezasadna. Zmiana *vacatio legis* w przypadku art. 3 ust. 2 projektowanej ustawy wiązałaby się z koniecznością zmiany terminu wejścia w życie również art. 1 pkt 1 lit b, który poszerza katalog czynów karalnych, w związku z popełnieniem których dane nieletniego nie będą gromadzone w Rejestrze z dostępem ograniczonym oraz art. 2 projektowanej ustawy zawierającego zmiany wynikowe w ustawie z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym, których celem jest faktyczna realizacja założeń nowelizacji tj. ograniczenie katalogu czynów karalnych, w związku z popełnieniem których dane nieletniego nie będą gromadzone w Rejestrze z dostępem ograniczonym.

Uwaga Rzecznika w zakresie niekonsekwencji co do objęcia ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich art. 200b k.k. (przy ustawowym zagrożeniu za to przestępstwo karą do 2 lat pozbawienia wolności), a wyłączeniem spod działania ustawy art. 202 § 4c k.k. (zagrożonego karą do 3 lat pozbawienia wolności) jest według Sekretarza niezrozumiała i niezasadna. Jak wskazał Sekretarz, przestępstwo z art. 200b k.k. od 13 maja 2023 r. jest zagrożone karą do 3 lat pozbawienia wolności.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.501.2.2023 z 11 września 2025 r.) w sprawie przestępstw stalkingu grupowego (zbiorowego).

Problematyka dotycząca stalkingu często pojawia się we wnioskach wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich. Ochrona przed uporczywym nękaniem stale nabiera na znaczeniu ze względu na narastający problem nękania

zbiorowego (*gang stalking, group-stalking*), w szczególności w przestrzeni cyfrowej i mediach społecznościowych.

Zbiorowe, uporczywe nękanie dotyka osób dorosłych, młodzież, a także dzieci. Osoby, które piszą obraźliwe komentarze, wysyłają obraźliwe wiadomości w mediach społecznościowych lub za pośrednictwem poczty elektronicznej, nie pozostają ze sobą w „zmowie” czy jakimkolwiek porozumieniu. Mają jednak świadomość, że uczestniczą w swoistej formie internetowego linczu, a ich zachowanie – w powiązaniu z zachowaniami innych osób – wywołuje poczucie zagrożenia, poniżenia, a także w istotny sposób ingeruje w prywatność jednostki. Stalking grupowy (albo zbiorowy) można zdefiniować jako uporczywe nękanie realizowane przez co najmniej trzy osoby działające w sposób skoordynowany, ale bez wyraźnego lidera. Sprawcy tego typu stalkingu mogą działać w porozumieniu, ale także niezależnie od siebie, mając jednak świadomość, że inne osoby także podejmują działania ingerujące w prywatność innej osoby i wzbudzają poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia. W takiej sytuacji nie jest możliwe przyjęcie sprawstwa koincydentalnego, ponieważ analizując osobno zachowania poszczególnych osób, żadnego z nich nie można uznać za „uporczywe” nękanie (art. 190a § 1 Kodeksu wykroczeń). W zależności od treści wiadomości czy zachowań można jedynie rozważać zniesławienie (art. 212 k.k.), znieważenie (art. 216 k.k.), groźby karalne (art. 190 § 1 k.k.) czy złośliwe przeszkadzanie (art. 107 k.w.). Żadne z tych zachowań nie oddaje w pełni zawartości kryminalnej zachowania sprawców, ponieważ mają oni świadomość bez wymaganego przez Kodeks karny w zakresie art. 18 § 1 k.k. porozumienia, że uczestniczą w szerszej aktywności większej grupy osób mającej na celu poniżenie, zastraszenie lub uprzykrzenie codziennego funkcjonowania innej osoby.

Od stalkingu „klasycznego” stalking grupowy różni się tym, że zachowania nie są wykonywane przez jedną osobę w dłuższym czasie. W przypadku stalkingu grupowego znamienia uporczywości nękania należy upatrywać nie w czasie trwania tego zachowania, ale intensywności (tj. szerokiej grupie osób zaangażowanych w nękanie) w stosunkowo krótkim okresie, np. tygodnia czy miesiąca. Tego typu stalking może przybierać formy publicznego linczu jakiejś osoby w mediach społecznościowych albo w świecie cyfrowym w postaci obraźliwych komentarzy, wiadomości prywatnych czy udostępniania albo podawania dalej postów. Ma to „zalać” daną osobę powiadomieniami, wzbudzając niepokój, poczucie zagrożenia, osaczenia czy poniżenia (*cyber harassment, crowdstalking*). Inną formą jest celowe wysyłanie w krótkim czasie ogromnej liczby wiadomości e-mail do jednej osoby, aby uniemożliwić normalne korzystanie z poczty. A tym samym na przykład uniemożliwić wykonywanie obowiązków zawodowych albo stworzyć poczucie osaczenia (*email bombing, mail flooding*).

Stalking grupowy zwykle ma miejsce w internecie. Sprawcy są w większości anonimowi dla osoby doświadczającej tej formy przemocy, więc pokrzywdzonemu trudno zidentyfikować sprawców. Z uwagi na fakt, że część zachowań może realizować znamiona przestępstw prywatnoskargowych albo wykroczeń, organy ścigania mogą nie w pełni zaangażować się w prowadzenie postępowania karnego. Konieczność penalizacji stalkingu zbiorowego wynika z obowiązku transpozycji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2024/1385¹⁶ z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, który to akt prawny nie dotyczy wszak wyłącznie przemocy wobec jednej płci.

Według Rzecznika, biorąc pod uwagę art. 7 dyrektywy 2024/1385 w związku z art. 10 ust. 4 dyrektywy 2024/1385, możliwość pociągnięcia sprawców stalkingu zbiorowego do odpowiedzialności za wykroczenia jest niewystarczająca. Przepis art. 10 ust. 4 dyrektywy 2024/1385 wprowadza obowiązek zagwarantowania w państwie członkowskim Unii Europejskiej sankcji karnej, której maksymalny wymiar wynosi co najmniej rok pozbawienia wolności.

Przepis art. 7 dyrektywy 2024/1385 zobowiązuje państwa członkowskie do tego, aby wskazane dalej czyny umyślne podlegały karze. Po pierwsze – jako przestępstwo powtarzające się lub ciągłe grożenie osobie, przynajmniej w przypadkach, gdy czyny te obejmują groźby popełnienia przestępstwa, za pomocą ICT (technologii informacyjno-komunikacyjnych), gdy takie czyny mogą spowodować, że osoba ta poważnie obawia się o swoje bezpieczeństwo lub o bezpieczeństwo osób będących na jej utrzymaniu. Po drugie – kierowanie, wraz z innymi osobami, za pomocą ICT, w publicznie dostępny sposób, gróźb lub zniewag wobec osoby, gdy takie czyny mogą wyrządzić tej osobie poważną szkodę psychiczną. Po trzecie – przesyłanie osobie, która sobie tego nie życzy, za pomocą ICT obrazu, nagrania wideo lub innych podobnych treści przedstawiających genitalia, gdy takie czyny mogą wyrządzić tej osobie poważną szkodę psychiczną. Po czwarte – publiczne udostępnianie za pomocą ICT treści zawierających dane osobowe osoby bez jej zgody w celu nakłonienia innych do wyrządzenia tej osobie szkody fizycznej lub poważnej szkody psychicznej.

Okolicznościami obciążającymi wskazanymi w art. 11 dyrektywy 2024/1385 są m.in. popełnienie przestępstwa przeciwko dziecku (art. 11 lit. c), przeciwko danej osobie, ponieważ była ona przedstawicielem publicznym, dziennikarzem lub obrońcą praw człowieka (art. 11 lit. n), czy sytuacja, kiedy do cybernękania doszło w celu ukarania ofiary za jej orientację seksualną, płeć, kolor skóry, religię, pochodzenie społeczne lub przekonania polityczne (art. 11 lit. p).

W ocenie Rzecznika – z uwagi na systematykę Kodeksu karnego – zasadne jest dodanie do art. 190a k.k. jednostki redakcyjnej tekstu prawnego o treści:

„§ 1a Tej samej karze podlega, kto bierze czynny udział w uporczywym nękanii innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiedząc, że jego uczestnicy wspólnymi

siłami wzbudzają u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub istotnie naruszają jej prywatność”.

Wykorzystanie do kryminalizacji art. 190a § 1a k.k. formuły współsprawstwa koniecznego z art. 254 § 1 k.k. wyłącza konieczność ustalenia porozumienia pomiędzy współsprawcami. Jednocześnie kryminalizacja zachowania opisanego w art. 190a § 1a k.k. pozwoli na ściganie zachowania opisanego w art. 7 lit. d dyrektywy 2024/1385 polegającego na zainicjowaniu stalkingu zbiorowego poprzez odwołanie się do art. 255 § 1 k.k. w zw. z art. 190a § 1a k.k. bez ograniczeń, jakie łączą się ze skorzystaniem z art. 18 § 2 k.k. w postaci konieczności ustalenia zamkniętej grupy odbiorców komunikatu zawierającego treści nakłaniające do popełnienia przestępstwa.

Obowiązek penalizacji stalkingu grupowego – ale tylko w odniesieniu do działań za pośrednictwem technologii informacyjno-komunikacyjnych – wynika wprost z art. 7 lit. b dyrektywy 2024/1385. Według Rzecznika nie ma żadnych formalnych ograniczeń dla wprowadzenia pełnej penalizacji stalkingu grupowego. Nowy typ czynu zabronionego obejmowałby także cybernękanie.

Rozproszone działania wielu osób – jak masowe wysyłanie wiadomości e-mail (tzw. *mail flooding*) czy skoordynowane nękanie w mediach społecznościowych – prowadzą do tego samego skutku co „klasyczny” stalking. Pojedyncze akty nękania mogą nie mieć cech uporczywości, a dopiero ich suma tworzy realne zagrożenie dla ofiary. Nowelizacja art. 190a k.k. powinna zatem jednoznacznie wskazywać, że także zbiorowe, rozproszone działania wielu osób, mogą stanowić formę stalkingu, jeśli wywołują skutek w postaci poczucia zagrożenia, poniżenia lub istotnego naruszenia prywatności ofiary. Na szczególne ryzyko narażone są dzieci i młodzież, które stają się ofiarami nękania zbiorowego w internecie – np. poprzez masowe obraźliwe komentarze, rozpowszechnianie kompromitujących treści czy organizowanie „kampanii nienawiści” w mediach społecznościowych. Dla małoletnich tego rodzaju ataki niosą szczególnie poważne konsekwencje psychiczne, w tym zaburzenia lękowe, depresję czy próby samobójcze. W związku z tym kryminalizacja zachowania opisanego wyżej w art. 190a § 1a k.k. jawi się jako niezbędna, z uwagi na zwiększenie prawnokarnej ochrony osób małoletnich. Mając na uwadze przedłożone racje, Rzecznik zwrócił się z prośbą o dokonanie analizy wskazanych w niniejszym stanowisku problemów i rozważenie zainicjowania stosownych prac legislacyjnych.

Ministra Finansów (V.511.604.2025 z 11 września 2025 r.) w sprawie problemów z udzielaniem ulg w spłacie zobowiązania podatkowego.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają liczne skargi dotyczące problemów, z jakimi borykają się podatnicy, którzy ubiegają się o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego.

Skarżący podnoszą, że uzyskanie decyzji pozytywnej w przedmiocie umorzenia zaległości podatkowej jest bardzo czasochłonne i trudne, a w wielu przypadkach – nierealne. Z analizy rozstrzygnięć organów podatkowych wydawanych w

sprawach indywidualnych wynika, że ustawowe przesłanki „ważnego interesu podatnika” lub „interesu publicznego” standardowo interpretowane są w zdecydowanie zawężający sposób.

Zdaniem skarżących organy podatkowe w praktyce odmawiają zastosowania ulgi w spłacie zobowiązań podatkowych w sposób wykraczający poza dopuszczalne granice uznania administracyjnego. Uzasadnienia takich rozstrzygnięć mają charakter bardzo ogólny i schematyczny. Niekiedy wręcz powielają utarte formuły, bez pogłębionej analizy indywidualnej sytuacji podatnika i odniesienia się do genezy powstania zaległości podatkowej.

W konsekwencji liczne sprawy dotyczące wniosków o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego trafiają do sądów administracyjnych. Jednak nawet po uzyskaniu przez stronę pozytywnego rozstrzygnięcia sądu administracyjnego organy rozpatrując sprawę ponownie, konsekwentnie odmawiają przyznania ulgi. Dodatkowym zagadnieniem jest to, że samo złożenie przez podatnika wniosku o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego nie wywołuje skutku w postaci zawieszenia bądź wstrzymania prowadzonego równoległe postępowania egzekucyjnego. Mimo złożenia wniosku egzekucja może być więc kontynuowana aż do czasu wydania decyzji przez organ podatkowy.

Przy rozpatrywaniu spraw o udzielenie ulgi podatkowej organ działa w granicach tzw. uznania administracyjnego. Ta konstrukcja prawna pozwala organowi na wybór konsekwencji prawnych zaistnienia sytuacji, do której odnosi się hipoteza normy prawnej. Połączenie decyzji uznaniowej z terminami niedookreślonymi, które stanowią podstawę prawną jej wydania, tj. przesłanka „ważnego interesu podatnika” lub „interesu publicznego”, powodują, że organy podatkowe mają bardzo szerokie, wręcz nieograniczone, pole do podejmowania rozstrzygnięć. Taka konstrukcja obowiązującej regulacji niejednokrotnie prowadzi do nadużyć ze strony organów podatkowych.

RPO podkreślił, że pojęcia „ważnego interesu podatnika” oraz „interesu publicznego” powinny być interpretowane w zdecydowanie szerszym znaczeniu, w porównaniu do wykładni obecnie stosowanej w praktyce organów podatkowych. W toku postępowania o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania organy oprócz ustalenia, czy zachodzą ww. przesłanki, powinny wyważać interes publiczny z interesem indywidualnym strony, z uwzględnieniem zasad konstytucyjnych, a także zasady rozstrzygania wątpliwości na korzyść podatnika. Według Rzecznika należy zdecydowanie podzielić prokonstytucyjne stanowisko wyrażane w orzecznictwie sądów administracyjnych. Zgodnie z tym stanowiskiem w postępowaniach dotyczących udzielenia ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego, organy po pierwsze powinny obiektywnie ocenić całokształt sytuacji, w jakiej znalazł się podatnik, m.in. jego aktualne uwarunkowania ekonomiczne, zdrowotne, a także rodzinne. Po drugie – należy rozważyć, czy domaganie się zapłaty należności podatkowych nie spowoduje konieczności

objęcia dłużnika pomocą społeczną. Po trzecie – wnikliwie badać genezę powstania zaległości podatkowej.

Przy rozpoznawaniu wniosków o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego należałoby przed zasadą powszechności opodatkowania (art. 84 Konstytucji) dać pierwszeństwo innym zasadom konstytucyjnym, tj. zasadzie zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasadzie sprawiedliwości społecznej, zasadzie uwzględnienia dobra rodziny, nakazującej państwu szczególną pomoc i opiekę dla rodzin niepełnych, czy wielodzietnych, znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, czy zasadzie zabezpieczenia społecznego dla osób, które pozostają bez pracy i bez środków utrzymania. Powyższy pogląd znajduje potwierdzenie w orzeczeniach sądów administracyjnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska w ww. sprawie, a także o wskazanie, czy Minister dostrzega potrzebę przeprowadzenia zmian legislacyjnych w przepisach dotyczących udzielania ulg w spłacie zobowiązań podatkowych. Ponadto Rzecznik poprosił o przekazanie danych statystycznych na temat liczby decyzji wydawanych przez organy podatkowe w ciągu ostatnich pięciu lat zarówno pozytywnych, jak i negatywnych w zakresie udzielenia ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów pismem z 13 października 2025 r. wskazał, że ulgi w spłacie zobowiązań podatkowych mają charakter wyjątkowy i stanowią odstępstwo od zasady powszechności opodatkowania. Dlatego też równie wyjątkowy charakter muszą mieć okoliczności uzasadniające zastosowanie przez organ podatkowy wskazanych w ustawie ulg.

O udzieleniu ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego organ decyduje w ramach tzw. uznania administracyjnego. Uznaniowość decyzji organu wyraża się w możliwości wyboru sposobu rozstrzygnięcia. Jednak w każdym przypadku organ podatkowy jest zobligowany do ustalenia i oceny wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych pod kątem istnienia przesłanek do zastosowania ulgi. W przypadku decyzji uznaniowej organ podatkowy zobowiązany jest w sposób czytelny, umożliwiając kontrolę poszczególnych etapów rozumowania, zaprezentować wszystkie przesłanki faktyczne i interpretacyjne swojego wnioskowania. Podejmowanie decyzji na zasadzie uznania administracyjnego, co wymaga podkreślenia, w żadnym razie nie oznacza dowolności.

Użyte w art. 67a § 1 Ordynacji podatkowej pojęcia „ważnego interesu podatnika” i „interesu publicznego” mają szeroki zakres znaczeniowy. Przedmiotowe pojęcia nieostre obligują organy podatkowe do przeprowadzenia wnikliwej oceny okoliczności konkretnej sprawy. Według Podsekretarza Stanu rozumienie „ważnego interesu podatnika” i „interesu publicznego” jest wystarczająco szerokie, aby mogło obejmować różnorodne przyczyny powstania problemów płatniczych. Określenie przez ustawodawcę precyzyjnego zakresu znaczenia tych pojęć rodziłoby ryzyko pominięcia trudnych do przewidzenia

sytuacji społeczno-gospodarczych, czy zdarzeń mogących wpływać na sytuację podatników, a zachodzących często nagle i wymagających szybkiej reakcji.

Według Podsekretarza Stanu obowiązujące przesłanki udzielania ulg w spłacie zobowiązań podatkowych we właściwy sposób zabezpieczają interes podatników, jak też nie oznaczają automatycznej rezygnacji przez organy podatkowe z należnych im wpływów.

W przypadku ogólnikowego i schematycznego uzasadnienia decyzji, wskazującego na niewystarczające przeanalizowanie wszelkich okoliczności mających wpływ na sposób załatwienia wniosku o udzielenie ulgi, podatnik ma możliwość wniesienia odwołania do organu drugiej instancji, a następnie wniesienia skargi do sądu administracyjnego.

Przyjęcie, że każdy wniosek o ulgę w spłacie obligatoryjnie zawiesza postępowanie egzekucyjne nie znajduje uzasadnienia. Wniosek taki mógłby być wykorzystywany instrumentalnie do tamowania biegu postępowania egzekucyjnego. Podsekretarz Stanu nie dostrzega potrzeby zmian legislacyjnych w zakresie oddziaływania wniosku o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego na postępowanie egzekucyjne. Ministerstwo Finansów nie planuje podejmowania szczególnych działań pod kątem funkcjonowania instytucji ulg w spłacie zobowiązań podatkowych.

3. Kasacje oraz skargi kasacyjne, skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego i przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wnioś następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.1063.2022 z 1 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie rozpoznania apelacji i utrzymania w mocy zaskarżonego wyroku mimo przedawnienia karalności.

Rzecznik złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W., który utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. Rzecznik zaskarżył orzeczenie w całości, na korzyść M. P.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez merytoryczne rozpoznanie apelacji obwinionej i utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku, mimo istnienia w dacie orzekania przez Sąd II instancji negatywnej przesłanki procesowej w postaci przedawnienia karalności, co powinno skutkować uchyleniem przez Sąd Odwoławczy wyroku Sądu I instancji i umorzeniem postępowania – z uwagi na zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej. Rzecznik wnioś o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego, a następnie umorzenie postępowania, wobec przedawnienia karalności czynu. Rzecznik zaznaczył, że z art. 45 § 1 Kodeksu wykroczeń wynika, że karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok. Jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie, karalność wykroczenia ustaje z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu. Przypisany obwinionej czyn, wyczerpujący znamiona wykroczenia z art. 66 § 1 k.w., popełniony został w dniu 9 marca 2020 r. Akta sprawy wskazują, że w tej sprawie nie wszczęto postępowania mediacyjnego i nie zaistniała okoliczność wskazana w art. 45 § 2a k.w., która miałaby wpływ na obliczenie okresu przedawnienia karalności wykroczenia. Karalność przypisanego obwinionej wykroczenia ustała zatem z dniem 9 marca 2023 r., a więc na etapie postępowania odwoławczego.

Przedawnienie orzekania, które stanowi jedną z okoliczności wyłączających postępowanie, jest wskazane w art. 104 § 1 pkt 7 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. W ocenie Rzecznika Sąd Okręgowy w W. powinien uwzględnić tę przesłankę z urzędu, niezależnie od etapu postępowania. Sąd nie dostrzegł tej okoliczności i rozpoznał zarzuty sformułowane w środku odwoławczym, mimo że powinien uchylić wyrok Sądu I instancji i umorzyć postępowanie.

W związku z tym, że karalność czynu przypisanego obwinionej upłynęła z dniem 9 marca 2023 r. uchylono zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu I instancji, a następnie umorzono postępowania wobec M. P.

II.510.145.2022 z 4 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie nierozpoznania wszystkich zarzutów zawartych w apelacji obrońcy skazanego.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P.

Rzecznik zaskarżył wyrok w całości na korzyść A. S. Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie art. 433 § 2 Kodeksu postępowania karnego polegające na nierozpoznaniu wszystkich zarzutów zawartych w apelacji obrońcy skazanego. W tym także zarzutu naruszenia prawa materialnego w zakresie przyjętej kwalifikacji prawnej czynu oraz w zakresie obiektywnego przypisania skutku, tj. art. 220 § 1 k.k. w zw. z art. 156 § 2 k.k.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.511.368.2024 z 4 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie błędnego przyjęcia, że oskarżony popełnił zarzucany mu czyn w warunkach powrotu do przestępstwa.

Sąd Rejonowy w M. w dniu 3 lutego 2020 r. uznał za winnego M. P. tego, że w dniu 4 czerwca 2017 r. zamieścił w internetowym portalu ogłoszenie i działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadził F. W. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem z tytułu wpłaconej zaliczki. Wprowadził tym samym w błąd co do zamiaru i możliwości wywiązywania się z umowy sprzedaży.

M. P. zarzucanego czynu dopuścił się w ciągu 5 lat po odbyciu kary łącznej 2 lat pozbawienia wolności orzeczonej prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 27 maja 2008 roku za umyślne przestępstwo podobne z art. 288 § 1 k.k., tj. występkę z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. i za to Sąd na podstawie art. 286 § 1 k.k. wymierzył mu 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że jednym z warunków, od spełnienia którego uzależniona jest możliwość przyjęcia, iż sprawca danego czynu dopuszcza się go w warunkach powrotu do przestępstwa, unormowanych w art. 64 § 1 k.k. (recydywa), jest ustalenie, że został on uprzednio skazany za umyślne przestępstwo podobne na karę pozbawienia wolności w wymiarze co najmniej 6 miesięcy i że odbył karę co najmniej w takiej wysokości. Przez tak orzeczoną karę należy rozumieć zasadniczą, jednostkową karę pozbawienia wolności, która w przypadku objęcia jej karą łączną musi być wymierzona chociażby za jedno z przestępstw poprzednich, do którego odnosi się podobieństwo przestępstwa ponownego, w rozmiarze nie niższym niż 6 miesięcy.

W ocenie Rzecznika nie został spełniony podstawowy wymóg, o jakim stanowi norma art. 64 § 1 k.k. Mianowicie – warunek skazania za czyn podobny na karę co najmniej 6 miesięcy pozbawienia wolności i odbycia tejże kary w takim wymiarze. Sąd Rejonowy skazał M. P. za 6 czynów (m.in. za czyn z art. 288 § 1 k.k.) i wymierzył mu kary jednostkowe po 5 miesięcy pozbawienia wolności za każdy z czynów. Jednocześnie sąd połączył kary jednostkowe pozbawienia wolności i

orzekł karę łączną w wymiarze 2 lat pozbawienia wolności, którą warunkowo zawiesił na okres 5 lat.

M. P. za czyn z art. 288 § 1 k.k. został skazany na karę jedynie 5 miesięcy pozbawienia wolności. Oczywiście jest, że nie mógł za to właśnie przestępstwo odbyć kary w wymiarze warunkującym działanie w warunkach recydywy. Oznacza to, że nie zostały spełnione warunki przyjęcia recydywy z art. 64 § 1 k.k. W tym stanie rzeczy w ocenie Rzecznika konieczne jest powtórne przeprowadzenie postępowania w celu dokonania prawidłowej oceny prawnej czynu zarzucanego oskarżonemu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 września 2025 r., sygn. akt IV KK 300/25). Sąd Najwyższy w sprawie M. P. skazanego z art. 286 § 1 Kodeksu karnego w związku z art. 64 § 1 k.k. po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Rejonowego w M. z dnia 3 lipca 2020 r. (sygn. akt II K 11/19) uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w M. do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy obciążył Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.

II.511.348.2025 z 4 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie braku należytego skontrolowania wyroku Sądu I instancji poza granicami zaskarżenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w K.

Rzecznik zaskarżył to orzeczenie w całości na korzyść M. P. Wyrokowi temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 1 Kodeksu postępowania karnego w zw. z art. 440 k.p.k. Naruszenie to w ocenie Rzecznika polegało na braku należytego skontrolowania wyroku Sądu I instancji poza granicami zaskarżenia, mimo że był on obciążony rażącym i mającym istotny wpływ na treść orzeczenia naruszeniem prawa karnego materialnego, to jest art. 64 § 1 Kodeksu karnego. Naruszenie to polegało na zastosowaniu tego przepisu mimo braku ustawowych przesłanek do przyjęcia, że M. P. popełnił zarzucany mu czyn w warunkach powrotu do przestępstwa, określonych w tym przepisie.

Rzecznik wniósł o dopuszczenie dowodu z akt Sądu Rejonowego w Ł. w celu wykazania, że w niniejszej sprawie nie zaistniały przesłanki warunkujące przypisanie skazanemu czynu popełnionego w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w art. 64 § 1 k.k. Rzecznik wniósł także o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w G. w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 3 września 2025 r., sygn. akt V KK 295/25). Sąd Najwyższy w sprawie M. P. skazanego za czyn z art. 18 § 3 Kodeksu karnego w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 3 września 2025 r. kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich wniesionej na korzyść skazanego od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 21 listopada 2019 r. (sygn. akt V Ka 1478/19), zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 29

maja 2019 r. (sygn. akt II K 796/18), uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.392.2025 z 15 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie orzeczenia obowiązku naprawienia szkody, podczas gdy szkodę tę naprawiono przed wydaniem wyroku.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w T. Rzecznik zaskarżył wyrok na korzyść skazanego R. D. w zakresie, w jakim Sąd II instancji utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji co do obowiązku naprawienia szkody, określonego w punkcie IV wyroku.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego – art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. Naruszenie to polegało na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez sąd odwoławczy, który rozpoznając apelację oskarżonego, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, nie przekroczył z urzędu granic środka odwoławczego i utrzymał w części w mocy wyrok Sądu I instancji obarczony wadą naruszenia prawa materialnego, tj. art. 46 § 1 k.k. Polegało ono na orzeczeniu wobec R. D. obowiązku naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego. Jednak w chwili wyrokowania przez Sąd Rejonowy w T. szkoda pokrzywdzonego H. M. była już naprawiona. Doprowadziło to do oczywistej niesprawiedliwości orzeczenia w tej części.

II.510.483.2025 z 15 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie przyjęcia przez Sąd, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu nie budzą wątpliwości.

S. M. został obwiniony o to, że na drodze publicznej kierował pojazdem mechanicznym, nie mając uprawnienia wymaganego dla danego typu pojazdu. Wyrokiem nakazowym z dnia 27 listopada 2024 r. Sąd Rejonowy uznał obwinionego winnym popełnienia zarzucanego czynu i wymierzył karę grzywny, obciążając go także kosztami sądowymi. Sąd orzekł zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 6 miesięcy od dnia prawomocności wyroku. Powyższy wyrok nakazowy nie został zaskarżony sprzeciwem przez żadną ze stron i uprawomocnił się z dniem 14 stycznia 2025 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że orzekanie w postępowaniu nakazowym może nastąpić, jeżeli okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Tymczasem analiza materiału dowodowego zgromadzonego w toku postępowania wyjaśniającego i przedłożonego wraz z wnioskiem o ukaranie prowadzi do konstatacji, że w sprawie nie ziszczyły się przesłanki pozwalające na wydanie wyroku nakazowego.

Z akt postępowania wynika, że S. M. w dniu 27 czerwca 2024 r. przez Starostę O. zostało wydane prawo jazdy w kategorii „AM, A1, A2, A, B1, B” (w dniu 11 czerwca

2024 r. uzyskał pozytywny wynik egzaminu państwowego na kat. „A”) i jego tymczasowe prawo jazdy było ważne przez okres 30 dni do 11 lipca 2024 r. Natomiast dokument prawa jazdy kat. „A” został zamówiony w dniu 27 czerwca 2024 r. i wtedy także została wydana decyzja o nadaniu ww. uprawnienia, natomiast odbiór dokumentu nastąpił w dniu 15 lipca 2024 r. i od tego dnia ww. prawo jazdy widniało w SI CEPIK.

Wskazane wyżej okoliczności stanowią zatem, że S. M. posiadał uprawnienia do prowadzenia pojazdów mechanicznych kat. „A” od dnia 27 czerwca 2024 r., a więc posiadał je również w dacie przypisanego mu czynu, tj. w dniu 13 lipca 2024 r. Nie ulega wątpliwości, że prawo jazdy nie stanowi dokumentu uprawniającego do prowadzenia pojazdu, a jedynie potwierdza posiadanie takiego uprawnienia. Tym samym ukarany posiadał stosowne uprawnienia, tyle że nie posiadał przy sobie dokumentu ich potwierdzającego, co jednak nie jest wystarczające dla przyjęcia wypełnienia znamion z art. 94 § 1 Kodeksu wykroczeń.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 20 października 2025 r., sygn. akt IV KK 310/25).

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu skargi wniesionej przez RPO na korzyść ukaranego od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w S. z dnia 27 listopada 2024 r. (sygn. akt IX W 761/24) uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił S. M. od zarzucanego mu wykroczenia. Sąd Najwyższy kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.510.938.2024 z 18 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie odmówienia wszczęcia postępowania autolustracyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od postanowienia Sądu Apelacyjnego w L., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w L. Postanowienie odmawiało wszczęcia postępowania lustracyjnego na wniosek A. W. Wniosek złożono na podstawie art. 21b ust. 6 ustawy lustracyjnej.

RPO zaskarżył postanowienie w całości na korzyść A. W. Rzecznik odwołał się na art. 21b ust. 6 pkt 1 ustawy lustracyjnej i zarzucił postanowieniu rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego (art. 433 § 2 k.p.k. oraz 457 § 3 k.p.k.). Naruszenie to, w ocenie Rzecznika, polegało na nienależytym rozważeniu zażalenia A. W., który wskazał, że – wbrew postanowieniu Sądu I instancji – występowały podstawy do wszczęcia postępowania autolustracyjnego.

Złożone przez A. W. oświadczenie lustracyjne, które omyłkowo wskazuje na współpracę z organami bezpieczeństwa, nie jest zgodne ze stanem faktycznym. Informacja o tej współpracy narusza reputację A. W. Zamieszczono ją w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy K. i obwieszczeniach o kandydatach na radnych, podczas ubiegania się przez A. W. o reelekcję na radnego gminy. Informacja ta stanowiła pomówienie w rozumieniu art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w L. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.520.2019 z 23 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie nieuprawnionego orzeczenia obowiązku naprawienia szkody.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Z. z dnia 23 sierpnia 2018 r. Rzecznik na podstawie art. 521 § 1 Kodeksu postępowania karnego zaskarżył to orzeczenie w części dotyczącej obowiązku naprawienia szkody przez skazanego A. P.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k., Rzecznik zarzucił wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie art. 46 § 1 Kodeksu karnego. Według Rzecznika naruszenie polegało na orzeczeniu wobec skazanego obowiązku naprawienia szkody na rzecz S. i F.

Zgodnie z art. 46 § 1 k.k. sąd może orzec obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody. Przepis ten wymaga jednak zaistnienia realnej szkody, która powstała w wyniku przestępstwa, a nie jedynie jego usiłowania. Sąd nie ustalił powstania szkody, co w ocenie Rzecznika jest logiczne, ponieważ nie doszło do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Tym samym nie ziszcila się materialna przesłanka do zastosowania art. 46 § 1 k.k. Orzeczenie obowiązku naprawienia szkody było więc nieuprawnione i rażąco naruszyło prawo materialne.

RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej rozstrzygnięcia w przedmiocie środka w postaci obowiązku naprawienia szkody na rzecz S. i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania. Rzecznik wniósł także o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej rozstrzygnięcia w przedmiocie środka w postaci obowiązku naprawienia szkody na rzecz F.

II.510.896.2025 z 30 lipca 2025 r. – kasacja w sprawie wyroku nakazowego, który został wydany, mimo że postępowanie ws. tego samego czynu wszczęto już wcześniej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w S. z dnia 26 kwietnia 2024 r. Na podstawie art. 110 § 1 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia Rzecznik zaskarżył wyrok w całości na korzyść P. S. Na podstawie art. 111 k.p.w. RPO zarzucił temu wyrokowi rażące naruszenie przepisu prawa procesowego, tj. art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w. Naruszenie to w ocenie Rzecznika polegało na ukaraniu obwinionego zaskarżonym wyrokiem nakazowym za czyn z art. 119 § 1 Kodeksu wykroczeń, który został popełniony w sklepie R. w M. Ukaranie nastąpiło pomimo tego, że już wcześniej wszczęto postępowanie dotyczące tego samego czynu popełnionego przez obwinionego w tym samym dniu i miejscu oraz na szkodę tego samego pokrzywdzonego. Postępowanie to prowadzono przed Sądem Rejonowym w S.,

co jest bezwzględną przyczyną odwoławczą określoną w art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w. Rzecznik wniósł o dopuszczenie dowodu z dokumentów z akt tej sprawy oraz uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w S. w całości i umorzenie postępowania.

II.510.693.2025 z 1 sierpnia 2025 r. – kasacja w sprawie połączenia kary ograniczenia wolności wymierzonej za przestępstwo z karą ograniczenia wolności orzeczoną za wykroczenie.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w J. z dnia 24 kwietnia 2025 r. Rzecznik na podstawie art. 521 § 1 Kodeksu postępowania karnego zaskarżył wyrok łączny w części dotyczącej pkt. III na korzyść skazanego A. M. Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k., Rzecznik zarzucił wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego (art. 85 § 1 k.k.), mające istotny wpływ na treść orzeczenia. Naruszenie to, według Rzecznika, polegało na połączeniu w pkt. III zaskarżonego wyroku kary 8 miesięcy ograniczenia wolności (orzeczonej wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w P. z 22 czerwca 2022 r.) oraz kary roku ograniczenia wolności (orzeczonej wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w J. z 28 czerwca 2023 r.) i orzeczeniu kary łącznej roku i 6 miesięcy ograniczenia wolności, w sytuacji, gdy zmieniono karę 8 miesięcy ograniczenia wolności postanowieniem z dnia 10 października 2023 r. na karę jednego miesiąca ograniczenia wolności jak za wykroczenie.

W efekcie połączono karę ograniczenia wolności wymierzoną za przestępstwo z karą ograniczenia wolności orzeczoną za wykroczenie. Stanowi to naruszenie art. 85 § 1 k.k. Nie są to kary tego samego rodzaju i nie podlegają łączeniu. W związku z tym Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku łącznego w zaskarżonej części i umorzenie postępowania w tym zakresie.

II.511.480.2025 z 8 sierpnia 2025 r. – kasacja w sprawie bezzasadnego uznania, że okoliczności czynu przypisanego ukaranej i jej wina nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 17 lutego 2023 r. (sygn. akt V W 310/23). Na podstawie art. 110 § 1 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia Rzecznik zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść J. K. C. Powołując się na przepis art. 111 k.p.s.w., Rzecznik zarzucił wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego mogące mieć istotny wpływ na jego treść, to jest art. 93 § 2 k.p.s.w., wskutek bezzasadnego uznania, że okoliczności czynu przypisanego ukaranej i jej wina nie budzą wątpliwości. Doprowadziło to do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionej budziły wątpliwości. Skutkiem tego powinno być skierowanie sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia.

II.510.627.2023 z 27 sierpnia 2025 r. – kasacja w sprawie nienależytego rozpoznania apelacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 29 listopada 2021 r. (sygn. akt II Ka 211/21), zmieniającego częściowo wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 5 maja 2021 r. (sygn. akt II K 166/20). Na podstawie art. 521 § 1 Kodeksu postępowania karnego Rzecznik zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w T. w części utrzymującej w mocy pkt II wyroku Sądu Rejonowego w S. w zakresie warunkowego umorzenia postępowania wobec M. D. o zarzucony jej pkt. II aktu oskarżenia czyn z art. 273 Kodeksu karnego (pkt II wyroku Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu) – na jej korzyść.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k., Rzecznik zarzucił wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. oraz art. 457 § 3 k.p.k. W ocenie Rzecznika naruszenie to polegało na nienależytym rozpoznaniu zarzutu apelacji oskarżonej, wskazującego, że czyny, co do których nastąpiło warunkowe umorzenie wobec niej postępowania, a więc również czyn z art. 273 k.k., nie zawierają wszystkich znamion przypisanych jej występkom.

Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w T. w zaskarżonej części oraz poprzedzającego go rozstrzygnięcia, tj. orzeczenia Sądu Rejonowego w S. o warunkowym umorzeniu postępowania wobec M. D. o czyn z art. 273 k.k., oraz o uniewinnienie od przypisanego czynu.

II.511.488.2025 z 27 sierpnia 2025 r. – kasacja w sprawie zaniechania wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, dotyczących uprzedniej karalności oskarżonego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 30 maja 2023 r. (sygn. akt II K 1064/22). Rzecznik – na podstawie art. 521 § 1 Kodeksu postępowania karnego – zaskarżył powyższe orzeczenie w części dotyczącej przypisanego K. S. czynu z art. 209 § 1a Kodeksu karnego, popełnionego w okresie od stycznia 2021 r. do lutego 2022 r., na szkodę pokrzywdzonego F. S. Rzecznik zaskarżył ww. orzeczenie na korzyść oskarżonego. Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 366 § 1 k.p.k. i art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. Według Rzecznika naruszenie to polegało na zaniechaniu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy dotyczących uprzedniej karalności oskarżonego. Doprowadziło to do niedokładnego określenia ram czasowych przypisanego mu czynu i skazania K. S. za czyn z art. 209 § 1a k.k., popełniony w okresie od stycznia 2021 r. do lutego 2022 r., na szkodę małoletniego F. S., podczas gdy występki na szkodę tego samego pokrzywdzonego, obejmujący m.in., lecz nie wyłącznie, fragment okresu wyznaczonego wyżej wskazanymi cezurami czasowymi, stanowił przedmiot uprzednio wydanego, prawomocnego wyroku skazującego Sądu Rejonowego w S. z dnia 16 grudnia 2022 r. (sygn. akt II K 513/22).

Rzecznik wniósł o dopuszczenie dowodu z dokumentu z akt sprawy II K 513/22 Sądu Rejonowego w S., tj. wyroku z dnia 16 grudnia 2022 r. (k. 66), na okoliczność skazania K. S. za czyn z art. 209 § 1a k.k., na szkodę małoletniego F. S., popełniony w okresie od dnia 10 marca 2020 r. do dnia 10 stycznia 2022 r., który obejmuje fragment przypisanego mu czynu kolejnym wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 30 maja 2023 r. (sygn. akt II K 1064/22). RPO wniósł także o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w S. do ponownego rozpoznania.

II.510.22.2025 z 29 sierpnia 2025 r. – kasacja w sprawie wniosku o ukaranie, który zawierał ustalenie niemające odzwierciedlenia w zgromadzonym materiale dowodowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 19 lipca 2024 r. (sygn. akt II W 336/24). Na podstawie art. 110 § 1 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia Rzecznik zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść K. Ł.

Rzecznik orzeczeniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w. W ocenie RPO naruszenie to polegało na wydaniu wyroku nakazowego, gdy we wniosku o ukaranie zawarto ustalenie, zgodnie z którym w czasie nieprawidłowego wykonywania manewru cofania na drodze publicznej obwiniony prowadził pojazd bez uprawnień, podczas gdy w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego okoliczność ta nie znajdowała odzwierciedlenia. Wymagała ona więc dowodowego wyjaśnienia na zasadach ogólnych.

W związku z powyższym Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Ż. do ponownego rozpoznania.

II.510.752.2025 z 2 września 2025 r. – kasacja w sprawie zaniechania uchylenia wyroku i umorzenia w tym zakresie postępowania mimo uprawnomocnienia innego wyroku, który kończył postępowanie o ten sam czyn.

RPO złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 22 grudnia 2020 r. (sygn. akt XVII Ka 1005/20) częściowo zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 1 września 2020 r. (sygn. akt VIII K 749/18), a w pozostałym zakresie utrzymującego w mocy tenże wyrok.

Na podstawie art. 521 § 1 Kodeksu postępowania karnego Rzecznik zaskarżył powyższy wyrok Sądu Okręgowego w P. w zakresie, w którym utrzymano w mocy pkt. IV wyroku Sądu Rejonowego w P. na korzyść oskarżonego S. R.

W oparciu o treść art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. W ocenie Rzecznika naruszenie to polegało na zaniechaniu uchylenia wyroku Sądu Rejonowego w P. w pkt. IV i umorzenia w tym zakresie postępowania, pomimo że

w dniu 6 listopada 2020 r. uprawomocnił się wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 29 sierpnia 2021 r. (sygn. akt II K 1265/19), który kończył postępowanie wobec S. R. o ten sam czyn, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k.

RPO wniósł o dopuszczenie dowodu z dokumentów znajdujących się w aktach Sądu Rejonowego w S. sprawy o sygnaturze II K 1265/19 w postaci: wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 29 października 2020 r. (sygn. akt II K 1265/19; k. 132-133) oraz zarządzenia wykonania wyroku (k. 134) – na okoliczność prawomocnego skazania S. R. za ten sam czyn, który został objęty zaskarżonym kasacją wyrokiem. Rzecznik wniósł także o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 22 grudnia 2020 r. w zaskarżonej części oraz wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 1 września 2020 r. w pkt. 4. Następnie – na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. – o umorzenie w tym zakresie postępowania.

II.510.505.2025 z 3 września 2025 r. – kasacja w sprawie niewłaściwego przeprowadzenia kontroli instancyjnej i nienależytego rozważenia zarzutu ujętego w apelacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 lutego 2025 r. (sygn. akt IV Ka 1975/24), częściowo zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w S. B. z dnia 18 lipca 2024 r. (sygn. akt II K 161/23), a w pozostałej części utrzymującego w mocy tenże wyrok Sądu Rejonowego w S. B.

Na podstawie art. 521 § 1 Kodeksu postępowania karnego Rzecznik zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w K. na korzyść oskarżonej M. M. w zakresie: pkt I ppkt 4, którym orzeczone w pkt. III wyroku Sądu Rejonowego w S. B. z dnia 18 lipca 2024 r. nawiązki obniżono na rzecz Z. M. do kwoty 3000 zł i na rzecz S. L. i W. C. do kwot po 1500 zł; pkt II, którym utrzymano w mocy orzeczone w punkcie II wyroku Sądu I instancji wobec oskarżonej obowiązki przeproszenia Z. M., S. L., W. C. na piśmie w terminie jednego miesiąca od uprawomocnienia się wyroku.

Rzecznik w oparciu o treść art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów postępowania. Po pierwsze – art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. poprzez niewłaściwe przeprowadzenie przez Sąd odwoławczy kontroli instancyjnej i nienależyte rozważenie ujętego w apelacji obrońcy oskarżonej zarzutu „rażącej niewspółmierności kary” polegającego „na zasądzeniu niewspółmiernie wysokiej nawiązki w wysokości 5000 zł na rzecz każdego z pokrzywdzonych”. Skutkowało to jedynie obniżeniem wysokości nawiązek orzeczonych wobec M. M. na rzecz Z. M., S. L., W. C., podczas gdy prawidłowe rozpoznanie owego zarzutu doprowadziłoby do wniosku, iż nie jest dopuszczalne orzeczenie od oskarżonej nawiązek na rzecz tych osób, gdyż osoba fizyczna nie może być pokrzywdzonym przestępstwem z art. 224 § 2 Kodeksu karnego, co w konsekwencji zaowocowałoby uchyleniem pkt. III zaskarżonego wyroku. Po drugie – art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 447 § 1 k.p.k. poprzez niewłaściwe przeprowadzenie przez Sąd

odwoławczy kontroli instancyjnej zaskarżonego w całości na korzyść oskarżonej wyroku Sądu I instancji. Skutkowało to utrzymaniem w mocy pkt. II wyroku, którym orzeczono, na podstawie art. 72 § 1 pkt 2 k.k., wobec M. M., obowiązek przeproszenia Z. M., S. L., W. C. na piśmie w terminie miesiąca od uprawomocnienia się wyroku, w sytuacji gdy konieczne było uchylenie wyroku Sądu meriti w owym punkcie. Orzeczenie tego środka probacyjnego nie było dopuszczalne z uwagi na to, że na gruncie art. 224 § 2 k.k. osoba fizyczna nie może być pokrzywdzonym.

RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu II instancji w pkt. I ppkt 4 oraz w punkcie II w zakresie, w jakim utrzymał w mocy orzeczone nawiązki w punkcie III wyroku Sądu I instancji, a także o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w S. B. w punktach II oraz III.

II.510.901.2025 z 10 września 2025 r. – kasacja w sprawie błędnego zastosowania i wydania wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w S. z 25 października 2007 r. (sygn. akt XIII K 1630/07). Rzecznik zaskarżył ten wyrok w całości na korzyść skazanego K. B.-S. Na podstawie art. 523 § 1 Kodeksu postępowania karnego RPO orzeczeniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 500 § 1 i 3 k.p.k. W ocenie Rzecznika naruszenie to polegało na błędnym zastosowaniu i wydaniu wyroku nakazowego, mimo że nie zostały spełnione przesłanki ustawowe określone ww. przepisem – z uwagi na wystąpienie poważnych wątpliwości co do stanu zdrowia oskarżonego oraz jego zdolności do samodzielnego realizowania prawa do obrony. Oskarżony podczas przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego oświadczył, że przeszedł udar mózgu, nie posiada umiejętności czytania i pisanie, a ponadto zażywa na stałe leki „na głowę”. Powinno to skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w S. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

II.510.986.2025 z 26 września 2025 r. – kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego, mimo że okoliczności czynu przypisanego obwinionemu budziły wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w S. z dnia 8 grudnia 2023 r. (sygn. akt VI W 966/23). Rzecznik zaskarżył to orzeczenie w całości na korzyść ukaranego D. R. RPO orzeczeniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. W ocenie Rzecznika polegało ono na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu nie budzą wątpliwości i w

konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego. Tymczasem w świetle zgromadzonego w sprawie i dołączonego do wniosku materiału dowodowego to, czy D. R. w dniu 26 lipca 2023 r. nie posiadał uprawnień do kierowania pojazdami, powinno wzbudzić wątpliwości Sądu. Powinny one skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich okoliczności istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia. Rzecznik wniósł o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 20 sierpnia 2024 r. sygn. akt V W 894/23 z uzasadnieniem oraz dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 9 lutego 2024 r. sygn. akt II W 349/23. RPO wniósł też o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w S. do ponownego rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym.

II.510.1085.2025 z 26 września 2025 r. – kasacja w sprawie wyroku w trybie nakazowym, mimo że okoliczności przypisanego ukaranej czynu i jej wina budziły wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Z. z dnia 28 marca 2025 r. (sygn. akt II W 120/25). Rzecznik zaskarżył to orzeczenie w całości na korzyść ukaranej K. S. W ocenie Rzecznika nastąpiło rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Zdaniem Rzecznika polegało ono na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranej czynu i jej wina nie budzą wątpliwości, co doprowadziło do wydania wyroku w postępowaniu nakazowym. Tymczasem w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie wina i okoliczności popełnienia czynu zarzucanego obwinionej budziły poważne wątpliwości. Powinno to skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie, w postępowaniu zwyczajnym, w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia kwestii.

W związku z tym Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Z. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 28 października 2025 r., sygn. akt I KK 368/25). Sąd Najwyższy w sprawie K. S. skazanej z art. 94 § 1 Kodeksu wykroczeń po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść obwinionej uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania.

II.510.838.2025 z 30 września 2025 r. – kasacja ws. wydania wyroku nakazowego, mimo że zgromadzone dowody wskazywały na wątpliwości co do winy.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w L. z dnia 12 września 2022 r. (sygn. akt II K 514/22) i zaskarżył to orzeczenie w całości na korzyść skazanego M. C. Rzecznik

zarzucił rażąco i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 500 § 1 i 3 Kodeksu postępowania karnego. W ocenie Rzecznika polegało ono na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego oskarżonemu w zakresie znamion przestępstwa z art. 180a Kodeksu karnego nie budzą wątpliwości i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego. Jednak dowody zgromadzone w aktach sprawy, nie wspierały w wymaganym, niebudzącym wątpliwości stopniu tezy zarzutu objętego tym aktem – jakoby M. C. prowadził pojazd mechaniczny, nie stosując się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami po drodze publicznej. Dowody tezę tę wręcz podważały. Według Rzecznika powinno to skutkować powzięciem przez sąd wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oraz skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie celem ich wyjaśnienia.

RPO wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z wyroku Sądu Rejonowego w L. z dnia 8 grudnia 2022 r. (sygn. akt II W 226/22) na okoliczność prawomocnego ukarania obwinionego M. C. za czyn wyczerpujący znamiona art. 94 § 1 Kodeksu wykroczeń. RPO wniósł też o uchylenie skarżonego wyroku nakazowego w całości i uniewinnienie M. C. od przypisanego mu czynu z art. 180a k.k.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.614.2019 z 5 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa karnego procesowego poprzez utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w części skazującej, w sytuacji gdy Sąd Apelacyjny nie wykonał wytycznych Sądu Najwyższego.

Kasacja oddalona (postanowienie z 4 września 2025 r., sygn. akt IV KK 458/24). W ocenie Sądu Najwyższego Sąd Apelacyjny w B. wykonał wytyczne zawarte w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 grudnia 2020 r. (sygn. akt I KK 127/20) i dokonał ustaleń zamiaru oskarżonych w odniesieniu do celu zawarcia umów nabycia udziałów C. w dniach 15 i 16 stycznia 2002 r. – choć w sposób niepogłębiony. RPO nie zarzucił jednak naruszenia art. 433 § 2 i art. 457 § 3 Kodeksu postępowania karnego.

II.510.942.2024 z 30 stycznia 2025 r. – kasacja w sprawie obowiązku naprawienia szkody, gdy te w chwili wyrokowania nie istniały.

Kasacja oddalona (postanowienie z 25 czerwca 2025 r., sygn. akt III KK 64/25). Sąd Najwyższy przy udziale prokuratora delegowanego do Prokuratury Krajowej w sprawie M. E. skazanego z art. 286 § 1 Kodeksu karnego i in. po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść od wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 20 listopada 2012 r. (sygn. akt II K 749/12/P) oddalił kasację jako bezzasadną, a kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążył Skarb Państwa.

Sąd Najwyższy skonkludował, że Sąd meriti nie mógł uwzględnić wadliwego wniosku złożonego w trybie konsensualnym, co potwierdza co do istoty zasadność zarzutu kasacyjnego. Jednocześnie Sąd Najwyższy nie miał podstaw do uwzględnienia kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich w granicach zaskarżenia i uchylenia wyroku tylko w zaskarżonej części. Byłoby to orzeczeniem wydanym wbrew porozumieniu stron. Sąd Najwyższy nie miał także możliwości uchylenia zaskarżonego orzeczenia w całości – co pozwoliłoby na konwalidację wyroku wydanego w trybie konsensualnym – z uwagi na zbyt wąski, a tym samym wadliwy zakres zaskarżenia, który dotyczy jedynie wskazanego punktowo obowiązku naprawienia szkody. Tym samym orzekanie przez Sąd Najwyższy w granicach zaskarżenia, uniemożliwia wydanie zgodnego z prawem orzeczenia, które powinno skutkować uchyleniem zaskarżonego wyroku w całości, a nie tylko w zaskarżonej części, dotyczącej środków kompensacyjnych.

II.510.1020.2021 z 21 lutego 2025 r. – kasacja w sprawie niewłaściwego przeprowadzenia kontroli instancyjnej i niewyjścia przez sąd odwoławczy poza granicę zarzutów apelacji obrońcy obwinionego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 10 lipca 2025 r., sygn. akt I KK 67/25).

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w Izbie Karnej kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 23 czerwca 2021 r. uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. i na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. Sąd Najwyższy umorzył postępowanie, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Zgodnie z art. 120 § 1 k.w., „Kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie albo kradnie lub przywłaszcza sobie z lasu drzewo wyrąbane lub powalone, jeżeli wartość drzewa nie przekracza 800 złotych, podlega karze (...)”. W literaturze przedmiotu oraz w orzecznictwie występuje zgodność poglądów co do tego, że drzewo, o którym mowa w art. 290 § 2 k.k. i w art. 120 k.w. dotyczy drzewa w stanie surowym. Tymczasem obwiniony polecił swojemu współpracownikowi wycięcie i porąbanie na klocki drzewa, a następnie sam w dokonał przywłaszczenia tego drewna. Nie było to już zatem wyrąbane drzewo, o którym mowa w art. 120 § 1 k.w., ale porąbane na klocki drewno, które stanowi przedmiot czynności wykonawczej wykroczenia określonego w art. 119 § 1 k.w. Przyjęta przez orzekające sądy kwalifikacja prawna czynu przypisanego A. K. była więc błędna.

II.511.428.2024 z 21 lutego 2025 r. – kasacja w sprawie przedawnienia karalności czynu zabronionego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 czerwca 2025 r., sygn. akt I KK 68/25).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w sprawie i utrzymany nim w mocy wyrok w części dotyczącej ciągu przestępstw określonych w pkt 1.a) – w odniesieniu do skazania R. B. za czyn opisany w pkt I.8 części wstępnej wyroku sądu pierwszej instancji i na podstawie art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1

pkt 6 k.p.k. umorzył w tym zakresie postępowanie karne. Sąd Najwyższy kosztami procesu obciążył Skarb Państwa.

II.510.388.2025 z 9 maja 2025 r. – kasacja w sprawie nieprawidłowego wydania wyroków łącznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w S. Rzecznik zaskarżył orzeczenie w całości na korzyść skazanego A. M. Wyrokowi zarzucił naruszenie prawa karnego procesowego. W ocenie Rzecznika naruszenie to polegało na wydaniu przez Sąd Rejonowy w S. wyroku łącznego kary pozbawienia wolności orzeczone wyrokami Sądu Rejonowego w S., w sytuacji, gdy połączenie skazań na mocy tych samych orzeczeń, wydanych, wobec tego samego skazanego, rozstrzygnięto już wcześniej wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w S. Wyrok ten uprawomocnił się w dniu 22 września 2023 r. Rzecznik wniósł o dopuszczenie dowodu z dokumentów znajdujących się w aktach Sądu Rejonowego w S., na okoliczność wydania wobec skazanego prawomocnego wyroku łącznego, którym połączono kary pozbawienia wolności wymierzone skazanemu wyrokami Sądu Rejonowego w S., a także uchylenie zaskarżonego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w S. umorzenie postępowania wobec A. M.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 czerwca 2025 r., sygn. akt I KK 174/25).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok łączny Sądu Rejonowego w S. z dnia 14 stycznia 2025 r. (sygn. akt II K 529/23). Sąd na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. umorzył postępowanie wobec A. M. w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Kosztami procesu Sąd Najwyższy obciążył Skarb Państwa.

II.511.77.2025 z 11 kwietnia 2025 r. – kasacja w sprawie wątpliwości co do winy oskarżonego w świetle materiału dowodowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 sierpnia 2025 r., sygn. akt II KK 168/25). Sąd Najwyższy w sprawie M. K. skazanego z art. 278 § 1 Kodeksu karnego po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 18 lipca 2024 r. (sygn. akt III K 532/24) uchylił zaskarżony wyrok nakazowy wobec M. K. i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W. Sąd Najwyższy uznał, że okoliczności wykluczały możliwość rozpoznania niniejszej sprawy w postępowaniu nakazowym, gdyż niezbędna była procesowa weryfikacja linii obrony przyjętej przez oskarżonego.

BPK.511.160.2024 z 23 kwietnia 2025 r. – kasacja w sprawie błędnej kwalifikacji prawnej trzech występów przypisanych oskarżonemu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 1 lipca 2025 r., sygn. akt IV KK 194/25).

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 30 kwietnia 2024 r. (sygn. akt VI Ka 1115/23), zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 10

lipca 2023 r. (sygn. akt IX K 609/22), uchylił wyrok w zaskarżonej części. Sąd Najwyższy sprawę w tym zakresie przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w postępowaniu odwoławczym.

II.510.1277.2024 z 23 maja 2025 r. – kasacja w sprawie uwzględnienia wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 6 sierpnia 2025 r., sygn. akt IV KK 227/25). Sąd Najwyższy w sprawie K. B. skazanego za czyn z art. 180a Kodeksu karnego po rozpoznaniu kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich wniesionej na korzyść skazanego od wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia 4 września 2024 r. (sygn. akt XIII K 635/24) uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy uznał, że niewłaściwa analiza akt sprawy i zaniechanie uważnego zapoznania się z decyzjami administracyjnymi wydanymi wobec oskarżonego skutkowały przyjęciem przez Sąd Rejonowy w B. że oskarżony popełnił przestępstwa z art. 180a k.k. Tym samym Sąd Rejonowy w B. dopuścił się rażącej obrazy art. 387 § 2 k.k.

II.510.299.2019 z 23 maja 2025 r. – kasacja w sprawie wymierzenia kary łącznej pozbawienia wolności w wysokości przekraczającej sumę kar jednostkowych.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 4 września 2025 r., sygn. akt IV KK 228/25). Sąd Najwyższy w sprawie D. A., skazanego z art. 158 § 1 Kodeksu karnego i in. po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich, na korzyść skazanego, od wyroku Sądu Okręgowego w O. z 4 kwietnia 2018 r. (sygn. akt II Ka 83/18), zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w O. M. z dnia 28 listopada 2017 r. (sygn. akt II K 166/17) uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej zmiany orzeczenia Sądu I instancji w zakresie kary łącznej (pkt I wyroku), i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w O.

II.510.468.2025 z 24 czerwca 2025 r. – kasacja w sprawie błędnego uznania, że nastąpiło prawidłowe doręczenie skazanemu zawiadomienia o terminie posiedzenia w przedmiocie zamiany kary ograniczenia wolności na zastępczą karę pozbawienia wolności.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 14 sierpnia 2025 r., sygn. akt IV KK 278/25).

Sąd Najwyższy w sprawie skazanego za czyn z art. 286 § 1 k.k. i in. K. K. K. po rozpoznaniu kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich wniesionej na korzyść skazanego od postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 30 marca 2022 r. (sygn. akt II Ko 1327/21) uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy przyznał Rzecznikowi rację, że zaskarżone postanowienie wydano z rażącym naruszeniem przepisów prawa wskazanych w zarzucie kasacji. Mogło to mieć istotny wpływ na jego treść. RPO prawidłowo też wskazał, że zgodnie z art. 529 Kodeksu postępowania karnego wykonanie kary nie stoi na przeszkodzie wniesieniu i rozpoznaniu kasacji na korzyść skazanego.

Zdaniem Sądu Najwyższego Rzecznik zasadnie wskazał, że Sąd Rejonowy w P. błędnie uznał, iż nastąpiło prawidłowe doręczenie skazanemu zawiadomienia o terminie posiedzenia. W tym względzie Sąd dysponował zwróconym przez Poczte dwukrotnie awizowanym i nieodebrany przez K. K. K. zawiadomieniem o terminie posiedzenia wysłanym na adres w J., ale nie dostrzegł, że takie zaadresowanie korespondencji nie było prawidłowe. Co prawda w toku postępowania przygotowawczego skazany podał ten adres jako miejsce zamieszkania i adres do korespondencji (protokół przesłuchania w dniu 3 grudnia 2020 r.), ale później, pismem datowanym 24 czerwca 2021 r., zawiadomił Sąd Rejonowy, że jego adres do korespondencji uległ zmianie, wobec czego prosi o wysyłanie „wszelkiej korespondencji na adres w Ch., woj. mazowieckie”. W piśmie podał też numer telefonu komórkowego, którym się posługuje. W tym stanie rzeczy przeprowadzenie posiedzenia pod nieobecność skazanego i wydanie niekorzystnego dla niego orzeczenia rażąco naruszało przepisy art. 22 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego w zw. z art. 65 § 3 k.k.w. w zw. 117 § 1 k.p.k., a w konsekwencji przysługujące skazanemu prawo do obrony określone w art. 6 k.p.k.

Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.511.394.2021 z 31 sierpnia 2021 r. – skarga kasacyjna w sprawie wyroku Sądu Apelacyjnego w K. postępowaniu z powództwa przeciwko spółce o zapłatę.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 26 czerwca 2025 r., sygn. akt sygn. akt I ACa 488/19).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony przez Rzecznika Praw Obywatelskich wyrok Sądu Apelacyjnego w K. z 19 stycznia 2021 r. (sygn. akt I ACa 488/19) i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania temu sądowi.

WZF.7060.77.2022 z 10 lutego 2023 r. – skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego w przedmiocie decyzji obniżającej emeryturę funkcjonariuszowi policji na podstawie błędnego przyjęcia służby na rzecz totalitarnego państwa.

Skarga kasacyjna zawieszona (postanowienie z 28 maja 2025 r., sygn. akt I USKP 70/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z odwołania D. C. przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. z

udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich o wysokość emerytury policyjnej i renty inwalidzkiej po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 maja 2025 r. skarg kasacyjnych RPO i ubezpieczonej D. C. od wyroku Sądu Apelacyjnego w S. z dnia 24 listopada 2022 r. (sygn. akt III AUa 215/22) zawiesił postępowanie na zasadzie art. 177 § 1 pkt 3 Kodeksu postępowania cywilnego. Postępowanie zostało zawieszone do czasu rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny pytania prawnego w sprawie I USKP 104/23.

III.7060.605.2022 z 8 marca 2023 r. – skarga kasacyjna od wyroku w sprawie o wysokość emerytury.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 23 czerwca 2025 r., sygn. akt III USKP 137/23).

Sąd Najwyższy w sprawie z odwołania R. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich o wysokość emerytury, po rozpoznaniu skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 23 czerwca 2022 r. (sygn. akt III AUa 1407/20) uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w P. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

IV.511.412.2023 z 7 sierpnia 2025 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia w przedmiocie skargi o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik działając na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 89 § 1 i § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł o skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 24 sierpnia 2020 r. (sygn. akt I Ns 459/19). Postanowienie to wydano w sprawie ze skargi M. F. z udziałem B. F., P. F. i K. K. o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po M. J. F. w sprawach o sygn. akt I Ns I 79/04 i I Ns 499/11. Rzecznik zaskarżył to postanowienie w całości.

RPO na podstawie art. 89 § pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji RP. Są to: prawo do dziedziczenia oraz prawo własności (art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 21 ust. 1 Konstytucji RP), zasady demokratycznego państwa prawa, zaufania obywateli do państwa oraz bezpieczeństwa prawnego (wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP), prawo do równej ochrony praw majątkowych (wynikającego z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP, zakorzenionego w konstytucyjnej zasadzie równości, o której mowa w art. 32 ust.

I Konstytucji RP), prawo do sądu (wywodzonego z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a zwłaszcza wyodrębnianej w jego ramach zasady sprawiedliwości proceduralnej). Ponadto Rzecznik na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o Sądzie Najwyższym zarzucił ww. postanowieniu rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 670 § 2 i art. 677 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w brzmieniu obowiązującym przed dokonaniem ich nowelizacji, wprowadzonej ustawą z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw w zw. z art. 6 ust. 2 tej ustawy. Rzecznik zarzucił też rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 149 § 2 w zw. art. 214 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.; rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 412 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 1059 pkt 3 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny.

Według Rzecznika wniesienie skargi nadzwyczajnej w niniejszej sprawie jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio* ustawy o sądzie najwyższym), ponieważ zaskarżone postanowienie narusza wywodzone z art. 2 Konstytucji RP zasady zaufania obywateli do państwa oraz bezpieczeństwa prawnego jednostki. Orzeczenie to, w ocenie RPO, narusza zasadę społecznej sprawiedliwości, ponieważ z nieuzasadnionych przyczyn różnicuje rozstrzygnięcie sprawy w zakresie dziedziczenia udziału w gospodarstwie rolnym po M. J. F. przez poszczególnych jej uczestników, tj. czwórkę małoletnich dzieci spadkodawcy, pozostających w tożsamej sytuacji prawnej w dacie śmierci ojca. Ponadto orzeczenie prowadzi do zaburzenia poczucia bezpieczeństwa prawnego uczestników sprawy, a także do niepewności co do uregulowania ich spraw spadkowych po zmarłym ojcu. Co więcej, uczestniczki postępowania – w przeciwieństwie do wnioskodawcy oraz uczestnika B. F. – nie zostały zawiadomione o terminie rozprawy zaplanowanym na 24 sierpnia 2020 r. Ograniczyło to możliwość obrony przez nie ich interesów. Sytuacja ta spowodowała spadek zaufania uczestniczek postępowania do organów państwa. Ten spadek zaufania dodatkowo wzmocniło to, że bezpośrednio po rozprawie, o której uczestniczki nie posiadały wiedzy, sąd wydał orzeczenie kończące sprawę naruszające ich interesy w zakresie dziedziczonych przez nie składników spadku po zmarłym ojcu.

Na podstawie art. 91 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w K. w całości, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K. Jednocześnie Rzecznik wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z załączonych do skargi dokumentów.

V.511.667.2023 z 5 września 2025 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Działając na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 89 § 1 *in principio* ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, RPO wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 17 sierpnia 2020 r. przez Sąd Rejonowy w L. w elektronicznym postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. akt VI Nc-e 920312/20.

Sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 9 Konstytucji RP. W ocenie RPO naruszenie to polegało na pozbawieniu pozwanego konsumenta – będącego słabszą stroną stosunku prawnego – ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy. Przejawem tego pozbawienia było ograniczenie się przez sąd do stosowania wyłącznie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o elektronicznym postępowaniu upominawczym bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i bez uwzględnienia zasady ochrony konsumenta wynikającej także z prawa unijnego, a w szczególności z dyrektywy 93/13/WE z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Nakazuje ona sądowi zbadanie z urzędu postanowień umowy zawartej z konsumentem pod kątem ich abuzywności, co w realiach sprawy oznaczało konieczność umorzenia postępowania z powodu braku podstaw do wydania nakazu zapłaty.

Rzecznik sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, zarzucił też rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 505 Kodeksu postępowania cywilnego w zw. z art. 505 § 1 k.p.c. w zw. z art. 499 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez ich niewłaściwe zastosowanie. Według Rzecznika polegało ono na wydaniu nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym przeciwko pozwanemu konsumentowi, mimo że na podstawie samej treści pozwu sąd powinien powziąć wątpliwości, co do twierdzeń faktycznych przedsiębiorcy. W szczególności – co do wysokości zadłużenia konsumenta oraz warunków umowy z nim zawartej, a także, co do abuzywności jej postanowień względem konsumenta, a w konsekwencji stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym i umorzyć postępowanie.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich okoliczności sprawy dowodzą, że zaskarżony nakaz zapłaty jest orzeczeniem niesprawiedliwym, a jego dalsze pozostawianie w obrocie prawnym byłoby nieakceptowalne w demokratycznym państwie prawnym urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Według Rzecznika w niniejszej sprawie konieczna jest ocena i decyzja Sądu Najwyższego, co do tego, czy naruszenie zasad pochodnych wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego uzasadnia przełamanie prawomocności zaskarżonego orzeczenia w celu urzeczywistnienia zasady sprawiedliwości społecznej. Zdaniem Rzecznika uzasadnione jest przyznanie pierwszeństwa zasadzie sprawiedliwości społecznej przed zasadą powagi rzeczy osądzonej, a więc uwzględnienie niniejszej skargi i uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty. Będzie to właściwym i proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność decyzji jurysdykcyjnych z art. 2 Konstytucji RP.

IV.7000.205.2024 z 17 września 2025 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia w przedmiocie działu spadku i zniesienia współwłasności.

Rzecznik Praw Obywatelskich, działając na podstawie art. 388 § 1 w zw. z art. 388 § 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 95 pkt 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, wniósł o wstrzymanie skuteczności prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w O. z dnia 16 września 2020 r. (sygn. akt I Ns 250/20) w sprawie o dział spadku i zniesienie współwłasności po J. A. O. do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej od tego postanowienia.

Przedmiotowe postanowienie ma kluczowe znaczenie dla określenia sytuacji majątkowej jego uczestników, tj. żony oraz trójki dzieci zmarłego J. A. O. Prawomocnie ustaliło ono skład majątku spadkowego, a także rozstrzygnęło, któremu spadkobiercy przypadła na własność nieruchomość stanowiąca jedyny składnik majątku spadkowego.

Kwestionowanym postanowieniem Sąd Rejonowy w O. przyznał na wyłączną własność nieruchomość stanowiącą wyłączny składnik spadku po J. A. O. na rzecz uczestniczki postępowania M. J. T. z jednoczesnym orzeczeniem obowiązku dokonania przez nią spłaty na rzecz wnioskodawczynie E. P. Sąd nie przewidział jednak obowiązku uiszczenia takich spłat na rzecz pozostałych uczestników sprawy, tj. B. O. i K. M. O. Sąd nie uwzględnił zgodnego wniosku uczestników postępowania działowego, w którym domagali się oni jedynie przyznania udziału E. P. na rzecz uczestniczki M. J. T. za odpowiednią spłatą. Pozostałe udziały miały pozostać przy dotychczasowych współwłaścicielach. Tylko na taki podział nieruchomości uczestnicy postępowania wyrazili zgodę.

Wbrew temu B. O. oraz K. M. O. nie otrzymali wskutek działu spadku żadnych praw należących do spadku ani też żadnego ekwiwalentu za pozbawienie ich udziału w prawie własności nieruchomości, która stanowiła jedyny składnik majątku spadkowego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich doszło więc do rażącego naruszenia prawa zarówno procesowego, jak i materialnego, a przede wszystkim do naruszenia konstytucyjnego prawa do dziedziczenia i równej ochrony praw majątkowych. Ze względu na oczywisty i fundamentalny charakter naruszeń

prawa, do których doszło w postępowaniu zakończonym wydaniem zaskarżonego postanowienia, Sąd Najwyższy powinien je uchylić i przekazać sprawę o dział spadku i zniesienie współwłasności do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w O.

W ocenie Rzecznika ochrona praw oraz wolności człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP w zaistniałej sytuacji wymaga sięgnięcia po najdalej idący nadzwyczajny środek zaskarżenia, jakim jest skarga nadzwyczajna. Na skutek oczywistych i rażących uchybień sądu doszło do wydania wadliwego postanowienia, którego funkcjonowanie w obrocie prawnym godzi nie tylko w powagę wymiaru sprawiedliwości, ale również w konstytucyjne zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, ochrony własności oraz prawa dziedziczenia. Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

III.7043.135.2022 z 26 września 2025 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w G. w sprawie o ochronę dóbr osobistych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 8 września 2020 r. (sygn. akt I C 15/19). Rzecznik zaskarżył to orzeczenie w pkt. I, III, IV i V.

Rzecznik – na podstawie art. 89 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym – oparł skargę nadzwyczajną na naruszeniu zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w szczególności konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP. Rzecznika – na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym – oparł skargę nadzwyczajną także na naruszeniu konstytucyjnych wolności, w szczególności wolności wyrażania poglądów i wolności rozpowszechniania informacji, chronionych na podstawie art. 54 ust. 1 Konstytucji RP oraz – na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o Sądzie Najwyższym – na rażącym naruszeniu prawa materialnego.

W ocenie Rzecznika to naruszenie polegało po pierwsze – na naruszeniu art. 24 § 1 zd. 1 Kodeksu cywilnego poprzez jego błędną wykładnię i odwołanie się do kryteriów, według których należy oceniać, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych. Mianowicie –przyjęcie miary nie „przeciętnego odbiorcy”, lecz „odbiorcy wybiórczego” przez uznanie, że sformułowanie pozwanej „oprawca” stanowi zniesławienie powódki, a nie określenie osoby, której zarzuca się dokonanie mobbingu. Po drugie – naruszenie art. 24 § 1 zd. 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i nałożenie ograniczenia na wypowiedzi dotyczące prawa pozwanej do otrzymywania i przekazywania informacji. Tymczasem nie zachodzą przesłanki uzasadniające ingerencję w wolność słowa, zaś pozwana prawidłowo wypełniła swoje pracownicze zadania i przekazała informacje o faktach do Zespołu do spraw przeciwdziałania mobbingowi i naruszeniom praw osób wykonujących obowiązki zawodowe w sądach powszechnych zgodnie z

obowiązującym prawem w zakresie przeciwdziałania mobbingowi w sądach powszechnych. W ocenie Rzecznika doprowadziło to do naruszenia art. 54 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 10 ust. 1 i 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Po trzecie – naruszenie art. 24 § 1 zd. 1 i 2 k.c. w zw. z 23 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że działanie pozwanej było bezprawne, ponieważ pozwana nie wykazała prawdziwości swoich twierdzeń faktycznych. Tymczasem Sąd Okręgowy w G. po uznaniu, że doszło do naruszenia dobrego imienia powódki, powinien zbadać, czy pozwana działała w dobrej wierze, tj. miała rozsądne powody do przyjęcia, iż sformułowane wobec powódki określenia były prawdziwe i czy dochowała należytej staranności, szczególnie w sytuacji, w której pozwana realizowała uprawnienie do zgłoszenia mobbingu odpowiadające obowiązкови pracodawcy do jego przeciwdziałania.

W razie nieuwzględnienia powyższego na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o Sądzie Najwyższym Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 24 § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 23 k.c. Naruszenie to w ocenie Rzecznika polegało na niewłaściwym zastosowaniu i zobowiązaniu pozwanej do przesłania oświadczeń o treści i formie niespełniającej przesłanki adekwatności czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych. W szczególności – mając na uwadze formę i cel działania pozwanej oraz listę osób, którym pozwana przekazała pismo, które zainicjowało działanie zespołu (o jakim mowa w zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2017 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw przeciwdziałania mobbingowi i naruszeniom praw osób wykonujących obowiązki zawodowe w sądach powszechnych) Lista ta jest węższa niż lista osób mających zostać powiadomionych o przeprosinach pozwanej, wskazana w wyroku Sądu Okręgowego w G.

Jednocześnie Rzecznik wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z załączonych do skargi dokumentów. Po pierwsze – uwierzytelnionej kopii pisma B. P. z dnia 9 września 2021 zawierającej wniosek skierowany do Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie skargi nadzwyczajnej do Sądu Najwyższego. Po drugie – uwierzytelnionej kopii wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 27 października 2023 r. wraz z uzasadnieniem.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.7200.17.2018 z 30 listopada 2018 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym przeciwko Skarbowi Państwa – Ministrowi Środowiska oraz Skarbowi Państwa – Ministrowi Energii o ochronę dóbr osobistych.

Skarga nadzwyczajna nieuwzględniona (wyrok z 21 stycznia 2025 r., sygn. akt II NSNc 247/23).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa O. P. przeciwko Skarbowi Państwa – Ministrowi Klimatu i Środowiska przy udziale Rzecznika Praw Obywatelskich i Prokuratora Prokuratury Okręgowej w G. o ochronę dóbr osobistych po

rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu Okręgowego w G. z 9 grudnia 2021 r. (sygn. akt III C a 1548/18) oddalił skargę nadzwyczajną i zniósł między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym.

IV.7000.56.2022 z 8 lutego 2023 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 13 marca 2025, sygn. akt II NSNc 272/23).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa B. K. przeciwko M. S. po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 18 listopada 2021 r. (sygn. akt V Ca 351/21) uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.

V.511.547.2021 z 22 lutego 2023 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 12 czerwca 2025 r., sygn. akt II NSNc 73/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa B. w W. przeciwko T. B. i A. R.-B. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w K. z 6 marca 2017 r. (sygn. akt II Nc 34/17) uchylił ten nakaz w całości i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł koszty postępowania między stronami.

W ocenianym postępowaniu wydano nakaz zapłaty, podczas gdy prawidłowe działanie powinno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym (art. 486 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu z daty orzekania). Konsekwencją przyjęcia, że – także w postępowaniu nakazowym – sąd ma obowiązek badania ważności i skutku wiążącego umowy dotyczącej strony musi być stwierdzenie, że zaniechanie dokonania tego stanowi rażące naruszenie prawa. Przy czym Sąd Najwyższy podkreślił, że nie przesądza o nielegalności szczegółowych postanowień spornej umowy kredytu hipotecznego.

IV.7000.175.2021 z 24 stycznia 2024 – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 18 czerwca 2025 r., sygn. akt II NSNc 69/24).

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich uchylił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 24 listopada 2010 r., stwierdzające nabycie spadku po J. K.

V.510.23.2020 z 6 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w K. w sprawie z powództwa banku o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 4 czerwca 2025 r., sygn. akt II NSNc 102/24).

Sąd Najwyższy w sprawie przeciwko K. P. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Apelacyjnego w K. uchylił ten wyrok w całości i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł koszty postępowania między stronami.

Sąd Najwyższy orzekł, że uchylenie zaskarżonego wyroku jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego, które urzeczywistnia zasady sprawiedliwości społecznej. Zdefiniowana w art. 89 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej nawiązuje do art. 2 Konstytucji RP. Czyni to koniecznym dokonywanie jej wykładni z wykorzystaniem doktryny i osiągnięć orzecznictwa dotyczących tej konstytucyjnej zasady.

Zatem po zważeniu racji Sąd Najwyższy stwierdził, że akceptacja praktyki polegającej na wydawaniu orzeczenia przeciwko konsumentowi bez prawidłowego zbadania ważności i wiążącego charakteru postanowień umowy łączącej strony prowadzić będzie do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. W efekcie stałaby się strukturalnym zagrożeniem zbiorowych interesów konsumentów.

IV.511.76.2024 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego wyroku zaocznego o eksmisję.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 4 września 2025 r., sygn. akt II NSNc 326/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa S. z siedzibą w B. przeciwko E. G. o eksmisję po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w Z. z 26 marca 2014 r. (sygn. akt I C 2216/13) uchylił zaskarżony wyrok zaoczny w pkt II i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy pozostawił temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej oraz o kosztach pełnomocnika z urzędu ustanowionego na rzecz E. G. w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej.

BPG.511.26.2022 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego z T. dotyczącego odpowiedzialności za długi spadkowe.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 29 kwietnia 2025 r., sygn. akt II NSNc 81/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa A. przeciwko P. L. o zapłatę po rozpoznaniu w dniu 29 kwietnia 2025 r. skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w T. z 21 czerwca 2012 r. (sygn. I C 362/12) uchylił zaskarżony wyrok zaoczny w całości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w T. do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.

IV.511.73.2024 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w G. stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 4 czerwca 2025 r., sygn. akt II NSNc 229/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku A. S. i R. M. oraz następców prawnych w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po K. P., po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 czerwca 2025 r. skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 12 grudnia 2000 r. uchylił zaskarżone postanowienie w całości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w G. do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania przed SN wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.

V.511.307.2023 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w G. z 1 marca 2017 r. (sygn. akt I C 636/16) w sprawie z powództwa spółki o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 15 lipca 2025 r., sygn. akt II NSNc 80/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa P. przeciwko M. B. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w G. uchylił ten wyrok. Sąd Najwyższy przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w G. i zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego skargą nadzwyczajną.

IV.7000.114.2023 z 14 grudnia 2023 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 14 maja 2025 sygn. akt II NSNc 89/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku M. S. (poprzednio Z.), M. B., J. P., K. G., E. B., R. D., D. B. (jako następców prawnych F. B.) o stwierdzenie nabycia spadku po M. B. po rozpoznaniu w dniu 14 maja 2025 r., skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w S. z 17 lipca 2008 r. (sygn. I Ns 361/08) stwierdził, że zaskarżone postanowienie – w części stwierdzającej, że

wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne z mocy ustawy dziedziczą F. B., M. B. Z. z domu B. i D. B. po 1/3 części każde z nich – zostało wydane z naruszeniem prawa: art. 21 ust. 1, 31 ust. 3 oraz 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 1059 Kodeksu cywilnego poprzez jego zastosowanie pomimo utraty mocy z dniem 14 lutego 2001 r. w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych od dnia 14 lutego 2001 r.

Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

V.510.60.2025 z 4 lipca 2025 r. – skarga o wznowienie postępowania wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonalności nakazu zapłaty.

Dnia 23 stycznia 2009 r. pozwany W. U. zgłosił kradzież dokumentów, w tym dowodu osobistego. Z dokumentu z dnia 16 grudnia 2018 r. „Ekspertyza pismoznawcza. Wykonana na podstawie Postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego Komendy Powiatowej Policji w Z. z dnia 17.11.2018 r.” wynika, że podpis pozwanego pod umową kredytu i odrębne zapiski na zaświadczeniu o zarobkach nie zostały nakreślone ręką pozwanego.

W ocenie Rzecznika zgromadzony materiał dowodowy, przede wszystkim w postaci ekspertyzy pismoznawczej, stanowi wystarczający dowód fałszerstwa umowy kredytu, z której powód B. wywodzi swoje roszczenie. Według Rzecznika w niniejszej sprawie prawomocny nakaz zapłaty oparto na podrobionym dokumencie, więc zaistniała podstawa wznowieniowa określona w art. 403 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania cywilnego.

W związku z tym Rzecznik wystąpił do Sądu Rejonowego w E. o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 21 września 2015 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w E., uchylenie nakazu zapłaty w całości, nakazanie zwrotu świadczenia wyegzekwowanego i wstrzymanie wykonanego nakazu zapłaty.

W związku z zachowaniem trzymiesięcznego terminu wniesienia skargi Rzecznik wniósł także o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z wniosku pozwanego W. U. z dnia 13 maja 2025 r. o podjęcie interwencji przez Rzecznika i informującego o wydaniu nakazu zapłaty opartego na podrobionym dokumencie.

Rzecznik wniósł też o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z dokumentów zawartych na wszystkich kartach akt postępowania przygotowawczego prowadzonego przez Komendę Powiatową w Z., nadzorowanego przez Prokuraturę Rejonową w Z. W szczególności dokumentu „Ekspertyza pismoznawcza” – na okoliczność podrobienia podpisu pozwanego pod umową kredytu zawartą w dniu 5 czerwca 2009 r.

W celu wykazania wysokości przekazanych powodowi kwot Rzecznik wystąpił o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z poświadczonej urzędowo kopii pisma Komornika Sądowego B. K. przy Sądzie Rejonowym w Z. z dnia 16 maja 2025 r. Pismo informowało Rzecznika o przebiegu postępowania egzekucyjnego prowadzonego na podstawie zaskarżonego nakazu zapłaty. Było ono

prowadzone na podstawie zaskarżonego nakazu zapłaty. Rzecznik wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie tego dowodu na okoliczność grożącej pozwanemu niepowetowanej szkody, która uzasadnia żądanie wstrzymania zaskarżonego orzeczenia i w celu wykazania wysokości kwot przekazanych powodowi.

IV.511.132.2025 z 8 sierpnia 2025 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

W przedmiotowej sprawie Rzecznik działał na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, na podstawie art. 403 § 2 *in principio* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Z uwagi na istnienie dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie Rzecznik wniósł po pierwsze o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem wydanym przez Sąd Rejonowy w P. w dniu 22 lipca 2021 r. (sygn. akt IX Ns 911/19) o stwierdzenie nabycia spadku po R. Ł. Po drugie – Rzecznik wniósł o uchylenie ww. prawomocnego postanowienia w całości oraz odrzucenie wniosku G. z dnia 22 lipca 2019 r. (data wpływu do sądu) o stwierdzenie nabycia spadku po R. Ł. – na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Rzecznik wniósł o to, ponieważ sprawa została już wcześniej prawomocnie zakończona postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 24 stycznia 2017 r. (sygn. akt VII Ns 7/17/9). Po trzecie – RPO wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów ze wskazanych dokumentów.

V.511.342.2025 z 12 sierpnia 2025 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę do Sądu Rejonowego w O. o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa S. przeciwko E. J. i T. J. o zapłatę. Sprawę zakończono prawomocnym nakazem zapłaty wydanym 9 grudnia 2008 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w O. (sygn. akt X Nc 3514/08).

Rzecznik działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich w związku z art. 7 ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego oraz na podstawie art. 399 § 1 k.p.c. w związku z art. 353 k.p.c., mając za podstawę skargi art. 401 pkt 2 k.p.c. (pozbawienie strony możliwości działania wskutek naruszenia przepisów prawa) wniósł o wznowienie postępowania przez Sąd Rejonowy w O. Rzecznik wniósł także o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości oraz oddalenie powództwa w całości; wstrzymanie wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty w całości; ustanowienie

kuratora dla pozwanego E. J., którego miejsce pobytu nie jest znane; dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu ze wskazanych dokumentów.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z dnia 29 września 2025 r., sygn. akt X Nc 589/25).

Sąd Rejonowy w O. po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym sprawy z powództwa S. z siedzibą w K. przeciwko T. P. i E. J. o zapłatę na skutek skargi o wznowienie postępowania w sprawie X Nc 3514/08 postanowił odrzucić skargę o wznowienie postępowania.

Sąd Rejonowy zauważył, że nakaz zapłaty został prawidłowo doręczony obu pozwanym osobom przez awizację, a jedna z pozwanych osób wskazała, że w dacie jego doręczenia nie zamieszkiwała pod adresem swojego stałego pobytu. Rzecznik poza twierdzeniem, że doręczenie nakazu zapłaty pozwanej nastąpiło w sposób nieprawidłowy, nie przedłożył żadnych wniosków dowodowych na tą okoliczność. Dodatkowo na twierdzenia RPO i osoby pozwanej brakuje dowodów wykazujących, że pozwana osoba nie zamieszkiwała pod adresem, pod który doręczono odpis nakazu zapłaty w styczniu 2009 r. Jak wynika z informacji z zawartych w systemie PESEL-SAD, pozwana osoba była zameldowana na pobyt stały pod tym adresem, pod który Sąd dokonał doręczenia. Nie może być zatem mowy o tym, że działania Sądu podjęte w przedmiotowej sprawie nie miały oparcia w stosownych przepisach. Z uwagi na powyższe na podstawie art. 410 § 1 k.p.c. skarga o wznowienie postępowania w sprawie podlegała odrzuceniu.

V.510.77.2025 z 11 września 2025 r. – skarga o wznowienie o wznowienie postępowania w sprawie o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę do Sądu Rejonowy w G. o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa P. z siedzibą w W. przeciwko T. G. o zapłatę kwoty z odsetkami umownymi w wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie liczonymi od dnia 16 października 2018 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu. Sprawa ta została zakończona prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym z dnia 10 marca 2022 r. przez Sąd Rejonowy w G. (sygn. akt I Nc 3024/21).

Rzecznik wniósł o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 10 marca 2022 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w G. (sygn. akt I Nc 3024/21); na podstawie art. 412 Kodeksu postępowania cywilnego – o uchylenie tego nakazu w całości; na podstawie art. 415 k.p.c. – o nakazanie zwrotu świadczenia wyegzekwowanego od pozwanego; na podstawie art. 414 k.p.c. – o wstrzymanie wykonania kwestionowanego nakazu zapłaty.

RPO wniósł również o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z pięciu dokumentów. Po pierwsze – poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku adwokat N. H. (pełnomocnika T. G.) z dnia 13 czerwca 2025 r. (data wpływu) o podjęcie interwencji przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz informującego o wydaniu nakazu zapłaty opartego na podrobionym dokumencie – na okoliczność zachowania trzymiesięcznego terminu do wniesienia skargi

przez RPO. Po drugie – poświadczonej urzędowo kopii dokumentu z dnia 22 marca 2023 r. w postaci potwierdzenia złożenia zawiadomienia w Komisariacie Policji w R. o podejrzeniu popełnienia przestępstwa polegającego na zawarciu umowy z P. z użyciem danych T. G. w celu uprawdopodobnienia istnienia podstawy wznowienia postępowania, tj. oparcia zaskarżonego nakazu zapłaty na podrobionym dokumencie (umowie pożyczki zawartej z P. z dnia 4 lipca 2018 r.). Po trzecie – poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci pisma z dnia 19 maja 2025 r. Komisariatu Policji w R. informującego pozwanego o wszczęciu postępowania o przestępstwa określone w art. 286 § 1 Kodeksu karnego oraz w art. 270 k.k. w celu uprawdopodobnienia istnienia podstawy wznowienia postępowania, tj. oparcia zaskarżonego nakazu zapłaty na podrobionym dokumencie (ww. umowie pożyczki). Po czwarte – z opinii biegłego z zakresu badania pisma ręcznego, obejmującej ocenę autentyczności podpisu pod ww. umową oraz parafek na załącznikach na okoliczność podrobienia podpisu pozwanego T. G. Po piąte – poświadczonej urzędowo kopii pisma M. C., Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w O., z dnia 12 sierpnia 2025 r., informującego Rzecznika Praw Obywatelskich o przebiegu postępowania egzekucyjnego (sygn. Km 1140/24), prowadzonego na podstawie zaskarżonego nakazu zapłaty – w celu wykazania wysokości kwot przekazanych powodowi oraz na okoliczność grożącej pozwanemu niepowetowanej szkody, uzasadniającej żądanie wstrzymania wykonalności zaskarżonego orzeczenia.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

V.510.212.2017 z 14 kwietnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w W. w sprawie stwierdzenia, że zamieszczone w umowach kredytu postanowienia są niedozwolone w rozumieniu art. 3851 § 1 Kodeksu cywilnego.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 1 września 2025 r., sygn. akt I ACa 599/23).

Sąd Apelacyjny w W. po rozpoznaniu sprawy z powództwa Miejskiego Rzecznika Konsumentów w O. – działającego jako reprezentant grupy w postępowaniu grupowym przeciwko B. z siedzibą w W. z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Finansowego o ustalenie na skutek apelacji strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 24 maja 2022 r. (sygn. akt I C 1281/15) postanowił uchylić zaskarżony wyrok w stosunku do A. P., I. P., M. K., A. Ś., H. Ś., B. K., A. B., D. P. M., K. A. M., A. S., M. S. i umorzyć postępowanie w sprawie co do tych osób. Ponadto Sąd Apelacyjny postanowił oddalić wniosek A. P. i I. P. o zwrot połowy opłaty od pozwu.

W toku postępowania apelacyjnego strony wносиły o zmianę składu grupy wobec faktu, że część członków grupy uzyskała już prawomocne wyroki w sporze z pozwanymi lub zawarła ugody pozasądowe.

Sąd Apelacyjny zważył, że ugody pozasądowe nie były sprzeczne z prawem ani zasadami współżycia społecznego, nie miały też na celu obejścia prawa. Sąd Apelacyjny uznał je za dopuszczalne. W konsekwencji wydanie wyroku stało się zbędne.

Nie podlegał uwzględnieniu wniosek A. P. i I. P. o zwrot części opłaty od pozwu, ponieważ żadna z norm art. 79 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie przewiduje takiej możliwości.

XI.501.19.2023 z 25 czerwca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w K. w sprawie o uzgodnienie płci.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 25 kwietnia 2025 r., sygn. akt I C 3754/22).

Powód cofnął pozew, zrzekł się roszczenia i wniósł o nieobciążenie kosztami postępowania. Sąd umorzył postępowanie i nie obciążył powoda kosztami postępowania.

Powód cofnął pozew ze zrzeczeniem się roszczenia w związku z podjęciem przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 4 marca 2025 roku. Na jej mocy Sąd Najwyższy odstąpił od zasady prawnej uchwalonej przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego 22 czerwca 1989 roku. Tym samym przyjęto, że zmiana oznaczenia płci w akcie urodzenia podlegać będzie rozpoznaniu przez sąd w postępowaniu nieprocesowym.

W piśmie z dnia 31 marca 2025 roku pozwany T. D. wniósł m.in. o uznanie cofnięcia pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia za niedopuszczalne z uwagi na obejście prawa i naruszenie zasad współżycia społecznego.

Sąd orzekł, że pozew może być cofnięty bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy (a jeżeli z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia – aż do wydania wyroku).

III.7064.261.2024 z 23 lipca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w K. w sprawie o zapłatę.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 4 sierpnia 2025 r., sygn. akt I C 361/24/P).

Sąd Rejonowy w K. oddalił powództwo H. sp. z o. o. z siedzibą w O. przeciwko N. G.-S.

IV.511.204.2024 z 6 listopada 2024 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w W. wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 26 maja 2025 r., sygn. akt I Ns 789/24).

Sąd Rejonowy w W. uwzględnił skargę Rzecznika Praw Obywatelskich o wznowienie postępowania w sprawie o sygn. akt II Ns 774/22. Sąd uchylił postanowienie wydane przez Sąd Rejonowy w W. z dnia 8 grudnia 2022 roku i odrzucił wniosek O. S. o stwierdzenie nabycia spadku po J. S. złożony w sprawie

prowadzonej pod sygnaturą akt II Ns 774/22. Tym samym wadliwe rozstrzygnięcie wyeliminowano z obrotu prawnego.

IV.511.55.2025 z 23 maja 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w P. wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia z 19 grudnia 2024 r. oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 11 lipca 2025 r., sygn. akt. III Nkd 8/23).

Sąd Rejonowy w P. po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym sprawy nieletniego C. P. z udziałem jego rodziców A. P. i K. P., Prokuratora Rejonowego w P. i Rzecznika Praw Obywatelskich o czyn karalny z art. 200 § 3 Kodeksu karnego postanowił uzupełnić postanowienie Sądu Rejonowego w P. z dnia 19 grudnia 2024 r. o pkt IV. w brzmieniu „wyłączyć zamieszczenie danych nieletniego [...] z Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o którym mowa w ustawie z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym”.

IV.511.282.2024 z 30 maja 2025 r. – zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu dotyczącym wyłączenia zamieszczenia danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 28 lipca 2025 r., sygn. akt III Nkd 36/23).

Sąd Rejonowy w P. po rozpoznaniu w dniu 18 września 2023 roku sprawy nieletnich J. K., J. T., A. S., K. J., W. W. i A. K. w przedmiocie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich o uzupełnienie postanowienia z dnia 15 marca 2024 roku kończącego postępowanie w sprawie postanowił dopuścić Rzecznika Praw Obywatelskich do udziału w sprawie i przywrócić Rzecznikowi termin na złożenie wniosku o uzupełnienie postanowienia z dnia 15 marca 2024 roku kończącego postępowanie w sprawie.

Sąd postanowił także uzupełnić postanowienie kończące postępowanie w sprawie z dnia 15 marca 2024 roku w ten sposób, że po punkcie 4. dodać punkt 5. o następującej treści: „5. orzec o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego A. K. [...] w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie z 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz.U. z 2024 r. poz. 1802 t.j.) wobec przyjęcia, że zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla A. K.”.

V.511.145.2025 z 3 czerwca 2025 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego nakazem zapłaty wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 6 czerwca 2025 r., sygn. akt I 1 Nc 959/25).

Sąd Rejonowy w G. w sprawie z powództwa R. z siedzibą w W. przeciwko A. M. o zapłatę – na skutek skargi o wznowienie postępowania w sprawie Sądu Rejonowego w L. wniesionej przez pozwaną oraz na skutek skargi o wznowienie postępowania w tej sprawie wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich – postanowił odrzucić skargę pozwanej i wznowić postępowanie na skutek skargi wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

4. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

II.510.1446.2024 z 8 lipca 2025 r. – pytanie prawne do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów w wykładni przepisów dotyczących procedury ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

W związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie sądowym w wykładni przepisów prawa, dotyczącymi długości okresu kary pozbawienia wolności, po upływie którego osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności nabywa uprawnienie do zainicjowania procedury ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wniosek do Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów. Rzecznik wystąpił do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym dotyczącym nowelizacji art. 78 § 3 Kodeksu karnego, która weszła w życie 1 października 2023 r. Chodzi o fundamentalną kwestię: kiedy osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności nabywa prawo do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Przed nowelizacją granicą tą było 25 lat. Po zmianach – 30 lat. Wydaje się to prostą modyfikacją, ale jej konsekwencje prawne, konstytucyjne i praktyczne są bardzo poważne.

Rzecznik, kierując swoje pytanie do Sądu Najwyższego, podnosi, że nowelizacja, a zwłaszcza przepis przejściowy zawarty w art. 23 ustawy zmieniającej, wywołała chaos w orzecznictwie. Jedne sądy stosują nową, zaostrzoną wersję przepisu do wszystkich skazanych – bez względu na datę popełnienia przestępstwa – powołując się na brzmienie art. 23 i tzw. zasadę bezpośredniego działania nowego prawa. Inne sądy opierają się na zasadzie *lex severior retro non agit*, wynikającej z art. 4 § 1 k.k. i art. 2 Konstytucji RP, i uznają, że wobec czynów popełnionych przed 1 października 2023 r. należy stosować poprzednie, łagodniejsze regulacje. Jeszcze inne podejmują próbę oceny zgodności nowego przepisu z Konstytucją i Europejską Konwencją Praw Człowieka – i na tej podstawie odmawiają jego zastosowania jako normy sprzecznej z art. 40 Konstytucji oraz art. 3 EKPC.

W uzasadnieniu wniosku Rzecznik szeroko przedstawił nie tylko samą treść zmian legislacyjnych i ich *ratio legis*, ale także rozbieżności w orzecznictwie sądów apelacyjnych i okręgowych w całym kraju. Rzecznik w swoim stanowisku przytoczył szereg postanowień, z których wynika, że o losie skazanego – tj. o tym, czy ma prawo starać się o zwolnienie po 25 czy dopiero po 30 latach – decyduje dziś nie przepis prawa, lecz lokalizacja zakładu karnego i pogląd orzeczniczy

danego sądu. Taka sytuacja – zdaniem Rzecznika – narusza zasadę pewności prawa, równości wobec prawa i zaufania obywateli do państwa.

W ocenie RPO art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 października 2023 r., jeżeli stosowany wobec sprawców czynów popełnionych wcześniej, narusza standardy konstytucyjne i konwencyjne. Podkreślił, że z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jednoznacznie wynika, że skazany na dożywocie musi mieć realną możliwość ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie najpóźniej po 25 latach odbywania kary – w przeciwnym razie kara ta traci swój resocjalizacyjny sens i staje się środkiem eliminacyjnym, potencjalnie niehumanitarnym i poniżającym.

Rzecznik ponadto zauważył, że polska regulacja może pozostawać w sprzeczności również z art. 4 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, który – podobnie jak art. 3 EKPC i art. 40 Konstytucji – zakazuje tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Wskazuje też, że obowiązkiem sądów powszechnych jest odmowa zastosowania przepisów sprzecznych z Konstytucją lub prawem międzynarodowym, nawet jeśli nie zostały formalnie uchylone.

Zasadniczym celem pytania skierowanego do Sądu Najwyższego jest wyjaśnienie, czy w świetle obowiązujących przepisów oraz konstytucyjnych zasad, sądy powinny stosować nowe, surowsze brzmienie przepisów wobec sprawców czynów popełnionych przed 1 października 2023 r., czy też – kierując się zasadą względniejszego prawa – nadal rozpoznawać wnioski o zwolnienie po 25 latach odbywania kary. W tle tego pytania znajduje się też szerszy problem: na ile ustawodawca może ograniczać dostęp do mechanizmów weryfikujących zasadność dalszego wykonywania kary, i czy takie ograniczenia są do pogodzenia z zasadą godności człowieka i obowiązkiem respektowania jego praw, nawet w warunkach długotrwałego pozbawienia wolności.

Wystąpienie Rzecznika ma na celu doprowadzenie do ujednolicenia linii orzeczniczej i wskazania jednoznacznych standardów, które pozwolą osobom skazanym na dożywocie na rzeczywistą ocenę ich sytuacji prawnej i korzystanie z przysługujących im uprawnień w sposób zgodny z zasadami demokratycznego państwa prawa.

Rzecznik nie zgłosił udziału w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych.

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów.

Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

V.511.344.2025 z 31 lipca 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu z wniosku Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego o podjęcie uchwały wyjaśniającej czy można wznowić postępowanie podatkowe na wniosek strony, jeżeli pojawią się nowe dowody lub okoliczności, które istniały i były znane stronie w trakcie wcześniejszego postępowania, ale strona ich wtedy nie powołała.

Pierwsza z linii orzeczniczych, opowiadająca się za brakiem możliwości wznowienia postępowania na wniosek strony z powodu ujawnienia nowych okoliczności lub dowodów, jeżeli okoliczności te lub dowody były znane stronie w toku postępowania podatkowego, ale nie powołała ich ona. Argumentując na rzecz takiego stanowiska, opytujące za nim składy orzekające akcentują jego zgodność z zasadą trwałości decyzji ostatecznych. Przeciwna do opisanej powyżej linia orzecznicza, opowiadająca się za dopuszczalnością wznowienia postępowania w zadanych w rozpatrywanym zagadnieniu okolicznościach, koncentruje się na literalnym brzmieniu art. 240 § 1 pkt 5 Ordynacji podatkowej. Stanowi on bowiem o wznowieniu postępowania w warunkach ujawnienia nowych okoliczności lub dowodów istniejących w dacie wydawania decyzji a „nieznanych organowi”, a nie stronie postępowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że wznowienie na wniosek strony postępowania w sprawie zakończonej decyzją ostateczną na podstawie art. 240 § 1 pkt 5 Ordynacji podatkowej następuje niezależnie od tego, czy powołane we wniosku strony nowe okoliczności lub dowody były stronie znane w toku postępowania zwykłego. Rzecznik przychylił się zatem do drugiej z zaprezentowanych we wniosku Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego linii orzeczniczej. Zdaniem Rzecznika kluczowe jest to, czy organ podatkowy wydał decyzję w warunkach pełnej wiedzy o stanie faktycznym sprawy. Jeżeli po czasie okazuje się, że istniały istotne fakty lub dowody, których organ nie znał, to znaczy, że decyzja została wydana bez uwzględnienia całej rzeczywistości. W takim wypadku zasada prawdy materialnej, nakazująca organowi ustalenie rzeczywistego stanu faktycznego, powinna przeważać nad zasadą trwałości decyzji ostatecznych.

Rzecznik podkreślił, że nie można interpretować przepisów tak, by dodawać do nich elementy, których ustawodawca nie przewidział. Gdyby prawodawca chciał ograniczyć wznowienie do dowodów nieznanych zarówno organowi, jak i stronie, zapisałby to wprost. Skoro takiego zastrzeżenia nie ma, nie ma też podstaw, by pozbawiać podatnika prawa do wznowienia tylko dlatego, że wiedział o dowodzie wcześniej, ale go nie ujawnił.

Ważny jest również argument zaufania do państwa i równości stron. Jeśli przyjąć rygorystyczną interpretację, wówczas podatnik nie mógłby żądać wznowienia, ale organ podatkowy w tej samej sytuacji mógłby wznowić postępowanie z urzędu. Ostatecznie oznaczałoby to, że to od „dobrej woli” urzędników zależałoby, czy sprawa zostanie ponownie rozpatrzona, a obywatel

nie miałby żadnego skutecznego narzędzia, by tego dochodzić. W ocenie RPO taki stan rzeczy prowadziłby do nierównego traktowania i osłabiałby zaufanie obywateli do organów podatkowych.

Oczywiście pojawia się argument, że podatnicy mogliby nadużywać tej instytucji – celowo nie zgłaszać wszystkich dowodów w zwykłym postępowaniu, by potem próbować „drugiego podejścia”. Rzecznik nie lekceważy tego problemu, ale podkreśla, że walka z nadużyciami nie może odbywać się kosztem podstawowej treści przepisu. Nadużycia można ograniczać poprzez praktykę sądową i ocenę zachowania strony, ale nie wolno zmieniać sensu ustawy poprzez wykładnię *contra legem*.

W związku z powyższym Rzecznik wniósł, aby Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale przesądził, że przesłanką wznowienia postępowania podatkowego zakończonego decyzją ostateczną są nowe dowody lub okoliczności, które istniały w dniu wydania decyzji i były nieznane organowi – niezależnie od tego, czy były znane stronie. Taka interpretacja odpowiada nie tylko literalnemu brzmieniu przepisu, ale też lepiej chroni prawdę materialną, konstytucyjną zasadę ponoszenia podatków wyłącznie na podstawie ustawy oraz zasadę zaufania obywatela do państwa.

V.510.89.2025 z 2 września 2025 r. – zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie o podjęcie w składzie siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego uchwały mającej na celu wyjaśnienie czy podpisanie skargi przez osobę, która nie może być pełnomocnikiem, bądź która nie przedstawiła pełnomocnictwa stanowi brak formalny, który może podlegać uzupełnieniu przez wezwanie strony do podpisania skargi, czy też w takim wypadku skarga powinna zostać odrzucona.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich przedstawione przez Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego zagadnienie prawne daje podstawę do podjęcia uchwały przez skład siedmiu sędziów NSA, ponieważ dotyczy przepisów prawa, których stosowanie wywołało obiektywny, rzeczywisty i trwały stan rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych. Na jego tle, od początku obowiązywania ustawy o postępowaniu sądowoadministracyjnym do dziś, istotnie można zidentyfikować dwa rozbieżne poglądy dotyczące zadanego przez Prezesa NSA pytania prawnego.

Zgodnie z pierwszym z nich, w sytuacji, gdy skargę wniosła osoba, która nie może być pełnomocnikiem bądź osoba, która nie przedstawiła na wezwanie sądu pełnomocnictwa, wojewódzki sąd administracyjny ma obowiązek wezwać bezpośrednio stronę do podpisania skargi. Stanowisko to wynika, jak wskazuje się w tej grupie orzeczeń, z interpretacji przepisów dotyczących działania strony przez pełnomocnika w kontekście przysługującego jej prawa do sądu. Mianowicie przepisy odnoszące się do pełnomocnika nie powinny skutkować ograniczeniem realizacji prawa do sądu dla strony, a tak by się stało, gdyby pozwolić sądom

pierwszej instancji na odrzucanie skargi w ww. sytuacjach automatycznie, bez wezwania strony do jej podpisania. W orzeczeniach prezentujących referowane stanowisko jasno wskazuje się, że odmienna niż przyjmowana w nich interpretacja zamykałaby stronie prawo do sądu.

Drugi pogląd zakłada, że w sytuacjach, o których mowa w pytaniu prawnym, wojewódzki sąd administracyjny powinien odrzucić skargę w przypadku nieuzupełnienia braków formalnych przez osobę, która ją podpisała, a co za tym idzie nie ma obowiązku wzywania strony bezpośrednio do podpisania skargi. Jak podnosi się na gruncie tej grupy orzeczeń, obowiązek odrzucenia skargi w rozpatrywanych sytuacjach wynika wprost z językowej wykładni art. 46 § 3 w zw. z art. 58 § 1 pkt 3 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, co jest zbieżne z rezultatem wykładni funkcjonalnej i systemowej. Sąd pierwszej instancji nie może więc uznać, jakoby nieuzupełniony brak formalny odnoszący się do pełnomocnika stał się innego rodzaju brakiem (dotyczącym podpisu strony pod skargą), który w dalszym ciągu podlegałby uzupełnieniu.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zdecydowanie należy przychylić się do pierwszej z zaprezentowanych wyżej linii orzeczniczych, a więc przyjąć, że podpisanie skargi przez osobę, która nie może być pełnomocnikiem bądź przez osobę, która nie przedstawiła pełnomocnictwa, pomimo wezwania sądu, stanowi brak formalny w postaci braku podpisu strony, do uzupełnienia którego sąd ma obowiązek wezwać bezpośrednio stronę. Odmienny pogląd w opinii Rzecznika prowadzi do nieważności postępowania z uwagi na wypełnienie przesłanki pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, ale też do pozbawiania strony prawa do sądu.

Ponadto RPO wskazał, że osoba staje się pełnomocnikiem przed sądem administracyjnym dopiero z chwilą wykazania umocowania poprzez złożenie pełnomocnictwa. Jeśli podpisujący skargę nie przedstawi pełnomocnictwa, sąd nie może traktować go jako pełnomocnika, a brak taki stanowi brak formalny – w istocie brak podpisu strony – który należy uzupełnić przez wezwanie strony, a nie przez odrzucenie skargi. Podobnie w sytuacji, gdy skargę podpisała osoba, która w ogóle nie może być pełnomocnikiem, brak formalny polega na braku podpisu strony. Odrzucenie skargi byłoby nieuzasadnione, gdyż rygor ten dotyczy tylko strony lub jej skutecznie ustanowionego pełnomocnika. W ocenie RPO sąd ma więc obowiązek wezwać stronę do podpisania skargi, a nie od razu ją odrzucać.

Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny nie rozpoznały wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich.

5. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.7002.5.2024 z 18 lipca 2025 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miejskiej w sprawie uchwalenia Regulaminu Cmentarzy Komunalnych.

W zaskarżonych postanowieniach Uchwały Rada Miejska ustanowiła obowiązek uzyskania pozwolenia zarządcy cmentarza na budowę lub przebudowę nagrobka oraz wprowadziła szereg postanowień uszczegóławiających ten obowiązek. Jako podstawę prawną do podjęcia zaskarżonego aktu Rada Miasta wskazała: art. 18 ust. 2 pkt 15, art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym oraz art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1999 r. o gospodarce komunalnej.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane postanowienia zostały podjęte z istotnym naruszeniem prawa, ponieważ wykraczają poza ustalenie zasad i trybu korzystania z cmentarza komunalnego jako gminnego obiektu użyteczności publicznej, do uregulowania których właściwe organy gminy (miasta) zostały upoważnione w art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym, brak jest zatem upoważnienia generalnego. Dotyczą one obszaru, który ustawodawca, na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 3 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, powierzył do określenia rozporządzeniem. Ponadto, w systemie prawa brakuje ustawowych upoważnień, które stanowiłyby postawę do ustanawiania przez organy gminy (miasta) obowiązku uzyskania przez dysponentów grobów pozwolenia na budowę nagrobka oraz które stanowiłyby postawę do wydawania takich pozwoleń przez organy gminy (miasta), w tym do przekazania takiej kompetencji zarządcy cmentarza, tym samym brak jest upoważnienia szczegółowego.

W orzecnictwie sądów administracyjnych jednolicie przyjmuje się, że użyte w art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym pojęcie „zasady i tryb korzystania” zawiera w sobie kompetencję organu stanowiącego gminy do formułowania w stosunku do terenów i urządzeń użyteczności publicznej norm i zasad prawidłowego postępowania, ustalania obowiązujących reguł zachowania się oraz określania ustalonego porządku zachowania się. Zdaniem Rzecznika ustanowiony przez Radę Miasta wymóg uzyskania pozwolenia na budowę nagrobka dalece wykracza poza powyższe reguły dotyczące zachowania się względem obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że wymóg ten nie odnosi się korzystania z cmentarza jako obiektu użyteczności publicznej. Nie wyznacza on bowiem reguły dotyczącej zachowania się na cmentarzu, a odnosi się do uprawnień wynikających z tzw. prawa do grobu, które pozostają poza desygnatem słowa „zachowanie się” oraz których rada gminy (miasta) nie może samodzielnie określać, gdyż nie pozwala jej na to art. 40 ust. 2 pkt 4 u.s.g. Wymogu uzyskania pozwolenia na budowę nagrobka nie można też postrzegać jako ustalenie zasad lub trybu korzystania z urządzenia użyteczności publicznej, gdyż nagrobek, co oczywiste, nie stanowi urządzenia takiego rodzaju.

Po drugie – w orzecznictwie sądów administracyjnych jednolicie przyjmuje się, że tzw. prawo do grobu obejmuje prawo do wybudowania (ustawienia, wzniesienia) nagrobka. Rada gminy (miasta) nie może więc limitować uprawnień do wybudowania nagrobka, ponieważ immanentnie jest ono związane z tzw. prawem do grobu. Po trzecie – co do czego także nie ma wątpliwości w judykaturze, prawo do grobu jest dobrem osobistym osób bliskich zmarłego, które regulowane jest przez prawo cywilne i którego, z uwagi na jego charakter oraz inne przedstawione w niniejszej skardze argumenty, nie może modyfikować organ administracji publicznej.

W związku z powyższym w ocenie Rzecznika zaskarżone postanowienia Regulaminu zostały podjęte bez podstawy prawnej, co stanowi istotne naruszenie prawa uzasadniające stwierdzenie ich nieważności. Każde działanie władzy publicznej musi być bowiem oparte na prawie i pozostawać w jego granicach, co wiąże także organy jednostek samorządu terytorialnego w obszarze kompetencji prawotwórczych, które mogą wykonywać wyłącznie na podstawie i granicach upoważnień zawartych w ustawie.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.511.471.2025 z 8 lipca 2025 r. – skarga kasacyjna w sprawie uiszczenia opłaty za brak ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego.

Problem prawny sprowadza się do pytania, czy wezwanie Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego do uiszczenia opłaty za brak obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego podlega jurysdykcji sądów administracyjnych.

Zdaniem Sądu I instancji odpowiedź na to pytanie jest negatywna. W ocenie tego Sądu UFG nie jest organem administracji publicznej, a osoba zobowiązana do zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego może dochodzić ustalenia istnienia lub nieistnienia tego obowiązku przed sądem powszechnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich prezentuje stanowisko odmienne. W ocenie RPO wezwanie do zapłaty opłaty za brak ubezpieczenia OC stanowi decyzję administracyjną, wywołuje skutki prawne względem jednostki na podstawie przepisów prawa, a tym samym podlega właściwości sądów administracyjnych.

O konieczności przyjęcia jednej z tych kwalifikacji świadczy charakter samego obowiązku ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Obowiązek ten ma charakter publicznoprawny, co nie budzi obecnie wątpliwości ani w orzecznictwie, ani w piśmiennictwie. Kwestia ta została jednoznacznie potwierdzona w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 23/99, w którym dokonano rozróżnienia pomiędzy sferą prawa prywatnego, obejmującą umowę ubezpieczenia, a sferą prawa publicznego, do której należy obowiązek jej zawarcia. W ocenie Rzecznika szczególnie istotne jest, że obowiązek ten wynika wprost z ustawy, a nie z czynności cywilnoprawnej. Co więcej, ustawodawca przy jego ustanawianiu zastosował typowe dla prawa publicznego mechanizmy regulacyjne – realizację obowiązku kontrolują organy władzy publicznej, takie jak Policja, organy celne, Straż Graniczna oraz sam UFG.

Naruszenie obowiązku ubezpieczenia skutkuje nałożeniem na posiadacza pojazdu odpowiedzialności, która ma charakter administracyjnoprawny. Przemawia za tym charakter tej odpowiedzialności, cechy sankcji z nią związanej oraz istota postępowania, w którym ta sankcja jest nakładana. Do przypisania odpowiedzialności wystarcza bowiem stwierdzenie faktu niezawarcia umowy ubezpieczenia w sytuacji, gdy taki obowiązek istniał – niezależnie od winy czy okoliczności po stronie zobowiązanego. Jest to zatem odpowiedzialność obiektywna, co wyklucza jej karnoprawny charakter i znacznie ogranicza możliwość traktowania jej jako odpowiedzialności cywilnej.

W ocenie Rzecznika omawiana opłata ma również charakter administracyjnej kary pieniężnej. Przemawia za tym fakt, że spełnia ona wszystkie kryteria przewidziane w art. 189b Kodeksu postępowania administracyjnego. Taka kwalifikacja jest też niezbędna z punktu widzenia spójności systemu nakładania kar pieniężnych, do której dążył ustawodawca, wprowadzając w 2017 r. do k.p.a. Dział IVA regulujący tę materię. Tylko przyjęcie takiej interpretacji pozwala również uniknąć sytuacji, w której odpowiedzialność za brak zawarcia umowy ubezpieczenia miałaby charakter odpowiedzialności absolutnej, nieznajdującej oparcia w konstytucyjnych zasadach państwa prawa, w szczególności w zasadzie zaufania obywatela do państwa oraz w zasadzie bezpieczeństwa prawnego.

W związku z powyższym Rzecznik stoi na stanowisku, że zaskarżone postanowienie Sądu I instancji pozbawiło skarżącego prawa do zaskarżenia aktu wydanego w sferze imperium, a więc działania władczego państwa, które bezpośrednio ingeruje w jego sytuację prawną.

V.511.549.2025 z 5 września 2025 r. – skarga kasacyjna w sprawie uiszczenia opłaty za brak ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego.

Problem prawny niniejszej sprawy sprowadza się do pytania, czy wezwanie Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego do uiszczenia opłaty za brak obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego podlega jurysdykcji sądów administracyjnych.

Zdaniem Sądu I instancji odpowiedź na to pytanie jest negatywna. W ocenie tego sądu UFG nie jest organem administracji publicznej, a osoba zobowiązana do zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego może dochodzić ustalenia istnienia lub nieistnienia tego obowiązku przed sądem powszechnym. Rzecznik Praw Obywatelskich prezentuje stanowisko odmienne. W jego ocenie wezwanie do zapłaty opłaty za brak ubezpieczenia OC stanowi decyzję administracyjną lub przynajmniej akt z zakresu administracji publicznej, który wywołuje skutki prawne względem jednostki na podstawie przepisów prawa, a tym samym podlega właściwości sądów administracyjnych. O konieczności przyjęcia jednej z tych kwalifikacji świadczy charakter samego obowiązku ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Obowiązek ten ma charakter publicznoprawny, co nie budzi obecnie wątpliwości ani w orzecznictwie, ani w piśmiennictwie. Kwestia ta została jednoznacznie potwierdzona w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 23/99, w którym dokonano rozróżnienia pomiędzy sferą prawa prywatnego, obejmującą umowę ubezpieczenia, a sferą prawa publicznego, do której należy obowiązek jej zawarcia. W ocenie Rzecznika szczególnie istotne jest, że obowiązek ten wynika wprost z ustawy, a nie z czynności cywilnoprawnej. Co więcej, ustawodawca przy jego ustanawianiu zastosował typowe dla prawa publicznego mechanizmy regulacyjne – realizację obowiązku kontrolują organy władzy publicznej, takie jak Policja, organy celne, Straż Graniczna oraz sam UFG.

Naruszenie obowiązku ubezpieczenia skutkuje nałożeniem na posiadacza pojazdu odpowiedzialności, która ma charakter administracyjnoprawny. Przemawia za tym charakter tej odpowiedzialności, cechy sankcji z nią związanej oraz istota postępowania, w którym ta sankcja jest nakładana. Do przypisania odpowiedzialności wystarcza bowiem stwierdzenie faktu niezawarcia umowy ubezpieczenia w sytuacji, gdy taki obowiązek istniał – niezależnie od winy czy okoliczności po stronie zobowiązanego. Jest to zatem odpowiedzialność obiektywna, co wyklucza jej karnoprawny charakter i znacznie ogranicza możliwość traktowania jej jako odpowiedzialności cywilnej.

Według Rzecznika omawiana opłata ma również charakter administracyjnej kary pieniężnej. Przemawia za tym fakt, że spełnia ona wszystkie kryteria przewidziane w art. 189b kodeksu postępowania administracyjnego. Taka kwalifikacja jest też niezbędna z punktu widzenia spójności systemu nakładania kar pieniężnych, do której dążył ustawodawca, wprowadzając w 2017 r. do k.p.a. Dział IVA regulujący tę materię. Tylko przyjęcie takiej interpretacji pozwala również uniknąć sytuacji, w której odpowiedzialność za brak zawarcia umowy ubezpieczenia miałaby charakter odpowiedzialności absolutnej, nieznajdującej oparcia w konstytucyjnych zasadach państwa prawa, w szczególności w zasadzie zaufania obywatela do państwa oraz w zasadzie bezpieczeństwa prawnego. W związku z powyższym Rzecznik stoi na stanowisku, że zaskarżone postanowienie sądu I instancji pozbawiło skarżącego prawa do zaskarżenia aktu

wydanego w sferze imperium, a więc działania władczego państwa, które bezpośrednio ingeruje w jego sytuację prawną.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

VII.7202.17.2025 z 27 maja 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie skargi kasacyjnej na decyzję Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w przedmiocie odmowy przyznania płatności rolnych.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 5 czerwca 2025 r., sygn. akt I GSK 1486/22).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu w dniu 5 czerwca 2025 r. na rozprawie w Izbie Gospodarczej skargi kasacyjnej E. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 7 kwietnia 2025 r. w sprawie ze skarg E. na decyzję Dyrektora Podkarpackiego Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w R. z dnia 30 listopada 2021 r. w przedmiocie płatności rolnych postanowił na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej skierować do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące pytanie prejudycjalne dotyczące wykładni przepisów prawa unijnego: „Czy użyty w przepisach art. 4 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich (Dz. Urz. L 95/312 z dnia 23.12.1995 r.) oraz art. 60 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008 (Dz. U. UE. L 2013.347.549) zwrot «korzyści» należy interpretować w ten sposób, że oznacza on nieprzyznanie lub wycofanie całej płatności wynikającej z sektorowego prawodawstwa rolnego, czy wyłącznie tej części płatności, która wynika ze stworzenia sztucznych warunków”. Ponadto zawieszono postępowanie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym.

V.511.510.2019 z 16 kwietnia 2021 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie określenia w podatku od towarów i usług kwoty nadwyżki podatku.

Skarga uwzględniona (wyrok z 20 marca 2025 r., sygn. akt I FSK 1258/21). Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich oraz T. R. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 25 lutego 2021 r. w sprawie ze skargi T. R. na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w W. z dnia 21 stycznia 2020 r. w przedmiocie podatku od towarów i usług za lipiec 2018 r. uchylił zaskarżony wyrok w całości. NSA uchylił też decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w W. z dnia 21 stycznia

2020 r. oraz poprzedzającą ją decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego z dnia 25 czerwca 2019 r. NSA zasądził od Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w W. na rzecz T. R. zwrot kosztów postępowania za obie instancje.

W orzeczeniu podkreślono, że w sprawie nie wystąpił problem korekty rozliczenia w ramach ulgi na złe długi i przekroczenia wyznaczonego terminu. Problem ten nie wystąpił z uwagi na niemożność dochowania terminu z powodu wadliwej implementacji dyrektywy Rady 2006/112/WE w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej – w zakresie statusu dłużnika, który był podatnikiem zarejestrowanym jako podatnik VAT czynny w okresie od 8 sierpnia 2013 r. do 30 maja 2018 r. W przypadku skarżącego dwuletni termin, o którym mowa w art. 89a ust. 2 pkt 5 ustawy o podatku od towarów i usług, upływał z dniem 31 grudnia 2017 r. Zatem do wykreślenia dłużnika z rejestru podatników VAT czynnych doszło już po upływie terminu.

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed sądami administracyjnymi:

V.511.549.2025 z 11 sierpnia 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie skargi na czynność Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego w przedmiocie nałożenia opłaty za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu zakończonym w pierwszej instancji postanowieniem tut. Sądu z dnia 31 lipca 2025 r. (sygn. akt V SA/Wa 1898/25). Postanowienie odrzucało skargę na czynność

Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 12 maja 2025 r. (nr OPL/2022/237401) w przedmiocie nałożenia opłaty za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC.

Jednocześnie Rzecznik wniósł o udostępnienie akt ww. sprawy w Portalu Akt Sądowych Sądów Administracyjnych upoważnionej przez Rzecznika mnie ekspertce prawnej.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.7011.1.2025 z 28 lutego 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie podlegania ubezpieczeniu zdrowotnemu osoby duchownej.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 3 lipca 2025 r., sygn. akt VI SA/Wa 490/25).

Wojewódzki Sąd Administracyjny po rozpoznaniu sprawy ze skargi J. B. na decyzję Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 11 grudnia 2024 r. nr 370/01/2024/Ub uchylił zaskarżoną decyzję.

W okresie objętym Informacją nie przeprowadzono postępowań administracyjnych z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich.

Organy administracji nie wydały decyzji w sprawach z wniosku Rzecznika.

6. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski i pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Trybunału Konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczeń w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

III.7064.436.2025 z 29 lipca 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu ze skargi konstytucyjnej dotyczącej niezgodności art. 17 ust. 5 pkt 2 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie, wyłączającym prawo do świadczenia pielęgnacyjnego osobie obciążonej obowiązkiem alimentacyjnym, jeśli osoba wymagająca opieki pozostaje w związku małżeńskim, nawet gdy jej mąż nie może faktycznie sprawować opieki.

Przedstawiona skarga konstytucyjna dotyczy zbadania zgodności art. 17 ust. 5 pkt 2 lit. a u.s.r. w zakresie, w jakim uniemożliwia nabycie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osobie obciążonej obowiązkiem alimentacyjnym, jeśli osoba wymagająca opieki pozostaje w związku małżeńskim, a mąż ten nie ma faktycznej możliwości sprawowania opieki nad chorym małżonkiem, pomimo nielegitymowania się znacznym stopniem niepełnosprawności z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2, art. 18, art. 69 oraz art. 71 ust. 1 Konstytucji RP.

Z uwagi na charakter i cel świadczenia pielęgnacyjnego przyznawanego nie za samą opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny, ponieważ taka opieka wynika z prawnego oraz moralnego obowiązku, lecz z powodu braku możliwości podjęcia zatrudnienia z uwagi na konieczność sprawowania tej opieki lub za rezygnację z zatrudnienia w celu jej sprawowania, powiązanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego ze spełnieniem formalnego kryterium posiadania znacznego stopnia niepełnosprawności przez współmałżonka osoby wymagającej wsparcia prowadzi do naruszenia prawa rodziny do szczególnej pomocy, o której mowa w art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji RP. Uzależnienie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego dla osób innych niż współmałżonek zobowiązanych do alimentacji faktycznie świadczących opiekę od spełnienia wskazanego formalnego kryterium znacznego stopnia niepełnosprawności przez współmałżonka osoby z niepełnosprawnością powoduje, że ze szczególnej pomocy, o jakiej mowa art. 71 ust.1 zdanie drugie Konstytucji RP wykluczone są rodziny, w których żyją osoby z niepełnosprawnością, a ich faktyczni opiekunowie zmagając się z problemami i zwiększonymi kosztami utrzymania wynikającymi z niepełnosprawności członka rodziny nie są w stanie przedstawić stosownego

orzeczenia. Rodziny takie, z przyczyn od nich niezależnych, nie mogą skorzystać z realnego wsparcia ze strony państwa. Tymczasem z perspektywy takiej rodziny jako całości stan zdrowia poszczególnych jej członków wymagający dodatkowych nakładów finansowych i obniżony status materialny ze względu na brak aktywności zarobkowej z powodu konieczności świadczenia wsparcia powoduje, że aktualizuje się prawo rodziny do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych, a kwestia formalnego orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności współmałżonka osoby wymagającej wsparcia nie powinna mieć rozstrzygającego znaczenia dla uzyskania tej pomocy. Świadczenie pielęgnacyjne jest bowiem instrumentem wspierania rodzin będących w trudnej sytuacji ze względu na konieczność opieki nad członkiem rodziny z niepełnosprawnością.

Biorąc powyższe pod uwagę, zgodnie ze stanowiskiem przekazanym przez Rzecznika, należy uznać, że art. 17 ust. 5 pkt 2 lit. a ustawy w zakresie, w jakim za jedyną przesłankę uprawniającą do świadczenia pielęgnacyjnego przez osoby wskazane w art. 17 ust. 1 pkt 4, inne niż współmałżonek, w sytuacji sprawowania opieki nad osobą z niepełnosprawnością pozostającą w związku małżeńskim, uznaje legitymowanie się orzeczeniem z znacznym stopniu niepełnosprawności przez współmałżonka osoby wymagającej opieki, jest niezgodny z art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji RP.

IV.511.150.2025 z 1 sierpnia 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie ze skargi konstytucyjnej o stwierdzenie, że art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewiduje zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 z w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że regulacja zaskarżalności postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności znajduje się w przepisach Części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 795 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, na postanowienie sądu w przedmiocie klauzuli wykonalności co do zasady przysługuje zażalenie, przy czym bieg terminu dla dłużnika określa art. 795 § 2 k.p.c. Kluczowe znaczenie ma jednak właściwość rzeczowa i instancyjna sądu nadającego klauzulę. Z art. 781 § 1 k.p.c. wynika, że co do zasady klauzulę nadaje sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczyła, natomiast sąd drugiej instancji – dopóki akta znajdują się w tym sądzie. W praktyce, jeśli klauzulę nadaje sąd odwoławczy, zastosowanie znajduje reżim zaskarżalności postanowień sądu drugiej instancji, ukształtowany w art. 394 Kodeksu postępowania cywilnego. Katalog ten ma charakter zamknięty i nie obejmuje postanowień o nadaniu klauzuli wykonalności, co potwierdza utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Pomimo istotnych nowelizacji systemu zażaleń ustawodawca nie przewidział zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydane przez sąd

drugiej instancji. W konsekwencji strona, wobec której takie postanowienie zapadnie, pozbawiona jest środka odwoławczego, podczas gdy w analogicznej sytuacji przed sądem pierwszej instancji środek ten przysługuje.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich mamy do czynienia z pominięciem ustawodawczym polegającym na nieuzasadnionym zawężeniu zakresu zastosowania normy art. 394 § 11 k.p.c. Pominięcie to dotyczy rozstrzygnięć wpadkowych sądu drugiej instancji i powoduje brak możliwości realizacji prawa do zaskarżenia w istotnym segmencie postępowania. Trybunał Konstytucyjny dopuszcza kontrolę konstytucyjności także w perspektywie braku unormowań, jeżeli luka narusza konstytucyjne prawa i wolności lub standard rzetelnej procedury. Rzecznik wskazuje, że podobny problem został już dostrzeżony przez Trybunał w wyroku z dnia 8 maja 2024 r. (sygn. SK 59/21), gdzie stwierdzono niekonstytucyjność pominięcia dotyczącego zaskarżalności postanowień w przedmiocie zwolnienia od opłaty od apelacji.

Rzecznik podkreślił, że choć postanowienie o klauzuli wykonalności ma charakter incydentalny względem rozstrzygnięcia co do istoty, to jego znaczenie procesowe i materialne jest doniosłe. Otwarcie drogi egzekucyjnej stanowi element funkcjonalnie związany z prawem do sądu: ochrona zapewniana przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i standard rzetelnej procedury obejmują – obok prawa do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia – realną możliwość jego wykonania. Brak środka zaskarżenia wobec postanowienia sądu odwoławczego w przedmiocie klauzuli ingeruje w prawo do środka odwoławczego i – jako wyjątek od zasady zaskarżalności spraw incydentalnych – powinien być oceniany przez pryzmat art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Rzecznik wskazał, że ograniczenie to nie spełnia wymogów konieczności, proporcjonalności i nienaruszania istoty prawa: nie służy ono w sposób racjonalny usprawnieniu postępowania, skoro analogiczne rozstrzygnięcia klauzulowe wydawane przez sąd pierwszej instancji są zaskarżalne i rozpoznawane w trybie „poziomym”, bez istotnego uszczerbku dla ekonomii procesowej.

Dodatkowo Rzecznik zaakcentował aspekt równościowy. Obecne brzmienie przepisów prowadzi do zróżnicowania sytuacji stron pozostających w porównywalnym położeniu procesowym (wierzyciel/dłużnik w postępowaniu klauzulowym), według kryterium przypadkowego i zewnętrznego wobec celu regulacji, jakim jest miejsce znajdowania się akt sprawy w chwili wnioskowania o klauzulę. W efekcie jedynie część stron uzyskuje gwarancję kontroli instancyjnej, a inne – w tożsamym typie rozstrzygnięcia – są jej pozbawione. Kryterium to nie pozostaje w racjonalnym związku ani z celem, ani z treścią regulacji, nie wynika też z konstytucyjnie istotnych wartości, które mogłyby uzasadniać odstępstwo od zasady równego traktowania. O ile względy szybkości i sprawności postępowania uzasadniają pozostawienie nadawania klauzuli w sądzie dysponującym aktami, o tyle nie uzasadniają one całkowitego wyłączenia zaskarżalności, zwłaszcza że

ustawodawca dysponuje instrumentarium „zażaleń poziomych” pozwalających na kontrolę w obrębie tego samego sądu drugiej instancji w innym składzie. W konsekwencji Rzecznik uznał, że art. 394 § 11 k.p.c. w zakresie nieuwzględniającym postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności w katalogu zaskarżalnych orzeczeń, narusza standard sprawiedliwości proceduralnej wynikający z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, prawo do zaskarżenia z art. 78 Konstytucji RP oraz zasadę równości z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Skutkiem tej regulacji jest arbitralne i nieproporcjonalne ograniczenie prawa do środka odwoławczego w rozstrzygnięciu, które przesądza o możliwości przymusowego wyegzekwowania orzeczenia.

IV.7005.6.2025 z 1 sierpnia 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją RP przepisów ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich zakwestionował przed Trybunałem Konstytucyjnym konstytucyjność art. 4 ustawy zmieniającej ustawę o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, wskazując na jego ingerencję w prawa majątkowe dzierżawców oraz naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa.

Sprawa została wniesiona w związku ze skargą konstytucyjną spółki prowadzącej wielkotowarową działalność rolniczą, która od 1993 r. dzierżawiła grunty z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, a wskutek kolejnych aneksów areał był stopniowo redukowany. Kluczowa ingerencja nastąpiła po wejściu w życie ustawy zmieniającej: w 2012 r. zawarto aneks nr 20, który – w trybie przewidzianym w art. 4 – wyłączył z dzierżawy 30 proc. użytków rolnych. Z uwagi na związanie płatnościami unijnymi strony uzgodniły późniejszy termin wydania gruntów, jednak spółka terenów nie wydała, a Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa naliczył wynagrodzenie za bezumowne korzystanie. Powództwa spółki o stwierdzenie nieważności aneksu i utrzymanie dotychczasowego stosunku dzierżawy zostały prawomocnie oddalone.

Na tym tle wniesiono skargę konstytucyjną, w której podniesiono, że sam mechanizm „wyłączeń trzydziestoprocentowych” naruszył prawa majątkowe dzierżawcy, zasadę proporcjonalności, równej ochrony praw majątkowych, zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego oraz wolność działalności gospodarczej.

W ujęciu konstytucyjnym Rzecznik ocenił, że art. 4 wkracza w sferę „innych praw majątkowych” chronionych w art. 64 Konstytucji RP, ponieważ de facto wymuszał zmianę trwających umów przez redukcję przedmiotu dzierżawy o jedną trzecią. Dobrowolność tej zmiany miała charakter iluzoryczny: odmowa przyjęcia „propozycji” wyłączeń wiązała się z utratą kluczowych gwarancji stabilności – pierwszeństwa nabycia i możliwości bezprzetargowego przedłużenia

dzierżawy – co dla dużych gospodarstw oznaczało realne ryzyko zakończenia działalności po upływie terminu umowy. Jednocześnie ustawodawca pozostawił Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa, a obecnie – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pełną swobodę co do wyboru działek podlegających wyłączeniu, bez jakichkolwiek ustawowych kryteriów i bez narzędzi negocjacyjnych po stronie dzierżawcy, a także nie przewidział rekompensat za straty czy niezamortyzowane nakłady, ograniczając się do arytmetycznego zmniejszenia czynszu. W teście proporcjonalności środek ten nie spełnia warunku konieczności ani odpowiedniej równowagi: cele deklarowane w 2011 r. – przyspieszenie prywatyzacji i wsparcie gospodarstw rodzinnych – można było realizować łagodniejszymi instrumentami (choćby kontraktowym trybem wyłączeń stosowanym dotąd do 20 proc. areału), a po wejściu w życie moratorium sprzedażowego sam „ekwiwalent” w postaci uprawnienia do zakupu okazał się iluzoryczny. Dodatkowo judykatura przesądziła, że art. 4 ust. 7 nie tworzy roszczenia o zawarcie umowy sprzedaży, co w połączeniu z wstrzymaniem sprzedaży obnażyło pozorność ustawowej obietnicy.

Rzecznik zaakcentował również naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego prawa. Dzierżawcy, którzy przez lata prowadzili na państwowych gruntach stabilną produkcję, inwestowali, zatrudniali i kształtowali ład rolny zgodnie z obowiązującymi regułami, nie mogli przewidzieć, że w toku wykonywania wieloletnich umów państwo wprowadzi rozwiązanie, które pod groźbą utraty kluczowych uprawnień wymusi tak daleką ingerencję w ich kontrakty, a następnie wycofa się z fundamentalnej przesłanki ustawowej obietnicy – możliwości nabycia gruntów. Taki zabieg, polegający na najpierw wymuszeniu zgody, a potem pozbawieniu realnych korzyści, narusza lojalność państwa wobec obywatela i pewność prawa.

Niezależnie od powyższego, zakwestionowana regulacja prowadzi do nierównego traktowania dzierżawców z tej samej kategorii. Ochrona praw majątkowych została zróżnicowana według historycznej treści umów: w jednych przypadkach wyłączenia pozostały fakultatywne i poddane praktyce uzgodnień, w innych – stały się obligatoryjną propozycją bez realnej możliwości negocjacji, a ustawodawca nie uwzględnił wcześniejszych, umownych redukcji areału. W efekcie identyczni adresaci norm doświadczali nieproporcjonalnego obciążenia, czego jaskrawym przykładem jest sytuacja skarżącej, u której łączne ubytki przekroczyły 40 proc. pierwotnego areału.

Wreszcie, ingerencja ustawowa ograniczyła wolność działalności gospodarczej chronioną w art. 22 w zw. z art. 20 Konstytucji RP. Redukcja skali przedsiębiorstwa rolnego, arbitralność doboru wyłączanych działek, utrata przywilejów zapewniających ciągłość działalności i brak realnego „wyjścia w górę” przez zakup pozostałych gruntów istotnie naruszyły swobodę wykonywania działalności, bez wykazania, że tak daleko idąca ingerencja była jedynym i koniecznym środkiem realizacji ważnego interesu publicznego.

II.510.925.2025 z 6 sierpnia 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego, dotyczącego obligatoryjnego przepadku pojazdu mechanicznego w razie skazania za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło zawiadomienie Prezesa Trybunału Konstytucyjnego o wszczęciu postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego o to, czy przepisy art. 178a § 5 k.k. w zw. z art. 44b § 1 k.k. w zakresie, w jakim przewidują obligatoryjny przepadek pojazdu mechanicznego stanowiącego jego wyłączną własność od sprawcy przestępstwa z art. 178a § 1 k.k. popełnionego w określonym w tym przepisie stanie nietrzeźwości są zgodne z przepisami Konstytucji.

W. P. stanął przed pytającym Sądem pod zarzutem popełnienia przestępstwa polegającego na tym, że prowadził samochód w stanie nietrzeźwości.

Okoliczności wskazują, że przeciwko oskarżonemu może być orzeczony przepadek samochodu, ponieważ pojazd ten stanowi jego wyłączną własność oraz nie został uszkodzony w jakimikolwiek stopniu ani utracony przez sprawcę, nie został także zbyty w jakiejkolwiek formie, pozostaje zabezpieczony na podstawie postanowienia prokuratora Prokuratury Rejonowej.

Pytający Sąd wskazał, że użycie przez ustawodawcę sformułowania „orzeka” przesądza, że w przypadku zaktualizowania się przesłanek wymienionych w art. 178a § 5 k.k. w zw. z art. 44b § 1 k.k., zastosowanie przez sąd określonego tam środka karnego jest obligatoryjne. Pytanie co do zgodności z Konstytucją RP przywołanych w sentencji przepisów rodzi również, w ocenie pytającego sądu, posłużenie się w przepisie art. 178a § 5 k.k. sformułowaniem wysoce niejasnym mającym umożliwiać odstępianie od orzeczenia przepadku. Z tego przepisu wynika, że orzeczenie przepadku jest - we wskazanych tam okolicznościach związanych z wysokim poziomem upojenia sprawcy - obowiązkowe, chyba że „zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami”, który pozwoli na odstępianie od orzeczenia przepadku.

Zdaniem pytającego Sądu, jeżeli uznać, że przepisy art. 178a § 5 k.k. w zw. z art. 44b § 1 k.k. przewidują stosowanie obligatoryjnie przepadku pojazdu mechanicznego za każdym razem, kiedy wystąpią okoliczności opisane w przepisie art. 178a § 5 k.k. ograniczające się do oznaczonego stężenia alkoholu w organizmie sprawcy, to trzeba stwierdzić, że sąd orzekający praktycznie nie ma pola manewru i musi orzec wskazany środek. Możliwość odstępiania od wymierzenia przepadku ograniczona jest do nielicznych przypadków, ma charakter iluzoryczny i nie ma to wpływu na zamiar ustawodawcy, którym było wymierzenie środka karnego w określonym wymiarze sprawcy enumeratywnie wymienionych czynów.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich instytucja przepadku pojazdu mechanicznego lub jego równowartości, przewidziana w art. 44b k.k. i orzekana obligatoryjnie na podstawie art. 178a § 5 k.k., jest obarczona istotną wadą

prawną. Wynika ona z pozbawienia sądu konstytucyjnie gwarantowanej swobody orzeczniczej, która jest niezbędna do indywidualizacji sankcji w oparciu o okoliczności sprawy i cechy sprawcy.

Rzecznik zauważa, że środek ten w praktyce ma charakter kary majątkowej, której dolegliwość zależy od wartości pojazdu, a nie od stopnia zawinienia czy sytuacji majątkowej sprawcy. Może to prowadzić do rażącej nieproporcjonalności – ten sam czyn popełniony przy użyciu pojazdu o znacznej wartości skutkuje obowiązkiem zapłaty kilkuset tysięcy złotych, niezależnie od wagi zdarzenia drogowego, stopnia winy czy możliwości zarobkowych sprawcy. Wartość pojazdu jest przy tym okolicznością irrelevantną z punktu widzenia przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji.

Rzecznik dodatkowo zauważył, że Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecnictwie niejednokrotnie podkreślał, że prawo do sądu obejmuje niezależność i niezawisłość sędziów oraz zakaz automatycznego wymierzania sankcji, w których ustawodawca przesądza o jedynym możliwym rozstrzygnięciu. Takie rozwiązania ograniczają kompetencję sądu do roli organu ustalającego wyłącznie fakty i przypisującego winę, pozbawiając go możliwości dostosowania sankcji do okoliczności konkretnej sprawy.

Ponadto w opinii Rzecznika nadmierne eksponowanie prewencji ogólnej w sensie odstrasżającym jest cechą systemów niedemokratycznych. W demokratycznym państwie prawnym odstrasżanie może być jedynie elementem pomocniczym, a nie główną racją wymiaru sprawiedliwości. Ustawodawca, uzasadniając obligatoryjny przepadek prewencją generalną, w istocie dopuścił się przedmiotowego traktowania jednostki i naruszył zasadę winy wynikającą z art. 42 ust. 1 i ust. 3 Konstytucji RP oraz zasady sprawiedliwości społecznej.

W konsekwencji, zdaniem Rzecznika, mechanizm obligatoryjnego przepadku z art. 44b k.k. w powiązaniu z art. 178a § 5 k.k. należy ocenić jako niezgodny z konstytucyjnymi standardami, w szczególności z prawem do sądu, zasadą winy oraz zasadą proporcjonalności w wymiarze kary.

V.7204.49.2025 z 19 sierpnia 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej uchybienia obowiązкови segregacji odpadów komunalnych.

Trybunał Konstytucyjny wszczął postępowanie ze skargi konstytucyjnej (sygn. SK 66/25) Spółdzielni Mieszkaniowej na przepisy ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, dotyczące opłaty podwyższonej za uchybienie obowiązкови segregacji odpadów komunalnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w tym postępowaniu i przedstawił stanowisko, że „art. 6ka ust. 3 w związku z art. 6ka ust. 1 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach - rozumiany w ten sposób, że przewiduje obowiązek nałożenia w drodze decyzji opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi z zastosowaniem stawki opłaty podwyższonej, o której mowa w art. 6k ust. 3 tej ustawy, niezależnie

od okoliczności uchybienia obowiązku segregacji odpadów komunalnych - jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP”.

W opinii RPO dla oceny postawionych w skardze konstytucyjnej inicjującej niniejsze postępowanie zarzutów istotne znaczenie ma określenie charakteru opłaty podwyższonej za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Przede wszystkim odpowiedzi wymaga pytanie, czy opłatę podwyższoną można uznać za daninę publiczną.

Przyjmując utrwalone w doktrynie ujęcie daniny publicznej, opłacie podwyższonej, o której mowa w art. 6ka ust. 3 u.c.p.g. nie można zdaniem Rzecznika przypisać charakteru daniny publicznej. Uznać ją należy natomiast za sankcję pieniężną. Za uznaniem takiego charakteru opłaty podwyższonej przemawia w pierwszej kolejności to, że stawki opłaty podwyższonej (i w konsekwencji również sama opłata) – w przeciwieństwie do stawek opłaty, podstawowej – są w aktualnym stanie prawnym oderwane od ustawowych wytycznych dotyczących określania wysokości stawek, zawartych w art. 6k ust. 2 u.c.p.g., w szczególności kosztów funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi. O ile w stanie prawnym obowiązującym przed 6 września 2019 r. ustawodawca przewidywał jedynie górną granicę stawki opłaty w przypadku zaniechania selektywnego zbierania odpadów komunalnych, o tyle aktualnie, w odniesieniu do stawki podwyższonej, określa on także minimalną jej wysokość.

Wobec wprowadzenia obowiązku segregacji odpadów i braku możliwości zadeklarowania zbierania odpadów w sposób nieselektywny, gminy pozbawione zostały narzędzia, za pomocą którego mogłyby dokonać kalkulacji stawki podwyższonej. Potwierdza to fakt, że na gruncie obowiązujących przepisów, podstawą do nałożenia opłaty podwyższonej jest nawet incydentalne i jednorazowe naruszenie obowiązku segregacji odpadów (bez znaczenia dla jej nałożenia pozostaje też relacja stwierdzenia uchybienia obowiązku segregacji i częstotliwości odbioru odpadów komunalnych). Musi to być źródłem przypadków obciążania niektórych posiadaczy opłatami oczywiście nieproporcjonalnymi w stosunku do kosztów zagospodarowania odpadów. Gdyby opłatę podwyższoną uznawać za daninę publiczną, wzbudzałaby ona zasadnicze wątpliwości w kontekście prawa unijnego.

Projektodawca art. 6ka wskazał wprost, że w przepisach ustawy dodano art. 6ka, który wprowadza odpowiednio sankcje za nieprzestrzeganie przepisu dotyczącego obowiązku selektywnego zbierania odpadów komunalnych.

Dwukrotnie wyższa opłata za niesegregowanie odpadów ma na celu zachęcenie mieszkańców do prawidłowego, selektywnego zbierania odpadów komunalnych, a często w ogóle do podjęcia wysiłku selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Przeprowadzone ankiety, sygnały płynące od mieszkańców oraz od zarządców nieruchomości jednoznacznie wskazują kryterium cenowe jako najbardziej skuteczną metodę zachęty do prowadzenia selektywnej zbiórki

odpadów przez mieszkańców. Świadomość ekologiczna jest w ocenie Rzecznika niewystarczającym powodem do proekologicznych zachowań w tym zakresie. Proponowana zmiana zakłada, że niedopełnienie przez właściciela nieruchomości obowiązku selektywnego zbierania odpadów komunalnych zgodnie z wymaganiami określonymi w regulaminie będzie skutkowało zgłoszeniem tego faktu przez podmiot odbierający odpady komunalne do gminy, która w drodze decyzji nałoży na właściciela danej nieruchomości wyższą stawkę opłaty za odbiór odpadów komunalnych za miesiąc lub miesiące, w których nastąpiło naruszenie obowiązku ustawowego.

Według Rzecznika nie powinno budzić wątpliwości, że ustawodawca był uprawniony do wprowadzenia sankcji finansowej w postaci opłaty podwyższonej za uchybienie przez właścicieli nieruchomości obowiązkowi selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Tego rodzaju ograniczenie własności uzasadnione jest koniecznością ochrony konstytucyjnie chronionej wartości, jaką jest środowisko. Na gruncie niniejszej sprawy, kluczowym dla oceny kwestionowanych w skardze konstytucyjnej przepisów u.c.p.g. jest to, czy ograniczenie własności, którego są źródłem, spełnia konstytucyjny wymóg proporcjonalności. Charakter opłaty podwyższonej za gospodarowanie odpadami komunalnymi, wynikający z obecnego kształtu przepisów u.c.p.g., tj. charakter kary pieniężnej, implikuje przy tym odniesienie do zasad i procesu jej nakładania wymogów określonych w orzecznictwie trybunalskim dla podobnych sankcji pieniężnych.

Konfrontując te wymogi z konstrukcją opłaty podwyższonej, jaka wynika z u.c.p.g., nade wszystko z tym, że jej wymierzenie następuje bezwzględnie i „wykazanie choćby jednego przypadku nieprzestrzegania przyjętej zasady segregacji odpadów pociąga za sobą obowiązek nałożenia na podmiot zainteresowany opłaty w stawce właściwej dla nieselektywnego zbierania odpadów, dojść należy do wniosku, że konstrukcja omawianej opłaty nie czyni dość co najmniej wymogowi odnoszącemu się do uwzględniania przy wymierzaniu sankcji pieniężnej okoliczności, w jakich doszło do uchybienia obowiązkowi przez „sprawcę” oraz wymogowi umożliwienia miarkowania kary lub ekskulacji. W takich warunkach, przepisy przewidujące jej nakładanie (art. 6ka ust. 3 w zw. z art. 6ka ust. 1 u.c.p.g.) według Rzecznika ocenić należy za niezgodne z art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

III.7064.352.2025 z 27 sierpnia 2025 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej ograniczenia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego dla osób zobowiązanych do alimentacji w dalszej kolejności wobec osoby wymagającej opieki, gdy osoby zobowiązane w pierwszej kolejności nie legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Skarga konstytucyjna dotyczy art. 17 ust. 1a pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych (w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2023 r.). Przepis ten

uniemożliwia przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego osobom sprawującym opiekę nad osobą z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności (lub dzieckiem z orzeczeniem o niepełnosprawności wymagającym stałej opieki, rehabilitacji i wsparcia w edukacji), jeżeli opiekun nie jest spokrewniony w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki. Problem powstaje w sytuacji, gdy osoby najbliższe, formalnie zobowiązane w pierwszej kolejności do alimentacji, nie posiadają orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, lecz z obiektywnych przyczyn nie są w stanie realnie i efektywnie sprawować opieki nad osobą wymagającą wsparcia.

Na gruncie sprawy będącej przedmiotem skargi konstytucyjnej wnucze (niespokrewnionej w pierwszym stopniu z osobą, nad którą jest sprawowana opieka) prawo do świadczenia pielęgnacyjnego mogłoby – przy spełnieniu innych warunków ustawowych – przysługiwać wyłącznie wtedy, gdyby dzieci babci (osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą wsparcia) legitymowały się orzeczeniami o znacznym stopniu niepełnosprawności.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich samo kryterium orzeczonego znacznego stopnia niepełnosprawności spokrewnionego w pierwszym stopniu potencjalnego opiekuna osoby z niepełnosprawnością, samodzielnie, tj. bez odniesienia do sytuacji faktycznej i zindywidualizowanych okoliczności, nie może być uznane za kryterium zobiektywizowane i konkretne w aspekcie możliwości wypełnienia warunku rezygnacji z zatrudnienia w związku z podjęciem się opieki, a także w kontekście przesunięcia uprawnienia do świadczenia pielęgnacyjnego na osoby spokrewnione w dalszej kolejności.

Co więcej, kryterium to zestawione z innymi przepisami ustawy, nie realizuje należycie celów i zadań określonych w art. 17 u.ś.r. Z treści art. 17 ust. 1 wynika, że celem świadczenia pielęgnacyjnego jest zapewnienie materialnego wsparcia osobom, które rezygnują z zatrudnienia lub go nie podejmują w związku z koniecznością opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny, wobec którego spoczywa na nich potencjalny obowiązek alimentacyjny.

Orzecznictwo sądów administracyjnych i Trybunału Konstytucyjnego jednoznacznie potwierdza, że świadczenie pielęgnacyjne pełni funkcję kompensacyjną. Po pierwsze, stanowi częściową rekompensatę strat finansowych opiekuna spowodowanych koniecznością rezygnacji z aktywności zawodowej. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 20 kwietnia 2017 r. (I OSK 3269/15) podkreślił, że świadczenie to „ma zastąpić dochód wynikający ze świadczenia pracy, której nie może podjąć osoba pielęgnująca”. Podobnie uchwała siedmiu sędziów NSA z 11 grudnia 2012 r. (I OPS 5/12) wskazała, że świadczenie to jest formą finansowej rekompensaty uzupełnionej o opłacanie składek emerytalno-rentowych.

Po drugie, jak konsekwentnie podkreśla Trybunał Konstytucyjny, świadczenie pielęgnacyjne służy nie tylko samemu opiekunowi, lecz całej rodzinie, w szczególności zaś osobie z niepełnosprawnością. W wyroku z 18 listopada 2014 r.

(SK 7/11) Trybunał wskazał, że jego zasadniczym celem jest „częściowe pokrycie wydatków ponoszonych przez rodzinę w związku z koniecznością zapewnienia opieki i pielęgnacji”. Podobnie w wyroku z 21 października 2014 r. (K 38/13) stwierdzono, iż świadczenia opiekuńcze mają charakter rekompensacyjny i stanowią formę pomocy zarówno dla opiekuna, jak i dla osoby wymagającej wsparcia, która jest ich faktycznym beneficjentem. Już w wyroku z 19 listopada 1996 r. (K 7/95) Trybunał podkreślał, że współczesny system zabezpieczenia społecznego musi odpowiadać usprawiedliwionym potrzebom osób, które utraciły zdolność do pracy lub zostały obciążone nadmiernymi kosztami utrzymania rodziny.

Regulacje ustawowe dotyczące dostępu do świadczenia pielęgnacyjnego powinny stanowić, w ramach systemu zabezpieczenia społecznego, instrumentarium gwarantujące osobom potrzebującym zaspokojenie niezbędnych potrzeb. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, iż „nałożony na ustawodawcę obowiązek urzeczywistnienia wyrażonych w Konstytucji RP gwarancji socjalnych w drodze stosownych regulacji normatywnych nie oznacza obowiązku maksymalnej rozbudowy systemu świadczeń. Obowiązek ten musi być natomiast rozumiany jako nakaz urzeczywistnienia poprzez regulacje ustawowe treści prawa konstytucyjnego w taki sposób, aby z jednej strony uwzględniało istniejące potrzeby, z drugiej możliwości ich zaspokojenia.

VII.7037.137.2024 z 4 września 2025 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją przepisów Karty Nauczyciela, do której Rzecznik zgłosił udział w dniu 12 listopada 2024 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił stanowisko w sprawie konstytucyjności art. 85t ustawy – Karta Nauczyciela, wskazując, że regulacje te prowadzą do nadmiernej ingerencji w konstytucyjne wolności i prawa nauczycieli. W ocenie Rzecznika przepisy przewidujące obligatoryjne zawieszenie w czynnościach w przypadku wszczęcia postępowania karnego lub dyscyplinarnego dotyczącego czynu naruszającego prawa i dobro dziecka, przy braku ustawowych definicji tych pojęć, są zbyt nieprecyzyjne i dają organom szeroką swobodę interpretacyjną. W konsekwencji zawieszenie ma charakter automatyczny, może być stosowane już na podstawie niekompletnych lub wadliwych wniosków rzecznika dyscyplinarnego i wywołuje poważne skutki materialne oraz reputacyjne dla nauczyciela, nawet w sytuacji, gdy zarzuty nie znajdują potwierdzenia. Rzecznik zauważył również, że takie rozwiązanie narusza wolność wykonywania zawodu chronioną w art. 65 ust. 1 Konstytucji RP. Zawieszenie, które z założenia miało stanowić środek tymczasowy służący ochronie uczniów, w praktyce staje się dolegliwą sankcją – ogranicza możliwość pracy i zarobkowania, obniża wynagrodzenie, a także podważa reputację i zaufanie do nauczyciela. Równocześnie przepisy nie przewidują realnych gwarancji weryfikacji zasadności

tego środka ani nie zapewniają nauczycielowi prawa do czynnego udziału w postępowaniu odwoławczym.

Kolejnym problemem, na który wskazuje Rzecznik, jest brak ograniczenia czasowego zawieszenia w sytuacji, gdy postępowanie karne lub dyscyplinarne nadal się toczy. Formalny sześciomiesięczny limit zostaje uchylony, co w praktyce pozwala na wieloletnie odsunięcie nauczyciela od pracy bez możliwości skutecznego zakwestionowania tego stanu rzeczy. Rzecznik przypomina, że w praktyce postępowania dyscyplinarne toczą się latami, a nauczyciele nie dysponują narzędziami do przeciwdziałania przewlekłości. Takie ukształtowanie procedury stanowi, zdaniem RPO, nieproporcjonalną ingerencję w wolność pracy.

Rzecznik wskazał na brak poszanowania prawa do obrony w procedurze odwoławczej. Zgodnie z art. 85t ust. 6 i 10 Karty Nauczyciela, odwołania i zażalenia na decyzję o zawieszeniu rozpoznawane są na posiedzeniach niejawnych przez komisje dyscyplinarne, bez udziału obwinionego lub jego obrońcy. Oznacza to, że nauczyciel pozbawiony jest możliwości osobistego przedstawienia wyjaśnień, zadawania pytań czy zgłaszania wniosków dowodowych. W ocenie RPO takie uregulowanie narusza art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, który gwarantuje prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania, a który – zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego – stosuje się odpowiednio także do postępowań dyscyplinarnych, mających charakter represyjny.

V.510.105.2025 z 26 września 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zasad przedawnienia karalności deliktów administracyjnych w pandemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił stanowisko, zgodnie z którym art. 31za ust. 1 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych – rozumiany w ten sposób, że odnosi się on także do biegu terminów przedawnienia karalności deliktów administracyjnych – jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP.

Problemem konstytucyjnym w sprawie jest dopuszczalność uzależnienia biegu terminu przedawnienia karalności deliktów administracyjnych, za które kary wymierza Komisja Nadzoru Finansowego od – po pierwsze wprowadzenia lub zniesienia mocą rozporządzenia Ministra Zdrowia stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii; po drugie – od wydania albo zaniechania wydania przez Komisję decyzji załatwiającej sprawę, dokonania czynności, wydania decyzji lub postanowienia kończącego postępowanie w sprawie albo wniesienia sprzeciwu.

W ocenie RPO ustawodawca był uprawniony do wydłużenia terminu przedawnienia karalności deliktów administracyjnych, za których popełnienie kary wymierza KNF. Niemniej forma, w jakiej tego dokonał, musi być uznana za

naruszającą art. 2 Konstytucji RP – głównie wynikającą z niego zasadę ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego.

Naruszenie tych zasad przez art. 31za ust. 1 uCOVID wynika z faktu, że przewidując wstrzymanie biegu terminu przedawnienia do określenia ram czasowych owego wstrzymania, odsyła on w pierwszej kolejności („w przypadku ogłoszenia zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii bieg terminów [...] nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu do dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii”) do wydawanych w oparciu o art. 46 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (aktualny tj. Dz.U. z 2024 r. poz. 924 ze zm.) rozporządzeń Ministra Zdrowia, a w drugiej kolejności uzależnia ich bieg (w okresie stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii) od dyskrekcji organu – Komisji Nadzoru Finansowego („chyba że Komisja Nadzoru Finansowego wyda decyzję załatwiającą sprawę, dokona czynności, wyda decyzję lub postanowienie kończące postępowanie w sprawie albo wniesie sprzeciw”). W konsekwencji adresat normy wynikającej z art. 31za ust. 1 uCOVID nie jest w stanie na jej podstawie określić (przewidzieć) ram czasowych swojej odpowiedzialności.

IV.7002.24.2025 z 28 września 2025 – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją RP przepisów ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich zakwestionował przed Trybunałem Konstytucyjnym konstytucyjność art. 4 ustawy zmieniającej ustawę o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, wskazując na jego ingerencję w prawa majątkowe dzierżawców oraz naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa.

Sprawa została wniesiona w związku ze skargą konstytucyjną spółki prowadzącej wielkotowarową działalność rolniczą, która od 1994 r. dzierżawiła grunty z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa na podstawie umowy zawartej z Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa (obecnie – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa). W kolejnych latach umowa była wielokrotnie aneksowana, a powierzchnia dzierżawionych gruntów stopniowo ulegała zmniejszeniu. Kluczowa ingerencja nastąpiła po wejściu w życie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa – w 2012 r. strony zawarły aneks nr 20, który – w trybie określonym w art. 4 ustawy zmieniającej – wyłączył z dzierżawy 30 proc. użytków rolnych. Z uwagi na związanie płatnościami unijnymi strony uzgodniły późniejszy termin wydania gruntów, jednak spółka terenów nie wydała, a Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa naliczył wynagrodzenie za bezumowne korzystanie. Powództwa spółki

o stwierdzenie nieważności aneksu oraz utrzymanie dotychczasowego stosunku dzierżawy zostały prawomocnie oddalone.

Na tym tle wniesiono skargę konstytucyjną, w której podniesiono, że sam mechanizm „wyłączeń trzydziestoprocentowych” naruszył prawa majątkowe dzierżawcy, zasadę proporcjonalności, równej ochrony praw majątkowych, zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego oraz wolność działalności gospodarczej.

W ujęciu konstytucyjnym Rzecznik ocenia, że art. 4 wkracza w sferę „innych praw majątkowych” chronionych w art. 64 Konstytucji, ponieważ de facto wymuszał zmianę trwających umów przez redukcję przedmiotu dzierżawy o jedną trzecią. Dobrowolność tej zmiany miała charakter iluzoryczny: odmowa przyjęcia „propozycji” wyłączeń wiązała się z utratą kluczowych gwarancji stabilności – pierwszeństwa nabycia i możliwości bezprzetargowego przedłużenia dzierżawy – co dla dużych gospodarstw oznaczało realne ryzyko zakończenia działalności po upływie terminu umowy.

Jednocześnie ustawodawca pozostawił Agencja Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa, a obecnie – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pełną swobodę co do wyboru działek podlegających wyłączeniu, bez jakichkolwiek ustawowych kryteriów i bez narzędzi negocjacyjnych po stronie dzierżawcy, a także nie przewidział rekompensat za straty czy niezamortyzowane nakłady, ograniczając się do arytmetycznego zmniejszenia czynszu. W teście proporcjonalności środek ten nie spełnia warunku konieczności ani odpowiedniej równowagi: cele deklarowane w 2011 r. – przyspieszenie prywatyzacji i wsparcie gospodarstw rodzinnych – można było realizować łagodniejszymi instrumentami (choćby kontraktowym trybem wyłączeń stosowanym dotąd do 20% areału), a po wejściu w życie moratorium sprzedażowego sam „ekwiwalent” w postaci uprawnienia do zakupu okazał się iluzoryczny. Dodatkowo judykatura przesądziła, że art. 4 ust. 7 nie tworzy roszczenia o zawarcie umowy sprzedaży, co w połączeniu z wstrzymaniem sprzedaży obnażyło pozorność ustawowej obietnicy.

Rzecznik zaakcentował również naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego prawa. Dzierżawcy, którzy przez lata prowadzili na państwowych gruntach stabilną produkcję, inwestowali, zatrudniali i kształtowali ład rolny zgodnie z obowiązującymi regułami, nie mogli przewidzieć, że w toku wykonywania wieloletnich umów państwo wprowadzi rozwiązanie, które pod groźbą utraty kluczowych uprawnień wymusi tak daleką ingerencję w ich kontrakty, a następnie wycofa się z fundamentalnej przesłanki ustawowej obietnicy – możliwości nabycia gruntów. Taki zabieg, polegający na najpierw wymuszeniu zgody, a potem pozbawieniu realnych korzyści, narusza lojalność państwa wobec obywatela i pewność prawa.

Niezależnie od powyższego, zakwestionowana regulacja prowadzi do nierównego traktowania dzierżawców z tej samej kategorii. Ochrona praw majątkowych została zróżnicowana według historycznej treści umów: w jednych przypadkach

wyłączenia pozostały fakultatywne i poddane praktyce uzgodnień, w innych – stały się obligatoryjną propozycją bez realnej możliwości negocjacji, a ustawodawca nie uwzględnił wcześniejszych, umownych redukcji areału. W efekcie identyczni adresaci norm doświadczali nieproporcjonalnego obciążenia, czego jaskrawym przykładem jest sytuacja skarżącej, u której łączne ubytki przekroczyły 40 proc. pierwotnego areału.

Wreszcie, ingerencja ustawowa ograniczyła wolność działalności gospodarczej chronioną w art. 22 w zw. z art. 20 Konstytucji. Redukcja skali przedsiębiorstwa rolnego, arbitralność doboru wyłączanych działek, utrata przywilejów zapewniających ciągłość działalności i brak realnego „wyjścia w górę” przez zakup pozostałych gruntów istotnie naruszyły swobodę wykonywania działalności, bez wykazania, że tak daleko idąca ingerencja była jedynym i koniecznym środkiem realizacji ważnego interesu publicznego.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.510.46.2021 z 29 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej w sprawie niezgodności z Konstytucją RP przepisu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Stanowisko częściowo uwzględnione (postanowienie z dnia 23 września 2025 r., sygn. akt SK 25/21).

Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie.

III.7064.224.2023 z 21 kwietnia 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Stanowisko częściowo uwzględnione (postanowienie z 8 lipca 2025 r., sygn. akt SK 33/23).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 17 ust. 1 pkt 4 i ust. 1a pkt 2 ustawy z o świadczeniach rodzinnych (w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2023 r.) w zakresie, w jakim nie przyznaje prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osobie, o której mowa w tym przepisie, sprawującej wyłączną opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny i w związku z tym rezygnującej z zatrudnienia, jest niezgodny z art. 71 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Trybunał umorzył postępowanie w pozostałym zakresie.

Skarżący K. S. sprawuje opiekę nad swoją babcią, która jest w zaawansowanym wieku i legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. W związku z koniecznością całodobowej opieki skarżący zrezygnował z podjęcia pracy i nie ma możliwości uzyskiwania innych dochodów. Zrezygnował z zasiłku opiekuńczego i złożył wniosek o udzielenie mu świadczenia pielęgnacyjnego. Skarżącemu odmówiono tego świadczenia na podstawie stwierdzenia, że

przysługuje ono osobom, które są na mocy art. 128 ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy zobowiązane w pierwszej kolejności do zajmowania się osobą niepełnosprawną. Jednak dzieci osoby, która wymaga opieki, nie zajmują się nią ze względu na ich zły stan zdrowia. Nie mają przy tym orzeczenia o niepełnosprawności, które otwierałoby drogę do zastosowania art. 17 ust. 1a pkt 1-3 ustawy o świadczeniach rodzinnych. To z kolei uniemożliwia skarżącemu uzyskanie świadczenia pielęgnacyjnego.

Rzecznik zaproponował, aby w postępowaniu dotyczącym kontroli konstytucyjności jako wzorce kontroli wziąć pod uwagę dwa przepisy Konstytucji. Pierwszy z nich to art. 69, czyli zasada wsparcia ze strony Rzeczypospolitej osób niepełnosprawnych. Obejmuje ona działania o charakterze pozytywnym ze strony państwa, które mają pomagać uprawnionym w sferach: zdrowotnej i partycypacji społecznej. Ustanawianie tylko pozornie obiektywnych kryteriów limitujących dostęp do świadczenia pielęgnacyjnego stanowi w ocenie Rzecznika działanie, które narusza obowiązek państwa pomocy osobom niepełnosprawnym.

Drugi przepis Konstytucji wskazany przez Rzecznika to art. 71 ust. 1. Stanowi on zasadę szczególnej pomocy państwa dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Według Rzecznika z tego przepisu wywodzi się prawo podmiotowe, którego treść obejmuje roszczenie do państwa ze strony uprawnionych. Roszczenie dotyczy pomocy państwa dla rodzin, które znajdują się w trudnej sytuacji społecznej i materialnej.

Rzecznik stwierdził, że ograniczenia z art. 17 ust. 1a pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych, czyli wymóg legitymowania się orzeczeniem o niepełnosprawności, aby osoby z art. 17 ust. 1 pkt 4 mogły uzyskać świadczenie pielęgnacyjne, stoi w sprzeczności z powyższymi przepisami Konstytucji. Rzecznik wskazał również, że wymóg ten nie spełnia testu proporcjonalności. W ocenie Rzecznika nie realizuje on efektywnie założonego przez ustawę celu, a wręcz utrudnia go i nierzadko uniemożliwia. Nie jest on konieczny, ponieważ są inne metody adekwatnej weryfikacji, czy komuś świadczenie przysługuje. Nie jest też proporcjonalny w obciążeniu jednostki i efektach regulacji.

Trybunał zaznaczył, że wyrok ma co prawda charakter zakresowy, lecz deroguje w całości normę wyrażoną w sentencji. Oznacza to, że osoba, która jako jedyna sprawuje opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny i w związku z tym zrezygnowała z zatrudnienia oraz złożyła wniosek o przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego do 31 grudnia 2023 r. (niezależnie od tego, jak wniosek ten został rozstrzygnięty), zachowuje prawo do ubiegania się o świadczenie pielęgnacyjne według przepisów ustawy o świadczeniach w brzmieniu do 31 grudnia 2023 r. Dla skarżącego ten wyrok stanowi podstawę do wznowienia właściwego postępowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

V.511.519.2025 z 19 września 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego (sygn. akt K 3/25) dotyczącym zróżnicowania wysokości podatków od garaży w zależności od tego, czy znajdują się w budynku mieszkalnym, czy „budynku pozostałym bądź jego części”.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wnioskodawca trafnie zidentyfikował problem konstytucyjny wskazując, że na skutek zmiany normatywnej, jaka weszła do porządku prawnego z dniem 1 stycznia 2025 r., zawartej w art. 1a ust. 2c ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych w istocie doszło do nieuprawnionego konstytucyjnie zróżnicowania zasad opodatkowania dwóch kategorii „pomieszczeń przeznaczonych do przechowywania pojazdów”, w zależności od kryterium ich lokalizacji. Doprowadziło to do sytuacji, w której pomieszczenie przeznaczone do przechowywania pojazdów znajdujące się w budynku mieszkalnym może korzystać z preferencyjnej stawki opodatkowania (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a u.p.o.l.), natomiast takie samo pomieszczenie w istocie pełniące tę samą funkcję (faktyczny sposób wykorzystania na szeroko rozumiane cele mieszkalne jest identyczny), tylko zlokalizowane w pozostałym budynku lub jego części, podlega opodatkowaniu według dziesięciokrotnie wyższej stawki podatku od nieruchomości (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. e u.p.o.l.).

Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 18 października 2023 r. (sygn. akt SK 23/19), który stał się zasadniczym impulsem do zmiany legislacyjnej polegającej na wprowadzeniu do porządku prawnego art. 1a ust. 2c u.p.o.l., podatek od nieruchomości zaliczany jest do grupy podatków majątkowych (od posiadania majątku), w którym ciężar podatku został zróżnicowany w zależności od charakteru majątku. Pomimo że podatek od nieruchomości zalicza się do grupy podatków od posiadania majątku, to jego wysokość nie jest uzależniona, bezpośrednio od jego wartości, a od wykorzystywania go na określone cele (mieszkalne, do działalności gospodarczej, pozostałe). Natomiast konstrukcja prawna zawarta w art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a i lit. e u.p.o.l. polega na dopuszczeniu możliwości różnicowania stawek w podatku od nieruchomości z uwagi na rodzaj przedmiotu opodatkowania.

Rzecznik podkreślił, że wobec braku definicji budynku mieszkalnego w u.p.o.l. w doktrynie prawa podatkowego za budynek przyjęto się uważać całość pomieszczeń związanych z szeroko pojętą funkcją zamieszkiwania. W skład budynku mieszkalnego wchodzi w tej sytuacji nie tylko pomieszczenia mieszkalne, lecz także np. kotłownia, pralnia czy garaż. Przyznanie preferencyjnej stawki podatku od budynków lub ich części mieszkalnych określonej w art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a u.p.o.l. wypełnia dyrektywy działania państwa co do wspierania polityki zaspokajania potrzeb mieszkaniowych obywateli. Dlatego też, nie ulega wątpliwości, że ratio legis wprowadzenia preferencyjnej stawki podatku dla

budynków mieszkalnych lub ich części ma na celu realizację konstytucyjnego obowiązku państwa, o którym mowa w art. 75 Konstytucji RP. W efekcie prowadzi to do zmniejszenia obciążenia podatkowego w sytuacji, gdy mamy do czynienia z zaspokajaniem potrzeb mieszkaniowych. Ma więc wymiar społeczny.

Zakwestionowane przez wnioskodawcę przepisy wprowadzają nieuprawnione konstytucyjnie zróżnicowanie w opodatkowaniu dotyczące identycznej kategorii pomieszczeń (tj. przeznaczonych do przechowywania pojazdów), wyłącznie ze względu na ich lokalizację. Pozostaje ono w sprzeczności z zasadą równości, o której mowa w art. 32 ust. 1 Konstytucji. Według Rzecznika w tym przypadku nie ulega wątpliwości, że mamy do czynienia z grupą relewantną podatników, do których należy zaliczyć właścicieli lub posiadaczy samoistnych pomieszczeń służących do przechowywania pojazdów (garaże). Niezależnie od tego czy garaże zlokalizowane są w budynku mieszkalnym czy też nie, realizują one identyczną funkcję użytkową, zapewniając obywatelom możliwość korzystania z miejsca postojowego. Innymi słowy, okoliczność faktyczna, jaką jest w tym wypadku lokalizacja garaży, nie zmienia funkcji ani charakteru takiego pomieszczenia. Tym samym, wszyscy właściciele lub posiadacze samoistni pomieszczeń służących do przechowywania pojazdów znajdują się w takiej samej grupie relewantnej, jednakże ich sytuacja z perspektywy opodatkowania podatkiem od nieruchomości została odmiennie ukształtowana. Ustawodawca różnicując wysokość obciążeń podatkowych w ten sposób, że garaże znajdujące się w budynkach mieszkalnych mogą korzystać z preferencyjnej stawki (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a u.p.o.l.), a te znajdujące się w budynkach pozostałych obciążone są wyższą stawką podatku od nieruchomości (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. e u.p.o.l.), doprowadził do odmiennego potraktowania podmiotów podobnych pod względem podatkowym.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich nie sposób uznać, aby w analizowanym przypadku odstępstwo od konstytucyjnej zasady równości mogło zostać uznane za dopuszczalne. Kryterium zróżnicowania, jakim jest lokalizacja garażu ma charakter arbitralny, nie pozostaje w racjonalnym związku z celem podatku od nieruchomości, który powinien uwzględniać sposób wykorzystania majątku na szeroko rozumiane cele mieszkalne. Ponadto, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, interes fiskalny nie może usprawiedliwiać nieproporcjonalnego obciążenia właścicieli lub posiadaczy samoistnych pomieszczeń służących do przechowywania pojazdów. W tym przypadku różnica w stawce podatku od nieruchomości jest istotna – ponad dziesięciokrotna. W konsekwencji nie sposób wskazać na inne wartości konstytucyjne, które uzasadniałyby odmiennie traktowanie tej grupy obywateli z zależności od tego, w którym miejscu zlokalizowany jest garaż. Wręcz przeciwnie, konstytucyjne zasady: równości (art. 32 Konstytucji RP), równej ochrony własności (art. 64 ust. 2 Konstytucji RP) oraz określenia obowiązku daninowego na zasadzie równości podatkowej (art. 84 Konstytucji RP) sprzeciwiają się przyjętemu przez ustawodawcę rozwiązaniu, zawartemu w zaskarżonym art. 1a ust. 2c u.p.o.l.

Według Rzecznika za niedopuszczalne należy uznać różnicowanie oparte na kryteriach czysto technicznych czy cechach nieistotnych z punktu widzenia samego podatku. Prowadzi ono do rozszczępienia statusu podatkowego garaży, które w rzeczywistości pełnią te same funkcje, polegające na zaspokajaniu podstawowych potrzeb bytowych ludzi, jakimi są potrzeby mieszkaniowe.

Podsumowując, Rzecznik zaakcentował, że miejsce w garażu (niezależnie od tego, gdzie jest usytuowane) zapewnia obywatelom bezpieczne i stałe przechowywanie pojazdu. Razem z lokalem mieszkalnym tworzy pewną całość użytkową, w której mieszkanie pozostaje przestrzenią do realizacji potrzeb bytowych, a garaż dopełnia te potrzeby w zakresie zapewnienia miejsca do przechowywania pojazdów wspierających mobilność obywateli. Innymi słowy, miejsce do przechowywania pojazdów niezależnie od kryterium jego lokalizacji, tworzy z mieszkaniem nierozłączny związek funkcjonalny, pozwalający na uznanie, że zaspokaja szeroko rozumiane potrzeby mieszkaniowe obywateli. W konsekwencji, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, podatnicy podatku od nieruchomości, będący właścicielami lub posiadaczami samoistnymi miejsc do przechowywania pojazdów, zarówno znajdujących się w budynkach mieszkalnych jak i pozostałych, powinni być w świetle prawa podatkowego traktowani tak samo.

VII.602.100.2024 z 19 września 2025 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku grupy posłów o zbadanie konstytucyjności art. 197 par. 1 Kodeksu wyborczego, do którego RPO zgłosił udział 13 grudnia 2024 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu stanowisko w sprawie wniosku dotyczącego zgodności art. 197 § 1 Kodeksu wyborczego z art. 32 ust. 1 i 2, art. 62 ust. 1 oraz art. 96 ust. 2 Konstytucji RP. Przepis ten przewiduje, że komitety wyborcze utworzone przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych mogą zostać zwolnione z obowiązku przekroczenia pięcioprocentowego progu wyborczego w wyborach do Sejmu.

Wnioskodawcy podnieśli, że rozwiązanie to prowadzi do nierównego traktowania komitetów wyborczych oraz ich wyborców ze względu na przynależność narodową, co ma naruszać zasadę równości wobec prawa oraz zasadę proporcjonalności wyborów. Ich zdaniem brak jest relewantnej cechy uzasadniającej odmienne traktowanie komitetów mniejszości narodowych w stosunku do pozostałych uczestników procesu wyborczego.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie podzielił tych zarzutów. Wskazał, że art. 197 § 1 Kodeksu wyborczego stanowi wyraz mechanizmu wyrównawczego, który realizuje konstytucyjne gwarancje wynikające z art. 35 ust. 2 Konstytucji RP, zapewniającego mniejszościom narodowym prawo do uczestniczenia w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej. Jak podkreślono, udział przedstawicieli mniejszości w życiu publicznym – w tym poprzez możliwość

uzyskania reprezentacji parlamentarnej – stanowi istotny element funkcjonowania demokratycznego państwa prawa.

Rzecznik zaznaczył, że zwolnienie komitetów mniejszości narodowych z progu wyborczego nie narusza zasady równości materialnej głosu. Dane empiryczne z kolejnych wyborów wskazują, że liczba głosów przypadających na mandat uzyskany przez komitet Mniejszości Niemieckiej była porównywalna ze średnią ogólnokrajową głosów przypadających na mandaty ugrupowań parlamentarnych. Co istotne, komitety mniejszości nadal muszą uzyskać odpowiednie poparcie w okręgach wyborczych – nie są więc uprzywilejowane w zakresie samej rywalizacji wyborczej, prowadzenia kampanii czy finansowania. Rzecznik zwrócił również uwagę, że podobne rozwiązania funkcjonują w wielu państwach demokratycznych, a ich celem jest stworzenie rzeczywistych warunków uczestnictwa mniejszości narodowych w życiu publicznym.

Mechanizmy te znajdują oparcie w wiążących Polskę aktach prawa międzynarodowego, w szczególności w art. 15 Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych oraz w zaleceniach Komisji Weneckiej i OBWE, które dopuszczają zwolnienie komitetów mniejszości z wymogów progowych jako środek sprzyjający reprezentacji politycznej mniejszości.

W świetle tych argumentów Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że art. 197 § 1 Kodeksu wyborczego pozostaje zgodny z Konstytucją RP i stanowi rozwiązanie proporcjonalne, adekwatne aksjologicznie oraz zgodne z międzynarodowymi standardami ochrony praw mniejszości narodowych.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

III.7040.69.2020 z 22 czerwca 2020 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Prezydenta RP dotyczącego odwoływania członków Rady Dialogu Społecznego.

Postępowanie umorzone (postanowienie z 23 lipca 2025 r., sygn. akt K 9/20).

Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie po rozpoznaniu wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o zbadanie zgodności art. 85 Ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy i o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim podczas obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii Prezes Rady Ministrów jest organem uprawnionym do odwoływania członków Rady Dialogu Społecznego będących przedstawicielami strony pracowników i strony pracodawców, na wniosek tych organizacji lub bez tego wniosku oraz wyłączone jest, na podstawie tego przepisu, stosowanie przepisu art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego w zakresie dotyczącym członków Rady Dialogu Społecznego będących przedstawicielami

strony pracowników i strony pracodawców, z wynikającą z art. 2 Konstytucji RP zasadą określoności przepisów prawa oraz art. 59 ust. 1 i 4 w związku z art. 31 ust. 3, art. 12 i art. 20 Konstytucji RP.

Trybunał Konstytucyjny zbadał także zgodność art. 27 ust. 2a ww. ustawy o Radzie dialogu Społecznego, w jakim Prezes Rady Ministrów odwołuje członka Rady, będącego przedstawicielem strony pracowników i strony pracodawców, w wypadkach wskazanych w tym przepisie, z wynikającą z art. 2 Konstytucji RP zasadą określoności przepisów prawa oraz art. 59 ust. 1 i 4 w związku z art. 31 ust. 3, art. 12 i art. 20 Konstytucji.

VII.501.179.2023 z 13 listopada 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z wniosku Prezydenta, dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o niektórych zawodach medycznych.

Postępowanie umorzone (postanowienie z 10 lipca 2025 r., sygn. akt K 16/23).

Postępowanie zostało umorzone w związku z dokonaną przez ustawodawcę zmianą stanu prawnego, którą uzasadniono podniesionymi wątpliwościami konstytucyjnoprawnymi. Dotyczyły one art. 4 ust. 3 w związku z art. 4 ust. 1 pkt 12 ustawy o niektórych zawodach medycznych, który przewidywał jawność informacji o przyczynie utraty przez osobę wykonującą zawód medyczny uprawnienia do wykonywania tego zawodu. Przepis ten utracił moc obowiązującą. Przełożyło się to na wystąpienie przesłanki obligatoryjnego umorzenia postępowania.

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie zgłosił udziału w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych.

Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczeń w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich.

7. Wystąpienia legislacyjne

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia do:

Ministra Sprawiedliwości (II.514.4.2025 z 2 lipca 2025 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy o skardze na przewlekłość postępowania.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich projekt ustawy o zmianie ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora oraz w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki zasługuje, co do zasady, na pozytywną ocenę. Proponowane zmiany w istotny sposób upraszczają procedurę związaną ze skargą na przewlekłość postępowania i zwiększają jej efektywność, przy jednoczesnym wzmocnieniu gwarancji procesowych jednostki.

Na szczególne podkreślenie zasługują projektowane zmiany zmierzające do ograniczenia formalizmu wnoszenia i rozpoznawania skargi na przewlekłość. Uzasadnione jest m.in. wprowadzenie obowiązku wezwania skarżącego do uzupełnienia braków formalnych skargi, obowiązku uzasadniania postanowień sądu i ich doręczania stronom z urzędu, a także usunięcie niepotrzebnych wymogów formalnych. Pozytywnie należy także ocenić doprecyzowanie, że skarga na przewlekłość powinna być składana w osobnym piśmie, co eliminuje wątpliwości interpretacyjne i praktyczne problemy pojawiające się na tle łączenia skargi z innymi pismami procesowymi.

Kolejną istotną zmianą jest uproszczenie składów orzekających – projekt wprowadza zasadę, zgodnie z którą skargę rozpoznaje sąd w składzie jednego sędziego. W warunkach rosnącego obciążenia sądów oraz z uwagi na charakter spraw skargowych – zmiana ta wydaje się racjonalna i funkcjonalna. Warto przy tym odnotować wprowadzenie dodatkowej gwarancji procesowej – wyłączenia sędziego, który rozpoznawał już jedną skargę w tej samej sprawie, od ponownego orzekania w jej przedmiocie. Ma to zapobiegać nie tylko przedłużaniu postępowań z uwagi na wnioski o wyłączenie sędziego, ale też zwiększa poczucie bezstronności i niezależności sądu w oczach strony skarżącej.

Zdaniem Rzecznika pozytywnie należy również ocenić proponowane podwyższenie kwot pieniężnych, które mogą być zasądzone w ramach uwzględnionej skargi. Projektodawca proponuje zarówno zwiększenie dolnego, jak i górnego limitu, a także waloryzację przelicznika za każdy rok trwania postępowania. Jest to krok w dobrą stronę, szczególnie w kontekście standardów wynikających z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wskazane byłoby jednak rozważenie zniesienia górnej granicy, aby umożliwić sądom bardziej elastyczne dostosowywanie wysokości rekompensaty do konkretnych okoliczności sprawy – zwłaszcza w przypadkach wyjątkowo rażącej przewlekłości.

Z perspektywy gwarancyjnej za słuszny należy uznać także postulat, aby wysokość zasądzanych kwot w postępowaniu skargowym umożliwiała

otrzymanie co najmniej 1/3 kwoty, jaką skarżący uzyskałby w postępowaniu przed ETPC. W warunkach coraz częstszych przypadków wieloletnich postępowań przed sądami I instancji, krajowy środek ochrony powinien rzeczywiście oferować realną i proporcjonalną rekompensatę.

Na aprobatę zasługuje również rozszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy na postępowanie wykonawcze. Niemniej jednak, z uwagi na niejednolity charakter postępowania wykonawczego i ryzyko zawężającej wykładni sądów (mogącej ograniczyć możliwość wniesienia skargi tylko do wybranych postępowań), zasadne byłoby doprecyzowanie w ustawie, do jakich kategorii postępowania wykonawczego skarga ma zastosowanie. Projektodawca wskazał w uzasadnieniu pięć takich kategorii – warto je przenieść do samej treści ustawy, co zwiększyłoby przejrzystość regulacji i skuteczność środka ochrony.

Wątpliwości RPO budzi natomiast propozycja rozszerzenia zakresu ustawy na postępowania dotyczące uchylecia immunitetu. Brakuje danych uzasadniających, że w tego typu sprawach występuje problem przewlekłości. Ponadto charakter tych postępowań (zwłaszcza dotyczących sędziów, asesorów, prokuratorów) sprawia, że potencjalna „strona”, której dotyczą, niekoniecznie będzie zainteresowana korzystaniem z omawianego środka prawnego. W praktyce mogłoby to prowadzić do powstania fasadowego uprawnienia, którego realne wykorzystanie byłoby iluzoryczne – a tym samym zaprzeczałoby idei stworzenia skutecznego środka ochrony jednostki.

Równocześnie Rzecznik podkreślił istotny brak w zakresie ochrony jednostki – ustawa nadal nie obejmuje postępowań karnoskarbowych prowadzonych przez organy Krajowej Administracji Skarbowej. W takich sprawach – przez pierwsze 6 miesięcy – postępowanie prowadzone jest poza nadzorem prokuratora, a zatem nie wchodzi w zakres obowiązującej ustawy. Dopiero gdy prokurator przedłuży postępowanie, możliwa jest ocena jego przewlekłości. W praktyce powoduje to wyłączenie z ochrony znacznej części postępowań, w których przewlekłość może być dotkliwa. W ocenie autora celowe byłoby rozszerzenie ustawy również na tę kategorię postępowań.

Na marginesie, ale nie bez znaczenia, należy rozważyć poprawę dostępności informacji dla obywateli. Wskazane byłoby stworzenie oficjalnego biuletynu lub portalu internetowego z jasnymi, przystępnymi informacjami o skardze na przewlekłość – zawierającego m.in. wzory pism, instrukcje, odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania i zasady obliczania terminów. Tego rodzaju inicjatywa nie tylko wspierałaby realizację prawa do sądu, ale także odciążałaby sądy i zmniejszała ryzyko składania wadliwych skarg.

Marszałek Senatu (VII.7016.4.2025 z 7 lipca 2025 r.) w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz niektórych innych ustaw.

W związku z trwającymi pracami nad ustawą o zmianie ustawy – o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr

366), Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do ww. ustawy uchwalonej przez Sejm w dniu 25 czerwca 2025 r., z prośbą o ich uwzględnienie.

Według Rzecznika dalszych prac wymaga nowo wprowadzony art. 7a ust. 1 ww. ustawy, zgodnie z którym „Pacjent małoletni, który ukończył 13 lat, ma prawo do uzyskania, bez zgody przedstawiciela ustawowego, świadczeń zdrowotnych w zakresie opieki psychiatrycznej realizowanych w warunkach ambulatoryjnych, z wyłączeniem porad lekarskich, w ramach świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 31d ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych”.

W ocenie Rzecznika brzmienie przepisu wskazuje na to, że działania mogą dotyczyć jedynie pozalekarskiej aktywności terapeutycznej. Nie ma zatem niebezpieczeństwa, że wobec małoletniego zostanie zastosowana jakakolwiek terapia lekowa bez zgody rodzica. Jednakże nadal brakuje przepisów szczegółowych regulujących te działania. W związku z tym kierownicy placówek ambulatoryjnych mogą napotkać trudności w rozliczeniu świadczeń – ponieważ małoletni najczęściej podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu „przy rodzicu”.

Możliwa jest więc sytuacja, w której świadczenie zdrowotne na rzecz małoletniego finansowane będzie ze składek rodzica, lecz bez jego wiedzy.

Wątpliwości Rzecznika budzi również nieokreślenie możliwego czasu udzielania świadczenia. Powoduje to, że działania o charakterze wspierająco-interwencyjnym przekształcają się w świadczenie zdrowotne udzielane małoletniemu w sposób długotrwały i ciągły. Brak określenia czasu świadczenia może prowadzić do utrwalenia się silnego podziału wewnątrzrodzinnego. Z jednej strony dziecko korzystać będzie z fachowej pomocy, np. psychoterapeuty, z drugiej – aktywność ta będzie całkowicie pomijać rodzica, ustawowo zobowiązanego do troski o zdrowie oraz rozwój własnego dziecka. Według Rzecznika ustawa nowelizująca nie powinna skupiać się zatem jedynie na udzieleniu dziecku doraźnej pomocy, lecz – obejmować szerszą perspektywę. Nie powinno znikać z pola widzenia to, że środowisko rodzinne jest pierwszym miejscem prawidłowego rozwoju dziecka.

Zdaniem Rzecznika w art. 7a ust. 4 oraz ust. 5 nadano trudną do zrozumienia rolę samodzielnego decydenta osobie, która udziela świadczenia zdrowotnego. Co prawda przepisy ustawy wprowadzają obowiązek powiadomienia przedstawiciela ustawowego i przewidują sytuacyjnie uzasadnione odstępstwo od tej zasady. Niemniej Rzecznik zwrócił uwagę na kilka wątpliwości. Po pierwsze decyzja o powstrzymaniu się od powiadomienia rodzica zapada jednoosobowo. Przy czym ustawa nie wprowadza żadnych kryteriów dotyczących minimalnego doświadczenia i wykształcenia osób udzielających małoletnim podobnych świadczeń. Możliwe jest więc, że decyzję o braku informowania rodzica podejmie osoba nieposiadająca dostatecznego doświadczenia w omawianym zakresie. Po drugie w ustawie brakuje mechanizmów pozwalających na kontrolę takiej decyzji.

Po trzecie rodzic dowiedziawszy się o tym, że jego dziecko odbywa terapię bez jego zgody, nie ma możliwości złożenia sprzeciwu. Gdy sąd opiekuńczy zostanie powiadomiony o zagrożonym dobru dziecka, rodzic może mieć trudności w odparciu ewentualnych zarzutów. Według Rzecznika nowelizowana ustawa w tym zakresie mogłaby odnosić się do przepisów ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, który reguluje sposób postępowania w sytuacjach konfliktu wewnątrzrodzinnego.

Ponadto zdaniem Rzecznika warto rozważyć bardziej szczegółową definicję pojęcia „dobro dziecka”, ewentualnie zastąpienie go terminem „bezpieczeństwo dziecka” czy nawet „życie dziecka”.

RPO wskazał, że w nowelizowanej ustawie wprowadzono możliwość samodzielnego zgłoszenia się dziecka do eksperta. Może on udzielić wsparcia osobie, która ukończyła 13. rok życia i jest w szczególnym momencie w rozwoju psychospołecznego. Pozostawienie w treści omawianej ustawy pojęcia „dobro dziecka” może mieć niebezpieczne konsekwencje. Kłótnia, spór, ożywiona dyskusja, którą zrelacjonuje dziecko podczas spotkania terapeutycznego, może niezwykle szybko zostać uznana za stan, w którym owo dobro będzie zagrożone, co niekoniecznie musi odpowiadać prawdzie. Tym samym znacznie lepszym rozwiązaniem wydaje się modyfikacja ww. przepisu, która odnosiłaby się do rzeczywistości i standardów opisanych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Mowa tutaj o działaniach i zaniechaniach, które mogą skutkować zagrożeniem bezpieczeństwa dziecka i powinny spotkać się z zainteresowaniem odpowiednich służb. To właśnie w sytuacji, w której bezpieczeństwo małoletniego jest zagrożone, aktywność psychologów, psychoterapeutów i interwentów kryzysowych opisana w ustawie może mieć kluczowe znaczenie. W podobnych okolicznościach działanie bez zgody, a nawet wiedzy rodzica, może mieć silne uzasadnienie.

Rzecznik dodał, że uchwalona przez Sejm ustawa pomija uwagi zgłoszone przez Naczelną Radę Pielęgniarek i Położnych. Tymczasem już w uwagach do pierwszego projektu NRPiP wskazywała, że w związku z zaproponowanymi zmianami dotyczącymi poszerzenia zakresu prawa pacjenta do informacji, z którego wynika obowiązek informacyjny lekarza – ale także pielęgniarki czy położnej – istotne jest uwzględnienie w tych zmianach nie tylko lekarzy, ale także pielęgniarek i położnych. Uwaga ta miała na celu ujednolicenie zasad informowania pacjenta, w tym także małoletniego, przez osoby uczestniczące zarówno w procesie leczenia, jak i opieki pielęgnacyjnej nad nim. W ocenie Rzecznika przyjęta ustawa wprowadza stan pewnej niespójności przepisów prawa, które w praktyce mogą powodować trudności. Według Rzecznika celowe jest uwzględnienie postulatu NRPiP.

Marszałka Sejmu (VII.7016.7.2025 z 10 lipca 2025 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zawodzie psychoterapeuty oraz samorządzie zawodowym.

W ocenie Rzecznika projekt podejmuje istotny temat, jakim jest potrzeba ustawowego uregulowania zawodu psychoterapeuty, dotychczas funkcjonującego w Polsce w sposób niespójny, a niekiedy wręcz nieformalny. Podkreśla przy tym, że mimo pozytywnego celu, projekt zawiera liczne rozwiązania budzące poważne wątpliwości prawne, systemowe i merytoryczne.

Rzecznik zwrócił uwagę na brak odpowiednich wymogów wstępnych do rozpoczęcia szkolenia psychoterapeutycznego – ustawa umożliwia to także osobom bez jakiegokolwiek przygotowania z zakresu nauk społecznych czy medycznych. Taki model – zdaniem Rzecznika – jest nieznanym w innych zawodach zaufania publicznego i stanowi potencjalne zagrożenie dla pacjentów. Rzecznik zaproponował, aby dostęp do zawodu ograniczyć do osób posiadających wykształcenie kierunkowe, związane z pomocą psychologiczną lub medyczną, takie jak psychologia, pedagogika, praca socjalna, psychiatria czy pielęgniarstwo.

Kolejna grupa zastrzeżeń dotyczy wskazania w ustawie pięciu konkretnych podejść psychoterapeutycznych jako jedynych dopuszczalnych. RPO wskazał, że taki zabieg ma charakter arbitralny i nie znajduje poparcia w zewnętrznych, niezależnych ocenach skuteczności tych nurtów. Przedstawił zatem postulat, aby powołanie niezależnego organu, który mógłby w sposób obiektywny i naukowy ocenić skuteczność poszczególnych podejść terapeutycznych.

Wątpliwości budzi również sposób zdefiniowania zawodu psychoterapeuty w projekcie ustawy – definicja obejmuje nie tylko działania lecznicze, ale także prewencyjne, edukacyjne i coachingowe. Rzecznik ocenił, że taka konstrukcja jest niespójna z ustawą o ochronie zdrowia psychicznego i rozmywa granice zawodu, co może prowadzić do konfliktów kompetencyjnych i dezorientacji pacjentów. Podkreśla, że psychoterapia powinna być traktowana jako działanie terapeutyczne, nie zaś prewencyjne.

Poważne zastrzeżenia wywołuje również użycie niejasnego pojęcia „diagnozy psychoterapeutycznej”, które – jak wskazał Rzecznik – nie ma oparcia w naukowych metodologiach. Ponadto, Rzecznik zwrócił uwagę, że psychoterapeuci zazwyczaj korzystają z diagnoz lekarskich lub psychologicznych, a nie prowadzą samodzielnych procesów diagnostycznych w sensie medycznym czy psychologicznym. W tym kontekście Rzecznik zaproponował uregulowanie współpracy psychoterapeutów z lekarzami psychiatrą lub psychologami, którzy posiadają formalne uprawnienia diagnostyczne.

Zastrzeżenia Rzecznika budzi również kształt projektowanego samorządu psychoterapeutów. RPO ostrzegł, że może dojść do dublowania kompetencji między samorządami psychoterapeutycznym i psychologicznym, co grozi sprzecznymi decyzjami dyscyplinarnymi i podważa zaufanie pacjentów. Zaproponował rozważenie utworzenia wspólnego samorządu dla psychologów i psychoterapeutów, na wzór izb lekarskich i lekarsko-dentystycznych.

Rzecznik podkreślił również, że skoro psychoterapeuci mają wykonywać zawód w obszarze ochrony zdrowia psychicznego, nadzór nad ich samorządem powinno

sprawować Ministerstwo Zdrowia, a nie – jak przewiduje projekt – minister właściwy do spraw polityki społecznej. RPO zwrócił też uwagę na nieuzasadnione rozszerzenie uprawnień Rzecznika Praw Psychoterapeuty, który nie powinien mieć kompetencji zbliżonych do RPO czy Rzecznika Praw Pacjenta, ponieważ nie pełni funkcji publicznej, lecz wewnątrz korporacyjną.

W części dotyczącej praw pacjentów RPO krytycznie odniósł się do nieprecyzyjnych przepisów o zgodzie na psychoterapię – szczególnie w przypadku osób małoletnich i ubezwłasnowolnionych. Wskazał, że projekt nie uwzględnia w dostatecznym stopniu konstytucyjnego prawa do samostanowienia i nie odnosi się do ugruntowanego orzecznictwa i praktyki w zakresie ochrony zdrowia. Rzecznik zaapelował o pełniejsze uregulowanie zasad zgody i obowiązku informacyjnego, zgodnie ze standardami znanymi z ustaw o zawodzie lekarza i o prawach pacjenta.

Silna krytyka dotyczy także przepisów umożliwiających stosowanie przymusowej psychoterapii – w ocenie RPO są one nie tylko nieprecyzyjne, ale przede wszystkim sprzeczne z istotą relacyjnego charakteru psychoterapii, opartej na dobrowolności i współpracy. Rzecznik wskazał, że brak dokładnych przepisów proceduralnych w tym zakresie może prowadzić do nieuzasadnionych naruszeń praw pacjenta.

Ministra Sprawiedliwości (IV.022.7.2025 z 14 lipca 2025 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do projektu ustawy, która ma na celu wprowadzenie możliwości pozasądowego rozwiązania małżeństwa – w drodze czynności podejmowanych przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Projektowane przepisy mają odciążyć sądy okręgowe, zwiększyć autonomię stron w zakresie decydowania o swoim stanie cywilnym oraz promować pozasądowe metody rozwiązywania spraw cywilnych.

Projekt przewiduje ograniczenia. Do najważniejszych należą: nieposiadanie wspólnych małoletnich dzieci i co najmniej roczny staż związku małżeńskiego. Konieczny jest również zupełny i trwały rozkład pożycia, co małżonkowie będą potwierdzać, składając odpowiednie oświadczenia.

W ocenie Rzecznika koncepcja projektowanego rozvodu pozasądowego mieści się w sferze swobody decyzyjnej ustawodawcy, który podejmuje decyzje w oparciu o przekonania polityczne i światopoglądowe większości parlamentarnej. Konstytucja RP nie wymaga, aby w każdym przypadku podstawą rozwiązania małżeństwa było orzeczenie sądu. Dlatego też ustawodawca ma legitymację do tego, aby wyważyć wartości, jakimi są ochrona małżeństwa (art. 18 Konstytucji RP) oraz prawo człowieka do decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47 Konstytucji RP).

Jednocześnie Rzecznik wyraził wątpliwość, czy pozasądowy rozwód rzeczywiście będzie służył realizacji podstawowego celu projektu, czyli odciążeniu

sądów okręgowych i skróceniu czasu trwania sądowego postępowania w sprawach o rozwód. Z doświadczeń Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że jeśli małżonkowie zgodnie chcą rozwiązać związek małżeński i nie mają małoletnich dzieci, postępowanie sądowe jest zazwyczaj szybkie i sprawne. Z reguły sądy uznają w takich przypadkach żądanie pozwu, często nie prowadząc nawet postępowania dowodowego, a małżonkowie nie wnoszą środków odwoławczych. To nie tego typu sprawy generują więc długoletnie procesy w sprawach rozwodowych. Na długość postępowań sądowych zasadniczy wpływ ma natomiast konieczność rozstrzygania przez sąd o winie w rozkładzie pożycia, kwestie związane z władzą rodzicielską i kontaktami z dziećmi oraz sprawy alimentacyjne. W związku z tym, według Rzecznika, wprowadzenie rozwodu pozasądowego nie będzie miało znaczącego wpływu na usprawnienie i przyspieszenie postępowań sądowych w sprawach rodzinnych. Co więcej, projektodawca zamierza nałożyć na sądy nowy obowiązek – orzekanie w sprawach o unieważnienie rozwodu pozasądowego. Rzecznik zwrócił się z prośbą o wykorzystanie przedstawionych uwag w dalszych pracach nad projektem ustawy.

Przewodniczącego Komisji Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Sejmu RP (V.7200.67.2025 z 22 lipca 2025 r.) w sprawie projektu zmiany ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r.

Zgodnie z informacjami podanymi na stronie internetowej Sejmu RP, 10 lipca b.r. pod obrady Komisji Kultury, Sportu i Turystyki skierowany został projekt zmiany ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

W ocenie Rzecznika zmiana ta w istotny sposób ingeruje w obowiązujący porządek prawny, w tym w zakres prawa do ochrony zdrowia, prawa do życia w czystym środowisku oraz prawa do prywatności i spokojnego korzystania z własnej nieruchomości. Zdaniem Rzecznika przepis ten nie stanowi doprecyzowania obowiązujących regulacji, lecz ich istotną modyfikację, która została wprowadzona bez odpowiednich konsultacji społecznych oraz bez należytego uwzględnienia wiedzy specjalistycznej z zakresu zdrowia i akustyki.

Rzecznik zauważył, że pierwotna wersja projektu dotyczyła wyłącznie zmian w zakresie tzw. emerytury olimpijskiej, umożliwiając wypłatę świadczeń dzieciom zmarłych reprezentantów Polski. Jednakże w toku prac całkowicie zrezygnowano z tej regulacji, a w jej miejsce wprowadzono nowy art. 38a, który – w opinii Rzecznika – nie był ani planowany, ani właściwie przygotowany. Co istotne, Ministerstwo Klimatu i Środowiska – będące autorem pierwotnej propozycji – zgłaszało istotne zastrzeżenia do ostatecznego kształtu przepisu, które nie zostały uwzględnione.

W opinii Rzecznika uznanie hałasu generowanego przez zorganizowaną aktywność sportową za element „powszechnego korzystania ze środowiska” prowadzi do wyłączenia jakichkolwiek środków administracyjnoprawnych służących ochronie przed uciążliwościami akustycznymi. Oznacza to, że organy

ochrony środowiska, władze lokalne czy służby porządkowe nie będą mogły interweniować nawet wtedy, gdy poziom hałasu będzie realnie zagrażał zdrowiu mieszkańców. W ocenie Rzecznika jest to rozwiązanie nieproporcjonalne i godzące w konstytucyjne prawa obywateli.

Hałas związany z funkcjonowaniem obiektów sportowych – zwłaszcza w przestrzeni zurbanizowanej – stanowi istotny problem społeczny. Do Biura RPO wpływa coraz więcej skarg dotyczących braku możliwości odpoczynku, snu czy nauki dzieci w sąsiedztwie takich obiektów. Skarżący wskazują na rosnące problemy zdrowotne, stres, konieczność korzystania z pomocy psychiatrycznej oraz na brak skutecznych reakcji ze strony Policji czy władz lokalnych.

W ocenie Rzecznika nie sposób zaakceptować tezy zawartej w uzasadnieniu projektu, jakoby wyłączenie norm hałasu miało „przeciwdziałać zamykaniu orlików”. Przyczyną tych sytuacji nie jest sama obecność norm środowiskowych, lecz brak ich przestrzegania, niedostateczny nadzór i ignorowanie skarg mieszkańców. Wprowadzanie regulacji, która zamiast rozwiązywać problem – usuwa narzędzia jego przeciwdziałania – jest działaniem chybnym.

Ponadto, jak wskazał Rzecznik, nawet całkowite wyłączenie obiektów sportowych spod administracyjnych norm hałasu nie zablokuje możliwości dochodzenia roszczeń przez mieszkańców w trybie cywilnoprawnym – na podstawie przepisów o immisjach z art. 144 k.c. Sądy nadal będą mogły orzekać w tych sprawach, oceniając stopień uciążliwości dźwięków. Różnica polega na tym, że obywatele pozbawieni zostaną możliwości zgłoszenia problemu do urzędu – co zwiększy liczbę spraw sądowych i pogłębi konflikty społeczne.

W związku z powyższym RPO zaapelował o ponowne przeanalizowanie projektowanego przepisu oraz wstrzymanie jego przyjęcia w obecnym brzmieniu. Niezbędne jest przeprowadzenie szerokich i rzeczywistych konsultacji społecznych z udziałem ekspertów w dziedzinie akustyki, zdrowia publicznego i urbanistyki. Tylko wyważone i merytorycznie przygotowane rozwiązania mogą godzić interes społeczny związany z rozwojem kultury fizycznej z prawem obywateli do spokojnego życia i zdrowia.

Rzecznik zwrócił się również do Przewodniczącego Komisji o przedstawienie zawartych w piśmie argumentów podczas prac Komisji oraz o skierowanie do resortów odpowiedzialnych za projekt – zwłaszcza Ministerstwa Sportu, Ministerstwa Klimatu i Ministerstwa Zdrowia – prośby o ustosunkowanie się do zgłoszonych zastrzeżeń.

**Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP
(III.7060.294.2024 z 31 lipca 2025 r.) w sprawie rządowego projektu ustawy o
ustalaniu wysokości emerytur z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych
ustalonych w czerwcu w latach 2009-2019 oraz rent rodzinnych po
ubezpieczonych, którym ustalono emerytury w czerwcu w latach 2009-2019.**

Problem tzw. emerytur czerwcowych był przez wiele lat przedmiotem licznych wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich, kierowanych do Ministra Rodziny,

Pracy i Polityki Społecznej. Dotyczył on niekorzystnego mechanizmu ustalania wysokości emerytury dla osób składających wnioski o świadczenie w czerwcu w latach 2009–2019. Wynikało to z konstrukcji przepisów o waloryzacji składek – w czerwcu nie były one objęte dodatkowymi waloryzacjami kwartalnymi, co skutkowało niższą emeryturą niż w przypadku wniosków składanych np. w maju. Sytuacja ta szczególnie dotkliwie dotyczyła osób, które nie miały wpływu na moment przejścia na emeryturę – m.in. przechodzących z urzędu z renty z tytułu niezdolności do pracy (art. 24a ustawy emerytalnej) czy pobierających świadczenia przedemerytalne lub pomostowe, które wygasały z chwilą osiągnięcia wieku emerytalnego – jeżeli przypadał on w czerwcu. Brak było skutecznego mechanizmu ochronnego, a ubezpieczeni nie byli należycie informowani o skutkach złożenia wniosku w tym miesiącu. ZUS uznawał przy tym, że nie ma obowiązku przekazywania informacji o wpływie daty wniosku na wysokość świadczenia, a pouczenia do decyzji nie zawierały informacji o możliwości wycofania wniosku.

Choć już w 2017 r. Minister Rodziny podzielił stanowisko Rzecznika i zapowiedział zmiany legislacyjne, przez długi czas ograniczano się jedynie do działań informacyjnych. Rozwiązanie doraźne wprowadzono dopiero w 2020 r. (dla emerytur przyznawanych w czerwcu tego roku), a trwałe dopiero w nowelizacji z dnia 24 czerwca 2021 r. Przewidziano w niej, że w przypadku ustalania emerytury w czerwcu, waloryzacja składek ma odbywać się na zasadach identycznych jak w maju – jeśli jest to korzystniejsze dla ubezpieczonego. Jednak regulacja ta objęła wyłącznie osoby przechodzące na emeryturę po 31 maja 2021 r., a zatem nie uwzględniła osób pokrzywdzonych w latach wcześniejszych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał na konieczność objęcia nowymi zasadami również emerytur już przyznanych w latach 2009-2019. Takie poprawki zgłosił Senat, postulując również wypłatę wyrównania, jednak Sejm odrzucił je w sierpniu 2021 r. Tymczasem dane ZUS jednoznacznie wskazywały, że w tych latach dziesiątki tysięcy osób mogły otrzymać zaniżone świadczenia.

Problem ten został następnie poddany ocenie Trybunału Konstytucyjnego, który w wyroku z dnia 15 listopada 2023 r. (sygn. P 7/22) uznał, że pominięcie osób, które złożyły wniosek o emeryturę przed 1 czerwca 2021 r., narusza konstytucyjną zasadę równości (art. 32 ust. 1) oraz prawo do zabezpieczenia społecznego (art. 67 ust. 1 Konstytucji). Wyrok ten miał charakter tzw. wyroku o pominięciu, co oznacza, że nie znosił przepisów, ale zobowiązywał ustawodawcę do ich uzupełnienia. Trybunał wskazał przy tym, że analogiczne uprawnienia powinny objąć także inne grupy, takie jak emeryci z urzędu oraz uprawnieni do rent rodzinnych, których sytuacja była tożsama z osobami składającymi wnioski w czerwcu.

Wbrew temu rozstrzygnięciu projektowane przepisy wdrażające wyrok TK ograniczają się wyłącznie do przeliczenia emerytur bez przewidzenia jakiegokolwiek formy wyrównania – nawet w ograniczonym zakresie, zgodnie z

ogólnymi zasadami obowiązującymi w systemie ubezpieczeń społecznych (np. za ostatnie 3 lata wstecz od daty wejścia w życie przepisów). Oznacza to, że mimo stwierdzenia niekonstytucyjności dotychczasowego rozwiązania, osoby pokrzywdzone w przeszłości nie zostaną objęte rekompensatą, co budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia zasady sprawiedliwości społecznej.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.540.132.2025 z 13 sierpnia 2025 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w europejskim systemie informacji o podróży oraz zezwoleń na podróż.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w art. 41 projektu przewidziano zmianę w ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej polegającą na dodaniu nowych przesłanek umożliwiających organowi prowadzącemu postępowanie w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej wydanie decyzji o umorzeniu postępowania w przypadku, gdy nie jest to sprzeczne z interesem społecznym, a wnioskodawca w sposób dorozumiany wycofał wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. Zgodnie z projektowaną zmianą, wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej uznaje się za wycofany w sposób dorozumiany w przypadku, gdy wnioskodawca odmówił przedstawienia informacji niezbędnych do ustalenia stanu faktycznego lub odmówił udostępnienia dowodów potwierdzających okoliczności wskazane w uzasadnieniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

W uzasadnieniu projektu wskazano, że z uwagi na obecną sytuację geopolityczną mając w szczególności na względzie wrogie działania ze strony białoruskich i rosyjskich władz, mające na celu instrumentalne wykorzystanie instytucji ochrony międzynarodowej wyłącznie do celów sprzecznych z naturą tej instytucji, konieczne jest podjęcie działań zmierzających do szybkiego załatwiania spraw o udzielenie ochrony międzynarodowej. Proponowana zmiana ma być więc odpowiedzią na działania cudzoziemców podejmowane w złej wierze lub w celu wprowadzenia w błąd.

W ocenie Rzecznika proponowane rozwiązanie budzi wątpliwości z punktu widzenia standardów ochrony praw cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP. W obowiązującym obecnie brzmieniu art. 40 ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony określono zamknięty katalog przesłanek, których wystąpienie pozwala organowi na uznanie, że cudzoziemiec w sposób dorozumiany wycofał swój wniosek. Są to okoliczności o charakterze obiektywnym, które są możliwe do zweryfikowania i nie opierają się na subiektywnej ocenie organu prowadzącego postępowanie. Przesłanki te dotyczą m.in. niestawiennictwa w ośrodku recepcyjnym w określonym terminie, opuszczenia ośrodka bez usprawiedliwionej przyczyny czy opuszczenia terytorium RP. Natomiast projektowane nowe przesłanki mają charakter ocenny i subiektywny, tym samym przyznają organowi szeroki zakres uznaniowości, co może prowadzić do arbitralnych decyzji, podejmowanych bez

odpowiedniego uwzględnienia indywidualnej sytuacji wnioskodawcy. Przepis nie przewiduje obowiązku wykazania przez organ, że odmowa złożenia wyjaśnień lub przedstawienia dowodów wynikała ze złej wiary cudzoziemca lub zmierzała do wprowadzenia organu w błąd. W efekcie może on zostać zastosowany również wobec osób, które z różnych przyczyn nie były w stanie przedstawić wymaganych informacji czy dowodów.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o uwzględnienie powyższych uwag w toku dalszych prac legislacyjnych nad projektem ustawy.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.510.1103.2025 z 18 września 2025 r.) w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks wykroczeń.

Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził wątpliwości co do projektowanego zagrożenia karą w treści art. 290a § 1 Kodeksu karnego w projektowanym brzmieniu. W opinii Rzecznika nie do końca zrozumiałe jest, dlaczego projektodawca odstępuje od formuły sprzężenia zagrożenia karą z przestępstwem kradzieży przyjętej przez ustawodawcę w treści „wzorcowego” art. 290 § 1 k.k. Wątpliwości budzi też ograniczenie odpowiedzialności karnej za przestępstwo z projektowanego art. 290a § 1 k.k. wyłącznie do czynu opisanego w treści art. 148 § pkt 1 Kodeksu wykroczeń w aktualnym oraz projektowanym brzmieniu.

Poprzez modyfikację treści art. 148 § 1 pkt 2 k.w., w którym zastąpiono zwrot „zabiera” zwrotem „kradnie”, projektodawca wyłącza możliwość nieumyślnego dokonania tego czynu, tj. zaboru wyrąbanych gałęzi, korzeni lub krzewów albo wykarczowanych pniaków. Zwrot „kradnie” musi być bowiem rozumiany przez pryzmat art. 278 k.k., a zatem cechować się umyślnością działania sprawcy w zamiarze bezpośrednim. Z treści uzasadnienia projektu takie zamierzenie nie wynika. Dlatego projektodawca powinien ponownie rozważyć tę zmianę. Z punktu widzenia art. 31 Konstytucji RP ingerencja w wolności i swobody obywatelskie musi spełniać określone kryteria. Każde takie ograniczenie podlega testowi proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji, który formułuje kumulatywnie ujęte przesłanki dopuszczalności ograniczeń korzystania z konstytucyjnych praw i wolności. Są to: ustawowa forma ograniczenia, istnienie w państwie demokratycznym konieczności wprowadzenia ograniczenia, funkcjonalny związek ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wartości (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób) oraz zakaz naruszania istoty danego prawa lub wolności. Stwierdzenie, że ograniczenia mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, nakazuje rozważyć, czy wprowadzona przez ustawodawcę regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków; czy regulacja ta jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z

którym jest związana; czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w odpowiedniej proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela. Podczas analizy nakładanych ograniczeń przez pryzmat powyższych kryteriów wątpliwości Rzecznika wzbudziła możliwość realizacji zamierzonych przez nią skutków oraz relacja pomiędzy efektami regulacji a ciężarami nakładanymi na obywatela. O ile samo założenie jest słuszne, o tyle projektowane brzmienie nakazuje podawać w wątpliwość kwestię skuteczności oraz poprawności – z punktu widzenia precyzji oraz kolizyjności przepisów.

Projektowana zmiana art. 161 k.w. prowadzi do szeregu poważnych wątpliwości. Po pierwsze – niejasne jest, jak prezentuje się relacja projektowanego art. 161 § 2 k.w. do treści art. 181 § 3 k.k. Po drugie – projektodawca w ogóle nie rozważa kwestii tego, czy projektowany art. 161 § 2 k.w. nie będzie stanowić *superfluum* legislacyjnego. Planowany zakres kryminalizacji ma objąć niszczenie lub istotne uszkodzenie pojazdem roślin, zwierząt, grzybów, ich siedlisk lub siedlisk przyrodniczych. Jest on uzasadniany faktem, że art. 181 § 1 k.k. przewiduje odpowiedzialność karną za taki czyn – lecz wyłącznie w razie wyrządzenia szkody w znacznych rozmiarach. Tymczasem w Kodeksie wykroczeń i ustawach szczególnych ustawodawca unormował zachowania, które w ocenie projektodawcy uzasadniają potrzebę wprowadzenia nowelizacji art. 161 k.w. Projektodawca do przepisów tych w uzasadnieniu się jednak nie odnosi. Po trzecie – projektodawca w żaden sposób nie wyjaśnia, dlaczego treść aktualnego art. 165 k.w. jest niewystarczająca dla ochrony zwierząt. Według Rzecznika nie można się zgodzić także z twierdzeniem projektodawcy, co do oczywistości i braku praktycznych problemów przy stosowaniu art. 51 k.w. w zakresie znamienia „hałasu”. W literaturze co prawda podnosi się, że w obliczu braku definicji legalnych oraz definicji języka prawniczego, stosuje się znaczenie potoczne tych słów. Zatem „hałas” oznacza nieskoordynowane, zakłócające spokój głośne dźwięki, głośny stuk, trzask, huk, głośną rozmowę, krzyki, wrzawę, harmider, gwar.

Niejasne jest również, kto powinien dokonywać oceny, czy pojazd spowodował hałas (i o jakiej skali). Co więcej, jako że problemów przysparza już samo znamię „hałasu”, jeszcze bardziej sprawę komplikuje modyfikator w postaci pojęcia „znaczny”. Ponadto przedmiotem czynności wykonawczej musi być pojazd – w przeciwieństwie do art. 51 k.w. Na tle przedmiotu czynności wykonawczej, pojawia się kolejny problem.

Tymczasem, samo pojęcie „hałas” jest już zwrotem dostatecznie nieostrym i nieprecyzyjnym, aby budzić uzasadnione wątpliwości w kontekście projektowanego przepisu, zaś jego sprzężenie z kolejnym nieostrym zwrotem, tj. „znaczny” powoduje, że projektowane znamię nie przechodzi z powodzeniem testu określoności prawa. Nie sposób bowiem uznać, że projektowany przepis art. 161 § 2 k.w. w proponowanym brzmieniu spełnia wymogi precyzyjności regulacji prawnej. Ogromnych trudności nastrocza już samo zidentyfikowanie

tych pojazdów, które nie powodowałyby znacznego hałasu. Z tego też względu, art. 161 § 2 k.w. w zakresie, w jakim posługuje się znamieniem „znacznym hałasem” jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP.

Powyższe komplikuje już i tak trudną relację pomiędzy projektowanym art. 161 k.w. a art. 165 k.w. Skoro art. 161 k.w. będzie penalizował powodowanie „pojazdem znacznego hałasu”, będzie zatem stanowić *lex specialis* względem art. 165 k.w. penalizującego m.in. płoszenie dziko żyjących zwierząt w sposób złośliwy. Po pierwsze – wątpliwe jest, czy w ogóle tak ujęte znamię zasadniczo różni się od znamienia „płoszy”, czy też będą one obejmowały tożsame zachowania. Po drugie – różnicę można dostrzec w użyciu zwrotu „siedliska przyrodnicze” w treści projektowanego art. 161 § 2 k.k., a „siedliska roślin, zwierząt lub grzybów”, użytego w art. 131 pkt 13 ustawy o ochronie przyrody. Odpowiedzialność karną *sensu largo* za zabijanie zwierząt, niszczenie roślin lub grzybów lub niszczenie siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów – na terenach nieobjętych ochroną oraz wobec gatunków nieobjętych ochroną – ustawodawca uregulował w art. 131 pkt 13 ustawy o ochronie przyrody. W sankcjonowanym art. 125 ww. ustawy określono warunki, w jakich rośliny, zwierzęta lub grzyby, a także ich siedliska nieobjęte formami ochrony przyrody, mogą być niszczone lub zabijane. Brak jest w uzasadnieniu projektu odniesienia się do ustawy o ochronie przyrody.

Rzecznik zauważył, że posługiwanie się zwrotem „pojazd” jest zbędne. Może dochodzić do kuriozalnych sytuacji, w których np. kierowca co prawda wjedzie pojazdem do lasu (tj. wypełni dyspozycję § 1), ale znaczny hałas spowoduje skutek puszczenia muzyki z przenośnego głośnika, niestanowiącego elementu pojazdu. Wówczas nie można przypisać mu odpowiedzialności z art. 161 § 2 k.w., gdyż sprawca – choć spowodował znaczny hałas – to nie uczynił tego pojazdem, co stanowi znamię tego czynu zabronionego. Według Rzecznika w projektowanym brzmieniu art. 161 § 2 k.w. dochodzi do kolizji z art. 181 § 2 i 3 k.k., ponieważ przepisy te dotyczą ochrony obszarowej i gatunkowej, zaś projektowany przepis dotyczy całości środowiska przyrodniczego w Polsce. W konsekwencji sprawca – za zniszczenie grzybów lub siedlisk zwierząt objętych ochroną gatunkową lub na terenie objętym ochroną poprzez nieuprawniony wjazd do lasu pojazdem silnikowym, zaprzęgowym lub motorowerem – zawsze będzie ponosił odpowiedzialność wykroczeniową (*lex specialis* względem art. 181 k.k.). Zatem dojdzie do częściowej dekryminalizacji takich zachowań – wbrew intencjom projektodawcy. Stąd też w celu usunięcia kolizji konieczne byłoby sprecyzowanie, że chodzi tu o uszkodzanie i niszczenie roślin, zwierząt, grzybów, ich siedlisk i siedlisk przyrodniczych niepodlegających ochronie gatunkowej oraz nie znajdujących się na obszarze objętym ochroną.

8. Opinie i stanowiska

XI.810.3.2025 z 3 lipca 2025 r. – opinia w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił swoje poparcie dla wszelkich rozwiązań prawnych, które zmierzają do zapewnienia efektywności mechanizmu ochrony przed dyskryminacją oraz wyeliminowania wszelkich niepożądanych zjawisk w sferze zatrudnienia. Na aprobatę zasługuje wpisanie w logikę mechanizmu ochronnego przed dyskryminacją, oprócz rozwiązań następczych, także obowiązku działań prorównościowych.

Projekt przewiduje, że pracodawca jest zobowiązany aktywnie i stale przeciwdziałać naruszaniu zasady równego traktowania. W tym celu podejmuje działania naprawcze i wspiera osoby dotknięte nierównym traktowaniem. W pierwszej kolejności jednak stosuje działania prewencyjne i właściwie reaguje na przypadki nierównego traktowania.

Na aprobatę zasługuje projekt uzupełnienia kodeksowych form dyskryminacji o dyskryminację przez asumpcję i przez asocjację. Zmiana ta nie tylko stanowi uwzględnienie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który uznał, że również te przejawy dyskryminacji są objęte dyrektywami antydyskryminacyjnymi, ale także odpowiedź na wyzwania rzeczywistości, w której osoby doświadczają gorszego traktowania w wyniku błędnego przypisania im cechy prawnie chronionej lub ze względu na związek z osobą posiadającą taką cechę.

XI.022.5.2025 z 31 lipca 2025 r. – opinia dotycząca projektu rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, które ma zastąpić obowiązujące rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie do Ministra Finansów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że obowiązek wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami oraz umożliwienia im pełnego uczestnictwa we wszystkich sferach życia potwierdza Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona dnia 13 grudnia 2006 r. w Nowym Jorku.

Podkreśla się w niej znaczenie projektowania uniwersalnego i konieczność wprowadzenia przez poszczególne państwa standaryzacji rozwiązań przestrzennych, które zapewniłyby dostępność dla wszystkich użytkowników. Władze publiczne są zobowiązane do zapewnienia, że świadczone w społeczności lokalnej usługi i urządzenia dla ogółu ludności będą dostępne dla osób niepełnosprawnych na zasadzie równości z innymi osobami oraz będą odpowiadać ich potrzebom, co ma na celu umożliwienie im prowadzenia niezależnego życia (art. 19 lit. c Konwencji).

Dnia 1 sierpnia 2024 r. wszedł w życie m.in. § 85a ust. 2 rozporządzenia o warunkach technicznych. Wskazuje on na obowiązek wydzielenia w projektowanych budynkach pomieszczenia dostosowanego i przeznaczonego do przewijania dorosłych osób ze szczególnymi potrzebami w budynku przeznaczonym na potrzeby administracji publicznej o powierzchni użytkowej powyżej 2000 m², przeznaczonym na potrzeby kultury, sportu, handlu, usług lub obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym lub lotniczym o powierzchni użytkowej powyżej 10 000 m², stacji paliw o powierzchni użytkowej powyżej 300 m² zlokalizowanej przy autostradzie lub drodze ekspresowej i przeznaczonym na potrzeby opieki zdrowotnej.

Projektowane rozporządzenie w § 81 powieli wspomniane wyżej rozwiązania z wyjątkiem budynków przeznaczonych na potrzeby opieki zdrowotnej. Jednak w przypadku tych obiektów obowiązek wydzielenia komfortki ograniczono do nieruchomości o powierzchni większej niż 500 m². Co więcej, rezygnuje się również z obowiązku zlokalizowania komfortki w odległości nie większej niż 20 m od wejścia do budynku, na tej samej kondygnacji co wejście do budynku. Według Rzecznika wątpliwe jest, czy w rezultacie tak sformułowanego przepisu w istocie wzrośnie liczba miejsc, gdzie w komfortowych warunkach będzie można przewinąć osobę dorosłą ze szczególnymi potrzebami.

Dodatkowo, w ocenie Rzecznika, bez szczegółowego określenia koniecznego wyposażenia niemożliwe wydaje się osiągnięcie dwóch podstawowych celów stawianych komfortkom. Są to: zapewnienie godnych warunków osobom ze szczególnymi potrzebami i ochrona ich opiekunów przed niebezpieczeństwem kontuzji związanej z koniecznością dźwigania osoby, której asystują.

Aby komfortki spełniały swoją funkcję, muszą uwzględniać sprawdzone w praktyce rozwiązania. Z perspektywy osób potrzebujących bardziej intensywnego wsparcia niezbędne jest – oprócz przystosowanych do korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami WC, umywalki, czy dużego kosza na odpady – zapewnienie także innych elementów.

Z satysfakcją natomiast Rzecznik przyjął uwzględnienie w projektowanym rozporządzeniu szczegółowych przepisów dotyczących ewakuacji osób ze szczególnymi potrzebami. Chodzi m.in. o obowiązek wydzielenia miejsca tymczasowego schronienia, o którym mowa w § 247 ust. 3 w zw. z § 252 projektowanego rozporządzenia czy możliwości ewakuacji poprzez dźwig ratowniczy, o którym mowa w § 253 w zw. z § 267 projektowanego rozporządzenia.

Niemniej, jak zaznaczył Rzecznik, rozważenia wymaga wprowadzenie rozwiązań nie tylko architektonicznych, ale również sprzętowych umożliwiających ewakuację. Chodzi o wyposażenie budynków w sprzęt umożliwiający ewakuację osób, które nie są w stanie samodzielnie wydostać się przy użyciu schodów, a które w pewnych przypadkach mogłyby opuścić strefę zagrożenia z pomocą osób znajdujących się w pobliżu bez angażowania służb ratunkowych lub wspierając

ich działania. Mowa o wózkach ewakuacyjnych, schodołazach, a także materacach oraz matach ewakuacyjnych.

Wdrożenie rozwiązań zarówno architektonicznych, jak i sprzętowych jest konieczne w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnością realnego prawa do ewakuacji. Alternatywą pozostaje możliwość wyposażenia jednostek Państwowej Straży Pożarnej w przenośną wersję wspomnianego wyposażenia. Niemniej zapewnienie koniecznej infrastruktury „na miejscu” pozwala na jej zastosowanie jeszcze przed pojawieniem się służb.

Rzecznik zwrócił także uwagę na kwestię zawiadamiania osób ze szczególnymi potrzebami o niebezpieczeństwie, a także możliwości zawiadamiania przez osoby ze szczególnymi potrzebami o sytuacjach kryzysowych, w których się znalazły. Niezwykle istotne jest dotarcie ze zrozumiałą informacją o sytuacji zagrożenia, np. w przypadku pożaru obiektu. W odniesieniu m.in. do budynków użyteczności publicznej, szpitali, stacji metra czy największych budynków zamieszkania zbiorowego przepisy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów wymagają stosowania dźwiękowego systemu ostrzegawczego. Powinien on umożliwiać rozgłaszanie sygnałów ostrzegawczych i komunikatów głosowych na potrzeby bezpieczeństwa osób tam przebywających. System działać ma automatycznie, po otrzymaniu sygnału z systemu sygnalizacji pożarowej, a także przez operatora. Obowiązek ten dotyczy tylko określonej grupy budynków. Zgodnie zaś z § 29 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej, w obiektach, w których zastosowano dźwiękowy system ostrzegawczy, nie stosuje się innych pożarowych urządzeń alarmowych akustycznych służących alarmowaniu użytkowników tego obiektu, poza służbami dozoru lub ochrony. Niemniej nawet w niniejszym przypadku system powiadamiania przeciwpożarowego pomija potrzeby osób Głuchych.

Nieuwzględnienie potrzeb osób Głuchych (w postaci np. obowiązku instalowania obok dźwiękowego systemu ostrzegania również sygnalizatorów optycznych lub wibracyjnych) sprawia, że w sytuacji kryzysowej takie osoby będą mogły dowiedzieć się o niej wyłącznie od innych osób przebywających w danym obiekcie, ratowników lub we własnym zakresie, co znacząco przedłuży czas reakcji i może zaważyć na ich zdrowiu i życiu. Konieczne wydaje się zatem rozważenie wprowadzenia regulacji dotyczących obowiązku instalowania mieszanych systemów ostrzegania (przy czym kluczowe wydaje się to w przypadku budynków zamieszkania zbiorowego), które oprócz emitowania dźwięków mogą nadawać również sygnały optyczne czy wibracyjne.

Kolejną kwestią wymagającą pogłębionej refleksji jest zawiadamianie o sytuacji kryzysowej w kontekście obowiązku instalacji wind, o którym mowa w § 49 ust. 1 pkt 2 i 3 projektowanego rozporządzenia, zgodnie z którym w dźwig osobowy lub osobowotowarowy wyposaża się m.in. budynek zamieszkania zbiorowego mający

dwie lub więcej kondygnacji oraz budynek mieszkalny wielorodzinny mający trzy lub więcej kondygnacji.

Przepis § 204 ust. 3 projektowanego rozporządzenia reguluje standard dźwigu osobowego dostępnego dla osób niepełnosprawnych. Regulacja ta stanowi rozszerzenie obecnie obowiązującego § 193 ust. 2a rozporządzenia o warunkach technicznych. Dodanie obowiązku instalacji rozwiązań innych niż tzw. panele dotykowe niedostępnych dla osób z niepełnosprawnością wzroku należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Rzecznik zwrócił jednak uwagę na brak określenia dostępnych systemów przyzywowych na wypadek sytuacji awaryjnych, w tym umożliwiających skorzystanie z nich przez osoby z niepełnosprawnością słuchu. Podobny mechanizm przyzywowy, przewidziany na wypadek sytuacji awaryjnych, powinien zostać przewidziany w przepisach dotyczących toalet dla osób z niepełnosprawnościami. W § 80 ust. 1 projektowanego rozporządzenia wskazano minimalny standard ustępu przystosowanego dla osób niepełnosprawnych, jednak nie zawarto w nim obowiązku zapewnienia dostępnego systemu przyzywowego.

Rzecznik zwrócił się z uprzejmą prośbą o analizę przedstawionych uwag i ich uwzględnienie w dalszych pracach nad projektem rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

9. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

VII.613.137.2020 z 26.02.2021 r. – wniosek o dopuszczenie do interwencji jako strona trzecia w postępowaniu dotyczącym skargi no. 13375/18 w sprawie E. S. przeciwko Polsce.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok (wyrok z 8 lipca 2025 r.) w sprawie E. S. przeciwko Polsce, mając na uwadze: skargę przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesioną do Trybunału na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności przez obywatela polskiego E. A. S. w dniu 11 marca 2018 r.; decyzję o zakomunikowaniu Rządowi Polskiemu zarzutów dotyczących artykułów 5, 10 i 11 Konwencji oraz o uznaniu pozostałej części skargi za niedopuszczalną; uwagi przedstawione przez rząd pozwanego państwa oraz odpowiedź skarżącego; uwagi złożone przez Helsińską Fundację Praw Człowieka oraz Rzecznika Praw Obywatelskich.

Trybunał uznał skargę dotyczącą artykułu 5 § 1 za dopuszczalną, a pozostałą część skargi za niedopuszczalną. Orzekł, że doszło do naruszenia artykułu 5 § 1 Konwencji. Trybunał orzekł też, że państwo pozwane ma wypłacić E. A. S. w terminie trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny, kwotę 3000 euro powiększoną o należne podatki, tytułem zadośćuczynienia za krzywdę niemajątkową, przeliczoną na walutę państwa pozwanego według kursu obowiązującego w dniu płatności. Dodatkowo od upływu trzymiesięcznego terminu do dnia zapłaty naliczane będą odsetki proste od powyższej kwoty, według stopy odpowiadającej podstawowej stopie kredytowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w okresie zwłoki, powiększonej o trzy punkty procentowe. Trybunał oddalił pozostałą część roszczeń skarżącego o słuszne zadośćuczynienie.

10. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

WZF.7040.6.2023 z 11 stycznia 2024 – wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie dyskryminacji pracowników w zakresie konieczności ponoszenia składek zdrowotnych od przyznawanych im nagród uznaniowych oraz nagrody rocznej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 20 sierpnia 2025 r. odpowiedział, że w świetle dokonanej analizy można uznać, że regulacja art. 81 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych odpowiada konstytucyjnym wzorcom wynikającym z art. 2 Konstytucji RP (zasada sprawiedliwości społecznej), Preambuły i art. 20 Konstytucji RP (zasada solidarności) oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji RP (zasada równości).

Ustawodawca wprowadzając preferencję ustawową, uwzględnił istotne cechy różnicujące sytuację funkcjonariuszy służb mundurowych względem kategorii pracowników. Zróżnicował prawnie również wymiar ciężaru składkowego w ubezpieczeniu zdrowotnym wskazanych odmiennych kategorii podmiotowych, wprowadzając uzasadnioną preferencję dla funkcjonariuszy formacji mundurowych. Przy czym przedmiotowa preferencja jest proporcjonalna, ponieważ nie eliminuje partycypacji grup uprzywilejowanych w kosztach finansowania publicznego systemu opieki zdrowotnej.

Według Podsekretarza Stanu zrównanie ciężaru składkowego w ubezpieczeniu zdrowotnym pracowników korpusu służby cywilnej Krajowej Administracji Skarbowej z ciężarem składkowym funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej nie odpowiadałoby wzorcom konstytucyjnym. Obecnie grupa pracownicza – członkowie korpusu służby cywilnej – jest pod tym względem jednakowo traktowana bez względu na instytucję, w której funkcjonuje. Wyłączenie członków służby cywilnej zatrudnionych w Krajowej Administracji Skarbowej z obowiązujących reguł ustalania podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne doprowadziłoby do nieuzasadnionego różnicowania ich sytuacji w odniesieniu do pozostałych członków korpusu służby cywilnej. W związku z tym konieczne byłoby – ze względu na zasadę równości – objęcie zmianą normatywną wszystkich pracowników korpusu służby cywilnej. Doprowadzałoby to do pominięcia w tworzeniu prawa istotnych cech różnicujących tę grupę względem grup funkcjonariuszy służących w poszczególnych formacjach mundurowych. Taka zmiana legislacyjna naruszałaby obowiązek zróżnicowania przez prawodawcę obciążeń różnych kategorii podmiotowych, wynikający z zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP).

Powyższy wniosek, oparty na analizie prawnej, znajduje swoje dodatkowe uzasadnienie w szerszym kontekście społeczno-ekonomicznym wskazanym przez Ministra Finansów. Objęcie członków korpusu służby cywilnej (także tych zatrudnionych w KAS) przywilejem odstępstwa od obowiązkowego

odprowadzania składki na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń innych niż uposażenie (tj. np. od nagród), a więc poszerzenie zakresu podmiotowego preferencji z art. 81 ust. 3 ww. Ustawy, nie jest zasadne w kontekście aktualnej sytuacji finansowej Narodowego Funduszu Zdrowia. Uprzywilejowanie tak licznej grupy zawodowej w zakresie składek na ubezpieczenie zdrowotne negatywnie wpłynęłoby na zasoby finansowe NFZ. Minister Zdrowia nie planuje obecnie zmian legislacyjnych w zakresie regulacji art. 81 ust. 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

VII.501.151.2023 z 25 marca 2024 r. – wystąpienie do Ministra Sportu i Turystyki w sprawie przetwarzania danych osobowych uczniów w ewidencji „Sportowe talenty”.

Minister Sportu pismem z 24 września 2025 r. poinformował, że w nowelizacji ustawy o sporcie procedowanej w 2024 r. zaproponowano zmiany dotyczące ograniczenia funkcjonowania ewidencji „Sportowe talenty” jedynie do celów statystycznych. Na etapie pierwszego czytania projektu ww. ustawy w komisji ustawodawca zdecydował o pozostawieniu w ustawie przepisów odnoszących się do tzw. identyfikacji talentów oraz rozszerzył katalog osób objętych ewidencją o uczniów klas I-III szkół podstawowych.

Minister zapewnił, że dane uczniów objętych ewidencją są bezpieczne i nie są powszechnie dostępne. Klubom, związkom sportowym i polskim związkom sportowym nie mogą być udostępniane żadne informacje pozwalające na identyfikację ucznia. Wymienione podmioty zainteresowane wynikami mogą mieć dostęp jedynie do zanonimizowanych danych. Przy czym to szkoła jest jedynym podmiotem, który może powiązać konkretny wynik testów sprawnościowych, wiek i wagę z imieniem i nazwiskiem ucznia. Dodatkowo to rodzic, opiekun lub pełnoletni uczeń decydują, czy skorzystać z zainteresowania klubu lub związku sportowego. Bez ich zgody zgłoszenie pozostanie bez odpowiedzi.

Zagregowane i zanonimizowane dane (tj. wysokość, masa ciała i wyniki prób sprawności) będą mogły być przekazywane innym podmiotom wyłącznie do celów naukowo-badawczych, dydaktycznych, oświatowych lub statystycznych. Ustawodawca wprowadził obowiązek wykazania celu pozyskania ww. danych przez wnioskodawcę.

Odnosząc się do wskazanych w piśmie wątpliwości dotyczących ochrony danych na etapie ich przetwarzania przez szkoły, Minister poinformował, że dane z Systemu Informacji Oświatowej są przetwarzane przez władze publiczne i poszczególne szkoły w odniesieniu do konkretnych uczniów. Kilkunastoletnie funkcjonowanie Systemu Informacji Oświatowej wskazuje, że przypadki wycieku danych na poziomie szkoły się nie zdarzają.

VII.7033.77.2024 z 27 sierpnia 2024 r. – wystąpienie do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Minister Zdrowia w sprawie nieprawidłowości podczas wyborów rektorskich na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego pismem z 29 września 2025 r. poinformowała, że projekt nowelizacji ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zakłada zmiany obejmujące m.in. kształcenie na studiach i studiach podyplomowych oraz organizację uczelni i ich organów. Jest on przedmiotem prac resortu szkolnictwa wyższego i nauki w konsultacji z instytucjami przedstawicielskimi środowiska akademickiego i studenckiego. Następnie zostanie poddany procedurze legislacyjnej. Podsekretarz zapewnia, że przewiduje się zmianę brzmienia art. 20 ust. 1 pkt 4 ustawy. Polega ona na wskazaniu, że członkiem rady uczelni może być osoba, która nie była prawomocnie ukarana karą dyscyplinarną. Jak wskazano w piśmie z dnia 17 września 2024 r., warunek ten będzie odnosił się również do osób pełniących funkcje lub będących członkami innych organów i gremiów regulowanych ustawą – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Stosuje się go odpowiednio do rektora, członków senatu uczelni, członków kolegium elektorów, organów statutowych uczelni, prezydenta federacji i członka zgromadzenia federacji, a także osób pełniących w uczelni funkcje kierownicze.

II.510.1160.2024 z 20 stycznia 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości sprawie przeciwdziałania zjawisku niealimentacji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 25 sierpnia 2025 r. zwrócił uwagę, że zmiany zaproponowane w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich mogą spowodować trudności w interpretacji przepisu i prowadzić do skutków sprzecznych z intencjami wyrażonymi w wystąpieniu RPO. Według Sekretarza sformułowanie „Zaspokojenie w całości roszczeń pokrzywdzonego” może być rozumiane jako odnoszące się do wszystkich roszczeń w ogóle, tj. nie tylko tych z tytułu niealimentacji.

W ocenie Sekretarza nowelizacja przepisu art. 209 Kodeksu karnego w przedstawionym kształcie nie przyczyniłaby się do poprawy pozycji pokrzywdzonego, a jej stosowanie wprowadziłoby szereg wątpliwości interpretacyjnych.

II.519.1039.2017 z 20 marca 2024 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie rejestrowania obrazu oraz dźwięku czynności procesowych podejmowanych w postępowaniu karnym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 4 sierpnia 2025 r. poinformował, że Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego przekazała do Ministerstwa Sprawiedliwości projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, który kompleksowo realizuje wystąpienia Rzecznika. RPO zwrócił się w tych wystąpieniach z postulatem poszerzenia zakresu utrwalania czynności procesowych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk w postępowaniu karnym poprzez obligatoryjne utrwalanie konkretnych czynności. Te czynności to: przesłuchanie stron i

uczestników w postępowaniu przygotowawczym; oględziny oraz eksperyment procesowy w postępowaniu przygotowawczym; rozprawy w postępowaniu odwoławczym; rozprawy w sprawach kasacyjnych przed Sądem Najwyższym. W postępowaniu przygotowawczym projekt przewiduje m.in. utrwalanie za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk (nagrywanie) wszystkich przesłuchań podejrzanego, pokrzywdzonego, świadka i biegłego; możliwość zdalnego przesłuchania (z obowiązkowym nagrywaniem) podejrzanego i świadka (pokrzywdzonego); możliwość zdalnego udziału stron w zdalnym przesłuchaniu podejrzanego, świadka albo biegłego (z obowiązkowym nagrywaniem); ograniczenie zdalnego udziału podejrzanego w posiedzeniu w przedmiocie tymczasowego aresztowania do konkretnych przesłanek; możliwość zdalnego udziału podejrzanego w posiedzeniu w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania (z obowiązkowym nagrywaniem).

W postępowaniu sądowym projekt przewiduje: możliwość zdalnego przesłuchania oskarżonego na jego wniosek albo bez jego zgody (w określonych przypadkach) (z obowiązkowym nagrywaniem); możliwość zdalnego udziału stron w rozprawie na ich wniosek (albo obligatoryjnie); ujednolicenie regulacji dotyczących zdalnego udziału w postępowaniu karnym, karnym wykonawczym i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia (odpowiednie stosowanie regulacji z k.p.k. w k.k.w. i k.p.s.w.).

Sekretarz stanu poinformował, że właściwe komórki merytoryczne Ministerstwa Sprawiedliwości już rozpoczęły pracę nad projektem.

VII.564.38.2017 z 5 listopada 2024 r. – wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie wątpliwości co do zgodności z Konstytucją RP przepisów ustawy – Prawo lotnicze.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury pismem z 17 września 2025 r. poinformował, że stosowną zmianę przedmiotowego przepisu uwzględniono w procedowanym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw (UD117). Dnia 9 kwietnia 2025 r. projekt ustawy skierowano do uzgodnień międzyresortowych, konsultacji publicznych i opiniowania. Trwa opracowywanie treści projektu ustawy w wyniku zgłoszonych uwag. Projekt ustawy jest dostępny w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.

XI.811.2.2018 z 9 lipca 2024 r. – wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w sprawie systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz wdrożenia KPN.

Zastępca Dyrektora Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych pismem z 30 lipca 2025 r. poinformował, że na stronie internetowej Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych opublikowano Uwagi końcowe (Zalecenia) Komitetu ONZ ds. Praw Osób z

Niepełnosprawnościami dla Polski. Zalecenia odnoszą się do I sprawozdania rządowego Polski z wykonywania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument opublikowano w języku polskim i angielskim. Rekomendacje opublikowano również w Polskim Języku Migowym (PRJM) oraz w języku łatwym do czytania i rozumienia (ETR).

VII.6060.4.2022 z 21 listopada 2024 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP w sprawie potrzeby wprowadzenia obowiązku transmisji obrad komisji rady gminy.

Przewodniczący Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP pismem z 25 lipca 2025 r. zgodził się, że przejrzystość działania organów władzy publicznej, w tym jednostek samorządu terytorialnego, to fundament społeczeństwa obywatelskiego oraz istotny element realizacji konstytucyjnego prawa do informacji.

Jednocześnie Przewodniczący poinformował, że Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej obecnie nie planuje inicjatywy ustawodawczej w przedmiotowej sprawie. Komisja dostrzega znaczenie przejrzystości działań samorządów i zachęca do wykorzystywania istniejących rozwiązań prawnych na poziomie lokalnym, które umożliwiają zwiększenie jawności prac komisji.

II.519.1004.2024 z 9 marca 2025 r. do Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie stosowania administracyjnego trybu unieważniania i odmowy wydania dokumentu paszportowego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 18 sierpnia 2025 r. podziękował za przedłożoną analizę prawną i wynikające z niej propozycje legislacyjne. Ministerstwo Sprawiedliwości podzieliło opinię Rzecznika Praw Obywatelskich o konieczności zmian i rozpoczęło prace legislacyjne obejmujące postulaty zawarte m.in. w wystąpieniu Rzecznika.

VII.7014.20.2024 z 13 marca 2025 r. – w sprawie dostępności lekarzy sądowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 3 września 2025 r. poinformował, że podjęto prace zmierzające do zwiększenia wynagrodzenia przysługującego lekarzowi sądowemu z aktualnie obowiązującej kwoty 100 zł do kwoty 350 zł. Projekt znowelizowanego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 stycznia 2008 r. w sprawie wynagrodzenia przysługującego lekarzowi sądowemu i trybu finansowania tego wynagrodzenia oraz zwrotu kosztów dojazdu, a także wzoru zestawienia wystawionych zaświadczeń w przedmiotowym zakresie został sporządzony i przekazany do konsultacji. Wejście w życie tej zmiany planowane jest na 1 stycznia 2026 r.

XI.816.5.2025 z 20 marca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie ratyfikacji Protokołu nr 12 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych pismem z 1 września 2025 r. podziękowała za pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 31 lipca 2025 r., które zawierało dodatkowe uzasadnienie dla idei przystąpienia przez Polskę do Protokołu nr 12 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Protokół ten, w odróżnieniu od art. 14 Konwencji, przewiduje otwarty katalog przesłanek dyskryminacyjnych (obecny także w art. 14 Konwencji) i ogólną klauzulę antydyskryminacyjną. Uniezależnia więc rozpatrywanie kwestii ewentualnej dyskryminacji od kwestii praw i wolności gwarantowanych w Konwencji i jej Protokołach Dodatkowych, rozszerzając zakaz dyskryminacji na „jakikolwiek obszar i z jakiegokolwiek przyczyny”.

Podsekretarz zapewniła, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych starannie przeanalizowało nowe argumenty przedstawione przez Rzecznika. Uznając istotne znaczenie zakazu dyskryminacji, Podsekretarz wskazała jednak, że nie dotyczą one kluczowej kwestii. Jest nią zasadność związania się instrumentem międzynarodowym zawierającym ogólną klauzulę antydyskryminacyjną w sytuacji, w której Polska zobowiązana już jest do zagwarantowania zakazu dyskryminacji na mocy klauzuli szczególnej, zawartej w art. 14 Konwencji. Według Podsekretarz argumentacja Rzecznika przedstawiona ww. piśmie może świadczyć, że prawo polskie – przynajmniej w zakresie, w jakim implementuje ono dyrektywy unijne – może wymagać dostosowania przed rozpoczęciem prac nad przystąpieniem do Protokołu nr 12.

W opinii ekspertów Ministerstwa Spraw Zagranicznych przed ewentualną decyzją o przystąpieniu do Protokołu nr 12 należałoby mieć pewność, że zobowiązania wynikające z orzeczeń Trybunału nie pozostaną w kolizji z zobowiązaniami płynącymi dla Polski z prawa unijnego. Orzecznictwo Trybunału na gruncie Protokołu nr 12 w jego obecnym kształcie nie daje podstaw do wysuwania w tej mierze wniosków z wystarczającą pewnością.

Ministerstwu znane są argumenty krytyczne wobec konstrukcji ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. W opinii MSZ przed rozważeniem możliwości przystąpienia do Protokołu nr 12 należałoby najpierw wyjaśnić wskazane przez Rzecznika zastrzeżenia dotyczące konstrukcji wspomnianej ustawy. Ewentualna nowelizacja tej ustawy pozostaje jednak poza właściwością resortu.

Mimo wskazanych przez Rzecznika ograniczeń wspomniana ustawa pozostaje istotnym instrumentem prawnym zapewniającym jednostkom ochronę przed dyskryminacją w wielu obszarach. Nie jest ona też jedynym instrumentem przewidzianym przez prawo polskie. Należy pamiętać m.in. o możliwości kierowania skarg konstytucyjnych z powołaniem się na szeroki konstytucyjny standard ochrony przed nierównym traktowaniem.

Podsekretarz zaznaczyła, że orzecznictwo Trybunału w zakresie art. 14 Konwencji jest dobrze ugruntowane i w praktyce ma bardzo szeroki zakres zastosowania. Z powyższych względów podtrzymano przedstawione już uprzednio stanowisko Ministra Spraw Zagranicznych, według którego zasady niedyskryminacji i równego traktowania są wystarczająco gwarantowane w obowiązującym porządku prawnym RP.

Podsekretarz Stanu zapewniła, że omawiana sprawa będzie przedmiotem stałej, wewnętrznej analizy w zakresie możliwych do podjęcia działań, w szczególności w kontekście możliwego rozwoju orzecznictwa Trybunału na gruncie Protokołu nr 12.

III.7064.112.2025 z 26 marca 2025 r. – wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie regulacji ustawy o systemie opieki społecznej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z 28 lipca 2025 r. poinformował, że Ministerstwo przeprowadziło bardzo szczegółową analizę prawną kwestii wydłużenia okresu opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe przez cały okres sprawowania opieki dla osób pobierających świadczenia opiekuńcze. W analizie uwzględniono określony w Konstytucji RP nakaz równego traktowania i zawartą w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych zasadę równego traktowania.

Specjalny zasiłek opiekuńczy i zasiłek dla opiekuna należą do świadczeń wygasających, problematyka dłuższego opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe przede wszystkim dotyczy świadczenia pielęgnacyjnego. Wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym opiekunów osób niepełnosprawnych, którym przyznano świadczenie wspierające, podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu przez cały okres sprawowania opieki. W ten sposób powstała nierówność między opiekunami osób niepełnosprawnych w zakresie okresu podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Nierówność ta wynika z różnicy między tytułami, z których podlegają oni ubezpieczeniom społecznym. Osoba, która nie podejmuje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej ze względu na potrzebę udzielenia wsparcia osobie pobierającej świadczenie wspierające, podlega ubezpieczeniom przez cały okres sprawowania opieki. W przeciwieństwie do osoby otrzymującej świadczenie pielęgnacyjne, która podlega ubezpieczeniom tylko w określonym ustawowo okresie 20/25 lat.

Ponadto w oparciu o dane przekazane przez Centralę Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Ministerstwo przeprowadziło również analizę skutków finansowych ewentualnego wprowadzenia proponowanej zmiany. Ministerstwo weźmie pod wagę te dane rozważy przygotowanie stosownej nowelizacji, która umożliwiłaby opłacanie składek opiekunom osób niepełnosprawnych otrzymujących świadczenie pielęgnacyjne przez cały okres otrzymywania świadczenia. Sekretarz

podkreślił jednak, że należy mieć na uwadze również względy finansowe, tj. wpływ zmiany na stan finansów publicznych. Dlatego też niezbędne będzie uzyskanie pozytywnego stanowiska Ministra Finansów i Gospodarki.

Sekretarz Stanu odniósł się także do kwestii uprawnienia do zasiłku pogrzebowego. Zasiłek przysługuje w razie śmierci ubezpieczonego, osoby pobierającej emeryturę lub rentę oraz członków rodziny tych osób, a także osoby, która w dniu śmierci nie miała ustalonego prawa do emerytury lub renty, lecz spełniała warunki do jej uzyskania i pobierania. Członkami rodziny, zgodnie z art. 77 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych są: małżonek (wdowa i wdowiec); rodzice, ojczym i macocha; osoby przysposabiające dzieci własne; dzieci drugiego małżonka; dzieci przysposobione i umieszczone w rodzinie zastępczej; przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności inne dzieci niż wymienione powyżej; rodzeństwo; dziadkowie; wnuki; osoby, nad którymi została ustanowiona opieka prawna. Ponadto zasiłek pogrzebowy przysługuje również w razie śmierci ubezpieczonego po ustaniu ubezpieczenia, jeżeli śmierć nastąpiła w okresie pobierania zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego lub zasiłku macierzyńskiego. Charakter zasiłku pogrzebowego jako świadczenia ubezpieczeniowego skutkuje tym, że jedną z osób, których śmierć powoduje powstanie prawa do tego świadczenia jest ubezpieczony. Taki status przysługuje tylko osobie fizycznej, która podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowym. Obowiązek ubezpieczenia powstaje z mocy prawa albo na wniosek, przy czym rodzaj ubezpieczenia nie wpływa na prawo do świadczenia.

W przypadku śmierci osoby z niepełnosprawnością, na którą przysługiwało świadczenie pielęgnacyjne, jeżeli zgon nastąpił w okresie opłacania składek na świadczenie, opiekun będzie uprawniony do zasiłku pogrzebowego z tytułu śmierci członka rodziny. Jeśli natomiast śmierć osoby, na którą przysługiwało świadczenie nastąpi w okresie pobierania przez nią renty socjalnej, zasiłek pogrzebowy przysługuje – zgodnie z przepisami ustawy o rencie socjalnej – na zasadach i w wysokości określonych w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (o ile zasiłek pogrzebowy lub świadczenie w wysokości zasiłku pogrzebowego nie przysługuje z innego tytułu). Jeśli osoba z niepełnosprawnością nie była ubezpieczona, prawo do zasiłku pogrzebowego będzie mieć jej opiekun, który miał opłacane składki. Jeśli opiekun nie miał opłacanych składek, prawo do zasiłku przysługuje innym członkom rodziny, określonym w art. 77 ustawy emerytalnej. Śmierć osoby nieubezpieczonej, dodatkowo w rodzinie, w której żaden z jej członków nie ma prawa do zasiłku pogrzebowego, nie spowoduje pozostawienia jej najbliższych bez jakiegokolwiek wsparcia z tytułu tego zdarzenia.

Sekretarz zazaczył, że 1 stycznia 2026 r. wchodzi w życie ustawa z dnia 9 maja 2025 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw. Przewiduje ona podwyższenie kwoty

zasiłku pogrzebowego z 4000 zł do 7000 zł, a także wprowadza uszczegółowienie przesłanek przyznawania zasiłku celowego przez gminy.

Obecnie zasiłek celowy jest przyznawany przez gminy w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, a także w przypadku poniesienia strat w wyniku zdarzenia losowego oraz klęski żywiołowej i ekologicznej. W szczególności zasiłek celowy może być przeznaczony na sfinansowanie wyrobów medycznych, leczenia, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu.

Ww. ustawa wprowadza poszerzenie oraz uszczegółowienie przesłanek przyznawania obecnie funkcjonującego zasiłku celowego z pomocy społecznej z tytułu zdarzenia, jakim jest pogrzeb. Zasiłek celowy będzie przyznawany: na pokrycie kosztów pogrzebu osobie, która pokrywa koszty pogrzebu, jeśli po osobie zmarłej nie przysługuje zasiłek pogrzebowy; a także w przypadku, gdy osoba, która pokrywa koszty pogrzebu, jest uprawniona do zasiłku pogrzebowego i ponosi w związku z pogrzebem nadzwyczajne, trudne do przewidzenia koszty niemożliwe do pokrycia z kwoty zasiłku pogrzebowego.

Od 1 stycznia 2026 r. bliscy osoby, po której nie przysługuje zasiłek pogrzebowy, nie będą pozbawieni wsparcia ze środków publicznych i zyskają uprawnienia do zasiłku służącego pokryciu kosztów jej pogrzebu.

IX.517.1073.2024 z 27 marca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego w sprawie działań legislacyjnych w celu wypracowania przepisów gwarantujących prawo osób zatrzymanych do otrzymania posiłku i prawo do przerwy humanitarnej w długotrwałych czynnościach procesowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 lipca 2025 r. zapewniła, że resort podziela stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, wyrażone również w art. 41 ust. 4 (każdy człowiek pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny) i w art. 40 Konstytucji RP (nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu).

W związku z tym resort jako zasadne uznaje wypracowanie kompleksowych przepisów gwarantujących prawo osób zatrzymanych do otrzymania posiłku oraz prawo do przerwy humanitarnej. Do opracowania przedmiotowych regulacji, według Podsekretarz Stanu, mogą posłużyć rozwiązania już przyjęte w Służbie Więziennej – przy uwzględnieniu możliwości technicznych i organizacyjnych organów uprawnionych do dokonania zatrzymania i prowadzenia czynności procesowych.

Ministerstwo Sprawiedliwości wraz ze Służbą Więzienną podejmie współpracę z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji w celu wypracowania przepisów gwarantujących prawo osób zatrzymanych do otrzymania posiłku i prawo do przerwy humanitarnej w długotrwałych czynnościach procesowych.

VII.7014.5.2022 z 12 maja 2025 r. – wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie instytucji mediacji w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentystów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 5 lipca 2025 r. uznał za zasadny postulat wprowadzenia zmian prawnych w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentystów uregulowany w ustawie o izbach lekarskich, w zakresie instytucji mediacji, w szczególności polegających na wprowadzeniu możliwości uczestnictwa w mediacji na wcześniejszym etapie postępowania, a także możliwości umorzenia postępowania w przypadku zawarcia ugody przed mediatorem izby lekarskiej, pojednania się z pokrzywdzonym i naprawienia szkody lub zadośćuczynienia wyrządzonej krzywdzie.

Ministerstwo uznało za słuszne wstępne założenie, zgodnie z którym instytucja umorzenia postępowania miałyby mieć charakter fakultatywny. Zatem rzecznik odpowiedzialności zawodowej lub sąd lekarski każdorazowo oceniałby charakter sprawy i rozmiar wyrządzonej szkody w celu rozważenia, czy uzasadnione będzie umorzenie postępowania.

II.511.1613.2014 z 19 maja 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego w sprawie braku zaskarżalności odmowy udziału pełnomocnika osoby niebędącej stroną w postępowaniu przygotowawczym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 10 lipca 2025 r. poinformował, że resort ocenia postulat Rzecznika jako zasadny. Podjęto prace, które mają na celu przygotowanie projektu ustawy nowelizującej art. 87 Kodeksu postępowania karnego.

Sekretarz zwrócił uwagę, że z danych Prokuratury Krajowej wynika, że prokuratorzy korzystają z art. 87 § 3 k.p.k. sporadycznie. Sięgają oni po ten środek w sytuacjach, gdy obecność pełnomocnika mogłaby zagrozić prawidłowemu przebiegowi postępowania, utrudnić śledztwo lub naruszyć interesy innych osób.

W związku z małą liczbą przypadków sięgania przez prokuratora po rozwiązanie z art. 87 § 3 k.p.k. rezygnacja z tego przepisu nie jest konieczna. W ocenie resortu dla zabezpieczenia gwarancji konstytucyjnych wystarczy wprowadzić sądową kontrolę decyzji.

IV.7024.22.2018 z 21 maja 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie kontaktów członków rodziny z dorosłą osobą ubezwłasnowolnioną.

Zastępca Dyrektora Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 7 sierpnia 2025 r. poinformował, że uzyskano zgodę na podjęcie stosownych prac legislacyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości. Przedmiotowe zagadnienie powinno zostać uregulowane w

sposób zbliżony do unormowań regulujących kontakty z osobą małoletnią, jednak z istotnym odstępstwem podyktowanym szacunkiem dla autonomii i woli pełnoletniej osoby ubezwłasnowolnionej. W celu zapewnienia prawidłowej ochrony interesów osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie konieczne jest także nadanie odpowiedniej rangi jej prawu do kontaktu z innymi osobami. Ministerstwo poinformuje Rzecznika Praw Obywatelskich o wynikach prowadzonych prac legislacyjnych.

VII.520.14.2021 z 26 maja 2025 r. – opinia do Ministra Finansów w sprawie projektu ustawy zmieniającej ustawę o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw oraz ustawę o finansach publicznych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów pismem z 3 lipca 2025 r. wskazał, że na obecnym etapie procesu legislacyjnego nie jest przesądzone, że próg wartościowy umów w wysokości 10 000 zł (bez VAT) zostanie przyjęty. Proóg ten jest punktem wyjścia do dalszych prac legislacyjnych. Planowane zmiany prawne związane z funkcjonowaniem Centralnego Rejestru Umów Jednostek Sektora Finansów Publicznych mają nie tylko usprawnić dostęp do informacji, ale przede wszystkim uprościć obowiązujące regulacje. Celem projektu jest stworzenie ram prawnych, które będą zrozumiałe i przystosowane do możliwości wszystkich jednostek sektora finansów publicznych niezależnie od ich wielkości czy poziomu przygotowania organizacyjnego. Ministerstwo dostrzega, że kwestia progu kwotowego odnoszącego się do obowiązku związanego z rejestrem budzi największe rozbieżności między zainteresowanymi stronami (choć w ramach uzgodnień międzyresortowych nie zostały jednak zgłoszone uwagi). Kwota, od której zależeć będzie obowiązek publikacji danych o umowach, powinna być kompromisem pomiędzy skrajnymi oczekiwaniami. Głos Rzecznika zostanie rozważony, podobnie jak argumenty pozostałych stron zainteresowanych funkcjonowaniem rejestru.

IV.7020.2.2020 z 29 maja 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie domniemania pochodzenia dziecka z małżeństwa po ustaniu lub unieważnieniu tego małżeństwa.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 28 lipca 2025 r. poinformował, że w obecnej, X kadencji Sejmu projekt ustawy opiniowała Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinne oraz Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego. Nie został on jednak skierowany do wpisu do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów. Aktualnie kwestia domniemania pochodzenia dziecka oraz zakresu obowiązywania tego domniemania jest przedmiotem prac Zespołu Problemowego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinne. Gdy tylko zespół problemowy zakończy prace, a Komisja przyjmie stanowisko w tej sprawie bądź zaakceptuje projekt zmian prawnych, stosowne materiały zostaną udostępnione publicznie na stronie internetowej Komisji.

II.510.670.2023 z 5 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie trybu oraz terminów wydawania zezwoleń na fotografowanie, filmowanie lub utrwalanie w inny sposób obrazu lub wizerunku obiektów, osób lub ruchomości, o których mowa w ustawie o obronie Ojczyzny.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z 9 lipca 2025 r. stwierdził, że resort dostrzegł wątpliwości dotyczące przepisów ustawy o obronie Ojczyzny i rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 27 marca 2025 r. W związku z tym w dniu 3 czerwca 2025 r. na posiedzeniu sejmowej Komisji Obrony Narodowej przyjęto poprawki do projektu ustawy o zmianie ustawy o obronie Ojczyzny oraz niektórych innych ustaw, polegające na zmianie art. 616a i art. 683a ust. 1.

W dniu 25 czerwca 2025 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o obronie Ojczyzny oraz niektórych innych ustaw, zawierającą również nowe brzmienie art. 616a. Przepis ten zawęży grupę obiektów objętych zakazem fotografowania i filmowania do obiektów zajmowanych przez jednostki wojskowe lub służby specjalne. Nowe przepisy nie objęły obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa i obiektów infrastruktury krytycznej. Wykazy tych obiektów są niejawne, więc oznaczenie ich zakazem fotografowania wiązałoby się z ich ujawnieniem. Tym samym wątpliwości prawno-konstytucyjne dotyczące zakazu fotografowania tych obiektów wraz z wejściem w życie nowych regulacji staną się bezprzedmiotowe.

Według Sekretarza art. 616a ust. 1 ustawy obejmie zakazem fotografowania wyłącznie obiekty jednostek wojskowych i służb specjalnych. Zakaz ten jednak nie będzie stanowić naruszenia art. 54 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji w zakresie ograniczenia korzystania z wolności pozyskiwania informacji bez konstytucyjnie legitymowanego powodu. Obszar ten wyczerpująco uregulowano ustawowo, a wprowadzenie zakazu jest konieczne dla bezpieczeństwa demokratycznego państwa.

Dotychczasowe regulacje mogły budzić wątpliwości w zakresie określenia podmiotu właściwego do podjęcia decyzji o oznaczeniu danego obiektu znakiem zakazu fotografowania i wydawania zezwoleń. Przyjęte przez Sejm zmiany ustawowe wskazują właściwy organ. W przypadku jednostek wojskowych jest dowódca jednostki wojskowej, a w przypadku obiektów służb specjalnych – szef właściwej służby.

VII.563.3.2025 z 5 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Cyfryzacji w sprawie konieczności używania prywatnych kont do korzystania z systemu e-Doręczeń.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z 5 lipca 2025 r. stwierdził, że jednym z celów wprowadzenia e-Doręczeń jest zapewnienie wiarygodności korespondencji. W związku z tym konieczna jest identyfikacja konkretnych osób.

Ustawodawca nałożył obowiązek uwierzytelniania osób fizycznych uprawnionych do wykonywania określonych czynności w systemie e-Doręczeń przy użyciu środka identyfikacji elektronicznej, który zapewnia co najmniej średni poziom bezpieczeństwa. Jest on przyłączony do węzła krajowego identyfikacji elektronicznej (login.gov.pl). Środkiem tym może być m.in. profil zaufany, profil osobisty (wykorzystywany przez posiadaczy tzw. e-dowodu), profil mObywatel albo środki identyfikacji elektronicznej wykorzystywane w ramach usług bankowości elektronicznej.

Zgodnie z ustawą o doręczeniach elektronicznych uwierzytelnienie osoby fizycznej z wykorzystaniem np. jego profilu zaufanego nie jest wymagane, jeżeli podmiot publiczny posiada system teleinformatyczny służący do obsługi skrzynki doręczeń i system ten jest uwierzytelniany za pomocą kwalifikowanej pieczęci elektronicznej lub pieczęci wydanej przez Ministra Cyfryzacji. W takim modelu to system reprezentuje urząd jako nadawcę.

Prowadzone są prace, które mają na celu wyeliminowanie w każdym przypadku konieczności używania tzw. „prywatnych” środków identyfikacji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z 18 sierpnia 2025 r. poinformował, że obecnie prowadzone są prace legislacyjne nad projektem ustawy zapewniającym wdrożenie znowelizowanego w 2024 r. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym. Zakłada się, że jedno z rozwiązań przewidzianych w ramach tego projektu ustawy umożliwi, w ramach systemu właściwego dla profilu zaufanego, wydawanie nie tylko profili zaufanych dla osób fizycznych, ale także dla osób prawnych (profil zaufany podmiotu) oraz osób fizycznych reprezentujących osoby prawne (profil zaufany pracownika).

Rozwiązanie to stworzy możliwość uwierzytelnienia w usłudze przez pracowników podmiotów publicznych za pomocą środka identyfikacji elektronicznej – bez przekazywania do tej usługi online numeru PESEL.

Ten nowy środek identyfikacji elektronicznej będzie musiał jednak być powiązany z ważnymi środkami identyfikacji elektronicznej osoby fizycznej z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa.

Poza rozwiązaniami technicznymi konieczne jest umocowanie ich w przepisach prawa, aby zapewnić skuteczność takich środków w różnych usługach online, które też muszą mieć techniczne dostosowanie do akceptacji tych środków identyfikacji elektronicznej. Planowany termin przesłania projektu ustawy do uzgodnień międzyresortowych to IV kwartał 2025 r. Planowany termin wniesienia projektu na Stały Komitet Rady Ministrów to II kwartał 2026 r., a planowany termin wejścia w życie projektu ustawy – 24 grudnia 2026 roku.

Z uwagi na prace legislacyjne i dostosowawcze, o których mowa powyżej, zakres zmian jaki przewidują oraz stosunkowo niedaleki termin ich wejścia w życie, Ministerstwo nie przewiduje wydawania wskazanych rekomendacji.

Bezpośrednie aspekty prawne dotyczące relacji pracownika i pracodawcy należą do zagadnień z zakresu zatrudnienia i stosunków pracy.

WZF.7043.37.2025 z 5 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Obrony Narodowej w sprawie sposobu obliczania uposażenia za dyżury żołnierzy aktywnej rezerwy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 31 lipca 2025 r. zaznaczył, że służbę w aktywnej rezerwie, zgodnie z art. 131 ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny, tworzą osoby, które dobrowolnie zadeklarowały chęć pełnienia tej służby. Na etapie powołania znały one warunki pełnienia służby i zakres obowiązków na stanowisku służbowym.

Zgodnie z art. 243 ust. 3 ustawy służbę w aktywnej rezerwie żołnierz pełni w określonych przez dowódcę jednostki wojskowej dniach służby. Regulacja ta nie odnosi się więc do realizowanych zadań, a czas służby jest określony wyłącznie w dniach. Oznacza to, że żołnierze aktywnej rezerwy pełnią służbę przez cały dzień, a nie tylko przez jego część, np. przez osiem godzin. Według Sekretarza teza, że „na jeden 24-godzinny dyżur składają się trzy ośmiogodzinne dniówki” nie znajduje oparcia w obowiązującym stanie prawnym.

Sekretarz przywołał dyspozycję normy art. 479 ust. 1 ustawy. Zgodnie z tym przepisem żołnierzom odbywającym ćwiczenia wojskowe oraz żołnierzom pełniącym służbę w aktywnej rezerwie przysługuje – odpowiednio za każdy dzień trwania tych ćwiczeń albo pełnienia służby – uposażenie zasadnicze według stopnia etatowego zajmowanego stanowiska służbowego. Wskazane regulacje odnoszą się wyłącznie do żołnierzy niebędących żołnierzami zawodowymi, a wymiar czasu służby jest określony w kwotach dziennych i nie mają tu zastosowania przepisy zawarte w art. 275. ust. 1 ustawy, które określają wymiar czasu służby żołnierzy zawodowych. Szczegółowe normy w zakresie uposażenia żołnierzy aktywnej rezerwy są zawarte w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 grudnia 2022 r. w sprawie stawek uposażenia zasadniczego oraz dodatków do uposażenia zasadniczego żołnierzy niebędących żołnierzami zawodowymi.

Zdaniem Sekretarza przyjęte rozwiązania systemowe w zakresie pełnienia służby w aktywnej rezerwie tworzą jednolite rozwiązania bez względu na stanowisko służbowe, na jakim ta służba jest pełniona.

IX.517.1099.2024 z 9 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia i Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie poprawy funkcjonowania Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym w G.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 16 lipca 2025 r. poinformował, że obowiązujące regulacje prawne nie przewidują obecnie rozwiązań umożliwiających formalnego podnoszenia kwalifikacji czy też edukacji przez osoby umieszczone w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom

Dyssocjalnym w G. Nadrzędnym celem pobytu w Ośrodku jest terapia psychologiczna i seksuologiczna. Ma ona zapobiegać ponownemu popełnianiu czynów zabronionych.

Obecnie priorytetem jest doprecyzowanie innych kluczowych obszarów, takich jak odpowiedni dostęp do badań, specjalistów i opieki zdrowotnej. Kluczowe znaczenie ma również współpraca z Ministerstwem Sprawiedliwości w zakresie wypracowania i wdrożenia odpowiednich regulacji poprzez nowelizację ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, które stwarzają zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Planowane zmiany mają na celu uzupełnienie i rozszerzenie dotychczasowych regulacji, w szczególności w odniesieniu do praw i obowiązków osób umieszczonych w Ośrodku, zasad ich pobytu, procedur przyjęcia czy kontroli.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 5 sierpnia 2025 r. poinformowała, że w resorcie prowadzone są prace nad nowelizacją ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Prace koncentrują się na wyeliminowaniu nieprawidłowości w postępowaniu z pacjentami Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym, które ujawniły się od początku funkcjonowania ww. ustawy. Nadrzędnym celem prac jest naprawa obecnego stanu prawnego, której efektem powinno być stosowanie izolacji w Ośrodku jako środka ultima ratio.

Zakres działań Ministerstwa Sprawiedliwości w ramach przygotowywanej nowelizacji wynika z ustaleń poczynionych w tej kwestii z Ministerstwem Zdrowia, które, co podkreśliła Podsekretarz, jako resort odpowiedzialny za Ośrodek w G. jest gospodarzem prac nad ustawą. Jednocześnie Podsekretarz poinformowała, że poszerzenie uprawnień osób przebywających w ośrodku o możliwość kształcenia nie zostało zgłoszona przez Ministerstwo Zdrowia w trakcie dotychczasowych prac międzyresortowego zespołu roboczego odpowiedzialnego za przygotowanie nowelizacji.

V.565.77.2022 z 16 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie nowelizacji ustawy o drogach publicznych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury pismem z 12 sierpnia 2025 r. poinformował, że resort infrastruktury obecnie nie przewiduje zmian przepisów, których rezultatem byłoby uszczuplenie dochodów osiąganych przez jednostki samorządu terytorialnego (opłaty z tytułu zajęcia pasa drogowego i kary pieniężne z tym związane są przekazywane do budżetów jednostek samorządu terytorialnego). Sekretarz dodał, że w ostatnich kilkunastu latach zmieniono szereg przepisów na korzyść przedsiębiorców telekomunikacyjnych, które nałożyły na jednostki samorządu terytorialnego (zarządców dróg publicznych) nowe zadania (np. obowiązek budowy kanału technologicznego). Wzrosły tym samym wydatki jednostek samorządu terytorialnego na realizację inwestycji

drogowych i jednocześnie obniżyły się ich dochody (przez wprowadzenie niższych opłat za zajęcie pasa drogowego).

KMP.571.12.2024 z 24 czerwca 2024 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zmiany sposobu dokumentowania obrażeń osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem 21 sierpnia 2025 r. poinformowała, że zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności badaniom wstępnym poddaje się osobę pozbawioną wolności niezwłocznie po przyjęciu do jednostki penitencjarnej (nie później jednak niż w terminie trzech dni roboczych od dnia przyjęcia). Inny system wymagałby zapewnienia we wszystkich jednostkach penitencjarnych obsady lekarskiej w dni ustawowo wolne od pracy, co wiąże się z problemem niedoboru kadry lekarskiej i pielęgnarskiej. Badania medyczne w jednostkach penitencjarnych oraz właściwe dokumentowanie ujawnionych obrażeń stanowią minimalną gwarancję prewencji tortur. Podsekretarz zaznaczyła też, że badanie chroni również samych funkcjonariuszy Służby Więziennej przed zarzutami, że obrażenia powstały podczas przebywania więźniów pod ich nadzorem. Podsekretarz podzieliła pogląd Rzecznika Praw Obywatelskich, że świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstraszająco na osoby rozważające użycie przemocy. Uwagi dotyczące sposobu dokumentowania obrażeń z całą pewnością zostaną wzięte pod uwagę w toku prowadzonych prac.

V.511.423.2025 z 24 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie umarzania postępowań jako bezprzedmiotowych w przypadku zapłaty lub wyegzekwowania zaległości podatkowej.

Podsekretarz Stanu Zastępca Szefa Krajowej Administracji Skarbowej w Ministerstwie Finansów pismem z 11 lipca 2025 r. poinformował, że Ministerstwo nie znajduje uzasadnienia praktyki, która polega na umarzaniu jako bezprzedmiotowych postępowań zainicjowanych przez podatnika o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego w sytuacji, gdy po wszczęciu postępowania ulgowego nastąpi spłata zaległości podatkowej lub jej wyegzekwowanie.

Aktualne orzecznictwo sądów administracyjnych i stanowisko doktryny wskazują, że organ nie ma podstaw do umorzenia postępowania o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego z powodu zapłaty bądź wyegzekwowania zobowiązania. Ma natomiast obowiązek rozpatrzyć sprawę merytorycznie. Zapłata podatku przez podatnika jest wykonaniem ustawowego obowiązku, a nie wyrazem chęci uiszczenia go. Obowiązek zapłaty podatku nie wyklucza prawa do ulgi, a podatnik, który uiszczył zaległość podatkową, nadal może domagać się jej umorzenia. W sytuacji, gdy wniosek podatnika o umorzenie zaległości

podatkowej złożono przed zapłatą lub wyegzekwowaniem zaległości podatkowej, organ podatkowy powinien go rozpoznać.

Jedynie w sytuacji, gdy żądający zrezygnuje z rozstrzygnięcia sprawy przyznania zwolnienia uznaniowego (ulgi), uiszczenie przez wnioskodawcę na rzecz określonego związku publicznoprawnego jego zaległości podatkowej czy odsetek lub wyegzekwowania przez tenże związek tych należności w drodze egzekucji administracyjnej, spowoduje bezprzedmiotowość danego postępowania i będzie podstawą do jego umorzenia

Stanowisko Ministerstwa skierowano do Dyrektorów Izby Administracji Skarbowej. Zmiana praktyki działania organów podatkowych nie wymaga zmian legislacyjnych.

WZF.7060.91.2024 z 24 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie zaliczenia stażu służby zasadniczej do emerytury wojskowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z 24 lipca 2025 r. wyjaśnił, że jednym z warunków określających zasady nabycia prawa do emerytury, jest data przyjęcia do służby. W przypadku żołnierza zawodowego, który wstąpił do służby przed dniem 1 stycznia 2013 r., prawo do emerytury wojskowej przysługuje, jeżeli w dniu zwolnienia ze służby legitymuje się co najmniej 15-letnim okresem służby wojskowej. Do wymaganego okresu służby wojskowej niezbędnego do nabycia prawa do emerytury wojskowej wlicza się okresy równorzędne ze służbą wojskową uwzględniane przy ustalaniu prawa do emerytury policyjnej, m.in. okresy służby w Służbie Celno-Skarbowej. W przypadku żołnierza powołanego do służby po raz pierwszy po 31 grudnia 2012 r., ustawodawca przewiduje odmienne zasady ustalania prawa i wysokości emerytury. Zgodnie z art. 18a i art. 18b ww. wojskowej ustawy emerytalnej żołnierzowi powołanemu po raz pierwszy do zawodowej służby wojskowej lub służby kandydackiej po dniu 31 grudnia 2012 r. emerytura przysługuje, jeżeli w dniu zwolnienia z zawodowej służby wojskowej posiada co najmniej 25 lat służby wojskowej w Wojsku Polskim. Jako równorzędne ze służbą wojskową traktuje się również okresy służby uwzględniane przy ustalaniu prawa do emerytury policyjnej.

Powyższych regulacji prawnych w zakresie wymogu posiadania 25 lat służby wojskowej, nie stosuje się w myśl art. 18a ust. 2 w stosunku do żołnierza: po pierwsze – pełniącego służbę kandydacką w dniu 1 stycznia 2013 r., w przypadku powołania do zawodowej służby wojskowej bezpośrednio po ukończeniu służby kandydackiej; po drugie – powołanego do zawodowej służby wojskowej po dniu 31 grudnia 2012 r., jeżeli przed tym powołaniem pełnił służbę w Policji, Urzędzie Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Straży Granicznej, Biurze Ochrony Rządu, Państwowej

Straży Pożarnej lub Służbie Więziennej, do której został powołany przed dniem 1 stycznia 2013 r.

W celu ujednolicenia zasad ustalania uprawnień emerytalnych żołnierzom zawodowym posiadającym okresy służby w Służbie Celnej, Minister Obrony Narodowej wyraził zgodę na nowelizację w tym zakresie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Podsekretarz podkreślił, że zgłoszony przez Rzecznika Praw Obywatelskich postulat zmian został dostrzeżony także przez Ministra Obrony Narodowej. Jego realizacja znajduje się w trakcie wewnętrznego procedowania.

V.7016.76.2025 z 27 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie potrzeby koordynacji działań organów władzy publicznej w obszarze ochrony zdrowia psychicznego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 31 lipca 2025 r. poinformował, że od roku 2018 prowadzony jest pilotaż centrów zdrowia psychicznego. Jego celem jest przetestowanie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej opartego na centrach zdrowia psychicznego w zakresie organizacji, finansowania, jakości oraz dostępności doświadczeń opieki zdrowotnej. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 24 czerwca 2025 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego, pilotaż potrwa do 31 grudnia 2025 r. Minister Zdrowia w dniu 4 grudnia 2024 r. powołała Zespół do spraw zmian systemowych w centrach zdrowia psychicznego (organ pomocniczy ministra właściwego do spraw zdrowia). Jego celem jest przygotowywanie propozycji rozwiązań w zakresie systemu ochrony zdrowia psychicznego, przy udziale przedstawicieli środowiska psychiatrycznego, Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Ministerstwa Zdrowia. Obecnie prace Zespołu skupiają się na wypracowaniu modelu finansowania centrów zdrowia psychicznego oraz opracowaniu standardu organizacyjnego opieki zdrowotnej w centrach zdrowia psychicznego. Celem tego standardu jest ustrukturyzowanie funkcjonowania centrów zdrowia psychicznego na terenie całego kraju (po zakończonym programie pilotażowym). Ponadto celem Ministerstwa Zdrowia jest przygotowanie odpowiednich projektów legislacyjnych, które umożliwią właściwe zaimplementowanie testowanych w pilotażu rozwiązań do całości systemu ochrony zdrowia psychicznego, aby rozszerzyć dostęp do opieki udzielanej w centrach zdrowia psychicznego.

Część III

11. Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.216.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony odbywający karę pozbawienia wolności. Żalił się on, że podczas pobytu w Areszcie Śledczym nie zapewniono mu właściwego leczenia stomatologicznego. Z zebranych materiałów wynika, że w okresie osadzenia w ww. jednostce, tj. od 12 lipca 2023 r. do 31 stycznia 2024 r., osadzony nie został przyjęty przez lekarza dentystę. Osadzony informował Rzecznika, że wielokrotnie składał prośby o wizytę stomatologiczną. Okoliczność ta nie mogła zostać jednoznacznie zweryfikowana. Pewnym jest natomiast, że wnioski z dnia 20 listopada 2023 r. m.in. o doprowadzenie do dentysty, wpłynęły do jednostki penitencjarnej w dniu 1 grudnia 2023 r. za pośrednictwem Sądu Okręgowego wraz ze skargą osadzonego na zaniedbania w dostępie do opieki medycznej. W odpowiedzi udzielonej osadzonemu przez administrację Aresztu Śledczego 2 stycznia 2024 r. nie odniesiono się bezpośrednio do wniosku dotyczącego doprowadzenia do stomatologa. Dopiero Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej, odpowiadając na wystąpienie Rzecznika w piśmie z dnia 11 lipca 2024 r., wskazał, że lekarz więzienny Aresztu Śledczego sporządził w dniu 13 grudnia 2023 r. pismo, które stanowiło podstawę do udzielenia odpowiedzi osadzonemu. Z pisma tego miało wynikać, że osadzony został wpisany do kolejki oczekujących na wizytę stomatologiczną. Informacja ta nie została jednak prawdopodobnie osadzonemu przekazana. Ponadto, z uwagi na przedłużający się czas oczekiwania, spowodowany, według informacji przekazanych Rzecznikowi, m.in. nieobecnością jednego z lekarzy, wizyta stomatologiczna nie odbyła się przed przetransportowaniem osadzonego z jednostki w dniu 31 stycznia 2024 r. Mając na względzie przedstawione ustalenia Rzecznik uznał, że doszło do naruszenia przysługującego osadzonemu prawa do opieki medycznej, poprzez niezapewnienie dostępu do konsultacji lekarza specjalisty i uznał skargę za zasadną. O stanowisku w tej sprawie został powiadomiony Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej.

IX.517.266.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego, dotyczące m.in. postępowania administracji zakładu karnego z korespondencją kierowaną do skarżącego przez podmioty wymienione w art. 8a § 2 i 3 k.k.w. Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego ustalono, że w dniu 24.01.2023 r do zakładu karnego wpłynęła korespondencja od Rzecznika Praw Obywatelskich, której adresatem był skarżący. Inspektor ds. organizacyjno-prawnych powyższą korespondencję omyłkowo zarejestrowała w rejestrze listów poleconych i wartościowych jako korespondencję prywatną i przekazała ją wychowawcy. Inspektor wyjaśniła, że była to sytuacja incydentalna i zapewniła, że przedmiotowa korespondencja nie została przez nią otwarta, co miał również potwierdzić młodszy wychowawca. Ten z kolei wyjaśnił, że sporną korespondencję otworzył i niezwłocznie wydał ją osadzonemu bez zapoznawania się z jej treścią. Skarżący rozpytany na tę okoliczność potwierdził, że przesyłka od Rzecznika Praw Obywatelskich została otwarta przez wychowawcę w jego obecności i niezwłocznie mu przekazana. W wyjaśnieniach zapewniono, że wydanie korespondencji przez wychowawcę, w sposób opisany powyżej, miało charakter incydentalny i nie było działaniem celowym. Mając powyższe na względzie Rzecznik uznał, że postępowanie z przedmiotową korespondencją było niezgodne z obowiązującymi przepisami. Należy bowiem zauważyć, iż korespondencja skazanego pozbawionego wolności z podmiotami z art. 8a § 2 i 3 k.k.w. nie podlega cenzurze, nadzorowi oraz zatrzymaniu i powinna być bezzwłocznie przekazywana do adresata. Z kolei przez pojęcie nadzoru nad korespondencją rozumie się otwarcie listu i sprawdzenie jego zawartości, o czym stanowi art. 242 § 6 k.k. Zgromadzone w sprawie materiały źródłowe potwierdzają, iż ww. korespondencja od Rzecznika została otworzona przez wychowawcę, a zatem spełnione zostały przesłanki nadzoru nad korespondencją prowadzoną z podmiotami określonymi w art. 8a § 2 i 3 k.k.w. Fakt, iż czynności tej dokonano przez pomyłkę (dwukrotnie: inspektora ds. organizacyjno-prawnych i wychowawcy), bez zapoznania się z treścią korespondencji oraz w obecności skarżącego, nie ma znaczenia dla uznania, iż przekazano mu korespondencję od Rzecznika z przekroczeniem obowiązujących przepisów.

Wobec powyższego, Rzecznik uznał skargę w ww. zakresie za zasadną.

IX.517.840.2025

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonej, dotyczącej sposobu realizacji zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.) celem uczestnictwa w ceremonii pogrzebowej dziecka. Analiza zgromadzonego w sprawie materiału źródłowego dała Rzecznikowi Praw

Obywatelskich podstawę do uznania, że doszło do nieprawidłowości w postępowaniu administracji więziennej, skutkujących naruszeniem praw osoby pozbawionej wolności.

1/ sposób procedowania z wnioskiem osadzonej o udzielenie zezwolenia, o którym mowa w art. 141a § 1 k.k.w.

Osadzona złożyła do dyrektora jednostki penitencjarnej wniosek o udzielenie takiego zezwolenia celem uczestnictwa w ceremonii pogrzebowej syna.

Przedmiotowy wniosek został rozpatrzony przez dyrektora jednostki w dniu jego przedłożenia. Decyzją dyrektora osadzona otrzymała zezwolenie na opuszczenie jednostki penitencjarnej pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. W decyzji dyrektor wskazał, że osadzona może korzystać z odzieży prywatnej.

Rzecznik od wielu lat stoi na stanowisku, że w decyzji o udzieleniu skazanemu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. powinien być precyzyjnie określony sposób realizacji konwoju. Osadzony już w momencie otrzymania przedmiotowej decyzji powinien otrzymać pełną informację, jakie środki bezpieczeństwa będą stosowane w trakcie realizacji przepustki. W ocenie Rzecznika do obligatoryjnych informacji przekazywanych skazanemu należy nie tylko ta dotycząca realizacji przepustki pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, ale także niezbędne jest poinformowanie go, z jakiej odzieży (prywatnej, skarbowej) będzie korzystał, a także jakiego rodzaju środki przymusu bezpośredniego zostaną zastosowane. Decyzję określającą te czynniki należy podać do wiadomości osoby pozbawionej wolności przed realizacją omawianego zezwolenia. Z dokonanych ustaleń wynika natomiast, że w analizowanym przypadku nie dochowano tej zasady. Osadzona nie została bowiem poinformowana, czy i jakie środki przymusu bezpośredniego będą wobec niej zastosowane w trakcie realizacji przepustki, gdyż dyrektor jednostki nie podjął w tym zakresie decyzji. Ponadto ustalono, że na druku, na którym procedowano wniosek osadzonej o udzielenie przepustki losowej, nie złożyła ona podpisu potwierdzającego zapoznanie jej z podjętą decyzją, warunkami konwoju oraz o pouczeniu o możliwości zaskarżenia przedmiotowej decyzji. Analiza zgromadzonej dokumentacji pozwala również sądzić, iż nie otrzymała ona pisemnego powiadomienia o sposobie rozpoznania jej wniosku przez dyrektora jednostki. Wniosek został przez osadzoną złożony na piśmie i nie został załatwiony bezpośrednio po zgłoszeniu. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że w powyżej wskazanym zakresie doszło do naruszenia przez administrację jednostki obowiązujących przepisów oraz zaleceń wydanych przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

2/ zastosowanie szczególnych środków ochronnych w czasie realizacji konwoju

Sposób realizacji zezwolenia, o którym mowa w art. 141a § 1 k.k.w. różnił się od pierwotnie określonych w decyzji dyrektora jednostki warunków. Ostatecznie

osadzona przepustkę zrealizowała pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej i z zastosowaniem szczególnych środków ochronnych, tj. odzież skarbową i środki przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych.

a/ korzystanie z odzieży będącej własnością jednostki penitencjarnej

Zgodnie z art. 111 § 2 k.k.w. w czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach skazany korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa. Osadzona dysponowała prywatną odzieżą stosowną do okoliczności i pory roku. Ponadto nie było również przesłanek, by sądzić, że swoim zachowaniem mogłaby zagrozić bezpieczeństwu realizowanego konwoju. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, zobowiązanie osadzonej do korzystania z odzieży skarbowej w trakcie udziału w uroczystości pogrzebowej syna było działaniem, które nosi cechy poniżającego traktowania.

b/ prewencyjne użycie środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych.

Obowiązujące przepisy stanowią, iż środków przymusu bezpośredniego, w tym kajdanek zespolonych lub kajdanek zakładanych na nogi, można użyć prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób. Użycie tego środka powinno być więc uzasadnione szczególnymi okolicznościami, które wskazywałyby, że jedynie takie działanie pozwoli na osiągnięcie celu, czyli zapobiegnię ewentualnej ucieczce konwojowanego lub jego agresywnym zachowaniom. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, wobec osadzonych odbywających karę w warunkach zakładu karnego typu półotwartego i otwartego, decyzję o udzieleniu zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego pod konwojem oraz przy ewentualnym wykorzystaniu odzieży skarbowej i użyciu środków przymusu bezpośredniego można podjąć jedynie w uzasadnionych przypadkach. Wobec uprzednio wskazanych okoliczności, tj. odbywanie kary w warunkach zakładu karnego typu półotwartego, niski wymiar kary oraz minimalne ryzyko podjęcia przez osadzoną próby ucieczki, należało uznać, że konwój funkcjonariuszy Służby Więziennej był wystarczający do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie realizacji zezwolenia, o którym mowa w art. 141a § 1 k.k.w. Użycie wobec osadzonej środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych – w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich – były zdecydowanie nadmierne i nieuzasadnione.

Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że zastosowanie wobec osadzonej środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych w czasie pogrzebu syna naruszało zasadę określoną w art. 4 k.k.w., stanowiącą o obowiązku humanitarnego traktowania. Humanitarne traktowanie oznacza poszanowanie dobra człowieka, jego godności i potrzeb z uwzględnieniem sytuacji, w jakiej się znajduje. Realizacja tej zasady powinna być zapewniona nie

tylko poprzez właściwe regulacje prawne, lecz również przez odpowiednie traktowanie osadzonych przez personel zaangażowany w proces wykonywania kary pozbawienia wolności.

3/ objęcie osadzonej opieką psychologiczną

Ze zgromadzonej dokumentacji wynika, że w trakcie pobytu w jednostce penitencjarnej, przed uroczystością pogrzebową syna, osadzona dwukrotnie spotkała się z psychologiem. Z propozycji spotkania się z psychologiem, przedstawionej jej po powrocie z ceremonii pogrzebowej, nie skorzystała. Z przekazanych Rzecznikowi informacji wynika, że od tego czasu, przez okres 2 tygodni, nie zostały udokumentowane żadne oddziaływania bądź rozmowy z funkcjonariuszami działu penitencyjnego, tj. psychologiem, wychowawcą.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, biorąc pod uwagę stan żałoby, po powrocie z uroczystości pogrzebowej należało zaoferować osadzonej możliwość skorzystania z profesjonalnego, długofalowego wsparcia: konsultacji z psychologiem, a w przypadku potrzeby pracy psychologicznej. Jednostka, w której doszło do naruszeń była kontrolowana przez organ nadzoru. Organ ten sformułował zalecenia, których realizacja przyczyni się do usprawnienia funkcjonowania jednostki, a tym samym do zwiększenia ochrony praw osób pozbawionych wolności.

IX.517.1116.2022

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego, dotyczące m.in. braku zgody na posiadanie w celi książek dostarczonych z wolności.

Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego ustalono, że dyrektor aresztu śledczego nie wyraził skarżącemu zgody na korzystanie z książek dostarczonych z zewnątrz jednostki penitencjarnej, tylko z tego powodu, że w tym samym czasie korzystał on z zasobów więziennej biblioteki. Tymczasem obowiązujące wtedy przepisy Kodeksu karnego wykonawczego (art. 110a § 1 k.k.w w zw. z art. 214 § 1 k.k.w.) oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (§ 14 ust. 6c) stanowiły, że skazany/tymczasowo aresztowany ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, artykuły żywnościowe o ciężarze nieprzekraczającym 6 kg, wyroby tytoniowe, środki higieny osobistej, przedmioty osobistego użytku, zegarek, listy oraz fotografie członków rodziny i innych osób bliskich, przedmioty kultu religijnego, materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe. Tymczasowo aresztowany może też posiadać w celi do 5 sztuk książek, oprócz wypożyczonych w areszcie śledczym z biblioteki. Z tych też względów, decyzja dyrektora aresztu śledczego była

niezgodna z treścią ww. przepisów. Wobec powyższego, Rzecznik uznał przedmiotową skargę za zasadną.

IX.517.1444.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który podniósł zarzuty względem dwóch jednostek penitencjarnych. Dotyczyły one między innymi:

1. wydawania posiłków osadzonym przez otwór w drzwiach celi (dotyczy jednej jednostki).
2. osadzenia w celi mieszkalnej wieloosobowej, w której jedyna umywalka w celi mieszkalnej umieszczona była poza obrębem kąpika sanitarnego (dotyczy obu jednostek).

Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawcy w powyższym zakresie za zasadną.

Z wyjaśnień otrzymanych od administracji więziennej wynika, że wydawanie osadzonym posiłków przez otwór w drzwiach podyktowane było przede wszystkim względami bezpieczeństwa i porządku, jaki powinien być zapewniony w jednostce. Uwzględniając specyfikę osadzonych zakwalifikowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego oraz liczbę zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej z ich udziałem, taki sposób dystrybucji posiłków, w ocenie administracji więziennej, zmniejszał ryzyko sytuacji mogących godzić w zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania karnego, nielegalnego przekazywania sobie przez osadzonych przedmiotów niedozwolonych, ataku na osadzonego wydającego posiłki czy na funkcjonariusza, który nadzorował wydawanie posiłków lub realizował inne czynności służbowe, takie jak np. wydawanie korespondencji. Rzecznik nie może zgodzić się z taką argumentacją, zatem uznał skargę osadzonego w tym zakresie za zasadną. Rzecznik stoi na stanowisku, że każdy osadzony powinien odbierać posiłki osobiście, a ich wydawanie powinno odbywać się przy otwartych drzwiach celi, chyba że stoją ku temu na przeszkodzie szczególne względy dotyczące indywidualnego osadzonego. Przyjęcie innej praktyki nosi cechy niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Stosowanie takiej zasady na stałe, wobec wszystkich osadzonych, jest uciążliwością nadmierną i nieuzasadnioną, naruszającą godność osób, które zostają jej poddane. W obu jednostkach penitencjarnych w niektórych celach mieszkalnych kąpiki sanitarne wyposażone zostały w instalację wodno-kanalizacyjną i miskę sedesową wraz ze spluczką ustępową, natomiast umywalka umiejscowiona była na zewnątrz. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąpikiem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu, co brak zabudowy kąpika sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to przepis wyrażony w § 25 ust. 1

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz przepis wyrażony w § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (wcześniej: § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjnoporządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania). Przepisy te stanowią, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Wystąpienia Rzecznika w tej sprawie były kierowane dwukrotnie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (w dniu 17 lipca 2015 r. oraz w dniu 10 marca 2016 r.). Zawierały one konkluzję, że w celach, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym pełną, trwałą zabudową kąciem sanitarnym i jest ona jedynym tego typu urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych warunków intymności podczas wykonywania czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. Rzecznik Praw Obywatelskich dąży do tego, by warunki w jednostkach penitencjarnych nie odbiegały od standardów przyjętych w społeczeństwie. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kącie sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. Dyrektor pierwszej z jednostek wskazał, że sytuacja ta została wyeliminowana i aktualnie wszystkie cele mieszkalne wyposażone w pełni zabudowane kącie sanitarne, w których znajdują się umywalki.

Wobec powyższego, Rzecznik poinformował jedynie drugiego z dyrektorów jednostki penitencjarnej o stwierdzonych nieprawidłowościach i poprosił o zrezygnowanie z niewłaściwej praktyki wydawania posiłków przez otwór w drzwiach celi i niewłaściwego wyposażenia kątek sanitarnych.

IX.517.2159.2020

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który żalił się, że przebywając w zakładzie karnym został umieszczony w celi dla palących, pomimo deklaracji o zaprzestaniu używania wyrobów tytoniowych. Twierdził również, że został bezpodstawnie ukarany dyscyplinarnie, gdyż uznano, że jego zmiana deklaracji odnośnie palenia była podjęta w celu wymuszenia na administracji korzystnych dla niego działań.

W postępowaniu wyjaśniającym, przeprowadzonym na prośbę Rzecznika Praw

Obywatelskich przez właściwego dyrektora okręgowego Służby Więziennej, ustalono, że skarżący w okresie od 27 października 2017 roku do dnia 31 sierpnia 2020 roku deklarował się jako osoba korzystająca z wyrobów tytoniowych i taka informacja była odnotowana w Centralnej Bazie Danych o Osobach Pozbawionych Wolności. Ww. organ więziennictwa wskazał, że w dniu 1 września 2020 roku, podczas wizytacji celi przez wychowawczynię, osadzony chciał wymusić korzystną dla siebie decyzję w postaci możliwości korzystania ze świetlicy w innym oddziale mieszkalnym. Kiedy usłyszał odmowę stwierdził, że w takim razie jest osobą niepalącą i w związku z tym musi zostać zmienione jego zakwaterowanie. W dniu 9 września 2020 roku zastępca dyrektora zakładu karnego, po wysłuchaniu osadzonego i zapoznaniu się z opinią wychowawczyni, wymierzył skarżącemu karę dyscyplinarną w postaci pozbawienia korzystania z udziału w niektórych zajęciach kulturalnooświatowych, organizowanych w świetlicy oddziału na okres 2 miesięcy. W dniu 28 września 2020 roku, podczas wizytacji oddziału mieszkalnego przeprowadzanej przez zastępcę dyrektora zakładu karnego, skarżący złożył ustne oświadczenie o zaprzestaniu używania wyrobów tytoniowych. W tym dniu deklarację osadzonego odnotowano w Centralnej Bazie Danych o Osobach Pozbawionych Wolności i zgodnie z nią przeniesiono do celi wyznaczonej dla osadzonych niepalących.

Po zapoznaniu się z powyższymi ustaleniami Rzecznik Praw Obywatelskich nie podzielił stanowiska zajętego przez dyrektora zakładu karnego i dyrektora okręgowego Służby Więziennej. Rzecznik uznał, że doszło do naruszenia przysługującego skarżącemu prawa do przebywania w pomieszczeniu wolnym od dymu tytoniowego. Nie było również podstaw do podjęcia decyzji o wymierzeniu osadzonemu kary dyscyplinarnej, ponieważ miał on prawo w każdym momencie zmienić deklarację o używaniu wyrobów tytoniowych, niezależnie od motywów tego działania. Dodatkowo, Rzecznik zwrócił uwagę na fakt, że kara dyscyplinarna została określona w sposób nieprecyzyjny. Skarżącego pozbawiono bowiem możliwości korzystania z udziału w „niektórych” zajęciach kulturalnooświatowych organizowanych w świetlicy oddziału na okres 2 miesięcy.

Pozostawiając w decyzji słowo „niektórych”, to funkcjonariusze Służby Więziennej, pełniący służbę na wskazanym oddziale, decydowali o tym z „których” zajęć będzie korzystał osadzony. Tymczasem, to dyrektor wymierzając karę dyscyplinarną powinien tak sprecyzować jej zakres, aby nie pozostawiać już funkcjonariuszom pola do interpretacji. Złożenie oświadczenia o zaprzestaniu używania wyrobów tytoniowych zobowiązywało administrację więzienną do zapewnienia skazanemu prawa do przebywania w środowisku wolnym od dymu tytoniowego. Najbardziej pożądanym i niebudzącym żadnych wątpliwości sposobem dokumentowania przedmiotowych kwestii byłoby odebranie od osadzonego oświadczenia i umieszczenie w aktach osobowych cz. B. Wskazano tam również, że Służba Więzienna nie dysponuje możliwością wyegzekwowania oświadczenia w proponowanej (pisemnej) formie, w sytuacji gdy skazany odmówi

jego złożenia. Zastosowany więc w przedmiotowej sprawie wymóg pisemnego oświadczenia skarżącego o nieużywaniu wyrobów tytoniowych i nieuznanie jego ustnej deklaracji w tym aspekcie, było niezgodne z obowiązującym ówczesnie stanowiskiem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Z tych też względów Rzecznik uznał przedmiotową skargę za zasadną.

IX.517.1128.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył się na niezrealizowanie przez więzienną służbę zdrowia zaleceń poszpitalnych w związku z zakończoną hospitalizacją. W takcie postępowania wyjaśniającego ustalono, że w listopadzie 2022 r. wnioskodawca przebywał w szpitalu w związku z przebytym zawałem. Zlecona wczesna rehabilitacja kardiologiczna nie została zrealizowana, a jako powód wskazano bliski termin kolejnej koronografii zaplanowanej na styczeń 2023 r. Więzienna służba zdrowia odstąpiła również od wykonania konsultacji diabetologicznej, uzasadniając powyższe niskimi wartościami glikemii podczas hospitalizacji. Lekarz nie stwierdził wówczas konieczności skierowania osadzonego na konsultację gastrologiczną oraz nefrologiczną. Podczas kolejnej hospitalizacji, która miała miejsce w dniu 04 stycznia 2023 r., osadzonemu zalecono kontrolne konsultacje kardiologiczne oraz konieczność opieki ambulatoryjnej, co zostało zrealizowane przez więzienną służbę zdrowia. Konsultacja kardiologiczna została wykonana w pierwszym wolnym terminie tj. 17 maja 2023 r. W świetle powyższego, właściwy miejscowo dyrektor okręgowy Służby Więziennej uznał skargę osadzonego za zasadną w zakresie niewłaściwego postępowania więziennej służby zdrowia z uwagi na niewykonanie badań kontrolnych zaleconych po pierwszej hospitalizacji oraz braku kontroli glikemii, pomimo braku rozpoznania cukrzycy.

Po uznaniu skargi za zasadną zalecenia z karty informacyjnej leczenia szpitalnego zostały zrealizowane oraz skazany został skonsultowany przez specjalistów: diabetologa, nefrologa, gastrologa, kardiochirurga oraz trzykrotnie przez kardiologa. Ponadto, w celu wyeliminowania podobnych uchybień w przyszłości, w jednostce penitencjarnej przeprowadzono odprawę z funkcjonariuszami ambulatorium podczas której wyznaczono osobę odpowiedzialną za realizację zaleceń medycznych u osadzonych powracających z placówek medycznych oraz sporządzono rejestr skazanych powracających z pozawięziennych placówek medycznych, którzy mają zalecenia medyczne do realizacji.

IX.517.1849.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się pani B. A. podnosząc szereg zarzutów dotyczących pobytu jej ojca w izbie wytrzeźwień. Ustalenia poczynione w toku podjętego postępowania wyjaśniającego nie dały podstaw do stwierdzenia, iż w wyniku działania personelu izby wytrzeźwień doszło do

naruszenia przysługujących ojcu wnioskodawczyni praw i wolności. Za zasadny został natomiast uznany zarzut wadliwego sporządzenia przez funkcjonariuszy Policji Protokołu doprowadzenia w celu wytrzeźwienia. Wnioskodawczyni zarzuciła, że odręczne zapisy zamieszczone w Protokole przez policjantów realizujących doprowadzenie do izby wytrzeźwień są w przeważającej części nieczytelne, co uniemożliwia zapoznanie się z jego treścią. Protokół jest dokumentem urzędowym, jego czytelność jest kluczowa, aby spełniał on swoją rolę informacyjną i dowodową w postępowaniu. Analiza dokumentu, który został wydany pacjentowi, wykazała, iż nie można odczytać opisu okoliczności, które zadecydowały o przewiezieniu go do izby wytrzeźwień, ani opisu okoliczności, z powodu których odstąpiono od dowiezienia go do miejsca zamieszkania. Są to informacje istotne dla oceny zasadności i legalności doprowadzenia oraz przyjęcia do izby wytrzeźwień. Brak możliwości zapoznania się z tymi zapisami ogranicza możliwość skorzystania przez osobę umieszczoną w izbie wytrzeźwień ze środka odwoławczego, jak również możliwość rozpatrzenia przez sąd ewentualnego zażalenia na przedmiotowe decyzje. Mając to na uwadze Rzecznik stanął na stanowisku, iż wydanie dokumentu, z którego pełną treścią osoba umieszczona w izbie wytrzeźwień nie mogła się zapoznać naruszyło przysługującą jej prawo do sądu. O zajęтым stanowisku Rzecznik powiadomił właściwego Komendanta Miejskiego Policji, zwrócił się również do niego o podjęcie stosownych działań w celu niedopuszczenia w przyszłości do podobnych nieprawidłowości w działaniach podległych mu funkcjonariuszy.

IX.517.125.2025

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył fakt niewykonania u niego szeregu zaleceń lekarskich lub wykonanie ich po znacznym upływie czasu. W trakcie postępowania wyjaśniającego ustalono m.in., że 29 maja 2023 r. osadzony odbył konsultację reumatyczną, podczas której lekarz zlecił wykonanie badania EKG – zrealizowano je 29 lutego 2024 r. Ponadto podczas konsultacji reumatologicznej z 4 października 2024 r. badający osadzonego lekarz zlecił wykonywanie u pacjenta badań „morfologii krwi, AST, ALT, kreatyniny, CRP co ok 4 tygodnie”. Zalecenie zrealizowano 6 listopada 2024 r., a następnie 12 marca 2025 r. i 9 kwietnia 2025 r. Rzecznik ocenił, że czas oczekiwania przez osadzonego na wykonanie badania EKG (10 miesięcy) przekroczył oczekiwany standard wykonywania tego typu świadczeń. Elektrokardiografia, która ma status badania podstawowego, jest badaniem wykonywanym w ramach podstawowej opieki zdrowotnej. Jednocześnie, przedstawiając Rzecznikowi dokonane ustalenia w sprawie, Dyrektor Okręgowy nie wskazał, by wystąpiły szczególne okoliczności uzasadniające opóźnienie realizacji badania. Ponadto między 6 listopada 2024 r. oraz 12 marca 2025 r. nie zrealizowano u osadzonego zalecenia wykonywania co 4 tygodnie badań morfologicznych.

W rezultacie, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, doszło do naruszenia prawa osadzonego do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia świadczeń medycznych (art. 102 pkt 1 k.k.w.). Tym samym skarga została uznana za częściowo zasadną.

IX.517.762.2025

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył, że jego wnioski dotyczące realizacji widzeń z osobami bliskimi i przyjaciółmi są rozpatrywane negatywnie z uwagi na brak jego pokrewieństwa z tymi osobami. Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające nie potwierdziło zarzutów osadzonego. Niemniej, podczas analizy istotnej w sprawie dokumentacji, zauważono, że decyzja w zakresie sposobu rozpoznania przedmiotowego wniosku przybrała formę adnotacji o treści „odmowa” – nie wskazano przy tym jej uzasadnienia. Zgodnie z art. 7 § 3 k.k.w. decyzję ogłasza się lub doręcza wraz z uzasadnieniem i pouczeniem o przysługującym skazanemu prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że w przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku czy prośby za wystarczające uzasadnienie można uznać przychylenie się dyrektora jednostki penitencjarnej do argumentacji przedstawionej przez wnoszącego. Jednakże w przypadku wyrażenia odmowy, konieczne jest przedstawienie osadzonemu podstaw takiego rozstrzygnięcia. Pominięcie uzasadnienia nie tylko narusza dyspozycję art. 7 § 3 k.k.w., lecz również prawo osadzonego do zaskarżenia decyzji. Brak znajomości przez niego konkretnych powodów podjęcia decyzji powoduje, iż nie może on odnieść się do nich w ewentualnej skardze, co osłabia skuteczność tego instrumentu prawnego. Również organ, do którego skierowana jest skarga, nie może skontrolować prawidłowości podjętej decyzji, nie wiedząc, czym kierowano się przy jej podejmowaniu. Powyższe stanowisko Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej. W otrzymanej odpowiedzi Dyrektor Generalny złożył deklarację, zgodnie z którą „w decyzjach dyrektorów jednostek penitencjarnych, o których mowa w art. 7 § 1 k.k.w., podejmowanych także w odpowiedzi na prośby i wnioski osób osadzonych, należy uwzględniać wymogi określone dla takiej decyzji w art. 7 § 3 k.k.w.”.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik ocenił, że w badanej sprawie doszło do naruszenia prawa osadzonego do otrzymania uzasadnienia negatywnego rozpatrzenia wniosku oraz do zaskarżenia decyzji. Tym samym skarga została uznana za częściowo zasadną.

IX.517.776.2024

Wnioskodawca skarżył się na odmowę wyrażenia zgody na kontakt telefoniczny z obrońcą w czasie odbywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej w Areszcie Śledczym. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że przeciwko osadzonemu toczyły się dwa postępowania karne, w związku z którymi

utrzymywał kontakt z kilkoma obrońcami. Z częścią z nich miał możliwość odbywania spotkań również podczas wykonywania w/w kary. Fakt, że widzenia z podmiotami wymienionymi w art. 8 § 3 k.k.w. odbywały się bez zakłóceń, nie oznacza, że nie doszło do naruszenia prawa do obrony poprzez brak dostępu do kontaktu telefonicznego. Realizowanie tylko jednej formy porozumiewania się z obrońcą, bez zapewnienia alternatywy w postaci rozmowy telefonicznej, nadal oznacza bowiem ograniczenie tego prawa. Należy podkreślić, że osadzony nie ma obowiązku zwracać się w trybie art. 148 § 3 k.k.w., aby w czasie odbywania kary dyscyplinarnej móc kontaktować się ze swoim obrońcą telefonicznie lub w ramach widzeń. Kontakty te stanowią bowiem element prawa do obrony i nie mogą być uzależniane od dodatkowych formalności. Rzecznik dał wiarę przekazanym przez wnioskodawcę informacjom, że prosząc o zgodę na skorzystanie z telefonu celem kontaktu z obrońcą, został pouczone o konieczności uzyskania od dyrektora jednostki stosownego zezwolenia. Stanowisko to zostało niejako potwierdzone w odpowiedzi Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Warszawie z dnia 31.07.2024 r., w której wskazano, że: „według posiadanych informacji w trakcie odbywania kary dyscyplinarnej (...) nie zwracał się o możliwość kontaktu z obrońcą. Ponadto zgodnie z art. 148 § 4 k.k.w. dyrektor zakładu karnego, w wypadkach uzasadnionych względami rodzinnymi, osobistymi lub wychowawczymi, może zezwolić skazanemu na widzenie lub rozmowę telefoniczną”. Rzecznik przypomina, że już w wystąpieniu z dnia 12 lutego 2015 r. skierowanym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zwracał uwagę, iż wykonywanie wobec skazanego kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej nie może ograniczać jego prawa do komunikowania się z ustanowionym obrońcą. Dyrektor Generalny w odpowiedzi z 4 marca 2015 r. podzielił stanowisko Rzecznika i przekazał je wszystkim dyrektorom okręgowym Służby Więziennej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o przypomnienie kierownictwu Aresztu Śledczego o obowiązujących zasadach i konieczności zapewnienia osadzonym pełnej możliwości korzystania z prawa do obrony, w tym kontaktów telefonicznych z obrońcą także w czasie odbywania kary dyscyplinarnej.

IX.517.968.2025

Rzecznik Praw Obywatelskich przeprowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie skargi tymczasowo aresztowanego, z której wynikało, że podczas pobytu w Areszcie Śledczym nie otrzymał on zgody na wyżywienie wegetariańskie. Z nadesłanych w sprawie wyjaśnień wynika, że Dyrektor jednostki, w dniu 4 czerwca 2025 r., podjął decyzję o odmowie przyznania wnioskodawcy ww. wyżywienia, argumentując ją brakiem wskazań medycznych oraz występującymi w prośbie nieścisłościami w zakresie okresu pozostawiania

przez osadzonego wegetarianinem. W prośbie osadzony zawarł bowiem informację, że od 30 lat nie spożywa produktów mięsnych i ryb, co w ocenie administracji więziennej stało w sprzeczności z faktem, że dotychczas nie zgłaszał, że nie spożywa posiłków mięsnych oraz ryby. Nie otrzymał on pisemnej odpowiedzi na złożoną prośbę, natomiast o decyzji został poinformowany ustnie w dniu 4 czerwca 2025 r. przez pielęgniarkę. Stosownie do treści art. 109 § 1 k.k.w. skazany przebywający w zakładzie karnym lub areszcie śledczym otrzymuje trzy razy dziennie napój i posiłki o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej jeden posiłek gorący, z uwzględnieniem rodzaju wykonywanej pracy i wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych. Skazany, którego stan zdrowia tego wymaga, otrzymuje wyżywienie według wskazań lekarza. Kluczowe jest użyte przez ustawodawcę sformułowanie „w miarę możliwości”. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, ww. przepis stanowi wyraz zasady humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, a jego celem jest zapewnienie osadzonemu prawa do wyżywienia nie tylko adekwatnego pod względem zdrowotnym, lecz również respektującego ich przekonania i tożsamość kulturową. Dieta wegetariańska może być wyrazem indywidualnych przekonań światopoglądowych, kulturowych lub etycznych, niezależnie od przynależności religijnej. Wskazać również należy, że zgodnie z art. 4 § 1 k.k.w., skazanego traktuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności przysługującej każdemu człowiekowi. Odmowa respektowania podstawowych przekonań jednostki, w szczególności w zakresie tak podstawowym jak żywienie, stanowi naruszenie zasady humanitaryzmu oraz godności osoby ludzkiej, która pozostaje pod szczególną ochroną zarówno w systemie prawa krajowego, jak i międzynarodowego. Co więcej, Rzecznik nie może zgodzić się z argumentacją przedłożoną przez Dyrektora jednostki penitencjarnej, że nie było wskazań medycznych do przyznania wnioskodawcy diety bezmięsnej. Analiza przesłanej Rzecznikowi dokumentacji prowadzi ponadto do wniosku, że miały miejsce nieprawidłowości dotyczące zasad postępowania z prośbą osadzonego z dnia 29 maja 2025 r. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, organ właściwy do załatwienia wniosku, skargi lub prośby był obowiązany zawiadomić pisemnie wnoszącego wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia (§ 8 ust. 1). Zgodnie natomiast z brzmieniem art. 7 § 3 k.k.w., decyzja powinna była mieć uzasadnienie i pouczenie o możliwości złożenia skargi w trybie art. 7 k.k.w. W przesłanych Rzecznikowi wyjaśnieniach Dyrektor Aresztu Śledczego przyznał, iż w toku rozpoznawania prośby osadzonego, uchybieniem ze strony administracji więziennej było nieudzielenie mu pisemnej odpowiedzi.

W związku z uznaniem skargi osadzonego za zasadną, w zakresie w jakim

nie zapewniono mu diety wegetariańskiej w okresie 29 maja do 28 czerwca 2025 r., Rzecznik zwrócił się Dyrektora jednostki penitencjarnej z prośbą o podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania tożsamyh sytuacji w przyszłości.

IX.517.954.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się rodzice osadzonego, u którego w trakcie trwania izolacji penitencjarnej zdiagnozowano schizofrenię paranoidalną. Rzecznik podjął sprawę do zbadania w zakresie zapewnienia osadzonemu odpowiedniej opieki psychiatrycznej i psychologicznej w jednostce jego aktualnego pobytu. W ocenie Rzecznika w badanej sprawie doszło do następujących nieprawidłowości i naruszeń praw przysługujących osobom pozbawionym wolności.

1/ Wymierzanie kar dyscyplinarnych osadzonemu w sposób nieuwzględniający w dostateczny sposób jego stanu zdrowia, w szczególności przy dokonywaniu oceny stopnia zawinienia, naruszało jego prawo jako osoby chorującej psychicznie do wykonywania wobec niego kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej.

2/ W sposób nadmierny i nieuzasadniony stosowano wobec osadzonego środki przymusu bezpośredniego - nie respektowano dyrektyw niezbędności, proporcjonalności do stopnia zagrożenia i minimalizacji dolegliwości, co naruszyło jego prawo do wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej i nosiło cechy poniżającego traktowania. W szczególności za nadmierne i nieproporcjonalne uznano stosowanie, w tym w porze nocnej, kajdanek zakładanych na ręce trzymane z tyłu na czas pobytu osadzonych w celi zabezpieczającej.

3/ Wydanie przez sądy penitencjarne w trybie art. 118 § 2 k.k.w. zgody na wykonanie zabiegu lekarskiego wbrew woli osadzonego, mimo iż nie została spełniona wskazana w tym przepisie przesłanka zaistnienia poważnego niebezpieczeństwa dla życia osadzonego, naruszało prawo osadzonych do odmowy leczenia.

4/ Wdrożenie przymusowego leczenia psychiatrycznego na podstawie zgody sądu penitencjarnego na wykonanie zabiegu lekarskiego wbrew woli osadzonego wydanej w trybie art. 118 § 2 k.k.w. naruszało prawo osadzonych do odmowy leczenia.

Mając na uwadze powyższe, skarga została uznana przez Rzecznika Praw Obywatelskich za zasadną.

IX.517.958.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badana była sprawa z wniosku osadzonego odbywającego karę pozbawienia wolności, który żalił się, że jego rozmowa z sędzią penitencjarnym (prowadzona w drodze wideokonferencji) odbyła się w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, a w czasie tej

rozmowy stosowano kajdanki założone na ręce. W sprawie tej Rzecznik uzyskał wyjaśnienia Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej oraz Przewodniczącego Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych Sądu Okręgowego. Dyrektor Okręgowy poinformował, iż sposób realizacji rozmowy wynikał z dyspozycji sędziego penitencjarnego, który zdecydował, aby na czas rozmowy z osadzonym pozostał funkcjonariusz działu ochrony, który miał przebywać przy drzwiach wejściowych do sali. Z udzielonych wyjaśnień wynikało, że również pozostawienie osadzonego w kajdankach założonych na ręce było decyzją sędziego. Z informacji przekazanych Rzecznikowi przez Przewodniczącego III Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego wynikało natomiast, iż osadzony został doprowadzony z założonymi kajdankami, ponieważ odbywał karę dyscyplinarną 14 dni izolacyjnej. W protokole z posiedzenia brak było adnotacji, aby sędzia przewodniczący decydował o pozostawieniu bądź niepozostawieniu osadzonego w kajdankach. Dokonane ustalenia bezsprzecznie wykazały, że rozmowa osadzonego z sędzią odbyła się w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej i podczas tej rozmowy pozostawał on w kajdankach założonych na ręce. Poczynione ustalenia wskazują, że o obecności funkcjonariusza podczas rozmowy zdecydował sędzia penitencjarny, natomiast wobec sprzecznych relacji administracji więziennej i Przewodniczącego Wydziału Penitencjarnego nie można było na podstawie dostępnych materiałów z całą pewnością stwierdzić, na podstawie czyjej decyzji stosowano wobec skarżącego kajdanki podczas tej rozmowy. Mając powyższe na uwadze Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że zastosowanie wobec osadzonego kajdanek zakładanych na ręce podczas wideo rozmowy z sędzią penitencjarnym nie miało uzasadnienia i było działaniem nadmiernym. O zajęтым stanowisku Rzecznik poinformował zarówno Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, jak i Przewodniczącego III Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych Sądu Okręgowego. Zwrócił się jednocześnie do tych organów o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia podobnym nieprawidłowościom w przyszłości.

Mając powyższe na uwadze Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o spowodowanie zmiany treści Wytycznych w taki sposób, aby uwzględniały one zasadę indywidualizacji przy stosowaniu środków przymusu bezpośredniego wobec osób odbywających karę umieszczenia w celi izolacyjnej.

IX.517.1609.2024

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badana była skarga osadzonego, dotycząca niezapewnienia mu koniecznej opieki medycznej z uwagi na niezrealizowanie zleconej konsultacji kardiologicznej. Z uwagi na charakter pozostałych podniesionych przez wnioskodawcę zarzutów Rzecznik zwrócił się o zbadanie tej sprawy do Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Z ustaleń przedstawionych Rzecznikowi przez Centralny Zarząd wynikało, że osadzony został skierowany do poradni kardiologicznej w dniu

26.10.2023 r. Termin konsultacji ustalono, zgodnie z kolejką oczekujących, na dzień 12.11.2024 r. Jak wynika z dokonanych ustaleń konsultacja ta istotnie nie została zrealizowana przez więzienną służbę zdrowia, w udzielonych Rzecznikowi wyjaśnieniach nie wskazano, z jakich powodów do niej nie doszło. Z przekazanych informacji wynikało natomiast, że osadzonemu ustalono obecnie ponowny termin konsultacji na dzień 27.01.2026 r. Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, iż w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia prawa osadzonego do opieki medycznej. Jednocześnie, mając na względzie, że kolejny termin konsultacji został wyznaczony, a zasadność zarzutu uznał już Centralny Zarząd Służby Więziennej, Rzecznik odstąpił od podejmowania dalszych działań w tym zakresie.